

مَنْ يَدْرُسْهُ بِهٖ خَيْرًا يُفْقَهُهُ فِي الدِّينِ ط

د سعادت خزانہ

د قرآن ، سنتو او حنفی فقہی پہ رنا کی

پہ پښتو ژبه ترجمہ

مولف
میر محمد پریر دین خان (پروفیسر) سید
ناشر: محترم الحاج نور محمد خان (اندر)

د کتاب ځانګړنې

د کتاب نوم:	د سعادت خزانه (د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې)
ليکونکي:	الحاج عزيز محمد "درويش"
ناشر:	الحاج نور محمد خان (انډي)
ډيزاين:	محمد جواد "مبارز"
کمپوز:	عبدالرحمن (احمدی)
د چاپ کال:	۱۳۹۷ هـ ش
د چاپ شمير:	(۱۰۰۰) جلد
تليفون نمبر:	۰۷۰۷۸۵۴۹۴۲

تقریظ

مونیر دا کتاب ټول مطالعه کړو. واقعا د پښتون قوم لپاره مفید او ضروری ده، استاز عزیز محمد (پردیس) په ډیر کوشش او تحقیق سره د ډیرو لویو معتبرو کتابونو نه په حواله نهایت صحیح او ضروری مسایل په عام فهم په پشتو کی لیکلی او د اسلام یو عظیم خدمت یی په بی نظیر طریقی سره انجام کړی ده.

مونیر دعا ورته کوو چی الله تعالی دی ده ته د دی خدمت مقابل کی دنیوی او اخروی اجر و نه ورته نصیب وکړځوی ، امین یا رب العالمین.

۱ حضرت مولانا شیخ الحدیث و مفتی صاحب عبدالبصیر

۲ دوکتور روح الله احمدی

۳ حضرت مولانا الحاج مولوی ولی الله

۴ حضرت مولانا الحافظ مولوی سلطان عمر خان

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ا

د کتاب متعلق یو څو ضروري هدايات

۱ د دې کتاب مسلي چې د کومو کتابونو نه اخستل شويدي د هغو کتابونو نومونه دادی لکه هدایه ، دورمختار ، رد مختار المعروف باشامي ، فتاوه عالمکیر ، فتاوه قاضیخان ، فتاوه ودودیة ، بحر راءق ، مبسوط ، مجمع الانهار ، دارالمنتقى ، خلاصه الفتوا طحطاوی ، رسائل الارکان ، مراءى ، الفلاح ، شرحه وقایه ، کنزالدقائق ، زیلعی ، منیه ، صغری ، کبیری، فضایل اعمال ، فضایل صدقات ، ترمذی ، ابو داود ، ابن ماجه ، مسلم ، مشکوت ، بخاری ، کنز ، جامع الصغیر ، احمد طبرانی ، دور مشهور ، خواجه طبرانی ، نحوه ، نساءى ، فى شعیب الایمان ، حیات الحیوان ، او داسی نور کتابونو نه دلته مسایل رانقل شويدي .

۲ د هری مسلي حواله په اخر د حدیث او مسلي کی ورکړ شويدي او د حوالی نه علاوه د نورو مفیدو خبرو او ضروري نکاتو او اشاراتو په هره ورقه کی ځای پر ځای لیکل شوی .
۳ ځینی اهم مقاماتو ابتدا د آیات شریف او د احادیثو په رڼا کی د ترغیب او ترهیب په مختصر مضمون سره کړی شويدي . او اکثره احادیث د صحاح سته نه او د بعضی نورو کتب حدیث نه را اخستل شويدي ، او حدیث حواله هم با قاعده ورته درج شويده .
۴ ځنی مسلي داسی وی چې په پوښتنه کی خلق د عالم نه ځانته شرم بولی نو بهتره او شه خبره دا ده چې د دین باره کی شرم پکار ندی پدی باره کی هوشیاران وایی، چې په دری حالاتو کی شرم کول په خپل ځان ظلم کول دی .

الف/ یو د بی علمه انسان چې عالم نه پوښتنه نکوی ب/ بل وری ده چې هغه ته طعام حاضر ایشی وی او دی ست غواړی ج/ بل مریض دی چې د علاج لپاره داکتر ته ځی او د خپل مرض حال پوره ورته نه وایی لکه چې فارسی کی هوشیارانو فرمایلی پرسیدن عیب نیست ندانستن عیب است

یوه ورځ حضرت اسما (رض) د نبی (ع) د زړوکی (حیض) پوښتنه وکړه نو دایی هم وویل چې یا رسول الله (ص) چې د خدای پاک په حقه خبره کی شرم نکوی مطلب دا چې د دین په کار کی حیا نشته د دی لپاره چې زه د چا نه پوښتنه کوم
الغرض چې دا قسم مسلي زمونږ په مذهبی کتابونو کی ډیری لیکل شويدي خو جدا جدا

ب ❖ د سعادت خزانه

ليکل شوی لیکن ما په د کتاب کی په خپل باب کی یوځای لیکلی د دی لپاره چی بعضی وخت استاذ شاکرد ته دا مضامین فی الحال زده کول مناسب نه بولی یا ورته ځان ته دمطالعی کولو هدایت کوی نو په د طریقہ کی مسولیت دی خصوصاً د مدرسو طالبالعلما و ته د دی کتاب په زده کړه کی ډیر سهولیتونه ورته حاصیلیری

بل دا چی په اسلامی ټولتنه نن ورځ بی علمی زیاته لیدل کیږی او اکثره مسلمانان د بی علمی او نا پوهی پواسطه خپل ورځنی ژوند کی د الله ﷻ د احکامو او د نبی کریم ص د مبارکو طریقو پیاده کولو نه بیل کل عاجز دی په دی وجه ما په خپل ځان لازم وکړله چی باید خاص د الله ﷻ د رضا حاصلولو په خاطر او د دی مظلوم بی چاره او بی علمه او عوامو مسلمانانو لپاره په ساده او پشو ژبه باندی ضروری او حقیقی شرعی مسایل د نورو کتابو نه راتول او په د کتاب کی درج کړم او د خپلو مسلمانانو ورونو په اختیار کی به یی عندالله و عندالرسول ورکړم الله ﷻ د وکړی چی دوی یی هم په خپل ځان کور او خپل ماحول کی په عمل کی پیاده کړی دلته زما غوښتنه له کرانو مومنو متدینو او مسلمانانو ورونو نه دا ده چی کله زما دا غوښتنه وینی نو ما حقیر فقیر مسکین او د عاصی بنده په حق کی د اخلاص دعا وکړی

العبد حقیر فقیر او مسکین عزیز محمد (پردیس) د مرحوم حاجی خواجه محمد زوی د میدان شهر د سنک مرمرو د خروتو د کلی اوسیدونکی ۱۳۹۵ ه ش کال

د مضامينو فهرست

لومړی باب	۱.....
توحيد	۱.....
د دنيا پيدايښت	۲.....
د آدم ع پيدايښت	۳.....
کوم انعامات چې الله ﷻ د مونږ نصيب کړخولي	۶.....
د الله ﷻ د مهرباني يو څو واقعي	۸.....
دين او د دين اهميت په اسلام کې	۱۱.....
د دين په خاطر د پيغمبرانو قرباني او د هغوی د سختيو او مشقتونو زغمل	۱۲.....
دوهم باب	۱۶.....
د نبی کریم ص د مبارک ستوري ظهور و دنيا ته	۱۶.....
د نبی کریم ص کومې ستونځې او مشکلات چې د دين په خاطر کاللي دي	۱۷.....
د نبی کریم ص د طائف سفر	۱۷.....
د نبی کریم ص د هجرت کولو موجه	۱۸.....
د الله ﷻ د خوا نه د نبی کریم ص بلنه معراج ته	۲۰.....
د نبی کریم ص څو معجزې	۲۲.....
د نبی کریم ص د محبت واقعي	۲۳.....
د صحابه کرامو قرباني په دين د اسلام باندې	۲۷.....
درېم باب	۳۱.....
په دين د اسلام کې د الله ﷻ څو صفتونه	۳۱.....
د الله ﷻ صفتونو کې دوهم صفت لمونځ دی	۳۴.....
د الله ﷻ صفتونو کې بل صفت علم دی	۳۶.....
د الله ﷻ صفتونو کې يو صفت هم ذکر دی	۳۷.....
د الله ﷻ صفتونو کې يو صفت هم اکرام مسلم ده	۴۰.....
د الله ﷻ صفتونو نه يو صفت هم صحي نيت دی	۴۲.....
د الله ﷻ صفتونو نه يو صفت هم دعوت الاله ده	۴۳.....
د الله ﷻ صفتونو کې يو صفت هم صدقه ده	۴۵.....
قرانکریم د الله ﷻ کلام دی	۴۷.....
د قرانکریم د نزول سلسله	۴۸.....

۵۱.....	سجده تلاوت قرانکریم.....
۵۲.....	د صله رحمی باره کی.....
۵۴.....	د زهد او تقوا باره کی.....
۵۵.....	په مصیبتونو باندی صبر کول.....
۵۶.....	د شریعت حکمونه.....
۵۸.....	د مذهبونو خاوندان څلور امامان دی.....
۶۰.....	څلورم باب.....
۶۰.....	د طهارت (پاکوالی) باب.....
۶۰.....	د اودس او غسل فضیلت.....
۶۰.....	د اوداسه فرائض.....
۶۱.....	د اوداسه ستونه.....
۶۲.....	د اوداسه مستحبات او مکروهات.....
۶۳.....	د اودس کولو طریقه په مسنونه شکل سره.....
۶۳.....	په هغو شیانو چی اودس ماتیری.....
۶۵.....	غسل او د غسل اقسام.....
۶۶.....	د جنابت بیان او مسائل ئی.....
۶۷.....	د غسل کولو طریقه.....
۶۷.....	د غسل فرضونه.....
۶۸.....	د غسل ستونه.....
۶۸.....	په کومو اوبو اودس جواز لری.....
۶۹.....	د کوهی بیان او مسائل.....
۷۱.....	د جوتی بیان او مسائل.....
۷۲.....	د تیمم مسائل او بیان.....
۷۴.....	ترتیب د تیمم.....
۷۵.....	پر موزو باندی مسحه کول.....
۷۶.....	پر پتی باندی مسحه کول.....
۷۷.....	د معزور بیان.....
۷۹.....	د حیض او استحاضی بیان.....
۸۰.....	د حیض احکام.....
۸۱.....	د نفاس مسائل.....

د قرآن، ستو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۵

پنځم باب	۸۲
د بانک او اقامت بيان.....	۸۲
د آذان لفظي ترجمه	۸۳
د لمانځه لفظي ترجمه.....	۸۳
د جومات احکام.....	۸۵
د جومات باره کی مسائل.....	۸۶
د امامت بيان او مسائل.....	۸۷
په جماعت کی د شاملیدو او نه شاملیدو بيان.....	۸۸
د مقتدی بيان او مسائل.....	۸۹
شپږم باب.....	۹۳
د لمانځه بيان او مسائل.....	۹۳
د لمانځه شرطونه	۹۹
د لمانځه مستحبه طریقه	۱۰۰
د ښځی د لمانځه طریقه	۱۰۱
د لمانځه فرائض یا احکام	۱۰۲
د لمانځه واجبیات.....	۱۰۲
د لمانځه ستونه	۱۰۲
د لمانځه اداب او مستحبات.....	۱۰۳
د لمانځه مکروهات	۱۰۳
په هغو شيانو چی لمونځ فاسدیږی.....	۱۰۶
د وتر واجبو بيان.....	۱۰۸
د ستو بيان	۱۰۹
د جُمعی د ورځی فضیلت	۱۰۹
د جمعی لمونځ پر چا فرض دی.....	۱۱۱
د جمعی لمانځه د صحت شرطونه	۱۱۱
د جمعی د لمانځه د خطبی مسائل	۱۱۱
د جمعی د لمانځه مسائل.....	۱۱۲
د اختر د لمانځه مسائل	۱۱۳
تکبیرات تشریق.....	۱۱۵
د جنازی د لمانځه بيان.....	۱۱۶

۱۱۷	د جنازی د لمانځه مسائل
۱۱۸	د جنازی د لمانځه د ادا کولو طریقه
۱۱۹	د جنازی د لمانځه فرضونه
۱۲۱	د تراویح د لمانځه بیان
۱۲۲	د نفلی لمونځونو مسائل او بیان
۱۲۷	د قضائی لمونځونو راکړځول
۱۲۹	د مریض د لمانځه بیان او مسائل
۱۳۰	د مسافر د لمانځه بیان او مسائل
۱۳۲	د صلات خوف مسائل
۱۳۳	د سجدې سهوی بیان او مسائل
۱۳۶	د لمانځه فضیلتونه
۱۳۸	اووم باب
۱۳۸	د روژی مبارکي بیان او مسائل ئی
۱۳۹	د شب قدر شپه
۱۴۰	د شب قدر د شپې تعریف د اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ په سورت کی
۱۴۱	د شب قدر شپې علامی
۱۴۲	د روژی نیت
۱۴۲	د شکی روژی بیان
۱۴۳	په کومو شیانو چی روژه نه ماتیری
۱۴۴	په هغه شیانو چی روژه ماتیری خو تنها قضائی پری لازمیږی
۱۴۵	په هغه شیانو چی روژه ماتیری کفار او قضائی دواړه پری لازمیږی
۱۴۶	په کومو شیانو چی روژه مکروه کیږی
۱۴۷	د کفاری بیان او مسائل
۱۴۸	د فدیې بیان او مسائل
۱۴۹	د نذری روژی بیان
۱۴۹	د نفلی روژی بیان
۱۵۱	د اعتکاف بیان
۱۵۳	اتم باب
۱۵۳	د زکات بیان
۱۵۶	زکات پر چا فرض دی

د قرآن، ستو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ز

د قارون قيصه	۱۵۷
د زکات مسحقين څوک دی	۱۵۹
د څارويو زکات	۱۶۰
د وزو او پسو زکات	۱۶۰
د غوا او ميخو زکات	۱۶۰
د عشر بيان او مسائل ئی	۱۶۱
د صدقې فطر بيان	۱۶۱
نهم باب	۱۶۳
د ځنکدن د حالت بيان	۱۶۳
د مړی د لمبلو د طريقی مسائل	۱۶۵
مړی ته د کفن ورکولو طريقه او مسائل	۱۶۷
د شهيد احکام او مسائل	۱۶۹
د قبر د حالت بيان او مسائل	۱۷۰
د دعا کولو طريقه او مسائل ئی	۱۷۲
د سوال کولو مسائل	۱۷۳
د بخل باره کی مسائل	۱۷۵
لسم باب	۱۷۸
د نکاح مسائل او بيان ئی	۱۷۸
د نکاح ترلو طريقه	۱۷۸
چا سره چی نکاح حرامه ده	۱۸۰
په نکاح کی د ولی بيان	۱۸۱
د بيبيانو برابری	۱۸۱
د مهر بيان او مسائل ئی	۱۸۲
د کفارو د نکاح باره کی	۱۸۳
د تی ورکولو بيان او مسائل	۱۸۳
د طلاق مسائل او بيان ئی	۱۸۴
يوولسم باب	۱۸۷
د بنځي باره کی څو شرعی خبری	۱۸۷
د یوی مسلمانی او نیکی بنځی سره د الله ﷻ وعده	۱۸۸
د بنځی د بدرفتاری وعیدونه (عذابونه)	۱۸۸

د نبی پي ٻه ٻهڪله نوري مسئلي	۱۹۰
دولسم باب	۱۹۱
متفرقه مسئله	۱۹۱
د قسم خوړولو بيان	۱۹۱
د قسم خوړولو كفاره	۱۹۱
د قسم الفاظ او مسائل ټي	۱۹۲
د حد مسائل	۱۹۳
د مرتد د حكم مسائل	۱۹۴
د لقطي (د ميندلو) بيان	۱۹۵
د مفقود بيان	۱۹۶
د وقف بيان	۱۹۶
د شكار بيان	۱۹۷
د ذبحي بيان	۱۹۸
د قرباني بيان او مسائل	۱۹۹
د خوراك او خنڀاك بيان	۲۰۱
د نيشي شيانو بيان	۲۰۱
د زرو او ورينمو بيان	۲۰۲
د بدن د صفائي بيان	۲۰۲
د غيبت بيان	۲۰۴
د سلام اداكولو بيان	۲۰۴
د ستر بيان او مسائل	۲۰۵
د رشوت اخستلو بيان	۲۰۶
د جنياټ خو قسمه دي	۲۰۷
د سكندر كبير يا ذوالقونين قصه	۲۰۷
د تعليم اداٻ	۲۰۸
د مشوري بيان	۲۰۹
د دولس اوصولو عملي كول	۲۱۰
د كرام الكاتين	۲۱۰

لومړی باب

د آیات شریف مفهوم دی چې الله ﷻ وعده کړې د هغو خلکو سره چې ایمان ئی راوړی او نیک عملونه کوی نو هغوی به ضرور د مځکې پر مخ خلیفه جوړوم او الله ﷻ مسلمانانو ته دا تسلی هم ورکړې ده چې مومنان به تل په کافرانو غالب وی او د کافرانو سره به هیڅ یار او مددکار نه وی (سورت نور ۱ رکوع)

د آیات شریف مفهوم دی چې الله ﷻ فرمائی ای امت محمدیه تاسو بهترنی امت یاست او تاسو د خلقو د فایدې لپاره لیرل شوی یاست خلقو ته ښی خبرې کوی او هغوی د بدو کارونو نه او خبرو نه منع کړې او په خپل الله ﷻ باندې ایمان مضبوط وساتي (العمران ۱۷ رکوع)

د بل آیات شریف مفهوم دی چې الله ﷻ فرمائی چې ای خلقو پوه شی چې د الله ﷻ وعده حق ده هسی نه چې دنیوی زندکي تاسو دوکه کی واچوی او هسی نه چې دوکه باز شیطان د الله ﷻ سره تاسی په دوکه کی واچوی.
(رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ) ترجمه ای الله ﷻ مونږ په تا باندې توکل کړی ده او ستا وخوا ته مو رجوع وکړه او ستا طرف ته به رجوع کوو (ابراهیم ع به تل دا دعا لوستله)

د حدیث شریف : مفهوم دی چې الله ﷻ فرمائی دی چې ای د آدم ځویه ته خما د عبادت او بندکي لپاره فارغ شه نوزه به ستا سینه د غنا نه ډکه کړم او د زړه نه به دی فقر لری کړم (رواه ابن ماجه و ترمذی)

د بل حدیث شریف مفهوم دی چې نبی کریم ص فرمائی دی چې څوک دنیا سره محبت ساتی هغه آخرت ته نقصان رسوی او څوک چې آخرت سره محبت ساتی هغه دنیا ته نقصان رسوی (رواه دور منشور)

توحید

الله ﷻ ډیر لوی او عظیم ، واحد، لاشریک او باقدرته ذات دی او د ډیرو اوصافو خاوند دی . کله چې دنیا او د دنیا کائنات یو هم نه وه لکن دا واحد او لاشریک ذات

موجود وه نوکله ئی چی دا دنیا او د دنیا کائنات پیدا کړل لکه په ننی دنیا کی مونږه ژوند کوو بیا هم د ده واحد او لاشریک ذات حاضر او ناظر دی. همدارنګه که دا دنیا او د دنیا ټول کائنات محوه او نابودیږی بیا به هم د الله ﷻ واحد او لاشریک ذات موجود وی او کله چی حشر بر پا کیږی هلته به هم د الله ﷻ د واحد او لاشریک ذات پادشاهی قائم مقام وی.

الله ﷻ داسی یو واحد او لاشریک ذات دی چی مثال ی نه مخکی موجود وه نه اوس شته او نه به وروسته د د مثال راپیداشی حقیقی خالق، رازق، مالک، حافظ، او ناظر ذات دی او هم ستار غفار کریم او رحیم ذات دی .

الله ﷻ خالق:- الله ﷻ داسی خالق دی چی اوه طبقی طبقی مخکی او اوه طبقی اسمانونه ئی پیدا کړی او ټول کائنات ئی پکی ځای پر ځای کړی دی بل داسی خالق نشته چی دا شیان پیدا کړی.

الله ﷻ رازق دی:- داسی رازق دی چی څه مخلوق پر مخکه او اسمانونو کی دی د ټولو رازق الله ﷻ حتی چی هوا کی مرغانو اوبو کی ماهیانو ته رزق رسونکی دی بل داسی رزاق نشته چی دوی ته روزی ورسوی.

الله ﷻ مالک دی:- داسی یو لوی او با قدرته مالک دی چی د مخکی او اسمانونو په ټولو کائناتو ئی پادشاهی قائمه ده او داسی مالکیت قرار لری چی یوه پاڼه ئی بی د ده د ایرادی حرکت کولای نشی.

الله ﷻ حافظ دی:- بل داسی حافظ نشته او نه به پیداشی چی د دنیا د ټولو شیانو لکه حیوانات، نباتات، جمادات او مائو حفاظت وکړی همدا حافظ ذات دی چی د ټولو حفاظت کوی او که وغواړی په یوه لحظه کی ټوله هستی نیست کولای هم شی.

د دنیا پیدایښت

کله چی دا دنیا او د دنیا کائنات وجود نه درلوده یو د الله ﷻ لوی او عظیم ذات موجود وه نو کوم وخت چی الله ﷻ د دنیا او د دنیا دکائناتو د پیدا کولو نقشه په خپل قدرت اذلی ترتیب کړه ابتدا کی ئی د خپل حبیب او نازولی رسول ص مبارک نور پیدا کړو او خپله خدائی د حضرت محمد ص د مبارک نور په پیدا کولو ظاهره کړه او په عرش معلا په ذرین خط کلمه شریفه د (لااله الا الله محمد رسول الله) ولیکله ۲ بیا ئی فرشتی په خپل

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۳

قدرت کامله سره د نور نه پیدا کړې ۳ وروسته لدی شیطان په خپل قدرت اذلی سره د اور نه پیدا کړو ۴ ورپسې الله ﷻ د دنیا او د دنیا د کائناتو نقشه پدی ترتیب عملی کړه په حیات الحیوان نومی کتاب کی لیکلی چی د شنبی د ورځی نه شروع اول ئی ۷ اوه طبقی مخکی او ۷ اوه طبقی اسمانونه او په هغوی کی موجوده کائنات پیدا کړل تر چهارشنبی پوری د پنجشنبی په ورځ ئی نارینه اس په خپل قدرت اذلی سره پیدا کړو دلته غیر مسلم او د فاسدو عقیدو اشخاصو ته سوال پیدا کیږی چی بنځه اسپه نه وی نو نارینه اس د کومه کیږی؟ ځواب ئی دا دی چی د الله ﷻ قادر توانا ذات کولی شی چی بی موره او بی پلاره څوک پیدا کړی لکه چی ادم ع ئی بی موره او بی پلاره پیدا کړی دی همدارنکه الله ﷻ کولای شی چی بی موره اولاد منځ ته راوړی لکه څنکه چی بی بی حوا بی موره پیدا کړی ده همداسی الله ﷻ کولای شی چی بی پلاره څوک پیدا کړی لکه حضرت عیسی ع ئی بی پلاره پیدا کړی د ذکر شوو مثالونو برسیره الله ﷻ کولای شی چی چاته هر څه وغواړی ورکولای ئی شی او چی وغواړی چی هیڅ ورته کړی او که ئی ورکړی وی ورته اخیستلای ئی هم شی الله ﷻ اس د جنوب هوا نه پیدا کړی ده چی اس د اسماعیل ع تر زمانی پوری وحشی او ځنکلی وه چی اسماعیل ع اهلی کړی او اول وار اسماعیل ع په هغه باندی خپله مبارکه پشه اړه ولی ده.

د آدم ﷺ پیدایښت

په حیات حیوان نومی کتاب کی لیکل چی کله الله ﷻ دنیا او د دنیا ټول کائنات ترتیب کړی د شنبی د ورځی نه تر چهارشنبی پوری اوه طبقی مخکی او اسمانونه او کائنات پیدا کړی د پنجشنبی په ورځ ی اس د جنوب د هوا نه پیدا کړو. د جمعی په ورځ ئی د حضرت بابا ادم ع د مبارک جسد خاوره ئی د ملائکو په ظریعه د مخکی د مخه په خپل قدرت کامل راټوله او د ادم ع مبارک کالبوت ئی ورته جوړ کړو. او په خپل قدرت کامله سره ئی روح په مبارک جسد کی ورته وغزاوه په حرکت راغی د پرنجی په اظهارولو سره مبارک ځای کی کښینی او په عرش معلائی نظر لکیږی کوری چی د عرش معلای پر سر کلمه شریفه د (لا اله الا الله محمد رسول الله) لیکل شوی ده الله ﷻ ته عرض کوی چی یا الله ﷻ دا محمد نومی شخص څوک دی چی د هغه نوم تا د خپل نامه سره پیوست لیکلی دی الله ﷻ ورته فرمائی چی محمد ځما حبیب او آخری پیغمبر دی د

نبوت سلسله به په همدې محمد ص ختميری الله ﷺ فرمائی چي ما خپله خدائي هم د ده د نور پواسطه اظهار کړېده دا دنيا او د دنيا ټول کائنات مي د همدې حبيب په روي پيدا کړي دي او دا محمد به ستا د اولادې څخه وي نوکله چي الله ﷻ د ادم ع مبارک صورت ئي په خپل قدرت اذلي د خاورو نه ترتيب او جوړ کړو نو الله ﷻ ټول مخلوق آدم ع ته د سجدې کولو لپاره راوبلل او حکم ئي ورته وکړو چي ټول بابا ادم ع ته سجده وکړي ټول مخلوق د الله ﷻ حکم ته ليک وويل آدم ع ته ئي سجده وکړه بي له شيطان نه چي شيطان وويل زه د اور نه پيدا شوي يم او ادم ع د خاورې نه نوزه څنکه ده ته سجده وکړم کبر او غرور ئي اختيار کړو د الله ﷻ حکم نه ئي غاړه وغړوله الله ﷻ مقابل کی شيطان رانده او معذول کړلو او د اسمانه ئي مځکي ته حواله کړوکه نه نو ابتدا کی شيطان د خپل لياقت او بندکي پواسطه الله ﷻ د فرشتو سره يو قطار درولي وه د هوشيارۍ او پوهي پواسطه په اول اسمان کی د شيطان نوم عابد وه دوهم اسمان کی ئي نوم ذاهد او په دريم اسمان کی ئي نوم عارف وه او په څلوروم اسمان کی ئي نوم ولي وه او په پنځم اسمان کی ئي نوم متقي وه په شپږم اسمان کی ئي نوم عزازيل وه همدارنکه په اوم اسمان کی شيطان نوم ابليس شو.

مفسرينو ليکلي چي د نبي کریم ص زمانه کی فرعون ابوجهل لعین وه ځکه چي ابو جهل شيطان ته د ورور خطاب کړي وه بيرته اصل موضوع تا راگرځو دا چي الله ﷻ د دنيا د نقشي د عملی کولو لپاره د ادم ع جنت کی د ميوي د خوراک نه منعه کړي وه او هغه د هغی ميوي نه د خوړولو استفاده وکړه مقابل کی الله ﷻ ادم ع د جنت نه يعنی د اسمانه مځکي ته راکوزوي الله ﷻ په خپل قدرت اذلي سره ادم ع د اسمانه مځکي ته د هندوستان په سرانديب بحر هند چي د چين يوه جزيره ده هلته ئي د غره پر سر په يوه روښانه ډبره باندې راکوز کړو چي د مبارکو پښو چاپونه ئي تر اوسه پوري روښانه ښکاري او هغه تل د باران د اوبو پواسطه پريولل کيږي د بجلي غوندي برق وهي.

الله ﷻ بيت المعمور هم مځکي ته ورسره راکوز کړو ادم ع ته ئي وفرمائيل چي اوس دلته هم لکه څنکه چي تا اسمانو کی ځما توافونه او عباداتونه کول نو دلته ئي هم په هغه شکل سره خپل عبادتونه او توافونه کوه.

بيت المعمور دوه دروازي درلودې چي يوه ئي شرق خواته او بله ئي غرب خواته وه خپله بيت المعمور د ياقوتو نه او دروازي ئي د زبرجدو نه جوړې شوي وي.

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۵

ادم ع تر هغه وخته خپل عبادتونه او طوافونه بیت المعمور نه کول چې دی په هندوستان کې وه کله چې الله ﷻ د حضرت ادم ع ته حکم وکاوه چې نور به د هندوستان ه مکې شریفې خوا ته روان شه الله ﷻ فرشتې د لاری د رهنمائی لپاره ورسره مقررې کړې کله چې مکې شریفې ته ورسید په مکه شریفه کې ئې د حج مراسم ادا کړل نو ملائکو ورسره ملاقات شروع کړو ورته ئې وویل چې ای بابا ادم ع الله ﷻ دی خیر درته نصیب کړې مونږه تا نه دلته دوه زره کاله مخکې د مکې شریفې نه طواف کړی ده.

په کتاب کې لیکلې چې د بیت المعمور وروسته الله ﷻ د حجر اسود ډبره مخکې ته نازله کړې ده دا چې حجر اسود ډبره پخوا تکه سپینه د شیدو غوندې روښانه وه لیکن په مرور د وخت سره د حج د مراسمو وخت کې د جهالت دوره کې د حیض والا ښځو د لاس وړ وړو نه خپل سپین والی د لاسه ورکړیدی لږ غوندې توره کرځیدلی دی.

تر طوفان د نوح ع پورې بیت المعمور پر مخکې وه کله چې الله ﷻ د نوح ع په غوښتنه باندې په نازل شوی طوفان ټوله دنیا غرقه کړه نو د مخکې د غرقیدو نه الله ﷻ د حجر اسود ډبره د جبرئیل امین ع پواسطه جبل ابو قبیسه سر کې امانت کېښوده چې د طوفان نه په امن پاتې شی د حجر اسود ډبرې د خوندي کیدو وروسته الله ﷻ بیت المعمور ئې د مخکې نه اسمان ته اوچت کړو چې بیت المعمور هم د طوفان لاندې رانشی د نوح ع طوفان راپدی خوا د مکې شریفې ځای خالی وه د ابراهیم غ تر زمانې پورې.

حیات الحیوان نومی کتاب کې ذکر شوی چې بی بی حوا د حضرت ادم ع د چپې پښې نه پیدا شوی چې پس د ۴۰ کلونو حضرت بابا ادم ع سره یوځای شوی ده او په جنت کې ژوند اختیار کړی دی کله چې الله ﷻ په خپل حکمت اذلی حضرت ادم ع د اسمانه هندوستان کې او بی بی حوا په عربستان کې د عرفات په غوندې او شیطان ئې د عربستان په جده کې او ماران ئې د عربستان په اصفهان شهر کې راکوز کړی.

کله چې ادم ع الله چې د اسمانه (جنت نه) د ورپښې اشتبا پواسطه مخکې ته راکوز کړ نو مبارک ۴۰ څلویښت کاله ژړلی دی داسې ئې لیکلې چې پدی ژړا کې ادم ع دومره اوبښکې توی کړی چې د ټولې دنیا د مخلوق د اوبښکو د پیماني (وزن) نه د ادم ع د اوبښکو وزن زیات وه اخر الامر ادم ع په سجده پروت الله ﷻ ته عرض وکړو چې یا الله ﷻ د هغه محمد ص په روی چې تا ئې نوم د عرش معلا په سر په ذرین خط لیکلی نو د هغه حبیب په روی ما ته عفو وکړه الله ﷻ عفو ورته وکړه او وئې بڅښه.

کوم انعامات چې الله ﷻ د مونږ نصیب کړخولي

څنکه چې الله ﷻ دیني جسمي غذائي او نور انعامات چې د مونږه ئي نصیب کړي دي نوکه مونږه شپه او ورځ ۲۴ کيښي الله ﷻ ته په سجده پریوزو او ټول عمر په عبادت او بندکي کي تیر کړو نو مونږه په سلو کي نیم فیصد د الله ﷻ د یوه انعام مقابل د شکرانکي لیاقت نلرو او نه به ئي لیاقت پیدا کړو او نه به په حشر کي د الله ﷻ په مبارک حضور کي د خپل عمل نه داسي یو نیک عمل پیش نشو کړای چې د ده د یوه عادي انعام یا نعمت پیمانه پوره کړي.

۱ دیني نعمتونه ئي : الله ﷻ پر مونږه ډیر مهربان دی چې مونږه په ټول مخلوق کي انسانان پیدا کړي یو بیا ئي په انسانانو کي مسلمانان پیدا کړي یو او په مسلمانانو کي بیا په امت محمد رسول الله ص پیدا کړي یو او د خپل کلام قران کریم پیرویان ئي کړخولي یو او د خپلو خزانو نه ئي دا مبارکه کلمه شریفه د (لا اله الا الله محمد رسول الله) د مونږه نصیب کړخولي ده او په ټول مخلوق کي ئي اشرف المخلوق کړخولي یو

۲ جسمي نعمتونه که مونږه په واقعیت د خپل وجود تشکیل ته متوجی شو او د خپل صورت هر عضوه تر مطالعی لاندی ونیسو لکه څنکه چې الله ﷻ مونږه ته اول ټول صورت بیا په صورت کي سر ژبه غوړونه سترکي لاسونه پښي زړه کلمی وغیره اعضا راکړي که د دی اعضا نه د مونږه یوه عضوه مادرزاتي یا په حادثاتو کي ضایع شی اول به ئي پیدا نشو کړای فرضاً که ئي پیدا شی خپل اصلی حالت باندی هغه نصب کولای نشو او که ئي نصب کړو بیا هم هغه به ناقص او بی کیفیته وی غریب خو ئي بلکول اچولی نشي او که کوم سرمایه دار ئي اچوی نو په میلیونو دالرو قیمت ورته تمامیری.

د سترکو لیدلی او په غوړو اوریدلی حال زمونږ خپل کلی کي یو نفر په نامه د حاجی فضل الحق د خپل ځوی چې گنک دی په ۱۳۹۳ ه ش کال ئي خپل ځوی هندوستان ته د تداوی لپاره بوته د هغه سرکي ئي یو رک عملیات کړو چې ډاکتر وعده هم ورکړه وه چې پدی عملیات سره دا هلك خبری هغه هم دکوشی په کمک ۳۵ فیصده واورى نو حاجی فضل الحق نه ئي هندوستان کي ۲۵ زره دالر اخستی وه بیا هم د هلك لپاره ئي لس فیصده فایده نده کړی دا چې مونږه ته الله ح شه صورت او په صورت کي ښکلی ښکلی اعضاوی د سالمی تندرستی راکړی دی شپه او ورځ فایدی ورنه اخلو لکه:

الف الله ﷻ مونږه ته داسي عقل فکر دماغ او حافظه راکړی چې ټول کمپیوترونه ورته

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۷

عاجز دی.

ب او داسې ژبه ئې راکړې ده چې د ټولې دنیا ژبې لکه پښتو دري انګلسي ازبکي ترک مني بلوچي عربي اوردو وغيره ژبو ترجماني پوره کوي.

ج الله ﷻ مونږ ته بدن کې داسې يوه ټوټه غوښه (زړه) را په برخه کړې دی چې دا زړه زمونږه په ټول بدن او د بدن په اعضاو حاکميت لري او ټول لحظه لحظه کنټرولوي زړه بدن ته د موټر د ماشين غونډی حیثيت لري لکه څنګه چې موټر د خپل ماشين پواسطه کنټروليري همداسې بدن د زړه پواسطه کنټروليري لکه زړه د بدن هري حصی ته د رکونو پواسطه وینه رسوي او ورته پمپ کوي ئې ۲ د ورځي يو لک سل زره ضربات اجراکوي ۳ د ورځي ۷ زره کرته وینه وجود ته پمپ کوي ۴ همدارنګه وجود ته ۳۶۰ ليتره اکسيجن داخلوي ۵ په دی شکل ۳۶۰ ليتره کاربن دای اکساید بدن نه خارجوي.

په همدی شکل که مونږه د الله ﷻ انعامات او نعمتونه تر مطالعي او دقيقی پلټني لاندی راولو نو دا راته ثبوت ته رسيري چې اټکل ئې نه په فکر کې او نه تر قلم لاندی راوستلای شو.

په جسمی انعاماتو کې خپل د پيدايښت سلسه تر مطالعي لاندی ونيسو چې الله ﷻ مونږه څنګه د نېستی نه هستی ته اول د یوی قطري مرداری مادی (منی نه) د پلار پوشت نه د مور رحم ته داخل کړی یو د مور رحم کې هغه ماده په وینه بیا وینه په یوه ټوټه غوښه او هغه ټوټه غوښه بیا په شکل صورت د مور په رحم کې الله ﷻ په خپل قدرت کامله سره پیداکړی یو او دنیا ته ئې د طفل په شکل رازهاړ کړی یو د طفولیت نه ځوانی ته او د ځوانی مرحله ئې زمونږ په بوډائی او د بوډائی عاقبت ئې مرک ته حواله کړی دی.

۴ **غذائي انعامات ئې :** الله ﷻ دنیا کې ژوند راته نصیب کړی دی او دا ژوندی شيان ئې لکه:

الف د تنفس پواسطه چې په فضا کې هوا دخولې او پوزی پواسطه وجود ته داخلوي چې د ژوند لپاره آهمه او ضروري وسیله ده چې بی د دی وسیلی ژوند امکان نلري
ب همدارنګه د ټولو ساه لرونکو لپاره الله ﷻ د اوبو لوی نعمت ئې د مونږه رانصیب کړی چې په همدی اوبو باندی ئې زمونږ د بدن وده او ژوند ۲۴ کینټی تړلی ده
ج په همدی شکل ئې د ژوند د بقا لپاره قسما قسم نعمتونه له قبيله د خوراکي شيانو د استوګنې مکانونه او د پوښاک لپاره شه شه لباسونه ورته پوره کړی دی

د همدارنګه ئی په ټولنه کې ئی د عیش او نوش اسبابو ته ښکلی ښکلی شادی کانی او نور د ژوند پوره پوره د احتیاج وړ شیان راته مهیا کړی دی

نوبت دا چی د الله ﷻ انعامات مونږه لپاره بی شماره الله ﷻ په اختیار راکړی دی او د ده د انعاماتو او نعمتونو مقابل کی د مونږه نه یو داسی نیک عمل یا عبادت او بندگی نه ده ظاهره شوی چی د الله ﷻ د یوه عادی نعمت بدله د حشر په ورځ ورکړای شو. دا چی د الله ﷻ د نعمتو نه مونږه پوره برخورداره یو او برخورداروی مو او مقابل کی مونږه د ده د عبادت او بندگی نه عاجز وو او عاجز پاتی یو لیکن دا دعا او زاری به هره لحظه کوو چی الله ﷻ مونږه او ټول مسلمانان د الله ﷻ د رحمت نه نه محروموی امین یا رب العالمین او تل به د الله ﷻ د رحمت په انتظار شپی او ورځی تیروو او د الله ﷻ د رحمت نه خپل ځان نه غافله کوو او که د الله ﷻ د رحمت نه مو ځان غافله کړو نو د تباهی کندی ته لاهو یو.

دا چی الله ﷻ خپل کلام کی فرمایلی چی (ما انسانان او پیریان د خپل عبادت او بندگی لپاره پیدا کړی) نو الله ﷻ دی مونږه ته توفیق را په برخه کړی چی پر خپل ځان د الله ﷻ حکمونه او د نبی کریم ص مبارکی طریقی پر خپل ځان عملی کړو که د الله ﷻ حکمونه او د نبی کریم ص طریقی مو پر خپل ځان عملی کړی جای به مو جنت وی او که مو عملی نکړی خامخا به دوزخ ته حواله یو.

د الله ﷻ د مهربانی یو څو واقعی

الله ﷻ ډیر مهربان، کریم، غفور او رحیم ذات دی ځینی وخت په معمولی نیک عمل باندی انسان ته بخښنه او عفو کوی الله ﷻ دی خپل رحمت او مهربانی زمونږ د ټولو مسلمانانو نصیب وکړځوی امین یا رب العالمین

یادونه :- یو نیک، صادق او مخلص مومن چی هغه شپه او ورځ ۲۴ ساعته د ابتدا نه تر پای د عمره خپل ټول وخت په عبادت او بندگی، روژه، ذکر او صدقه ورکولو تیر کړی وی نو دا مومن باید خپل عبادت باندی مغروره نشی او دا فکر وکړی چی زه به خامخا د خپل عبادت او بندگی پواسطه حشر کی میدان وړم او خدا نخواست خپل ځان د الله ﷻ د رحمت نه غافل کړی نو داسی شخص خپل ځان د تباهی کندی ته غورځوی دا ځکه چی د الله د انعاماتو مقابل د دی مومن عبادت او بندگی د ټول عمر یوه زړه قدر او قیمت نلری دا ځکه چی د الله ﷻ عادی انعام او نعمت بنده ته د بحر د اوبو غوندی مثال لری او د یوه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۹

من د ټول عمر عبادت او بندګۍ الله ﷻ ته د یوې قطرې اوبو نه بلکه د یوې زری اوبو په اندازه قدر او قیمت نلری د حشر په میدان حساب کتاب کی الله ﷻ ته هیڅ مومن حساب پوره کولای نشی نو هر مسلمان ته لازم او ضروری ده چی خپله بندګۍ او عبادت هم وکړی او د الله ﷻ د رحمت امید نه هم ځان غافله نکړی د الله د رحمت په امید خپلی شپي او ورځی تیری کړی

د الله ﷻ د مهرباني واقعی لکه:-

اول واقعه/ یوه کنهکاره سړی د مرک وخت کی خپل ځامن راټول کړی ورته وئی ویل چی زه کله مړ شوم په اور می وسوزوی ایره می دری حصی کړی یوه حصه ئی اوبو کی دریا ته واچوی بله حصه ئی ځنګله کی تیت کړی او بله حصه ئی هوا ته پاش کړی ځامنو ئی همسی وکړه نو الله ﷻ په قدرت کامله سره د بحر نه ځنګلو نه او هوا نه د دی شخص ایری راټولی دا کنهکار سړی ئی خپل مخ کی ودراره الله ﷻ ورته وویل چی تا ولی داسی کار وکړ کنهکار سړی ورته وویل یا الله ﷻ دا کار می ستا د ویری نه وکړ الله ﷻ بیا دی سړی ته عفو وکړع وئی بخښه (رواه فضائل صدقات)

دوهمه واقعه/ یوه ډیره کنهکاره حتی چی یوه ډمه ښځه په لاره د فسق او فساد لپاره چیرته روانه وه چی په لاره یو سپی ولیده چی د تندۍ نه ئی نفس اوت د دی کنهکاری ښځی رحم پری راغی خپله پڼه ئی د پورنۍ په کنج وتړله د ځا نه ئی اوبه راووستلی د سپی خوله کی واچولی سپی ته ئی د مرک نه نجات ورکړو ښځی ته الله ﷻ بخښه وکړه (فضائل اعمال)

دریمه واقعه/ الله ﷻ به د قیامت په ورځ دوه کسانو ته امر وکړی چی تاسو جنهم ته لاړشی یو به په منډه د جنهم خواته روان شی دوهم به شا شا ته کوری روان به شی الله ﷻ به دواړه راوغواړی یوه ته به وائي چی تا ولی منډه کړه دا به ورته ووائی چی یا الله ﷻ ما دا چی په دنیا کی تل ستا نافرمانی کړی وه نن می ستا فرمان په چالاکی ومانه ځکه می منډه کړه دوهم نفر ته به ووائی چی تا ولی بیرته بیرته کتل کرا کرا روان شوی هغه ورته وویل چی یا الله ﷻ ما په دنیا کی ستا د رحمت اوریدلی وه نو ستا د رحمت خواته می کتل نو الله ﷻ د دواړو جواب خوځیری دواړو ته عفو او بخښه کوی دواړو ته د جنت د تلو امر ورکوی (فضائل صدقات)

څلورمه واقعه/ د حشر په میدان به د حساب کتاب وخت کی د یوه شخص یوه نیکی

کمه شی ورته وبه ویل شی چی ورشه یوه نیکی دی راپیدا کړه دی به لاړشی خپل خپلوانو دوستانو او اشنايانو باندی وکړخی هر یو به جواب ورکړی ورته وائی به چی مونږه د خپل ځان په غم کی ډوب یو تاته څه درکړو بل اخره یو سپری به ورته پیدا شی چی د هغه ټوله عملنانه یوه نیکی لری نو دا شخص به ورته ووائی چی ځما خو هسی یوه نیکی ده او پدی یوه نیکی زه جنت ته داخلیدای نشم راځه تاته به زه دا یوه نیکی درکړم ته خو جنت ته لاړشه په خپل مقصد ځان ورسوه نو الله ﷻ یوه نیکی صدقه کوونکی ته ووائی چی ما نه خو ته دیر سخی ی الله ﷻ دواړو ته امر وکړو چی دواړه جنت ته لاړشی (فضائل اعمال)

پنځمه واقعه/ کله چی حضرت موسی ع ته قارون د یوی بدکاری ښځی پواسطه دسیسه جوړه کړه قارون غوښته چی موسی ع پدی دسیسه کی راکیر کړی او په جزائی ورسوی د بنی اسرائیلو ټول مخور علما او سپین ږیری حاضر وه عام مجلس کی قارون بدکاری ښځی ته وویل چی جکه شه حال بیان کړه نو الله ﷻ د هغی ښځی ژبه په حق چلوی او اعلان کوی وائی چی ای موسی ع ته معصوم او سپیڅلی شخص ئی د الله ﷻ پیغمبر ئی قارون په غلطه او ظالم دی ما ته ئی دومره مال او متاع منلی دی چی ته ووايه چی موسی ع ما سره زنا وکړه ته پاک او معصوم شخص ئی قارون ظالم او جابر انسان ده غواړی چی تا ته دام جوړ کړی او تا پکی راکیر کړی الله ﷻ د قارون او د هغوی د ملکرو کسيفه چهره د دی ښځی پواسطه برملا کړه چی اکثره بنی اسرائیل مسلمان شول او په موسی ع ایمان راوړ.

پدی وخت حضرت موسی ع الله ﷻ ته په سجده پریئوت د الله ﷻ شکرانی ادا کړه او الله ﷻ حضرت موسی ع ته وفرمایل چی د مخکی اختیار دی پلاس کی ده پر مخکه هر امر چی کوی اجرا کوی یی نو موسی ع پر ځمکه امر وکړو چی قارون او ملگری ونیسه کله چی مخکی قارون او د ده ملگری مخکی ونیول تر زنکنو ئی ونیول قرا قرا ئی لاندی کول او هره لحظه به خپله قارون او ملکرو ئی موسی ع ته زاری عذرونه او خواستونه کول چی مونږه ته نجات راکړه نور مونږه ایمان راوړو څومره زاری خواستونه او امیدونه ئی چی موسی ع ته وکړل موسی قبول نکړل بل اخره قارون ئی سره د مال دولت او ملکرو سره مخکی فُرت کړل په جزائی ورسول دی وخت الله ﷻ موسی ته وویل چی ای دوسته ځما که چیری خپله قارون یا ئی ملگری ماته یو واری رجوع کړی وای لکه څنکه چی تاته زاری او خواستونه وکول له ما نه ئی مدد غوښتی وای ما د خپلی مهربانی پواسطه بخښنه ورته کوله او نجات می ورکاوه خو دوی زه هیر کړم او تاته ئی رجوع وکړه.

دین او د دین اهمیت په اسلام کې

دین په اسلام کې ډیر غټ او ستر اهمیت لري دین د اسلام روح دی لکه څنګه چې سر د انسان بدن ته اهمیت لري که چیرې سر د انسان په بدن نه وي نو د بدن لپاره بیا ژوند نا ممکن دی همدارنګه که چیرې دین په دنیا کې نه وي نو بیا به نه دا دنیا وي او نه د دنیا کائنات دا ځکه چې دین د اسلام الله ﷻ ته ډیر اهمیت لري.

کله چې الله دنیا او د دنیا کائنات پیدا کړل او په کائناتو کې بیا انسانان او پیریان پیدا کړل او د دنیا کوډ کوډ کې ئې خپاره کړل نو الله ﷻ د ټولو انسانانو او پیریانو د نظم او دسپلین لپاره دنیا ته پوره دین راولیږه

الله ﷻ د دین ته داب په کلمه شریف د (لا اله الا الله) ته داب کزاري کړو بیا ئې د دین د اشاعت (خپلولو) لپاره پیغمبران راولیږل چې هر پیغمبر په خپل وخت او زمان سره خپل قوم او د ماحول خلق دین ته راولبل او هر پیغمبر به خپلو خلقو ته ویل چې قُولُو (لا اله الا الله) تَفْلِحُوْنَ او د الله ﷻ حکمونه به ئې ورته رسول چا به چې د هغه وخت د خپل پیغمبر خبره ومنله هغوی ته د الله ﷻ د خوا نه د دنیا او اخرت خوبائی ورنصیب شوی. دنیا کې ئې ورته دین د اسلام پیغمبري د صحابه کرامو صفت خلفای راشیدینو او د عشره مبشره صفتونه ورنصیب کړي حتی چې په دنیا ئې د جنت زیری ورکړي او اخرت کې معلوماته خبره ده چې الله ﷻ د جنت او د جنت د نعمتونو وعده ورکړیده.

او چا چې د هغه وخت د خپل پیغمبر خبره ونه منله او د الله ﷻ حکمونو ته ئې غاړه کینښوده هغوی ټول الله ﷻ هم په دنیا او هم اخرت کې به شرمنده رسوا او تبا کوي لکه چې په دنیا کې ئې نمرود د یوه میاشي پواسطه مردار کړو چې د خدائی دعوې ته ئې هم کړي وه همدارنګه فرعون چې ده هم د خدائی دعوې ته کړي وه الله ﷻ په رود نیل غرق کړو په همدې شکل قارون چې د دنیا غټ سرمایدار وه چې د الله حکمونه او د موسی ع دعوت (خبره) ئې ونه منله الله (ج) د مځکې تل ته د مال دولت او ملګرو سره کوز کړو په همدې شکل ابوجهل لعین د نبی کریم ص دعوت (خبره) ونه منله او د الله ﷻ حکم ته یې غاړه کینښوده الله ﷻ د احد په غزا کې د دوو ورکوټو انصارو ماشومانو پواسطه مردار او د دوزخ کندی ته لاهو کړي همداسې نور کفار لکه ابرهه اوبی بن خلف هامان وغیره نو دا ټول الله ﷻ دنیا کې هم تبا او برباد کړل او په اخرت کې معلوماته خبره ده چې ابدالابد

پوری به دوی جهنم کی سوزی نو داځکه چی دوی د خپل پیغمبر خبره ونه منله او د الله ﷻ حکمونو ته غاړه نده ایخی

د دین په خاطر د پیغمبرانو قربانی او د هغوی د سختیو او مشقتونو زغمل

الله ﷻ کله چی دین د اسلام دنیا ته راولیره او د دین تهداب ئی په کلمه شریفه د (لااله الاالله) تهداب کداری کړو د دی دین د خپرولو لپاره الله ﷻ وخت په وخت سره یو لک ۲۴ زره انبیا ع (پیغمبران) رالیری چی هر پیغمبر په خپل وخت او زمان سره خلق به ئی دین د اسلام ته رابلل او د الله ﷻ حکمونه به ئی ورته بیانول او ورته ویل به ئی چی قولو (لااله الاالله) تفلحون او دا مبارکه کلمه به ئی د خلقو زړونو ته کوزوله

دا چی د دین په خپرولو کی پیغمبرانو ډیری قربانی ورکړی دی او راز راز ستونځی سختی او مشقتونه ئی برداشت کړی دی لیکن بیا به هم ټولو انبیا ع مو د الله ﷻ حکمونه خلقو ته رسول او دین د اسلام ته ئی رابلل لکه

اول/ حضرت نوح ع د الله ﷻ د حکم په اساس ۹۵۰ کاله دین اسلام په خاطر خپل محنت او خواری کاللی دا چی قوم ئی بدبخته وه په عوض د دی چی د خپل پیغمبر خبره ومنی او د الله ﷻ حکمو ته غاړه کیږی برعکس نوح ع ته به ئی ستونځی مشکلات او زجرونه رسول ملنډي به ئی پری وهلی رشخند ئی پری واهه حتی په تیکو لوټو به ئی ویشته تردی پوری چی مبارک به د تیکو لوټو لاندی شو نوکله به ئی د تیکو او لوټو نه راوویست چا به ورته وویل چی ای نوحه نور به څه کوی مبارک به وفرمائل چی د الله ﷻ حکمونه به چلوم او خلق به دین ته رابلم نوح ع په ټول عمر (۹۵۰) کلو کی ۸۰ الا ۸۱ کسه اسلام ته دعوت کړی دا ځکه چی قوم ئی ډیر کمراه او بدبخته وه د ده مبارک خبره به ئی نه منله نوح ع مجبور شو الله ﷻ نه ورته د عذاب غوښتنه وکړه نتیجه کی د یوه ځوی او ښځی په شمول ئی ټوله دنیا غرقه او د الله ﷻ په عذاب اخته شول.

دوهم/ حضرت ابراهیم ع چی په ابتدا د پیداش کی ده سره د الله ﷻ مینه وه د خپل پلار او نمرود د دین په مقابل قد علم وکړو د کفری ټولو ادیانو نه ئی انکار وکړو خاص الخاص په یو الله ﷻ خپله عقیده مضبوطه کړه او د الله ﷻ خواته به ئی خلق څه حتا چی نمرود خدائی دعوه کړی وه او پلار ئی چه تاریخ نومیده په آزر مشهوره وه هغه نمرود په خدائی یی منلی وه غوښته ئی چی خپل پلار حتی نمرود هم اسلام ته دعوت کړی ډیری

خواری پری وکړی لیکن اسلام راوړو ته حاضر نشول بل آخره حضرت ابراهیم ع مجبور شو علنی ئی مبارزه ورسره شروع کړه کله چی یوه ورځ نمرود او نمرودیان د خپلی مذهبی میلی لپاره ځی او دی مبارک په یوه بهانه ځان په مریضی اچوی میلی ته نه ځی بیا کله چی نمرودیان ټول میلی ته ځی حضرت ابراهیم ع مبارک تبر اخلی بتخانی ته ننوزی د لات ، منات ، او عزات او نور غټ بتان ریز مریزکوی خپله راووزی نوکله چی نمرودیان راځی خپل بوتان کوری ټول ریز مریز شوی دی، دی راغواړی چی دا ولی تا دا کارکړی دی ابراهیم ع مبارک ورته وائی ما نه دی کړی کفارو ورته وویل چی چا وکړل تا ونه کړل ؟ ابراهیم ع ورته فرمائی چی د خپلو خدایانو نه پوښتنه وکړی چی چا دوی تبا کړی دی نو نمرودیان ورته وائی چی دا کله خبری کوی ابراهیم ع ورته وائی چی دوی خبری نشی کولای او د خپل ځان دفاع نه هم عاجز دی نو تاسو څه احمقان یاست چی سجدی ورته لکوی او دا باطل دین باندی روان یاست راځی د هغه الله ﷺ حکم ته غاړه کیږدی چی هغه مونږه او تاسو او دا دنیا پیدا کړی ده دلته نمرودیان ډیر په غصه کیږی شورا دایروی فیصله کوی چی د اور پواسطه باید ابراهیم ع ختم کړو یو جریب ځمکه باندی دیوال راجا پیروی په هفتو او میاشتو کی دا احاطه د خس او خاشاک نه ډکوی ابراهیم ع ورته اچوی چی ۴۰ شپې او ورځې پدی اور کی پروت وه او پدی اور کی د الله ﷺ د لطف کرم او مهربانی په وجه روغ رمټ خوشحاله او په قسما قسم نعمتونو برخورداره کړو چی یو ویشته ئی هم ضایع نشو په همدی قسم نور مشکلات او ستونځی هم کاللی دی.

خاطره/ چا ورنه پوښتنه وکړه چی ابراهیم ع تاته د خپل ژوند کومه خاطره د قدر وړ او خوره وه ابراهیم ع ورته وفرمائل چی ماته د ټولو خاطرو نه د نمرود په اور کی ۴۰ ورځی او شپې بهترینه خاطره وه.

دریم/ همدارنګه حضرت موسی ع هم پدی دین دیری ستونځی او خواری کاللی دی خپل قوم بنی اسرائیل او نور خلک به ئی تل دین ته رابلل حتی قارون چی د ده د تره ځوی هم وه او د جهان غټ سرماییه دار هم وه تل به ئی ورته د الله ﷺ حکمونه بیانول کله ئی چی د زکات ورکولو ته بلنه شروع کړه قارون دا بلنه ونه زغمله د وغوښته چی د یوی فاحشی ښځی پواسطه موسی ع بدنام او د تباهی دام لانندی راولی د موسی ع الله ﷺ دفاع وکړه خپل قارون الله ﷺ د ټول باند او مال دولت سره د مځکی تل ته حواله کړو.

همداسی فرعون ته ئی په سل کونو واری اسلام ته بلنه ورکړه لیکن فرعون ظالم په

عوض د دی چی د موسی ع خبره ومنی برعکس ستونځی مشکلات حتی د مرک تصمیمونه به ئی ورته نیول چی بل اخره یوه ورځ ئی موسی ع د ملکرو سره د رودنیل دریاب پر غاړه محاصره کړو او اعلان ئی ورته وکړو چی نن ورځ ته دلته په جزا د اعمال رسیږی هغه وه چی الله ﷻ رودنیل اختیار موسی ته ورکړو موسی ع ئی د خپل قوم سره الله ﷻ روغ او رمټ وساته فرعون ئی د ټول فوج سره رودنیل تباکړو.

په همدی شکل کله چی حضرت موسی ع پیغمبر شو ابتدا کی فرعون ورته یوه غټه دسیسه جوړه کړه غوښته ئی چی د ټول ملت پرمخکی مبارک د نجومیانو او ساحرانو پواسطه ملامت کړی نو ۷۰ زره ساحران فرعون راوغوشتل چی د ټول ملت مخ کی موسی لاندی او ملامت کړی او د ټول ملت مخکی د ساحر په نامه محوه او نابود کړی. لیکن د الله ﷻ مدد ورسره وه کومه لکړه چی الله ﷻ موسی ع ته ورکړی وه هغه یوه غټه او ستره معجزه وه کله چی د فرعون ۷۰ زره ساحرانو خپل سحرونه میدان کی اچوی او بیا موسی ع مبارک خپله لکړه میدان کی اچوی اژدها ورنه جوړیږی د ټولو ساحرانو سحر ورته محوه کوی پدی معجزه د موسی ع ټول ساحران مسلمانیري بیا فرعون دا ټول ساحران چی مسلمان شول په شهادت ئی رسوی او د فرعون دسیسه شنه کیري په همدی شکل په سل کونو مشکلات او ستونځی ئی نوری هم کاللی دی.

خلوړم/ حضرت هود ع هم په خپل نوبت سره خلقو ته تل د دین احکام رسولی دی لیکن هغوی کمراهانو د خپل پیغمبر خبره ونه منله او د الله ﷻ حکمو ته ئی غاړه کینښوده د دوی د کمراهی او سرکشی له کبله الله ﷻ توره وریځ راوخیروله د باران په طوفان ئی یو بل باندی وویشتل ټول ئی تبا کړل.

پنځم/ صالح ع هم په کلونو کلونو خلقو ته د دین احکام ورسول او دین ته ئی راوبلل ظالمان په عوض د دی چی د خپل پیغمبر خبره ومنی اسلام راوړی بل اخره ملنډی او رشخندونه ئی پری شروع کړی اخر الامر ئی صالح ع نه داسی یو معجزه وغوښته چی پدی غره کی د دی کانی نه یوه بلاربه اوبښه راوباسه نو مونږه ایمان راوړو صالح ع الله ﷻ ته لاس اوچت کړل دعائی وکړه الله ﷻ هسی چی دوی غوښته ورته وئی کړل لیکن بیا هم بدبختانو ایمان رانه اوړ بیا الله ﷻ هغه اوبښه ورته بلا وگرځوله ټول خوراکی شیان ورنه وخواړه بیا ئی ټولی اوبه ورنه وڅښلی بیا کله چی یوه بدبخته دا اوبښه حاله کړه په اتفاق ټول غرو ته وختل غره کی ئی کورونه جوړ کړل ویل به ئی چی دلته بلا راتلای نشی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۵

الله ﷻ ورته هېيت ناکه ملائیکه راوليرله هغی ملائیکي یوه هېيت ناکه چغه وکړه ټول ئي هلاک کړل او زړونه ئي ور وچول.

شیرم/ د قوم سبا واقعه: د قوم سبا یوه هېيت ناکه واقعه ده څنکه چی د یمن خلق ټول تجارت پیشه وه کاروبار ئي زراعت وه د ټولو ورځ بلکول جوړه وه ټول یمن پاک صفا او شایسته وطن وه صافه هوا ښه ښه باغونه ئي درلودل هر قسم میوی پکی وی ماران لړمان میاشی ئي نه درلودل لیکن دا چی د خپل پیغمبر خبره ئي ونه منله او د الله ﷻ حکمونه ئي ونه منل الله ﷻ د دوی د عیش نوش مقابل کی چی کبر او غرور اختیار کړ الله ﷻ دوه مېړی ورولیرلی په هغو کی یوه ږنده وه د اوبو ډیم ئي پری سوری د ډیم اوبه پری خوشی کړی ټول یمن ئي د خلقو مال او زندگی سره نیست او نابود وکړځاوه

دوهم باب

د نبی کریم ص د مبارک ستوری ظهور و دنیا ته

د حضرت عیسی ع او حضرت موسی ع دوری راپدی خوا تقریبا ۵۷۰ کلوکی د نبی کریم ص تر زمانی پوری بل پیغمبر ندی راغلی نو په ټول سرزمین د دنیا کی بلخصوص په عربوکی داسی وحشتونه ظلمونه قتل قتال ملوک الطوائفی خپل سری حکومتونه شراب خوری او چورچاپول اوج ته رسیدلی وه ۳۶۰ ټوتان ئی مکه کی د هر قسم عبادت په خاطر ځای پر ځای کړی وه مکی شریفی نه د کفارو نر او ښځی برېند طوافونه کول په عادی موضوع به ئی په کلونو کلونو دشمنی کانی کولی د انسانانو په کوپړیوکی به ئی افتخاری شراب خنبل بهادر او شه ځوان به هغه وه چی مهمان خانه به ئی د انسانانو کوپړی ږیری لیدل کیدی یو ځوان به لاره خپلی پښی وغزولی اعلان به ئی وکړو چی داسی ځوان شته چی ځما پښی راټولی کړی بل ځوان به ورغی پښی به ئی په توره ورغوځ کړی هغه به اعلان وکړ چی داسی څوک شته چی ستا انتقام واخلی همداسی وړه نجلی به ئی پیداشوه هغه به ئی ژوندی ښخولی همداسی نوری بی بندوباری زیات پکی اوج ته رسیدلی وی.

د نبی کریم ص د مبارک ستوری ظهور و دنیا ته:- د نبی کریم ص هم ابتدا د طفولیت نه الله ﷺ سره مینه وه او د الله ﷺ په مینه ئی شپې ورځی تیرولی د نبی کریم ص مشهور نوم محمد ص د پلار نوم ئی عبدالله او د نیکه نوم ئی عبدالمطلب او د غورنیکه نوم ئی هاشم او د هاشم د پلار نوم عبدمناف وه د مور نوم ئی آمنه د مور د پلار نوم ئی وهب او د نیکه نوم ئی عبدمناف دی. د ربیع الاول د میاشتی په ۱۲ د پیر(دوشنبی) په ورځ په سنه د (۵۷۰ - ۵۷۱) میلادی کال کی تولد شوی دی د ابرهه کافر پادشاهی وخت کی چی د مکی د ورانولو قصد ئی وکړو مکر الله ﷺ تباہ کړو د نبی کریم ص د تولد نه ۲ میاشتی مخکی پلار عبدالله وفات شو د مبارک څوکاله پالنه ئی بی بی حلیمی رضائی مور وکړو مور مبارکه ئی په پنځه کلنی وفات شوه.

د نبی کریم ص پالنه ئی نیکه عبدالمطلب ته پاتی شوه کله ئی چی نیکه وفات شو پالنه ئی ابو طالب تره ته پاتی شوه چی بی بی خدیجی یوه بډایه ښځه وه د هغی د ځان سره

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۱۷

شام ته د تجارت لپاره محمد روان کړو په لاره کې یو راهب ده کې د پیغمبرې علامې ولیدی
بی بی خدیجې ته وویل چې دا هلک شام ته مه بیا یه چې خطر سره مواجه نشی د نبی
کریم ص د نبوت کواهی بی بی خدیجې ته ورکړه د شام د سفر نه ئې منع کړو.
په ۲۵ کلنۍ کې بی بی خدیجې نکاح ورسره وکړه دی وخت کې بی بی خدیجې ۴۰ کلنه
وه نبی کریم ص په ۶۱۰ میلادی کال د عمر په ۴۰ کلنۍ کې پیغمبر شو د نبوت په ۱۳ کال
الله ﷺ معراج ته وباله د نبوت ۱۳ کاله په مکه شریف کې تیر کړی په ۵۲ کلنۍ کې په ۶۲۲
په میلادی ئې مدینې منورې ته هجرت کړی خلاصه چې په مدینه منوره کې ۱۰ کاله پاتی
شوی دی.

د چهارشنبې په ورځ د صفری د میاشتی دوه ورځې پاتی وی چې مبارک بیمار شو د
ربیع الاول رومبې خور په ۱۲ تاریخ د څانښت په وخت د ۶۳ کلنۍ په عمر د ۶۳۳ کال ئې
دنیا نه مبارکې سترګې پټې کړې په مدینه منوره کې خاورو ته وسپارل شو.

د نبی کریم ﷺ کومې ستونځې او مشکلات چې د دین په خاطر کاللی دی

نبی کریم ص کله چې د موره تولد شوی د نبوت او خوشبختی علایم پکې ظاهر شوی
په طفولیت کې مبارک په اخلاقو دیانت راست کوئی او امانت داری کې ئې د امین لقب
پیدا کړو. ابوجهل لعین ابتدا نه ورسره مبارزه خپله شروع کړې وه دا ځکه چې نبی کریم ص
خلک تل ښو اخلاقو ته رابلل او د بدو نه ئې خلق منع کول او ابو جهل کینه ورسره کوله نو
کله چې پیغمبر شو د ابوجهل او د مکې نورو کفارو دښمنی ورسره شروع قسما قسم
تکلیفونه او مشکلات به ئې ورته پیدا کول کله چې دی پیغمبر شو په ښځو کې اول بی بی
خدیجې لویانو کې اول حضرت ابوبکر صدیق رض وړوکی حضرت علی (رض) پری ایمان
راوړ چې ورو ورو مسلمانان ۱۳ کسو ته ورسیدل لږ موده وروسته د مسلمانانو شمیر ۴۰ کسو
ته ورسیدل مسلمانان د مکې شریفې د کفارو د لاسه سخت په تنک او عذاب وه د کفارو
شمیر زیات وه او مسلمانان کم وه.

د نبی کریم ﷺ د طائف سفر

نبی کریم ص پدې خاطر چې د مسلمانانو تعداد کم ده چې راڅه زه به طائف شریف ته
لاړ شم هغه یو ستر قوم دی نو زه به هغوی ته دعوت ورکړم په اسلام به ئې مشرف کړم چې

د مسلمانانو شمیر زیات شی او د کفارو مقابل کی خپله دفاع وکړو.

کله چی مبارک طائف ته ورسیده نو په طایف کی دری غټ مشران وه ویې غوښتل چی اول هغو مشرانو ته دعوت ورکړی بیا به د هغوی په مرسته نور خلک اسلام ته راوبلی بدبختانه د طائف اول مشر ته چی ورغی هغه ورته وویل چی پیغمبر ئی شه شخص ئی لیکن مطالبه دی نه منم دوهم مشر ته ئی تشریف ور وور هغه ورته وویل چی ته نه پیغمبر کیدای شی او نه پیغمبر ئی داځکه چی عربو کی بل د پیغمبری لایق شخص نه وه چی الله ﷺ ته پیغمبر کړی نو دی کافر هم ځواب ورکړو دریم مشر ته ته چی ورغی هغه بدبخته بلکول د خبرو او صحبت اجازه ورنه کړه امر ئی صادرکړو چی د طائف نه ووزه خلقو او ماشومانو ته ئی د ستور ورکړو چی چغی ورپسی ووهی کنځلی ورته کوی لاسونه ورپسی پرقوی په تیکو او لوتو ئی ولی د شهر نه ئی وباسی کفارو هسی پری وکړل د مبارک بدن ئی ټوکر ټوکر او زخمی کړو حتی چی د مبارک د بدن په وینو ئی مبارک پنی د وینو نه ډکی شوی

یوځای ئی لیکلی چی اسمان دوه کرته ژړلی دی او خپلی اوبسکی ئی تویی کړی دی چی یو ئی د د نبی کریم ص د طائف په مشکل او دوهم وار ئی کله چی اسماعیل (ع) ئی چری لاندی غورځول شوی وه الله ﷺ نبی ع ته وفرمائیل چی ملائیکي می درته په اختیار درکړی که غواړی چی د طائف غرونه ورباندی راولم خچ پچ ئی کړم او که یی پورته اسمان ته جک کړم او په مځکه ئی راکوزار کړم نبی ع ورته وفرمائیل چی یا الله ﷺ هدایت ورته غواړم کیری چی اولادونه ئی اسلام راوړی او زما د امت ټولی پری زیات شی

د نبی کریم ﷺ د هجرت کولو موجب

کله چی مکه مکرمه کی د مسلمانانو شمیر ورځ په ورځ په زیاتیدو شه کفارو د نبی کریم ص سره خپل مقاومت زیات کړو مسلمانانو ته ئی قسما قسم مشکلات ایجادول بیا کله چی د نبی کریم ص اخلاقو، دیانت داری، ښو خوینو، امانت داری، تقوا او خواریتو ورځ په ورځ کفار اسلام ته رابلل بل خصوص هغه کفارو چی د مسلمانانو وینو ته تبری ناست وه اکثره ئی مسلمانان شول مثال به ئی په عمر عمر رض ختم کړو چی خپله عمر رض د نبی کریم ص د سر غوځولو په خاطر ځی پّ عوض د سر راوړو ئی اسلام قبول کړو. په همدی شکل د مسلمانانو شمیر لس کونو نه لکونو ته ورسیده او په زیاتوالی ئی شروع

وکړه نو ابوجهل او نور غټ غټ کفارو ځان لپاره د نبی کریم ص پیشرفت نه خطر حس کړو. نبی کریم ص ته الله ﷻ یوه خوشبختی ورنصیب کړی وه چی ابوطالب تره ئي ډیره حمایه کوله دا چی ابوطالبه د قریشو د قوم یو نامداره شخصیت وه د ده د ویری کفارو په نبی کریم ص بیخایه تیری نشو کولای او په اکثره ځایو کی حمایه کړی هم ده.

بل اخره د عربو مشرانو د ابوجهل په مشرۍ او د شیطان په رهنمائي د مکې او د مکې د شااوخوا ټول عرب راوغوښتل په نبی کریم ص ئي جرکه جوړه کړه کله ئي چی په مکه معظمه کی جرکه دايره کړه ابوجهل ابوطالب ته وویل چی وراره دی محمد راوغواړه هغه تل د مونږه په عقایدو او خدایانو باندی تل بدرد وائي او خلق خپل دین ته دعوت کوی. مونږه ټول د عرب سرزمین خلک دا ورته اعلان دی که چیری محمد خومره دنیا غواړی کومه بنایسته ښځه ئي خوښه وی ورته کوو ئي او کوم مقام رتبه چی عربو کی غواړی ورکوو ئي لیکن زمونږ خدایان دی نه ردوی د اسلام نوم دی نه اخلی بیرته دی دی دین ته د مونږه راواوړی که نه نو مونږه خپله معامله ورسره کوو. ابوطالب حضرت محمد جرگی ته راوغوښته دا چی هر وخت او په هر ځای کی به ابوطالب حضرت محمد ص خپل څنک کی کیناوه په همدی ورځ ابوجهل لعین د ده ځای ونیوه او د ابوطالب څنک کی کیناسته کله چی نبی کریم ص راغی کوری چی د تره ترڅنک ئي ابوجهل ناست دی. مبارک د حرم شریف په دروازه کی ودریده تره ئي ابوطالب ورته وویل چی دا مشران وائي چی محمد خومره مال او دولت غواړی یا دا چی کومه ښځه ئي زړه وی ورته ورکوو ئي او په عربو کی کوم مقام او چوکی غواړی ورکوو ئي لیکن د مونږه خدایانو باندی دی بدرد نه وائی نور د اسلام دعوت نه لاس واخلي. نبی کریم ص په فصاحت او په جرئت ورته جواب ورکړ چی کاکا ځما د په هغه ذات قسم وی چی ځما نفس د هغه په قبضه کی ده چی زه به د خپلی مبارزی لاس وانه خلم او دخپل اسلام په پیشرفت کی به خپلی هلی ځلی کوم د الله ﷻ د دین د پیشرفت لاره کی ځان قربانوم کله چی ابوطالب د نبی کریم ص ایماندارۍ جرئت او غیرت ولیده اواز ئي پری وکړو چی وراره ازاد ئي داسی څوک نه وینم چی پورته درته وکوری د کفارو بل خصوص د ابوجهل او نورو مشرانو غصه نوره هم زیاته شوه.

بل اخره بله شورا ئي جوړه کړه د هر قوم نه ئي څو څو تنه ځوانان ټول او یو ټولی ورنه جوړ کړو د نبی کریم ص لپاره ئي پلان جوړ کړ چی چاپه پری واچوی او په شهادت ئي ورسوی کله چی نبی کریم ص کور کی محاصره کوی نبی کریم ص او حضرت ابوبکر صدیق

رض د الله ﷻ په یاری او مدد د کفارو د چاپی نه روغ او رمت باسی د شور غار ته دواړه ځی پدی غار کی د جمعی شنبه او یکشنبه ورځ تیروی د دوشنی په ورځ مدینی منوری ته هجرت اختیار وی.

همدانکه نبی کریم ص د دین په خاطر په هره غذا کی لکه د احد خندق تبوک د مکی فتحه داسی په لس کونو غزاکانو کی په غټ پیمانې قربانی کانی ستونځی او مشکلات کاللی دی حتی چی غاښ مبارک ئی د احد غذا کی په شهادت رسیدلی دی حتی چی د همدی دین په خاطر ابولهب بی دینه په څپیره وهلی دوه لورکانی ئی ورته طلاقی کړی دی او نور مشکلات ئی ور رسولی دی.

د الله ﷻ د خوا نه د نبی کریم ﷺ بلنه معراج ته

کله چی الله ﷻ نبی کریم ص معراج ته وباله او معراج ته ورسیده نو نبی کریم ص غوښته چی خپلی مبارکی پنی وباسی او عرش معلّا ته داخل شی الله ﷻ ورته وفرمائیل راځه خپل پیزار مه باسه عرش معلّا نه ماته د خپل حبیب جمال د قدر وړ ده بیا نو نبی کریم ص خو د معراج حالتونه داسی بیانوی لکه

۱ نبی کریم ص فرمائیلی دی چی د معراج په شپه ځما ملاقات حضرت ابراهیم ص سره وشو هغه راته وویل چی امت ته دی ځما سلام وایه او ورته ووايه چی د جنت یوه دیره صافه خاوره ده بهترینی خوری اوبه لری او یو دیر ښکلی او هوار میدان لری چی د هغه میدان ټولی ونی او بوتی ئی (سبحان الله والحمدلله و لا اله الا الله و الله اکبر) دی ستا امت چی څومره وغواړی هلته دی د خپل ځان لپاره ونی ولکوی (رواه ترمذی، بخاری او مسلم).

۲ بل حدیث کی راغلی چی د (ولاحول ولاقوت الا بالله العلی العظیم) د ویلو مقابل کی هم هلته یوه ونه لکولی شی همدارنکه د (سبحان الله وبحمد سبحان الله العظیم) ویلو هم جنت کی یوه ونه لکولی شی (رواه بخاری مسلم او ترمذی).

۳ حدیث شریف: نبی کریم ص مهربانی کړی ده چی ما د معراج په شپه داسی حالت مشاهده کړو چی د سړیو نه د یوی ډلی خلکو د بدن غوښی په قیچی کانو قیچی کیدی ما د جبرئیل امین ع نه وپوښتل چی دا کوم خلک دی هغه راته وویل چی دا هغه کسان دی چی خپل ځانونه به ئی سینکارول او د کوره به وتل او بل ځای می کوهی ولیده چی د هغه

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۲۱

ځایه بدبوی او چغی راوتلی ما د جبرئیل امین نه پوښتنه وکړه چې دا کوم کسان دی هغه راته وویل چې دا هغه زنانه دی چې دوی به خپل ځانونه سینکار کړل او د کوره به وتلی.

بل ځای می ولیدی چې مردانه او زنانه یوځای ځوړند دی او د تیونه اویزان شویدی ما د جبرئیل امین نه وپوښتل چې دا کوم کسان دی هغه راته وویل چې دا خلک ټول پیغور ورکونکي او چغلګر دی (رواه دور منشور).

۴ حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چې ماته کله الله ﷺ معراج کی جنت راوښوده کا ته می چې په اعلی درجه کی فقرا او مهاجرین وه مالدار او زنانه پکی کم لیدل کیده ما د جبرئیل امین نه پوښتنه وکړه چې دا ولی ؟ هغه راته وویل چې مالداران د جنت دروازه کی په حساب او کتاب اخته دی او زنانه د خپلو سرو او سپینو په محبت کی اخته دی (رواه مشکوته).

۵ حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چې ما د معراج په حالت کی یوه ډله کسان ولیدل چې شوندي ئی د دوزخ د اور په قیچی کانو قیچی کیدی ما د جبرئیل امین نه وپوښتل چې دا کوم کسان دی هغه راته وویل چې دا ستا د امت واعظان دی چې په خپل علم ئی عمل نه کاوه ځکه نن ورځ ئی چې وینی پدی بدبختی اخته دی (رواه مشکوته).

۶ حدیث شریف : کله چې نبی کریم ص معراج ته تشریف یو وور د الله ﷺ د خوا نه (پنځوس) وخته شواروز کی لمنځونه ورکړل شول نبی کریم ص فرمائی چې ما سره موسی ع معراج کی ملاقات وشو هغه راته وویل چې ستا امت پنځوس وخته لمنځونه اداکولو نه عاجز راځی اداکولای ئی نشی د موسی ع په مشوره می څو واری الله ﷺ د کمولو عرض وړاندی کړو بل اخره چې شواروز کی پینځه وخته لمنځونه الله ﷺ راوستل نو نور ئی په کمولو کی حیا راغله په پینځه وخته می قناعت حاصل کړو الله ﷺ پینځه وخته لمنځ شواروز کی پر مسلمانانو فرض کړو که څوک دا پینځه وخته لمنځونه په ښه ترتیب اداکړی نو الله ﷺ د پوره پنځوس لمنځونو ثواب ورکوی.

۷ حدیث شریف : کله چې نبی کریم ص ته د الله ﷺ د خوا نه د جنت د خزانو نه څلور تحفی لکه د سورت فاتحی سورت ، آیات کرسی ، د سورت البقری اخری څو آیاتو او سورت کوثر تحفی ورکړی شوی نو نبی کریم ص صحابه کرامو ته وفرمائیل چې الله ﷺ ماته د خپلو خزانو نه داسی تحفی راکړی چې هیچا ته ئی نه دی ورکړی.

حسن د بصری رحمته الله د نبی کریم ص ارشاد نقل کوی چې څوک یو واری سورت

فاتحه ولولې نو لکه ده چی سل صحیفی ، تورات ، انجیل ، زبور ، او قرانکریم ټول تلاوت کړی وی.

د نبی کریم ﷺ څو معجزې

د نبی کریم ص یوه معجزه دا وه چی په روښانه لمر او سپوږمۍ کی د ده د وجود مبارک سپوږی پر مخکې نه معلومیده دا ځکه چی د لمر او سپوږمۍ نه د ده د نور روښنایی زیاته وه
۲ د نبی کریم ص بله معجزه دا وه چی نورو خلکو به غذائی مواد خوړل یا ئې خوری نو بقایا ی په فضله ئې مواد تبدیلیدل او تبدیلیری لیکن د نبی کریم ص د غذائی مواد بقایاوو نه خوشبوئې تولیدیده کله به چی صحراکشت ته به مبارک کیناست پر مخکې به د ده مبارک د صحراکشتی هیڅ اثار نه معلومیده بی له خوشبو ئې نه.

۳ معجزه ئې دا وه کله به چی نبی کریم ص په کوم ځای کیناست او یا چی په کومه لاره تشریف یووړ د هغه ځای او هغی لاری به خوشبوئې تله نو خلک به پوه کیده چی دلته نبی کریم ص ناست ده او یا ئې پدی لاره تشریف وړی ده.

۴ معجزه ئې دا وه کله چی نبی کریم ص مدینه منوره کی خطبه ویله نو په یوه وچه خرمائی تکیه کوله کله چی هلته د مسجد نبوی د جومات د محراب ممبر جوړ شو او نبی کریم ص هلته د خطبې ویلو لپاره کیناست کوری چی هغه وچه خورما په چغو چغو ژارړی او سلکی وهی چی دا چغی صحابه کرامو هم مشاهده کړی نبی کریم ص دفعتاً ممبر نه کوزیری وچی خورما ته تسلی ورکوی ونه چپ کیری.

۵ حضرت علی رض فرمائی چی زه یوه ورځ نبی ع سره په سفر روان وم چی ما کتل او هم می اوریدلی چی د کانیو او بوتو نه دا (اسلام علیکم یا رسول الله اسلام علیکم یا رسول الله) اوازونه پورته کیدی.

۶ یوه ورځ یوه یهودی یوه مړه (سمساره) راوړه نبی کریم ص ته ئې وویل چی ای محمده که دی حیوان پر تا کواهی درکړه نو زه مسلمان کیږم هغه وه چی نبی کریم ص سمساری ته اشاره وکړه سمساره پورته شوه (اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمد عبده ورسول) وویل ورپسی وویل چی څوک تا منی جنتی دی او څوک تا نه منی جای دوزخ ده.

۷ حضرت ابوهریره رض فرمائی چی یوه ورځ ډیر وری شوم لار کی ودریدم چی څوک پیداشی ما د ځان سره بوزی او څه وخورم کتل می چی حضرت ابوبکر صدیق رض راغی

رانه تیر شو ورپسې نبی کریم ص راغی مبارک راته مسکې شو اشاره ئې راته وکړه چې راځه راپسې ورپسې روان شوم یوه کور ته ورغلو چې هغه کور کې یوه پیاله شیدې وی نبی کریم ص حکم راته وکړو چې ورشه صحابه صُفّه ټول راوله ما خپل ځان سره فکر وکړو چې یوه پیاله شیدې دی لپاره ۷۰ کسه صحابه صُفّه هم راولم نو دا کله کفایت کوی خیر د نبی کریم ص امر می پر ځای کړو لاړم صحابه صُفّه می هم راوستل نبی ع راته وفرمائیل چې پیاله واخله په ټولو شیدې وخوړه ما د یوه سره پیاله هر یوه ته ورکوله او شیدې ئې خوړلې ټولو چې شیدې وخوړې ښه ماړه شول نبی کریم ص پیاله ماته ونيوله دوه پیالې شیدې پر ما وخوړې نبی کریم ص هم وخوړې کتل می چې پیاله هسې ډکه پاتې شوه (رواه فضائل صدقات).

۸ حضرت بی بی عایشی فرمایلی چې یوه شپه ما خپله د نبی ع د مبارک د مخ رڼا ته په ستنه کې تار واچاوه دا ځکه چې ورځ کې په لمر باندې د نبی کریم ص مبارک نور غالب وه او شپه کې تیاری هم د نبی کریم ص مبارک نور مغلوب کولای نشو.

۹ د خندق غزا کې صحابه کرام ټول داسې وړې وه چې پر سینه ئې کانی تړلی وه. هغه وه چې حضرت جابر رض خاص د نبی کریم ص او د هغه څو تنو ملګرو لپاره څه غذا تیار کړه نبی کریم ص ته وویل چې د خپلو خاصو ملګرو سره څما کورته تشریف راوړی او غزا وخوړی نبی ع زر ۱۰۰۰ تنه صحابه ټول ځان سره د حضرت جابر رض کور ته بوتلل کوم طعام چې حضرت جابر رض د څو تنو لپاره تیار کړی وه ۱۰۰۰ زرکسه ئې هم ورباندې ماړه شول کور کې ورته دیک کاسه او دستارخوان کې هم ورته پاتې شول.

د نبی کریم ﷺ د محبت واقعی

محبت یو داسې شی دی چې کله پر زړه کې ځای ونیسی نو هغه خپل محبوب په هر څه غالبوی نو هغه ته نه دځان پروا وی نه د خپل ژوند تمنا او نه د مال ملک خیال ورسره وی د تکلیف او خوف نه د مرک نه ویره حتی د ننګ او ناموس خیال ورسره نه وی نو الله ﷻ دی د خپلې مهربانې او لطف په وسیله خپل او د خپل پاک رسول ص مینه او محبت رانصيب کړی امین یا رب العالمین.

دا چې په هر عبادت کې خوند او لذت دی او د دین هر یو تکلیف راحت دی

۱ حضرت ابوبکر صدیق (رض) کله چې د مسلمانانو شمیر ۳۹ تنو ته ورسیده حضرت

ابوبکر رض په ډاګه برملا شو صحابه کرام ځان سره واخیستل په مکه معظمه کې علنی تبلیغ او خطبه شروع کړه داځکه چې پخوا د مسلمانانو د شمیر کموالی په وجه هر یوه خپل اسلام پټ ساته. په شروع د دی خطبې سره د نبی کریم ص تره سید شهدا امیر حمزه رض په همدی ورځ ایمان راوړ د هغه نه درې ورځې وروسته عمر رض اسلام راوړ پس لدی د کفارو روحيات بلکول ضعیف شول کله چې بله ورځ حضرت ابوبکر صدیق رض مکه شریفه کې په جهر خطبه شروع کړه کفار پری راغلل حضرت ابوبکر صدیق رض دومره وواځه چې د مبارک ټول مخ په وینو ډک شو حتی د مبارک غوږونه او پوزه ټول په وینو رنګ شول چې پیژندل کیده هم نه او مبارک بلکول بی هوشه شو د خپلی قبیلې خلکو راوچت کړو د ابوبکر صدیق رض په وهلوکه عُبَّه بن رِیْعَه ډیره حصه درلوده مبارک تر ماښامه بی هوشه وه کله چې پر خبرو راغی نو اولینه خبره د مبارک دا وه چې د نبی کریم ص څه حال دی ناستو خلکو ورته وویل چې ته د نبی کریم ص اوس هم پوښتنه کوی د هغه پواسطه ته داسی شوی ټول ورنه پاڅیده ورنه لاپل مور اُم خَیر د ده د خوراک لپاره څه تیار کړل ورته کیښوده بیا هم د نبی ع مینی غلبه ورسره وه اواز ئی وکړو چې رسول الله څنګه دی او په څه حال کی ده مور ئی ورته وویل چې ماته پته نشته ام جمیل رض د عمر رض خور چې د ابوبکر صدیق رض پوښتنی ته ورغله د محمد ص پوښتنه ئی ام جمیل نه وکړه ام جمیل بیا دی ابوبکر صدیق رض نه ئی چې د حال پوښتنه وکړه چې ای ابوبکر څنګه ئی حضرت ابوبکر صدیق رض ورته اواز وکړو چې څما څه پوښتنه کوی رسول الله څنګه ده ام جمیل ورته وویل چې الحمد لله هغه روغ رمټ دی ورته وئی ویل چې رسول الله چیرته ده ام جمیل رض ورته وویل چې هغه د ارقم رض کور کی ده ابوبکر صدیق رض قسم یاد کړو چې تر څو می په رسول الله باندی سترګی نه وی لکیدلی نو زه هیڅ خوراک او څښاک ونه کړم. دا شپه ئی مور مبارکی ورسره په یو مشکل صبا کړه سبا ئی تیاره کی ابوبکر صدیق رض د ارقم کور ته د نبی کریم ص حضور ته ور اوست هلته دواړه غاړه په غاړه او په ژړا شول چې نور ټول مسلمانان ئی هم وژړول بیا حضرت ابوبکر صدیق نبی کریم ص ته وفرمائیل څما د مور په حق کی د هدایت دعا وکړه او هم د اسلام ترغیب ورته وکړه هغه وه چې مسلمانان شوه (رواه خمیس).

۲ د یوی زنانه د نبی کریم ص په خبره نارامه کیدل:- د احد غزا کی مسلمانانو ته تلفات واوښتل اکثره شهیدان شول مدینه منوره کی هیبت ناکه اوازی تیت شوی چې رسول الله ص

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۲۵

شهید شو دا زنانه ډیره پریښانه شوه د کوره ووتله یو انصاری مخی ته راغی پوښتنه ئی وکړه چی نبی ع څنکه ده هغه ورته وویل چی ته د هغه پوښتنه کوی ستا پلار شهید شوی انال الله وانا الیه راجعون وویل د نبی ع په فراق کی بیا هم روانه شوه پوښتنه ئی وکړه چاو ورته وویل چی خاوند دی شهید شوی بل ورته وویل چی ځوی د شهید شوی بل ورته وویل چی ورور د هم شهید شو د ټولو خپلوانو د شهادت په خبر ئی انال الله وانا الیه راجعون وویل بیا هم پوښتنه وکړه چی رسول الله ص څنکه دی چا ورته وویل چی د سول الله ص په حال کی خیر او خیرت دی بیا هم د دی شخص په تصلی ئی قناعت حاصل نشو د نبی کریم ص په لټه کی شوه ترڅو چی خلکو ورته نبی کریم ص وروښوده هلته ورغله کله چی سترکی ئی په نبی کریم ولکیدى ډیره خوشحاله شوه او د نبی کریم ص جامه ئی ونيوله عرض ئی وکړو چی ای د الله ﷺ رسوله ځما مور او پلار دی تا نه قربان شی دا چی ته ژوندی ئی روغ رمټ ئی نو ما ته د هیچا د مرک پروا نشته ورونو دی ته وائی د رسول الله سره مینه مونږه خو د رسول الله سره مینه مینه نارى او سوری وهو لیکن د رسول الله د سنتو او طریقو د تدبیق نه لری تښتو (رواه خمیس).

۳ بلی زنانه د رسول الله ص د خولی نه مړی واخیسته:- یوه مستانه ټوقی زنانی ځان سره تصمیم ونيوه چی نن ورځ به د رسول الله په دیدن خپل ځان مشرف کوم صحابه کرامو ته ورغله ټوقی او مسخری ئی وکړی صحابه کرامو ورته وویل چی ټوقی او مسخری مه کوه دا کناه دی ښځی ورته وویل چی په رسول الله ص هم ټوقی کوم صحابه کرامو دا ښځه رسول الله ص ته ورواستوله پدی وخت کی رسول ص یو دعوت کی د ټولو نه وروسته اخر کی ناست او په مړی مصروف وه دفعتاً دی ښځی وویل چی رسول الله ص ته کوری غلام غوندی ناست دی او دغلام غوندی مړی خوری نبی کریم ص د مړی خوړلو دعوت ورکوی نو دا ښځه په جرئت ورته وائی چی د لاس مړی دی نه خوړم ما ته د خولی مبارکی نه مړی راکړه رسول الله ص خولی ته لاس کوی د خولی مړی هغی ښځی ته نیسی هغه ئی په جرئت سره اخلی او خولی ته وړی خوری ئی شکر ادا کوی وائی چی ځما څه مقصد وه خپل مقصد ته الله ﷺ ورسولم. یو بزرگ فرمائی چی پس د همدی لحظی نه هر وخت او هر ځای کی به د خوشبوئی بوی لدی ښځی نه تل روان وه حتی چی مړه شوه او دفن ئی هم کړه لیکن د قبر نه ئی خوشبوئی روانه وه.

۴ د حضرت ابن زبیر رض د نبی کریم ص وینه څکل :- نبی کریم ص یوه ورځ په

مبارک ځان شکرونه ولکول کله ئی چی وینه ووتله حضرت عبدالله بن زبیر رض ته ئی ورکړه چی دا چیرته ښځه کړه هغه لار او بیرته راغی وئی ویل چی وینه می ښځه کړه نبی ع ورنه ویوښتل چی چیرته د ښځه کړه ؟ عرض ئی وکړو چی ما قربان هغه وڅکله نو نبی کریم ص ورته وفرمائیل چی د چا بدن ته ځما وینه لاره شی هغه د دوزخ اور نشی مسحه کولی (رواه خمیس).

۵ د حضرت مالک بن سینان د نبی کریم ص وینه څکل :- د احد جنک کی د رسول الله ص پر مخ مبارک د خور دوه کړی ننوتلی د یوی خوا نه حضرت ابوبکر صدیق رض ورمخکی شو او د بلی خوانه حضرت ابوعبید رض ورمندپه کړه. د خورکړی ئی په غاښو راویستلی. یوه کړی ئی راووستله په اوله کړی کې غاش مات شو د خپل غاښ پروائی هیڅ ونه کړه په بله کړی کی دوهم غاښ مات شو لیکن دا کړی ئی هم راووستله دی وخت کی د نبی کریم ص مبارک وجود نه وینه جاری شوه د حضرت ابوسعید خدری رض پلار مالک بن سینان رض په خپلو شونډو هغه وینه او رودله او تیره ئی کړه نبی کریم ص ارشاد وفرمایه چی د چا په وینه کی ځما وینه یوځای شی هغه د دوزخ اور نشی مسحه کولای (رواه قره العیون).

۶ د حضرت انس بن نصر د احد جنک کی عمل :- د احد جنک کی په شکست د مسلمانانو کی اوازه تیت شوه چی رسول الله شهید شوی په صحابه کرامو ئی سخت اثر واچاوه حضرت انس روان وه د مهاجرو او انصارو په یوه ټولی مخامخ شو کله ئی چی په عمر رض او طلحه رض سترکی ولکیدي ډیر په پریشان حال ئی ولیدل حضرت انس رض پوښتنه وکړه چی مسلمانان ولی پریشان ښکاری حضراتو ورته وویل چی رسول الله شهید شوی دی حضرت انس رض وفرمایل چی نور د مونږه ژوند څه پکار توره واخلی لارشی ځانونه قربان کړی حضرت انس رض توره واخیسته کفارو کی ورننوت تر هغه وجنکیده تر څو ئی خپل ځان په شهادت ورساوه (رواه خمیس).

۷ حضرت علی رض نه چا پوښتنه وکړه چی ستا له رسول الله سره څومره مینه ده ارشاد ئی وفرمایه چی ځما د په الله ﷻ قسم وی چی نبی کریم ص مونږه ته د خپلو مالونو د خپلو اولادونو د خپل مور او پلار او د سختی تندی په حالت کی د یخو اوبو نه زیات محبوب وو (رواه شفاء).

۸ د حضرت انس رض روایت دی چی نبی کریم ص فرمائی دی چی تاسو کې هیڅ یو

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۲۷

کس تر هغه وخته مومن کیدای نشي چې تر څو پوری چې د هغه ما سره محبت د خپل پلار او اولاد او ټولو خلکو نه زیات نشي.

۹ حضرت ابوهریره رض هم فرمائیلي دي چې نبی ع فرمائیلي هيڅ يو کس پوره مومن کیدای نشي چې د هغه ما سره محبت د خپل پلار مور اولاد او ټول دنيوی شيانو نه زیات نشي .

۱۰ حضرت عمر رض يو واری عرض وکړو چې ای د الله ﷺ رسولہ ماته د ځانه علاوه د ټولو شيانو نه تاسو ما ته زیات محبوب یاست.

۱۱ نبی کریم ص فرمائیلي چې د بنده حشر به د هغه چا سره وي چې د ده هغوی سره محبت وي.

۱۲ يو صحابي د نبی کریم ص حضور کی حاضر شو عرض ئی وکړو چې ای د الله ﷺ رسولہ ستاسو محبت ما ته څما د ځان مال اهل او عيال نه زیات دي کله چې زه کور ته لاړ شم ستاسو خیال چې راشي صبر می ختم شی تر څو چې ستا حضور ته رانه شم او ستاسو په زیارت مشرف شم چاره نلرم.

۱۳ يوه صحابي نبی کریم ص ته وويل چې ای د الله ﷺ رسولہ څما تاسره زیاته مينه او محبت دي کله کله ماته داسی خیال راشي چې زه ستاسو زیارت ته راشم او تا ونه وينم زما ساه ووزی نو بيا که زه حشر کی جنت ته داخل هم شم او تا نه په کمه درجه کی قرار هم لرم نو ما ته جنت کی هم ستاسو زیارت کول کران دي نو دا آیات شریف نازل شو چې ترجمه ئی داسی ده (څوک چې د الله ﷺ او د هغه د رسول وينا ومنی نو داسی کسان به جنت کی هغو حضراتو سره وي چې کومو ته الله تعالی انعام فرمائیلي دي) انبيا، صدقین، شهیدان، او صالحینو سره دیر شه ملکری دي او له دوی سره ملکرتیا خاص د الله تعالی فضل دي او الله تعالی د هر يوه په حال ښه خبر دي (سورة انس).

د صحابه کرامو قرباني په دين د اسلام باندی

څنکه انبيا ع په دين د اسلام خپلی جانی او مالی قرباني کړی دي او راز راز ستونځی او مشکلات ئی زغملی دي همدارنکه صحابه کرام پر هم کاللی او هم ئی زغملی دي.

نبی کریم ص د حجة الوداع په خطبه کی يو لک ۲۴ زره صحابه کرام او مخلوق راوغوښتل ورته وئی فرمائیل چې ای خلکو مخکی انبياو بلخصوص ما خپله خو دين د

اسلام دغی مرحلی ته راوست دا چی زه اخری نبی یم ما نه وروسته بل نبی نه راخی زه د دنیا نه رحلت کوم تاسو دی شاهد یاست چی ما نور دین او د دین خدمت صحابه کرامو او هغو اشخاصو ته وسپاره چی کلمه شریفه د (لا اله الا الله محمد رسول الله) وائی.

صحابه کرامو وفرمائیل چی ای د الله ﷺ رسول تا دین ته وسعیت هم ورکړو او هم د دین خدمت د وکړو کله چی نبی کریم ص د دنیا نه سترکی پټی کړی رحلت ئی وکړو ټولو صحابه کرامو هم په شکل د انبیاء ع مو د دین لپاره خپلی هلی خلی خواری او قربانی ورکړی او هر قسم ستونځی او مشکلات ئی پکښی وزغمل لکه

۱ حضرت علی رض کله چی د احد په غزا کی مسلمانان د شکست سره مواجه شول څه شهیدان شول بعضو فرار وکړو دی وخت کی کفارو د نبی کریم ص د شهادت اوازه تیت کړه حضرت علی رض په ژوندیو صحابه کرامو کی نبی ع وکوت پیدائی نکړو په شهیدانو کی وکوت پیدا ئی نکړو ځان سره ئی فکر وکړو چی نبی ع خو د شکست شخص نه وه چی دشمن ته شا ورکړی او فرار وکړی نو حتمی نبی کریم ص یا شهید شوی دی یا دا چی الله ﷺ خپل حبیب اسمان ته اوچت کړی او ځانته ئی بللی دی ځان سره ئی تصمیم ونیوه چی محبوب می نه وی نو زه څه ژوند غواړم توره ئی واخیسته کفارو کی کډ شو عین جنک کی کوری چی رسول الله ص د کفارو منځ کیر ولاړ دی د الله ﷺ شکر ئی اداکړو وئی فرمائیل چی الحمد لله رسول الله ص خو می ژوندی دی نور به هر څه الله ﷺ اسان کړی بیا ئی کفارو کی خپل جنک شروع کړو نبی کریم ص هلته او ده لدی خوانه کفارو کی کوڅی جوړی او رسول الله ص ته ئی ځان ورساوه په ښه میړانه دواړه حضراتو کفارو کی خپلی توری داسی وچلولی چی اکثره ئی مردار او قتل کړل نور فرار ته مجبوره شول فرار ئی وکړلو دی وخت کی نبی کریم ص د حضرت علی رض سره لاس پلاس کی نیسی د حضرت علی رض بهادری داسی تعریفوی فرمائی إِنَّهُ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ بيشکه علی رض ځما نه دی او زه د علی نه یم بیا حضرت جبرئیل امین فرمائی وَأَنَا مِنْكُمْ یعنی زه ستاسو دواړو نه یم (رواه قرة العیون).

۲ حضرت امیر حمزه رض د نبی کریم ص کاکا هم د دین په لاره کی تل خپل دلاوری او قربانی مشکلات او ستونځی کاللی دی بل آخره د احد غزا کی شهید شو او کفارو ئی سترکی وویستلی پوزه ، غوړونه او شونډی ورنه غوڅ کړی سینه مبارکه ئی ورڅیری زړه ورنه راوویست ورسره ۷۲ صحابه کرام شهیدان شول چی تراوسه مقبری ئی د احد د غره لمنه

موجود دی.

۳ حضرت حنظلہ رض د ده مبارک د واده اوله شپه هم وه کله چې د شپې اواز کیږي چې مسلمانانو شکست وکړو د شکست اواز د ده وینه په جوش راوړی توری ته لاس کوي د کفارو مقابلي ته په تنهائي صورت وردانکي او خپله ناوې پالنک کی پریږدي تر هغو پوري جنکيري تر څو ځان ئي په شهادت ورساوه الله ﷻ ته ئي د ده قرباني دومره خوښه شوه چې فرشتي غسل ته مقرري او په فرشتو غسل ورکړو.

۴ حضرت مصعب رض د قادسي جنک ته په شدت روان وه او د ده مبارک د اسلام بیرغ پلاس د غازيانو مخ کی په جرئت روان وه چې کفارو ئي ښي لاس ورغوخ کړو بیرغ په چپ لاس ونیوه کفارو ئي چپ لاس هم ورغوخ کړو بیرغ ئي د دواړو لاسو په مټ په سینه مبارکه کلک نیولی د غازيانو مخ کی روان وه کفارو چې مرکانه کزار پری وکړو خپله مبارک لویږی او بیرغ هم ورنه پر مخکې لویږی مسلمانان د شکست سره مواجه کیږي (رواه قره اصابه).

۵ حضرت بلال حبشي رض ده مبارک چې کله ایمان راوړ دی وخت دی د یوه کافر امیه بن خلف غلام وه کفار ئي چې د ایمان راوړو نه خبر شول قسما قسما ظلمونه هره ورځ هر یوه کافر پری عملی کول امیه بن خلف چې د مسلمانانو سخت دشمن وه ده به بلال رض ډیر به ئي ووايه بیا به ئي د غرمی سوزنده کرمی کی په سرو شکو ستوني ستخ واچاوه او په سینه مبارکه به ئي ډبره کینوده ورته وبه ئي ویل چې یا د اسلام نه واوره یا به په دی حال مری. او ده مبارک به احد احد ویلی همدارنګه کله به ابوجهل ته نوبت ورسیده هغه کافر به د ورځی واهه او د شپي به ئي په ځنځیرو وتاړه او په قمچینو به واهه ورته ویل به ئي دی اسلام نه اوږی او که په همدی شکل مرک غواړی بیا به مبارک احد احد ویل یوه ورځ حضرت ابوبکر صدیق رض چې د ده حال ولیده کفارو ته ئي پیشنهاد وکړو ورته وئي ویل چې راځی لدی تور او ضعیف غلام نه به زه تاسو ته تکړه او تندرست غلام چې ستاسو په دین هم ده درکړم تاسی دا غلام ماته راکړی بلال حبشي ورنه اخلی او خپل غلام ورکوی چې نتیجه کی بلال رض د مسجد نبوی موذن مقرر شو (اسد الغایه)

۶ ابوذر غفاری رض دی مبارک داسی وخت کی اسلام راوړ چې ټولو مسلمانانو خپل اسلام هلته د کفارو د ویری پټ ساته ده چې اسلام راوړ په ډاګه مکي شریفی کی خپله کلمه شریف لااله الا الله محمد رسول الله اعلان کړه کفار د مکي ډیر په غصه شول حضرت

ابوذر غفاری رض ئی داسی وواهه چی بلکول بیهوشه شو حضرت عباس رض دنبی کریم ص تره ورنه خلاص کړو کله چی لږ غوندی صحت پیدا کړو بیا لاړو مکه شریفه کی کلمه په جهر اعلان بیا کفارو راوښو داسی ئی مبارک وواهه چی بیا بیهوشه شو همدارنکه خو ځایه او څو کرته د اسلام د دین په خاطر د کفارو نه قسما قسم مشکلات او ستونځي لیدلی دی.

۷ حضرت عماد رض : د حضرت عماد رض پلار ئی یاثر مور ئی سُمیه رض وه کله چی دوی ایمان راوړو یاثر رض به کفارو واخیست وبه ئی واهه بیا به ئی بلال رض غوندی په کرمو او سرو شکو واچاوه او ډبره به ئی په سینه ورته کیښوده بل اخره د کفارو د وهلو ټکولو پواسطه زخمی زخمی شوی وه د همغو زخمو نه وفات شو.

همدارنکه کله چی سُمیه د حضرت عماد رض مور ایمان راوړ دا هم کفارو بلخصوص ابوجهل لعین قسما قسم په جزا ورسوله. حتی چی دوه اوبښان ئی راوستل ورته وئی ویل چی یوه پښه دی په یوه اوبښ ترم او بله پښه دی په بل اوبښ ترم یوه ته یوی خوا ته او بل اوبښ ته بلی خوا ته حرکت ورکوم چی دوه ټوټی شی او که د اسلام نه اوړی لیکن دی مبارکی وویل چی ماته د اسلام مقابل کوم نوعه تکلیف رسیری قبول می دی په هیڅ صورت د اسلام نه نه اوړم بل اخره ابوجهل لعین سمیه مبارکه په شرم کاه کی په نیزه ووهله د هغه د زخم د لاسه په شهادت ورسیده چی په مسلمانانو کی اولین شهیده حضرت بی بی سمیه وه

مسجد قبا چی ټولو کی اولین جومات اسلام کی ده دا جومات حضرت عمار رض د نبی کریم ص د ارام ناستی او عبادت لپاره جوړ کړی دی. یوه ورځ حضرت عماد رض چانه اوبه وغوښتی هغه ورته یوه پیاله شیدی راوړی کله ئی چی دا وڅکلی نو وئی ویل چی ماته نبی کریم ص ویلی چی ټولو نه اخر کی به ته یوه پیاله شیدی څکی دی نه پس شهید شو دغه وخت عماد رض ۹۴ کلن وه (رواه اسد الغایه)

په همدی شکل ټولو صحابه کرامو د دین لپاره تر خپلی وسی پوری خپلی هلی ځلی خواری او قربانی کانی ورکړی دی د خپل اولاد یتیم کیدل د ښځو کونډیدل د مور بوریدل مال او دولت ئی ټول د الله ﷻ په لاره کی وقف کړی دی. چی دین د اسلام ئی عربو نه تر هندوستان ، ایران ، پاکستان ، بلخ ، او بخارا پوری ورساوه چی ټولو صحابه کرامو د وطن لری په لارو دښتو او نورو مملکتو کی ځانونه شهیدان او خاورو ته سپارل شوی تنها په افغانستان کی په لس کونو صحابه کرام دفن او خاورو ته سپارل شوی دی.

درېم باب

په دين د اسلام کې د الله ﷻ خو صفتونه

۱ په دين د اسلام کې اولين صفت کلمه شريفه د (لااله الاالله) ده چې اقرار د بندګۍ ده. او د الله ﷻ د خزانو نه يوه بهترينه اعلى او د کامل صفت يوه غټه تحفه ده چې الله تعالى د مسلمانانو لپاره نصيب کړخولى ده کله چې بنده کلمه شريفه د (لااله الاالله) وويلی اقرار د بندګۍ ئي وکړو نو د الله ﷻ حکمونه ټول ورباندې فرض شول. نور په کلمه ويونکى باندې دا لازم او ضرورى ده چې د کلمې شريفې ، لفظ، معنى ، مقصد او فضيلتونه پوره وپيژنى او ياد ئي کړي لکه:-

الف/ لفظ د کلمې شريفې په عربى ژبه ده مسلمان چې په هره ژبه خبرى کوى نو کلمه شريفه په عربى ژبه وائي لکه (لااله الاالله).

ب/ معنى د کلمې شريفې (لااله الاالله) نشته لايق د عبادت او بندګۍ سوا د الله ﷻ نه او محمد ص د الله ﷻ رسول او پيغمبر دى.

ج/ د کلمې شريفې مقصد په کلمه شريفه کې څلور صحى يقينه دى چې هغه صحى يقين سره زړه ته داخل کړو.

۱ پدې پوره يقين ولرو چې الله ﷻ وغواړي بى له مخلوقه او بى د اسبابه هر څه وغواړي کولای شى.

۲ پدې يقين ولرو چې مخلوق بى له ارادې د الله ﷻ نه سره له مخلوق او اسباب نه هيڅ کولای نشى.

۳ او پدې يقين ولرو چې د نبى کریم ص په طريقو کې د دنيا او اخرت کاميابى ده.

۴ او په دې يقين ولرو چې د نبى کریم ص طريقو سره مخالفت د دنيا او اخرت ناکامى ده.

د کلمې شريفې فضيلتونه: دا چې د کلمې شريفې فضيلتونه ډير دى يو خو د نمونې په شکل ليکو

حديث شريف : د نبى کریم ص ارشاد مبارک دى فرمائى چې يوه ورځ حضرت موسى عليه السلام ته عرض وکړو چې يا الله ﷻ ما ته يوه داسې وظيفه راکړه چې زه

ئی وایم او تا پری یادوم الله ﷻ ورته وفرمائیل چی (لااله الاالله) وایه موسی ع ورته وویل چی یا الله ﷻ ماته یوه اوچته او ښه وظیفه راکړه چی زه ئی وایم او ستا محبوبیت پری حاصل کړم الله ﷻ ورته وویل چی (لااله الاالله) وایه حتی موسی ع دری واری الله ﷻ ته عرض وکړو نو الله ﷻ ورته وفرمائیل چی ای موسی ع پدی پوه شه که چیری اوه طبقی اسمانونه او اوه طبقی ځمکی سره د ټولو کائناتو په یوه پله د ترازو کی واچوی او په بله پله د ترازو کی کلمه شریفه کیردی نو د کلمی شریفی وزن به پری ډیر وی (رواه نسائی مشکوة او کتز).

فایده: د الله ﷻ په نزد زیات وزن په اخلاص کی ده نو په یوه کار یا عمل کی چی څومره اخلاص وی په هغه اندازه ئی وزن دروند وی نو د اخلاص پیدا کولو لپاره فایده من د کلمی شریفی د ویلو ډیروالی دی د ځکه چی د دی نوم جلال القلوب (د زړونو صفائی) ده. دا ځکه چی صوفیان حضرات د کلمی شریفی ذکر کول په سوونو واری د ویلو روزانه معمول تجویز کوی.

ملا علی قاری رح فرمائی چی یوه مرید خپل شیخ ته عرض وکړو چی زه ذکر کوم لیکن زره می غافله دی شیخ ورته وویل چی ذکر خپل برابر کوه او پدی شکر باسه چی الله تعالی ماته ټول بدن کی یو اندام ژبه راکړی چی زه خپل ذکر او د الله ﷻ یادونه پری کوم بیا د زړه په توجو الله ﷻ ته دعا او زاری کوم. دا ځکه چی الله ﷻ خپل کلام کی فرمائلی چی که تاسی په یوه شی شکر وکړی نو زه زیاتوالی پکښی راولم

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائلی دی چی په ځنکدن کی د چا کلمه شریفه نصیب شی ځنکندن به ئی اسان شی مخ به ئی روښان شی د خوشحالی منزل به ئی الله ﷻ ورته نصیب کړی

فایده: کله چی موسی ع وفات شو الله ﷻ ورته وفرمائیل چی ای موسی ع تا د ځنکندن حال څنکه مشاهده کړو موسی ع ورته وویل تا ته هر څه معلوم دی خو زه به دومره عرض وکړم چی ما ته د ځنکندن حالت دومره معلوم شو لکه څنکه چی څوک یو ژوندی مرغه په اور اړه وی او را اړوی ئی او د مرغه نه نفس وزی او نه الوتلی شی او نه په بله طریقه ځان ته نجات ورکولای شی

حدیث شریف: نبی کریم ص مهربانی کړی ده چی د هر عمل الله ﷻ ته د رسیدو لپاره ترمنځ پرده شته لیکن د کلمی شریفی د (لااله الاالله) او الله ﷻ ترمنځ همداسی د پلار دعا

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۳۳

ځوی لپاره په همدې شکل د صالح ځوی دعا د پلار لپاره او د الله ﷻ ترمنځ پرده نشته
راساً قبلیری (رواه ترمذی، جامع الصغیر)

حدیث شریف: یوه ورځ نبي کریم ص صحابه کرامو ته وویل چې خپل ایمان تجدید
کړی چې صحابه کرامو عرض وکړو چې ای د الله ﷻ رسوله ایمان څنګه تجدید کړو نبي
کریم ورته وویل چې کلمه شریفه ډیره ډیره وایی

فايده: په يوه روايت کې راغلي چې ايمان داسې زړېږي لکه څنګه چې جامه زړېږي نو
دی زړېدو معنی دا ده چې په کناھونو قوت او تازه کې د منځه ځي (ترمذی او بخاری)

بل حدیث کې بیا راځي چې انسان کله کناه وکړي نو یو تور داغ ئی پر زړه پیداشي بیا
که هغه انسان توبه وباسي بیا هغه تور داغ پاکيږي او که توبه ونه باسي کناه بیا بیا کوی نو په
هره کناه زړه باندې یو یو تور داغ زیاتيږي بل آخره زړه داسې تور شي او زنګ ونیسي لکه
څنګه چې وسپنه زنګ ونیسي نو بیا د هغه انسان پر زړه خبره هیڅ تاثیر نه کوی

یوځای نبي کریم ص مهرباني کړې ده چې د کم عقلو سره مقابله زنانه وو سره ناسته
پاسته ، د کناھونو ډيروالي ، او متکبر مالدار سره د سپرې زړه برباديږي

حدیث شریف: د نبي کریم ص ارشاد مبارک دی چې حضرت عیسی ع فرمایلي چې د
حضرت محمد ص د امت عملونه د حشر په تله کې ټولو امتونه زیات درانه وی د اڅکه
چې د دوی ژبي داسې کلمې شریفې سره بلدی دی چې دا کلمه پخواني امتونو کې نه وه
چې هغه کلمه شریفه (لااله الاالله) ده (رواه ترغیب کذا فی الدر)

فايده: په جامع الاصول کې لیکلي چې د الله ﷻ ذکر د ورځې کم د کمه باید ۵۰۰ کرته
ووېل شي او شا ولى الله د خپل پلار د قول لیکلي چې ۲۰۰ واری باید روزانه کلمه د لااله
الاالله ووېل شي

همدارنګه شیخ ابوزید قرطبي رح فرمائي چې څوک اویازره کرته کلمه شریفه لااله
الاالله وائي هغه شخص د دوزخ اور نه خلاص دی دا شیخ قرطبي رح پدې خاطر لیکلي
چې ده تجربه کړې ده چې ده اویا زره کرته د یوی بنځي په حق کې ویلي هغی بنځي ته
الله ﷻ د دوزخ نه نجات ورکړی ده.

حدیث شریف: د نبي کریم ص ارشاد مبارک دی چې ټولو ذکرانو کې افضل ذکر لااله
الاالله ده او په ټولو دعاګانو کې افضله دعا استغفار دی څوک چې استغفار ډیر ډیر وائي
الله ﷻ ئی کناھونه ورته معاف کوي داڅکه چې شیطان وائي ما خلک په کناھونو هلاک

او غرق کړی او هغوی زه په لاله الاالله او استغفار هلاک او غرق کړم (رواه کنزفی الدر جامع الصغیر)

فایده: د صغیره کناهونو کفار په نیکو اعمالو او ذکر سره ده او د کبیره کناهونو کفار په استغفار سره ده لیکن شرط داده د استغفار وروسته کناه تکرار نشی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چي د کلیمي شریفی اقرار د جنت کیانی دی او د جنت د هری دروازی کلی کلمه شریفه د لاله الاالله یوه کلی ده او دوهمه کلی ئی محمد رسول الله اقرار کول دی.

حدیث شریف: د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی فرمائی چي څوک تل کلمه شریفه د لاله الاالله وائی او ژبه ئی پری لمد وى هغه شخص د ځنکدن قبر او د حشر عذاب نه ویره نلری کله چي د حشر په ورځ د قبر نه راپاڅی د خپلو سرونه به خاوری څنډی او وائی به چي ټول تعریفونه هغه الله سره دی چي مونږه ئی تل لپاره د تکلیف او غم نه لری ساتلی وو (جامع الصغیر).

حدیث شریف: د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی چي څوک د ورځي ۱۰۰ واری کلمه شریفه لاله الاالله ووائی د قیامت په ورځ به هغه شخص د الله ﷻ په حضور داسی روښانه مخ لکه د ۱۴ سپوږمۍ نورانی راپاڅاوی (رواه ابن ماجه و طبرانی).

حدیث شریف: د معاذ بن جبل رض نه روایت دی چي نبی کریم ص فرمائی چي څوک د کلمی شریفی د اقرار حالت کی مړ شی نو کلمه شریفه د لاله الاالله محمد رسول الله په پاڅه زړه شهادت ورکوی ضرور به جنت کی داخل شی الله ﷻ هغه ته ضرور ښښه کوی (رواه ترمذی، نسائی، طبرانی).

د الله ﷻ صفتونو کی دوهم صفت لمونځ دی

لمونځ د الله ﷻ د حکمونو نه اولین حکم دی او خپله لمونځ چي دی اظهار د بندکی ده چي په هر مومن مسلمان چي عاقل او بالغ وى مری وى یا ازاد نو پنځه وخته لمونځ شواروزکی ورباندی فرض عین دی منکر ئی کافر دی او څوک ئی چي بی د عذره ترک کړی هغه لپاره سخت وعیدونه (عذابونه) الله ﷻ مقرر کړی دی. بعضی وائی چي څوک بی د عذره لمونځ ترک کړی هغه کافر ده او بیا ئی فرمایلی چي څوک لمونځ بی د عذره ترک کړی باید قتل کړای شی.

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۳۵

حضرت امام ابوحنيفه رح فرمائي چي څوک بي د عذره خپل لمونځ ترک کړي هغه دي زندان ته واچول شي چي يا توبه وباسي يا په زندان کي مړ شي نو دا به ئي دنيوي جزا شي اوخروي جزا ئي دي پوه شه او د الله ج محاکمه.

د لمانځه په باره کي لنډ لنډ حديثونه:-

۱ لمونځ د دين ستنه ده ۲ لمونځ د مومن معراج ده ۳ لمونځ د جنت کلي ده ۴ لمونځ بهترين جهاد دي ۵ لمونځ د الله ﷻ د خزانو د غوښتنې بهترينه وسيله ده ۶ لمونځ د زړه لپاره نور دي ۷ لمونځ د نبي کریم ص د سترکو يخوايي دي ۸ لمونځ د شيطان مخ توروئ او رانده کوي ئي.

حديث شريف: نبي کریم ص د الله ﷻ ارشاد نقل کوي چي الله ﷻ فرمائي چي ما ستا په امت پنځه وخته لمونځ فرض کړي ده او ځان سره مي وعده کړي ده چي څوک دا پنځه وخته لمونځونو اهتمام وکړي نو د هغه ضمه واري پر ما ده زه هغه په خپله ذمه واري جنت کي داخلوم او څوک چي د پنځه وخته لمانځه اهتمام نکوي د هغوي ضمه واري پر ما نشته (رواه ابو داود، ابن ماجه ، بخاري او منشور).

حديث شريف: نبي کریم ص فرمايلي چي څوک خپل اودس په ښه شان وکړي جومات خوا ته جمعي لپاره روان شي په هر قدم الله ﷻ ورته عملنامه کي يوه نيکي ليکي او يوه بدی ئي عملنامه نه لري کوي او يوه درجه ورته جنت کي زيانيږي.

بل حديث شريف کي فرمايلي چي څوک اودس وکړي جومات ته د جمعي لپاره روانيږي د هغه لاس کي د ايمان جنډه وي او څوک چي بازار ته روانيږي د هغه لاس کي د شيطان جنډه وي.

بل حديث کي راغلي چي د جمعي د لمانځه فضيلت ۲۷ درجي د کور بازار او پولې پتي د لمانه نه فضيلت لري.

بل حديث شريف دي چي څوک اودس وکړي جومات خوا ته د جمعي لپاره روان شي داسي مثال لري لکه څنکه چي احرام تړلي وي د حج عمري لپاره روان وي.

د حديث شريف مفهوم دي چي نبي کریم ص يوه ورځ صحابه کرامو ته وفرمايل چي څما زړه غواړي چي ځوانان راولم خش او خاشاک راټول کړم د هغه چا کور ته اور واچوم چي دوي د جمعي لمانځه ته نه راځي (رواه ابومسلم ، ابو داود).

حديث شريف: د نبي کریم ص ارشاد مبارک دي فرمايي چي د قيامت په ورځ به ټولو

اعمالو کی اول د لمانځه پوښتنه کیری که د لمانځه امتحان کی کامیاب راووت نور په ټولو اعمالو کی به هغه شخص کامیاب وی او که په لمانځه کی ناکام شو نور به په ټولو اعمالو کی هغه ناکام وی.

نتیجه کی به ورته الله ﷻ وفرمائی چی تاسی وکوری چی نفل عملنامه کی لری او که نه ؟ کی ئی ولری په فرضو ئی ورته تبادله کوی همدارنکه د روژی زکات او نورو اعمالو حساب کتاب ورباندی شروع کوی (رواه طبرانی ، حدیث المغیره ابن مسلم).

د الله ﷻ صفتونو کی بل صفت علم دی

دا ځکه چی علم معرفت د بندکی ده او مقصد علم نه داده چی الله تعالی خپله عالم دی غواړی چی خپل احکام او د نبی کریم ص مبارکی طریقی په خپلو بندکانو باندی د علم پر رڼا کی عملی کړی چی بنده وکولای شی د حلالو او حرامو ، د حق او باطل ، د عزت او ذلت ، د خیر او شر ، د ښو او بدو ، د ثواب او عذاب ، د نفعی او نقص ، د تور او سپین فرق وکولای شی نو ځکه الله ﷻ په بنده کانو باندی علم فرض کړو او مسلمانان وکولای شی چی د الله تعالی حکمونه د نبی ص په طریقی ۲۴ ساعته خپل ژوند او د نورو مسلمانانو ژوند کی راوولی.

په احادیثو کی راغلی چی علم رڼا ده ناپوهی تاریکی ده ، او د علم زده کړه ئی په عبادت بهتره کږلی ده. د عابد عبادت نه د عالم خوب فضیلت لری. په بل حدیث کی راغلی نبی کریم ص فرمایلی چی د عالم فضیلت په عابد باندی داسی دی لکه ځما فضیلت پر تاسو باندی (رواه فضائل اعمال).

حدیث شریف : د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی فرمائی چی الله تعالی وغواړی چی چاته د دنیا او اخرت خوبائی او ښیکڼه ورنصیب کړی الله ﷻ د علم لاره ورته غوره کړی. حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی څوک د علم په طلب روان شی فرشتی ورته وزروونه غوړوی .

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ به دری ډلی سپارش کونکی وی نیان، علما ، او شهیدان دی.

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ به بعضی کسان به دوزخ کی د خپل بد خوسا بوی نه نور دوزخیان په عذاب کړی نور دوزخیان به ورته ووائی چی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۳۷

تاسو دنیا کې څه عمل درلوده چې تاسو اوس مونږه په خپلو خوسا بویونو په عذاب کې دوی به ورته ووايي چې مونږه عالمان وو او د خپل علم نه مو فايده اوچتوله (رواه ترغيب).

د الله ﷻ صفتو کې يو صفت هم ذکر دی

د ذکر پواسطه مومن د الله ﷻ محبت پيدا کوي او د الله ﷻ لویی او ويره د مومن زړه ته کوزوی د شيطان ويره او د مخلوق ويره زړه نه باسي او ذکر زړه ته قوت ورکوي.

په حديث شريف کې راغلي چې د جنت ۸ دروازی دی يوه دروازه ئی خاص د زاکرينو لپاره ده ذاکر چې وغواړي دکومي دروازی داخليري داخلیدای شي.

بل حديث شريف کې راغلي چې ذکر کوونکي په شان د ژونديو او نه ذکر کوونکي په مثال د مړو دی (رواه مسلم او مشکوة).

حديث شريف: رسول الله ص فرمائي چې د قيامت په ورځ به يو اواز وشي چې عقلمند کسان چيري دی ارشاد به وشي چې عقلمندو نه مراد څه شی دی الله ﷻ وفرمائي عقلمندو نه مراد هغه کسان دی چې په دنیا کې په ولاړه ناسته او ملاسته کې دالله ذکر کاوه او د الله ﷻ په کائناتو کې سوچونه کول بيا به دوی نه ټولي جوړ شي جنده به ورکړه شي ورته وبه ويل شي تاسو به تل لپاره جنت کې زندکي اختيار کړي (رواه فی الترغيب).

حضرت ابن عباس رض فرمائي چې د يوه ساعت سوچ او غور د الله ﷻ کائناتو کې د يوی شپي عبادت نه بهتر ده حضرت ابوهريره رض بيا فرمائي چې د يوه ساعت سوچ او غور کول د الله ﷻ په کائناتو کې دا بهتره دی د ۶۰ کلونو عبادت نه (رواه فضائل اعمال).

د حديث شريف مفهوم دی نبی کریم ص فرمايلي چې څوک د الله ﷻ د ويري نه وژاړي نو هغه شخص تر هغه وخته دوزخ ته تلای نشي چې تر څو پي تيوکي بيرته واپس نشي يعنی دا امکان نلري چې شيدی بيرته په تيوکي بدن ته داخل شي.

بل حديث شريف کې راځي چې په دو سترکو د دوزخ اور حرام دی يو هغه سترکی چې د الله ﷻ د ويري نه ژاړي او بل هغه سترکی چې په جهاد کې په خپلو مسلمانانو ورونو پيره کړي وی (رواه فضائل اعمال).

حديث شريف: نبی کریم ص فرمائي چې څوک په تنهائي صورت ذکر کوي داسی يو مثال لري لکه څنکه چې دی په تنهائي صورت کفارو سره د جهاد مقابله کې وي.

حديث شريف: نبی کریم ص فرمائي چې جنت کې به د جنت تلو وخت کې مومن به د

هيڅ شي ارمان نه کوی او که ئی کوی نو د هغه ساعت ارمان به کوی چی هغه ساعت د ده بی ذکره تیر شوی وی (رواه مسلم شریف) .

حضرت سعد رض فرمائي چی بهترین ذکر ذکر مخفی ذکر دی او بهترین رزق هغه ده کافی کیدو درجه ولری (رواه فضائل اعمال).

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائي چی تاسو د جنت د باغچو تیریری نو پکی وغری صحابه کرامو عرض وکړو چی ای د الله ﷻ رسول د جنت د باغچو نه مراد څه دی نبی کریم ص ورته وویل چی هغه عبارت دی د ذکر دمجلسو نه (رواه خواجه احمد ترمذی).

حدیث شریف : د نبی کریم ص مبارک ارشاد دی فرمائي چی څوک د شپي د عبادت نه عاجز وی او د بخل پواسطه صدقه نشی ورکولای او د بزدلی پواسطه جهاد نشی کولای نو هغه ته لازم دی چی د الله ﷻ په ذکر خپل ځان مصروف وساتي (رواه ترمذی او بخاری).

بل حدیث شریف کی راغلی چی د الله ﷻ ذکر د زړونو لپاره شفا ده او د تکبر او کیني لپاره او داسی نورو مرضو لپاره علاج ده چی د زړه نه ئی لری کوی (فضائل اعمال).
بل حدیث شریف کی بیا راغلی چی کومو کورونو کی چی د الله ﷻ ذکر کیری هغه کورونه اسمان والو ته داسی ښکاری لکه څنکه چی مځکی والاو ته د اسمان ستوری ځلیری.

په بل حدیث کی بیا فرمائي چی د بنده لپاره د هر عمل نه زیات د قبر عذاب بچ کولو لپاره ذکر دی. (رواه طبرانی و مشکوة) .

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائي چی کوم کور کی څوک د الله ﷻ ذکر لپاره راجمعه شی او مقصد ئی هغه کور کی د الله ﷻ ذکر وی عین ذکر کولو وخت کی یوه فرشته اعلان کوی چی تاسو وبخلای شوی او ستاسو بدی په نیکو بدلی شوی (رواه طبرانی او مسلم) .

حدیث شریف نبی کریم ص فرمائي چی چا سره ډیری پیسی وی او هغه مسکینانو ته صدقه ورکوی او بل شخص یوه کوشه کی ناست وی د الله ﷻ ذکر کوی نو د ذکر کوونکی صدقه د صدقه کوونکی نه بهتره او فضیلت زیات لری (رواه خواجه طبرانی کذر فی الدر) .
حضرت سلیمان ع یوه ورځ په تخت ناست او دیوانو ئی تخت په هوا اوړ شاخوا

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۳۹

فوجونه ورسره روان وه مرغانو ئې پر سر باندې سيوری جوړ کړې وه روان وو د لاری پرڅنګ یوه کوشه کې یو عابد ناست وه وئې ویل چې سبحان الله سلیمان ع ته الله ﷻ څومره دبدبه ورکړې سلیمان ع دا خبره د عابد چې اوری امرکوی دیوان تخت کوزوی سلیمان ع عابد ته ورځي ورته وائي چې ای عابده په دې پوه شه چې ځما دا تختفوج پادشاهی ختمیدونکې ده زه ورنه هیڅ ثمره اخیستلای نشم لیکن ستاسو دیو وار سبحان الله ویل به جنت کې یوه داسې ونه درته سمسورکړې چې تل به هلته ته ارام تری لاندې وکړې نو ځکه ځما دا دبدبه تخت عزت او کمال څو ورځو لپاره موقتي دی او ستا سبحان الله تاته ابدی سرمایه د اخرت ده.

حدیث شریف: حضرت ابوهریره رض فرمائي چې ما د نبی کریم ص نه وپوښتل چې ستا د شفاعت نه د ټولو نه زیات فایده اوچتونکې د قیامت په ورځ څوک وی او هغه راته وفرمایل چې ځما د شفاعت نه زیات فایده اوچتونکې به هغه څوک وی چې هغه تل (لااله الاالله) وائي او دا کلمه شریفه ئې خپه وظیفه کړخولی وی (رواه بخاری شریف).

حدیث شریف: د نبی کریم ص مبارک ارشاد دی فرمائي چې هر څوک د هر لمانځه وروسته ۳۳ واری سبحان الله ۳۳ واری الحمدالله او ۳۴ واری الله اکبر ووائي ورپسی یو کړت څلورمه کلمه (لااله الاالله وحده لا شریک له له الملک وله الحمد یحی ویمیت وهو حی لایموت ابد ابد ذوالجلال والاکرم بیدک الخیر وهو علی کل شی قدیر) ووايي. د هغه بنده که د سمندر په شان کناهونه وی نو الله ﷻ ئې ورته معاف کوی (رواه مشکوة او مسلم).

قصه یوه ورځ یوه بوډي نبی کریم ص ته راغله عرض ئې وکړو چې ای د الله ﷻ رسول ص ماته یوه اسانه وظیفه راوښیه چې ثوابونه ئې ډیر وی نبی کریم ص ورته وفرمایل چې د ورځی ۱۰۰ کړته سبحان الله وایه دا دومره ثواب لری لکه چې تا ۱۰۰ غلامان ازاد کړی وی او ۱۰۰ کړته الحمدالله وایه دا دومره ثواب لری لکه چې تا ۱۰۰ اسونه مجهز مجاهدینو ته بخشش کړی وی او ۱۰۰ کړته الله اکبر وایه دا دومره ثواب لری کله چې تا ۱۰۰ اوبښان ذبحه کړی وی او د الله ﷻ لپاره د صدقه کړی وی (رواه فضائل اعمال).

حدیث شریف: یوه ورځ نبی کریم ص صحابه کرامو مخکی وفرمایل چې واه واه دا پنځه شیان د عملنامی په تله کې څومره ډیر وزن لری لکه (لااله الاالله) (الله اکبر) (الحمدالله) او (سبحان الله) او پنځم دا چې کوم وخت د مور او پلار بچی مړ شی او دوی قالو انال الله

وانا لیه راجعون ووايي. او پوره صبر اختیار کړی (رواه نسائی او جامع الصغیر).
ذکر پر خلور قسم دی لکه ۱ مسنونه دری تسییحات ۲ تلاوت د قران کریم ۳ مسنونه دعاګانی ۴ د شیخ او استاد وظیفه.

فایده هر مومن مسلمان باید ضروری د ورځی اقلایوه سپاره یا نیمه یا ربعه دکلام ربی نه ذکر کړی چی دا یو بهترین ذکر دی او د قیامت په ورځ بهترین شفاعت کوونکی دی.
 ۲ هر مومن باید د ورځی ۱۰۰ واری کلمه شریفه (لااله الاالله) ذکر وکړی چی د افضل ذکر دی ویونکی به الله ﷻ قیامت په ورځ د ۱۴ سپورمی غوندی نورانی د قبر نه پاڅوی.
 ۳ څوک چی د ورځی سل سل واری سهار او سل سل واری بیکاه استغفار درود شریف او دریمه کلمه د تمجید ووايي نو دا شخص به الله ﷻ د حشر په ورځ ذاکړینوکی پورته کوی.

۴ کوم شخص چی د ورځی ۱۰۰ کرته سبحان الله وبحمدالله او سبحان الله العظيم ووايي الله ﷻ ورته عملنامه کی ورته د احد د غره د وزن په اندازه دروند والی ورکوی (رواه فضائل اعمال).

۵ د آیات شریف مفهوم دی فرمائی چی د یوه مسلمان لپاره د یوی نیکی بدله لس چنده ثواب او اجر ده او کوم شخص چی بد او ناروا کار کوی هغه لپاره یو په یو بدله ورکول کیږی (الایه).

د الله ﷻ صفتو کی یو صفت هم اکرام مسلم ده

اکرام مسلم دا عزت د بندکی ده.
 مقصد د اکرام مسلم: مطابق د ارشاد الهی دا چی مسلمانان ټول سره وروڼه دی خپل منځ کی باید وروری مینه او محبت پیدا کړی.
 او خپل منځی اختلافات کینه او بدبختی کانی لری کړی خپل منځ کی یو د بل سره په مړی او ژوندی کی رسم رواج او سیالداریو کی شراکت وکړی او خپل منځ کی د علما کرامو قدر د مشرانو احترام او کشرانو سره شفقت وکړی (رواه ترغیب عن احمد).
 حدیث شریف: نبی کریم ص مهربانی کړی ده چی څوک د عالم قدر ونه کړی د مشرانو احترام ونه کړی او د کشرانو سره شفقت ونکړی هغه ځما امتی نه دی (رواه ترغیب عن احمد).

په حدیث شریف کی راغلی چی جنت ته داخلیدای نشی چی ده نه کاوند پان د زجر او

مصیبتونه په امن نه وی.

حضرت عمر رض او بی بی عایشه رض دواړه فرمائی چې نبی کریم ص به تل فرمائل چې ماته حضرت جبرئیل ع د کاوندې د حق تل تاکیدونه کول ما داسې فکر کاوه چې د میراث وارث ئی جوړ نکړی (مشکوۍ).

بل حدیث کی راغلی چې څوک په الله تعالی ایمان لری نو هغه د خپل میلمه عزت کوی تکلیف به نه ورته رسوی تل دی د صله رحمی کار اخلی (رواه کنز فی المشکوۍ).

حدیث شریف: یوه ورځ نبی کریم ص وفرمایلی چې څما د په الله ﷻ قسم وی چې هغه مومن ندی څما د په الله ﷻ قسم وی چې مومن ندی دری واری تکرار کړو چا ورته وویل چې ای د الله ﷻ رسوله ص کوم شخص مومن ندی ورته وئی فرمائیل چې هغه شخص چې کاوندیان ورته په امن نه وی (رواه مشکوۍ).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې د میلمه اکرام او عزت وکړی چې د میلمه حق یوه شپه او یوه ورځ ده د میلمستیا ئی دری شپې او دری ورځې دی میلمه لپاره لازم دی زیات لدی نه نور هغه کور کی قیام ونه کړی کور والا به نه په عذاب کوی د میلمه سره د کور تر دروازی پوری تک او پذیرائی سنت طریقه ده.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې چا د یوه مسلمان پرده وغوښتله نو الله ﷻ به په دنیا او اخرت کی پرده پرده واچوی او څوک چې د خپل مسلمان ورور پرده اوچتوی او بی عزته کوی ئی نو د ده پرده به الله ﷻ اوچته کړی حتی کور کی به ناست وی رسوا به ئی کړی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې څوک د یوه مسلمان ورور د مریضی پوښتنی ته سهار کی لاړشی تر بیکاه پوری ۷۰ زره فرشتی ورته د مغفرت دعاوی کوی او که بیکا د مریضی پوښتنی ته لاړشی تر سحره پوری دعا ورته کوی (رواه فضائل اعمال).

بل حدیث شریف کی راغلی چې څوک د یوه مسلمان ورور حاجت پوره کولو لپاره قدم اخلی نو په هر قدم باندی الله ﷻ ورته ۷۳ نیکی عملنامه کی ورته لیکي چې ۱ نیکی ئی د دنیا او اخرت سرخ رویی ده او ۷۲ نیکی ورته جنت کی درجی پورته کوی (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې څوک د یوه یتیم پر سر د محبت لاس راکش کړی نو څومره وښتان ئی چې لاس لاندی راغلی وی د هر وښته په پیمانه الله ﷻ ورته

یوه نیکي عملنامه کی ورته لیکي (رواه دورمنشور) .

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمایلي چی څوک د یتیم مال په ظلم او جبر سره وځوري نو هغوی خپلی خیتی د اور دیپو کړه د قیامت په ورځ به دخولي اورونه بادیري. په حدیث شریف : کی راغلي چی پس یا وروسته د لمانځه نه بهترین عمل د مسلمان ورور زړه خوشحالول دی.

دل بدست آرکه حج اکبر است - زهزاران کعبه یکدل بهتر است. حدیث شریف : فرمائی تر هغه وخته څوک د جنت مستحق کیدای نشی چی ترڅو هغه پوره مومن جوړنشی او مومن جوړیدای نشی ترڅو چی خپل منځ کی محبت پیدانکړی او محبت پیداکولای نشی ترڅو چی خپل منځ کی د سلام اچول رواج نکړی. د ټولو امامانو رح اتفاق دی چی صله رحمی واجب طریقه ده او قطعه د صله رحمی حرامه ده (رواه فضائل صدقات).

د الله ﷻ صفتونو نه یو صفت هم صحی نیت دی

چی خپله صحی نیت قبولیت د بندکی ده. مقصد د صحی نیت دا ده چی کله یو مسلمان هر نیک عمل اجرا کوی باید مقصد ئی خاص د الله ﷻ رضا وی او په خپل عمل کی ریا شهرت او خودنمائی ونکړی لکه چی حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلي چی څوک په ریا کاری لمونځ کوی په ریاکاری روژه نیسی او په ریاکاری صدقه ورکوی هغه مشرک دی (رواه مشکوة عن احمد) . حدیث شریف : نبی ع فرمایلي چی د قیامت په ورځ به اواز وشي چاچی دنیا کی په خپل عمل کی د الله ﷻ سره بغیر شریک نیولی وی اوس د ورشی خپله بدله هغه نه وغواړی.

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی د الله ﷻ ارشاد دی فرمائی چی زه ستاسو شکلونو او مالونو ته نه کورم بلکه ستاسو زړونو او عملونو ته کورم (مسلم او مشکوة) . حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی څوک یوه خرما یا دیوی خرما په اندازه یو شی د الله ﷻ د رضا په خاطر بی ریا او مقصده چاته ورکړی الله ﷻ عملنامه د احد د غره په پیمانته وزن ورته علاوه کوی او که څوک د احد د غره د وزن په پیمانته صدقه وکړی او په هغه کی ریا یا څه مقصد وی الله ﷻ ته هیڅ منظور نه ده موجب د جزا ئی کرځي (رواه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۴۳

فضائل اعمال) .

حديث شريف: نبي كريم ص فرمايلي چي دا دري ډلي اشخاص جنت ته داخليداي نشي.

۱ هغه اشخاص چي چاته څه ورکړي بيا ئي احسان لاندې راولي او ورته يادوي ئي.

۲ هغه اشخاص چي د مور او پلار نافرمانی کوي.

۳ هغه اشخاص چي شراب استعمالوي او څښي ئي.

په يوه حديث کي راغلي چي صدقه د بدی او ناکاروالي ۷۰ دروازي بندوي (رواه فضائل صدقات) .

د الله ﷻ صفتونه يو صفت هم دعوت الاله ده

چي خپله دعوت اشاعت د بندکي ده.

مقصد د دعوت الاله دا ده چي دين دنيا کي عام شي او بي ديني کي ختمه شي او په بي طلبو کي د دين طلب پيداشي . مسلمانان خپله ښه کارونه وکړي نور خلک بدو نه منعه کړي.

د آيات شريف مفهوم دى الله ﷻ فرمائي چي تاسو بهترين امت ياست او د خلکو فايدي لپاره کمارل شوي ياست نو تاسو خلکو ته د نيکو کارو حکم کوي او د بدو کارو نه ئي منعه کوي او په الله ﷻ ايمان پوره ولري (ب ۴ - ۳ رکوع) .

د آيات شريف مفهوم دى نبي كريم ص د الله ﷻ ارشاد بيانوي فرمائي کوم شخص چي امر بالمعروف نهيه عن المنکر کوي هغه ځما ځما د نبي او او ځما د کلام خليفه ده.

حديث شريف: حضرت بي بي عائشي رض نه روايت دى فرمائي چي يوه ورځ نبي كريم ص کور ته تشریف راوړ مائي پر مخ مبارک يو خاص اثر وليده محسوسه مې کړه چي څه خبره خوشه مبارک اودس وکړو چا سره ئي خبري ونه کړي جومات ته ئي تشریف يووړ زه د کور ديوال سره ودرېدم چي نبي كريم ص څه ارشاد فرمائي نبي كريم ص ممبر ته وخوت حمد او ثنا ئي وويل وروسته ئي وفرمايل چي اي خلکو د الله ﷻ ارشاد دى فرمائي چي تاسو امر بالمعروف او نهيه عن المنکر کوي هسي نه چي يوه ورځ به راشي چي تاسو به دعا غواړي دعا به مو نه قبليري سوال به کوي نو سوال به مو نه پوره کيږي او د دښمنانو خلاف به ما نه مدد غواړي مدد به نه درسره کوم د ممبر نه کوز شو (رواه ابن ماجه) .

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی تاسو کی څوک ناروا کارونه وینی نو تاسو هغه اول د لاس پواسطه منعه کړی او که طاقت نلری نو هغه د خولی په نصیحت منعه کړی او که د خولی طاقت نلری د هغه سره په زړه کی لری والی اختیار کړی (رواه ترمذی، مسلم، ابن ماجه).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی کوم قوم کی څوک د کناه عمل کوی او د هغه قوم مشران د هغوی د اصلاح لپاره قدرت ولری او دوی ئی اصلاح کی غفلت کوی او هغوی نه منعه کوی نو الله ﷻ هغه قوم ته مخکی د مرک نه عذاب راولی او پری مسلط کوی ئی (رواه ابو داود).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی د دری کسانو عزت د الله ﷻ عزت دی ۱ د بوډا مسلمان عزت کول ۲ د عالم دین او د قرانکریم د حافظ عزت کول ۳ د انصاف دار حاکم عزت کول (رواه ترغیب طبرانی).

د بل حدیث شریف مفهوم دی چی نبی کریم فرمایلی چی تر او تازه دوی هغه څوک چی ځما خبره اوری او بیا هغه نورو ته کوی او ورسوی ئی.

د نبی کریم ص ټول ژوند د ټولی دنیا لپاره رحمت دی او د هغه ژوند یوه یوه واقعه د شهادت کواهی ورکوی نو تاسو د هغه ژوند د واقعاتو تحقیق وکړی او تابعداری ئی وکړی.

حدیث شریف: په حدیث شریف کی راغلی چی څوک د الله ﷻ په لاره روان شی د لاری کرد (دوړی) په هغ شخص پیوژی دا شخص د دوزخ اور څه چی لوکی به ئی مسحه نکړی.

بل ځای فرمائی چی څوک د الله ﷻ په لاره کی د کوره ووځی د هغه شخص د کور د حفاظت لپاره الله ﷻ ۵۰۰ فرشتی مقرر کوی حفاظت ئی کوی.

بل حدیث شریف کی راځی چی څوک د الله ح په لاره کی یوه روپی د خپل جیب نه خرچوی الله ﷻ عوض کی ورته یو په ۷۰۰ اجر ثواب ورکوی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی داعی دعوت ال الله تعالی ته ډیر نزدی ده او محبوب دی د نور په ممبر به ناست وی د نیبانو او شهداو سره به سیالی کوی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی د نفلی لمونځو نه روژی صدقی او نورو عملو نه بهتر عمل الله ﷻ ته د خلکو روغی ته بلل دی داځکه چی روغه د مسلمانانو منځ کی وړانی، دښمنی او کډوډی داسی صفا کوی لکه څنکه چی چاره د سرو یشان صفا کوی.

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۴۵

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې د قیامت په ورځ به د بنده قدمونه تر هغه وخته پورته نشي تر څو دا څلور سوالو ته ځواب ونه وائی لکه ۱ عمر دی په څه مشغولتیا کی تیر کړو ۲ ځوانی دی په څه کار کی لکولی ده ۳ مال دی په څه قسم کتلی وه او څه کی د ولکاو ۴ تا چې علم زده کړی په علم دی څه عمل وکاو (رواه فضائل صدقات).

د الله ﷻ صفتو کی یو صفت هم صدقه ده

حضرت مولانا تهانوی رح فرمائی چې اعمال پر دوه قسمه دی چې یو ئی ظاهری اعمال دی او دوهم ئی باطنی اعمال دی.

۱ ظاهری اعمال په دوه قسمه دی چې یو ئی بدنی عبادت دی او بل ئی مالی عبادت دی

الف بدنی عبادت عبارت د لمانځه نه او مالی عبادت عبارت دی له زکات او صدقی نه ده بیا په ټولو عباداتو کی اول او غوره عبادت د لمانځه ده په دوهمه درجه کی بیا زکات دی چې صدقه هم پکی شامله ده لکه چې :-

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې تاسو خپل مالونه په زکات محفوظ کړی او د مرضو علاج په صدقی سره وکړی د بلاکانو او مصیبتونو موجونه په دعا سره دفعه کړی.

د صدقی او مال خرڅولو باره کی د الله ﷻ مبارک کلام کی او د نبی کریم ص مبارکو احادیثو کی

د صدقی ترغیب او فضائل ډیر بی شماره راغلی دی

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چې ای خلکو تاسو د الله ﷻ په لاره کی خرچه وکړی د هغو شیانو نه چې ما تاسو ته درکړی دی پخوا د هغی نه چې هغه ورځ به راشی چې په هغه ورځ به نه خرڅول وی او نه اخستل وی نه به دوستی وی او نه به د چا سپارش بغیر د الله ﷻ د ذات نه (سورت البقره ۲۴ رکوع).

د بل آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چې د الله تعالی په محبت او رضا حاصلولو کی تاسو خپل مالونه رشته دارانو یتیمانو او غریبانو مسافرو سوالکړو بندیانو او غلامانو ته ورکړی خپله غاړه خلاصه کړی خرچه وکړی لمونځونه وکړی زکات ادا کړی چې دا ټول دکمالاتو بهترین شیان دی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې سخی شخص الله ﷻ ته نژدی دی جنت ته

نژدی دی او خلکو ته نژدی دی او بخیل شخص الله ﷺ نه لری دی جنت نه لری دی خلکو نه لری دی او دوزخ ته نژدی دی (رواه ترمذی او مشکوة).

بیشکه جاهل سخی د الله ﷻ په نزد عابد بخیل نه زیات محبوب او خوښ دی. حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی څوک یوه مړی ډوډی یا یو موتی خرما د الله ﷻ په لاره کی په اخلاص ورکړی یا د یوه مسکین ضرورت پوره کړی نو داسی صدقه درې کسان جنت ته داخلوی ۱ د کور خاوند ۲ د کور بی بی ۳ هغه څوک چی فقیر ته ئی وروړی (رواه فضائل صدقات)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی که ماسره د احد د غره په اندازه سره زړوی نو لدی سرو زرو نه ماته دا بهتره ده چی پر ما باندی د چا قرض وی او هغه قرض له دری ورځو نه څلورمی ورځی ته پاتی نشی (رواه بخاری او مسلم).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی څوک دنیا سره محبت ساتی هغه اخرت ته نقصان رسوی او چی څوک اخرت سره محبت ساتی هغه دنیا ته نقصان رسوی. بل حدیث شریف کی راځی چی دنیا د هغه چا کور دی چی اخرت کی کور ونه لری او دنیا هغه چاته مال دی چی هغه اخرت کی مال ونه لری (رواه دورمنشور)

بل حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی د قیامت په ورځ به اعلان وشي چی چیرته دی هغه کسان چی دنیا کی د فقیرانو او مسکینانو اکرام او عزت کړیده او د فقیرانو مسکینانو ئی مریضی کی پوښتنه کړی ده نن ورځ به هغه جنت ته داخل شی د نور په ممبر به الله ﷻ خبری کوی (رواه کنز).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی څوک په وړی څه وڅوری او تبری څه وڅښی او په برېند جامی واغوندی الله ﷻ به په هغه د جنت شین لباس او د جنت ښکلی نعمتونه او د جنت د مهر کړی شراپونه نصیب وکړځوی (رواه ابوداود ترمذی مشکوة).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی کله انسان مړ شی قبر کی داسی وی لکه څنکه چی اوبو کی کی سپری ډوډیبری هره خوا لاس پښی او سترکی اچوی چی اوس به ماته څوک نجات راکړی همدارنکه قبر کی مړی هم پلار ورور او دوستانو په انتظار وی چی ما پسی به اوس څوک صدقه یا دعا وکړی داځکه چی مړی پسی صدقه او دعا د دنیا او مافیه نه بهتره ده (رواه احیا).

یو بزړک فرمائی چی ځما ورور مړ شو بله ورځ می پر خوب ولیده ما د قبر د حال

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۴۷

پوښتنه ورنه وکړه هغه راته وویل چې کله تاسو دفن کړم کتل می چې د ما خواته د اور یوه هیبت ناکه شغله راروانه کله چې یوه شخص ما پسې د مغفرت دعا وکړه الله ﷻ د هغه شخص دعا قبوله کړه هغه د اور شغله الله ﷻ رانه دفعه کړه (رواه بزل).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې ما د حضرت جبرئیل ع نه پوښتنه وکړه چې صدقه خو قسمه ده هغه راته وویل چې صدقه ۶ قسمه ده ۱ هغه صدقه چې مالدار او ظالم ته ورکړی یو په یو ثواب لری ۲ صدقه چې هغه شخص ته چې کار کولای نشی وضع د اقتصاد خرابه وی دا صدقه یو په لس ثواب لری ۳ هغه صدقه ده چې فقیرانو مسکینانو ته کونډو او یتیمانو ته ورکړه شی دا صدقه یو په سل ثواب لری ۴ هغه صدقه ده چې مور پلار ئی څه ونه لری ورکړه شی نو دا صدقه یو په اووه سوه ثواب لری ۵ کومه صدقه چې معذور ته چې کار نشی کولای ورکړه شی نو دا صدقه یو په نهه سوه ثواب لری ۶ کومه صدقه چې متقی طالب العلم ته ورکړه شی نو دا صدقه یو په نهه لکه اجر ثواب لری.

قصه یوه ورځ حضرت علی رح د حضرت حسین ځوی ته مینځی د اوداسه اوبه واچولی دی وخت کی د مینځی د لاسه کوزه ولویده د حضرت علی رح خوله ئی زخمی کړه او مینځی ته ئی په تیز نظر وکتل نو مینځی ورته د الله ﷻ ارشاد والکاظمین الغیظ وفرمایل حضرت علی رح ورته وویل چې ما خپله غصه وزغمله مینځی بیا ورته وویل والعافین عن الناس حضرت علی رح ورته وویل چې الله تعالی دی تا معاف کړی مینځی بیا ورته وویل والله یحب المحسنین حضرت علی رح د حسین زوی ورته وویل ازاده شوی.

د حدیث شریف: مفهوم دی چې هره ورځ دوه فرشتی د اسمانه راکوزیری اوله دعا کوی چې یا الله ﷻ خرچه کوونکی ته بدله ورکړه او بله دعا کوی چې یا الله ﷻ د زخیره کوونکی مال ورته تبا او برباد کړه

دا دواړه ملکی هر ورځ د اسمانه راکوزیری یوه د مال د ډیریدو او بله د مال د تبا کیدو دعا کوی (رواه فضائل صدقات).

قرانکریم د الله ﷻ کلام دی

الله ﷻ کله چې دنیا او د دنیا کائنات په کائناتو کی بیا انسانان پیدا کړل د انسانانو د نظم او دسپلین لپاره ئی خپل اسمانی قانون ابتدا کی صحیفی د رسالو په شکل چې ۱۰ صحیفی ئی په ادم ع ۵۰ صحیفی ئی په حضرت شیش ع ۳۰ صحیفی ئی په ادریس ع ۱۰

صفيحي ئى په حضرت ابراهيم ع باندې نازلى كړى دى چى ټولى ۱۰۰ صفيحي شوى. وروسته ئى بيا تورات په حضرت موسى ع باندې انجيل ئى په حضرت عيسى ع باندې زبور ئى پر حضرت داود ع باندې نازل كړل. دا چى د هغه وخت زمامدارانو زورواكانو او صاحب رسوخ اشخاصو په نوموړو كتابونو كى لاسونه ووهل بعضى مسائلو، بابو او جملو ته ئى د خپل شهرت او موقف او چتولو لپاره تغير وركړو او په نومول شوو كتابو كى كډوډى راوستله وروسته الله ﷻ قرانكريم ئى يوځاى مكمل كتاب ئى د ليلة القدر په شپه د لوح محفوظ نازل كړو وروسته ئى په مختلفو وختو او مختلفو ځايو كى پر حضرت محمد ص نسخه نسخه مطابق د موضوع الله ﷻ د جبرئيل امين پواسطه نازل كړى ده.

خپله نبى كريم ص زده كړه نده كړى او تعليم ئى چا نه حاصل كړى نه دى او نه ئى علم درلوده د نبى كريم ص پوه او زده كړه ازلى وه چى د الله ﷻ د خوانه د حضرت جبرئيل امين پواسطه به ورته ساعت په ساعت او يو ميه رهنمائى كيده.

كله چى الله ﷻ قرانكريم پر حضرت محمد ص نازل كړو الله ﷻ سل صفيحي تورات انجيل او زبور كتابونه ټول منسوخ كړل او حكم ئى وكړو چى د نومول شوو كتابونه نور د قرانكريم خواته خپل مخونه راواړوى چا چى د الله ﷻ حكم ومانه د قرانكريم خواته ئى مخ كړو هغه مسلمان شول چا چى د الله ﷻ حكم ونه مانه قرانكريم ته ئى مخ نكړو هغه ټول په خپل يهوديت نصرانيت مجوسيت بوت پرستى اتش پرستى او نورو اديانو كى پاتى شول.

د قرانكريم د نزول سلسله

الحمدلله چى قرانكريم د الله ﷻ داسى يو جامع روښانه واضح او نه تغير وركونكى كلام دى. چى دى كلام ته به هيڅ نبى صحابى امام عالم بزرگ داكتر او مولف تغير ورنه كړى او نه به ئى ابدالابد پورى تغير وركړاى شى داځكه چى دا كلام په لكونو او ملياردونو علما كرام مفسرين حافظان او قاريان لرى مونږه به سپاره سورت ايات او كلمى پر ځاى پرېږدو حتى يو زور زير پښې شد مد او غړوندى ته څوك تغير ورنكړى الحمدلله دا قرانكريم چى څومره شايقين قاريان تلاوت كوونكى مفسرين او علما كرام لرى نور كتابونه ئى يو په ميلوڼم برخه ئى نلرى او نه به ئى پيداكړى.

قرانكريم د ليلة القدر په شپه يو ځل پوره مكمل كتاب د لوح محفوظ نه نازل شوى دى

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۴۹

بيا کله چې نبی کریم ص خلويښت کلنی کی پیغمبر شو (۲۳) کلوکی د عمر تر اخره یعنی ۶۳ کلنی پوری نسخه نسخه مطابق د هغه وخت او مطابق د موضوع په مختلفو وختوکی ډایرک د الله ﷻ د خوانه د حضرت جبرئیل امین پواسطه پر حضرت محمد ص نازل شوی ده.

ټول قرانکریم ۳۰ سپاری دی ۱۱۴ سورت ۵۴۰ رکوع ۶۶۶۶ آیاتونه ۷ منزله او ۳۲۰۷۸۶ حرفونه لری الله ﷻ د ټول مسلمانان د خپل کلام محبان وگرځوی. د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی که چیری ما دا قران پر غره باندی نازل کړی وای او په غره کی شعور وای نو تاسی به دا غر لیدلای وه چی د ویری به ټوټه شوی وای. حضرت اکرمه رض به کله چی قرانکریم د تلاوت لپاره خلاص کړو نو مبارک به بیهوشه شو او د خولی نه به ئی دا وینا راوتله هذا کلام ربی هذا کلام ربی یعنی دا ءما د رب کلام دی دا ءما د رب کلام دی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی صاحب د قران ته به وویل شی چی قرانکریم لوله د جنت په درجو خیره کله چی اخری آیات ته ورسیدی هغه ستا مقام دی (رواه ابوداود او نسایی).

حدیث شریف: / روایت دی د عبدالرحمن بن عوف رض څخه: په حدیث شریف کی راغلی چی دری شیان به عرش عظیم لاندی په جکره کی وی ۱ قرانکریم ۲ امانت ۳ رشته داری اواز به کوی چی چا زه یو کړی یم الله ﷻ دی هغه د خپل رحمت سره یوځای کړی حضرت عبدالله بن عباس رض د نبی کریم ص ارشاد نقل کوی فرمائی چی د چا زړه کی څه حصه د قران نه وی نو هغه زړه د کنډوالی حیثیت لری (رواه ترمذی).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی که د واقعی طبیب سره تعلق پیداکوی نو سورت فاتحه د هر مرض شفا یعنی دوا ده (رواه بیهقی).

په حدیث شریف کی راغلی چی قرانکریم داسی یو شفیع دی چی شفاعت ئی قبول شوی او داسی جکره کوونکی دی چی جکره ئی قبوله شوی ده نو څوک چی قران مخی ته ږدی هغه جنت ته کاږی او څوک چی مخ ورنه اړوی هغه دوزخ ته کاږی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی څوک چی د ورځی سورت یاسین لولی د ورځی ټول مشکل ئی الله ﷻ حلوی او څوک ئی چی د مخی یا یادی لولی هغه ته الله ﷻ د لسو ختمو ثواب ورکوی (رواه الدامی).

نوبت نن ورځ د مسلمانانو په ټولنه کې حکمی ختمونه د قرانکریم مروج شوی دی او بعضی اشخاص د پوره ختم نه حکمی ختم پدې بهتر بولي چې بعضی اشخاص قرانکریم شه لوستلای نه شی یا ئی غلط لولی د ختم شریف په قبلیدو یا نه قبلیدو کې د بی علمی وځی نه خبری او اتری کوی.

په احادیثو کې راغلی چې کوم شخص قرانکریم په شوق او زوق ولولی او په لوستلو کې ئی د حروفو په اداکولو کې سرگردانه او مصروف وی الله ﷻ هغه شخص ته د بل تلاوت کوونکي نه دوچند ثواب ورکوی او کوم شخص چې قصداً په تلاوت کې غلطی راولی یا ئی پانی اړوی نو دا د هغه شخصي کناه او جرم دی لیکن څوک چې داسی اشخاص راغواړی ختم والا ته الله ﷻ پوره د ختم ثواب ورکوی قصدي غلط کوونکي ته الله ﷻ خامخا عذاب ورکوی.

د حدیث شریف مبارک مفهوم دی چې په تلاوت د قرانکریم تلاوت کوونکي ته الله ﷻ په یوه حرف لس نیکی عمل نامه کی ورته لیکي دا چې ټول قرانکریم ختم کړی شی او د ټول قرانکریم چې ۳۲۰۷۸۷ حرفونه دی نو په یوه حرف چې ۱۰ نیکی الله ﷻ ویونکي ته ورکوی پدې حساب په لس کونو میلیونو نیکی ته رسیږی دومره نیکی چې د هغه مقصد لپاره د ختم کونکو د خوانه وروبخلي شی ایا د حکمی ختم چې هغه یوه سپاره لوستل کیږی دا به بهتره او غوره نه وی ؟ بیا چې نن ورځ بعضی کوروکي د ختم مراسمو کی چې یو سورت یا یو یا دوه آیاتونه لولی دا خو بلکول د ختم شریف اصولو سره په ټکر کی قرار نیسی دی نه باید مسلمانان ځان بلکول وساتي پوره ختم باید وکړی.

حدیث شریف : حضرت ابن مسعود رض د نبی کریم ص ارشاد نقل کوی فرمائی چې څوک یو حرف د قرانکریم نه تلاوت کړی الله ﷻ مقابل کی ورته د یوه حرف بدله کی ورته لس نیکی ورکوی لکه چې الم چې راټول شی دری حرفه راځی یو حرف ئی الف بل حرف ئی لام او دریم حرف ئی میم دی نو ویونکي ته ټولی ۳۰ نیکی شوی (رواه ترمذی) . حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چې څوک قرانکریم حفظ کړی او په حالو او حرامو ئی پوره عمل وکړی د داسی قاری چې خپلوانو نه لس کسه واجب الدوزخ شوی وی د دغو لسو کسانو شفاعت کولای شی (رواه بن ماجه) .

حدیث شریف : حضرت ابو هريرة رض نه روایت دی چې نبی کریم ص فرمائی په کوم ځای کی څوک د الله ﷻ د کلام تلاوت لپاره سره راجمعه شی یا دا چې هلته تدریس د

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۵۱

کلام پاک کیږي هغه کورکی الله ﷻ سکینه نازلوی هغه ځای کی د الله ﷻ رحمت اوریری او د رحمت ملائیکې کرد چاپیره حلقه ورته جوړوی او الله ﷻ د هغوی ذکر په فرشتو کوی (رواه ابوداود او مسلم).

حدیث شریف: نبی کریم ص حضرت ابوذر غفاری رض ته وفرمایل چی ای ابوذره رض سحر لار شه یو آیات د قران کریم یاد کړه نو دا تاته ۱۰۰ رکعتو نفلو نه بهتره ده او که چیری یو باب د علم یاد کړی دا درته ۱۰۰۰ رکعتو نفلو نه بهتره ده چی دغه وخت کی ته عمل وکړی یا ئی ونه کړی (رواه ابن ماجه با اسناد حسن).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی څوک د قرانکریم په ویلو خلکو نه خوراک یا بل شی حاصلوی د قیامت په ورځ به د هغه پر مخ هیڅ غوښه نه وی تش هدوکی به وی (رواه فی شعب الایمان)

سجده تلاوت قرانکریم

کوم عاقل بالغ مسلمان چی هغه نر وی یا ښځه په تلاوت کی ورته سجده راشی یا ئی بل شخص نه واوری نو سجده تلاوت ورباندی واجب شوه.

چی ټول قرانکریم کی ۱۴ سجدي په ۱۴ آیتونو کی دی چی څلور اولینو سپارو کی او لس سجدي په اخرینو پنځلس سپارو کی دی (رواه شرح وقایه).

د سجدي تلاوت ترتیب په سجده تلاوت کی تکبیر تحریمه نشته صرف الله اکبر به وائی بی له لاس پوره کیدو نه به سجده ته ځی دری واری به سبحان ربی الا علا به وائی بیا به بیرته خپل سر د الله اکبر په پورته کیدو جیکوی سجده ئی ادا شوه دا یوه سنت طریقه ده.

مسله عالم وی که اعجمی وی او سجده تلاوت ئی واوریده او پری پوه شو نو سجده تلاوت پری واجب شوه او که ئی وانه اوریده یا پوه نشه بیا پری نشته (رواه فتح القدیر).

مسله سجده تلاوت کی دوه تکبیرونه چی یو مخکی د سجدي نه او بل وروسته د سجدي نه دی دا سنت دی او همدارنکه دوه قیامه ورته مستحب دی اول به هم دریږی نیت به کوی الله اکبر به وائی سجدي وروسته به هم الله اکبر وائی دریږی به وروسته ناسته ورته بهتره ده (رواه دورمختار).

مسله تکبیرونه به د سجدي تلاوت په زوره وائی که امام وی چی ټول مقتدیان ئی

واوری او که تنها وی چی خپله ئی واورى (رواه دورمختار) .
 مسئله که نابالغ هلک یا جلی همدارنکه حیض او نفاس والا ښځه چی سجده تلاوت
 واورى نو سجده تلاوت پری نه واجب کیږی همدارنکه که نارینه یا ښځه په جنابت کی وی
 هم سجده پری نه واجب کیږی (رواه دورمختار) .
 مسئله که د چا پیری سجده باقی وی او کړی ئی نه وی نو په اداکول کی ئی ترتیب
 نشته وړاندی او وروسته ئی اداکولای ئی شی .
 په عذر کی کولای شی چی سجده تلاوت په ناسته او اشاره وکړی (رواه عالمگیر) .

د صله رحمی باره کی

د مور او پلار حقوق
 د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی مونږه انسان ته د مور او پلار سره د نیک
 سلوک کولو حکم کوو بل خصوص مور سره ځکه چی مور ورسره ډیر مشقتونه کاللی دی
 په کیډه ئی کرځولی په تولد کییدو کی تکلیفونه کاللی او ۳۰ میاشت کم د کم شیدی ورکړی
 دی (سورت احقاف ۳ ع) .
 فقه ابوليث کی فرمائی چی قطعه د صله رحمی دومره کناه ده چی د ده سره د ناستی
 کسان د الله ﷻ د رحمت نه محروم دی که پدی مرض څوک اخته وی باید توبه وباسی
 صله رحمی اختیار کړی (تنبيه الغافلین) .
 حدیث شریف : نبی کریم ص نه چا وپوښتل چی ماته د ټولو نه مسحق د احسان او
 سلوک وړ څوک دی نبی کریم ورته وفرمایل چی مور ده بیا ئی ورته وویل بل څوک وئی
 ویل چی مور ده دری واری ئی مور یاد کړه څلورم وار ئی وویل چی پلار ده وروسته بیا
 رشته دار څومره چی ورنژدی وی (رواه متفق علیه کذر فی المشکوۃ) .
 بل حدیث کی راغلی چی د الله تعالی رضا د مور او پلار رضا کی دی او د الله ﷻ
 ناراضی توب د مور او پلار ناراضی توب کی دی (رواه دورمنشور)
 حدیث شریف : د نبی کریم ص نه حضرت علی رض ارشاد نقل کوی چی څوک صله
 رحمی کوی د هغه ۱ عمر زیاتیری ۲ عزیزان به ئی ورسره محبت کوی ۳ په رزق کی به ئی
 فراخی راشی ۴ بل اخره جای به جنت کی وی (رواه کنز)
 حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی مور او پلار سره حسن سلوک اعلی درجه ده

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۵۳

او د هغوی وروسته د خپلو متعلقینو سره حسن سلوک کول دی (رواه ابو مسلم مشکوة)
حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې د چا مور او پلار مړه شوی یا یو د هغوی نه
مړ شوی وی او ژوند کې ده ورسره نافرمانی کړی وی د مرک وروسته چې دی دعا وړپسی
کوی نو دا شخص به فرمانبرداره اولاد کی راځی (رواه بیهقی فی الشعبان المشکوت)
په حدیث شریف کی راغلی چې څوک د خپل مور او پلار لپاره حج وکړی حج هغوی
لپاره وشو او د هغوی روح ته اسمان کی د خوشی خبر ورکوی داسی اولاد فرمانبرداره
اولادو کی راځی.

په یو روایت کی بیا راځی چې څوک د مور او پلار لپاره حج وکړی نو د مور او پلار
لپاره ئی د یوه حج ثواب وشو او چا چې دا حج ورته کړی وی الله جَلَّ جَلَالُهُ ورته د نهو حجونو
ثواب لیکي (رواه رحمت الهدا)

حدیث شریف فرمائی چې بنده صدقه وکړی پدی کی هیڅ نقصان نشته چې ثواب ئی
مور او پلار پسی وبخښی هغوی ته به د صدقی ثواب ورسیري د ده به ثواب کی کمی نه
راځی (کتر)

یوه حدیث کی راغلی چې څوک مور او پلار زیارت ته لاړشی د مغفرت دعا ورته وکړی
دا په فرمانبرداره اولاد کی راځی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې څوک وغواړی چې په قیامت کی د شه مقام
او اوچتی درجی ولرم هغه له پکار دی چې د ظلم مقابل کی معافی وکړی او څوک چې
دی د خپلو تحفو نه محروم کړی دی مقابل کی احسان ورسره وکړی او څوک چې تعلق
ورسره پری کوی او دی ئی ورسره کوی (رواه دورمنشور)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې نشته کناه هیڅ چې بی د آخرت نه په دنیا
کی ورته عذاب ورکړای شی بی له ظلم او قطعه صله رحمی نه (رواه ترمذی ابوداود
مشکوة)

حدیث شریف: حضرت طلحه رض نه روایت دی چې یو شخص نبی کریم ص ته
راغی او عرض ئی وکړو چې زه جهاد ته ځم نبی کریم ص چې ئی د مور او پلار د ژوندی
لرلو پوښتنه وکړه او ورته وئی وویل چې مور می ژوندی ده نبی کریم ص ورته وویل چې د
خپلی مور خدمت وکړه ځکه چې ستا جنت د مور تر پښو لاندی ده مبارک دری واری ورته
تکرار وکړو.

حدیث شریف: حضرت انس رض نه روایت دی چی فرمائی چی څوک خپل امانت ادا نکړی د هغه ایمان نشته او څوک چی خپله وعده پوره نکړی د هغه دین نشته (رواه دورمنشور)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی د رحمن د عرش سیوری لاندی دری قسمه شخاص وی ۱ صله رحم کوونکی ۲ هغه زنانه چی خاوند ئی مړ شی د خپلو وړو ماشومانو په خاطر دا خپله ځوانی بی خاونده تیره کړی ۳ هغه اشخاص چی طعام تیارکړی په یتیمانو او مسکینانو ئی وځوری (رواه فضائل صدقات)

د زهد او تقوا باره کی

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی تاسو خو ما نه د دنیای مال او اسباب غواړی نو الله ﷻ تاسو نه اخرت غواړی یعنی تاسی د اخرت په فکر کی اوسی او د ده په تیاری کی مشغول اوسی.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی ای خلکو خپل رب نه وویږی او د هغه ورځی نه وویږی چی هغه ورځ کی به ستاسو مطالبه نه پلار او نه مور پوره کولای شی او نه به تاسو د خپل پلار او مور مطالبه پوره کړی بیشکه د الله ﷻ وعده ریښتنی او حقه ده.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی ما پیریان او انسانان د دی لپاره پیدا کړی چی هغوی صرف ځما عبادت وکړی زه دوی نه رزق نه غواړم د دوی د ټولو شیانو رزق ورکوونکی قوت والا زه یم.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ انسان نه د بدن د صحت او یخو اوبو پوښتنه کوی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ به د یوی مړی ډوډی یو غږپ اوبو چی تنده ئی پری ماته شوی وی او یو جوړ جامو چی بدن ئی پری پټ شوی پوښتنه کوی (رواه فضائل صدقات).

په احادیثو کی راغلی چی:

یوه ورځ د غرمی سخته کرمی کی حضرت ابوبکر صدیق رض د لوری نه جومات ته تشریف یووړ حضرت عمر رض هم د لوری نه ورغی نبی کریم ص هم د دوی په شکل د لوری نه جومات ته تشریف یووړ دری واړو د ایوب انصاری کره تشریف یووړ ابو ایوب

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۵۵

انصاری اول ورته دکهجورو شنکلی کینودی بیا ئی چلی ورته زبجه او پخه ئی کړه دری واپو چی په خوراک شروع وکړه نبی کریم ص لږ غوندی غوښه ډوډی کی تاوکړه ابو ایوب انصاری رض ته ئی وکړه چی دا بی بی فاطمی رض ته وروړه چی هغه هم دا دری ورځی لوری پاتی ده.

په عین خوراک کی حضراتو ورنه پوښتنه وکړه چی ای د الله ﷻ رسوله مونږه به د دی نعمتو جواب ورکوو نبی کریم ص ورته وفرمائیل چی هو حضراتو وفرمائیل چی دا خو د ابو ایوب انصاری رض مهمانی ده نبی کریم ص ورته وویل چی د هر نعمت خوراک او چنباک او اغوستونکی سوال او ځواب شته نو کله چی څوک خوراک او چنباک وخت کی اول بسم الله اخر کی شکر او دعا وکړی نو دای کفاره کرځی (رواه دورمشور)

په مصیبتونو باندی صبر کول

دا چی مسلمانانو د اسلام د اصولو په بنا په (امنت با الله) واضح اقرار کړی دی چی ټول او خیر او شر د الله ﷻ د خوانه ده نو کله چی د الله ﷻ د خوانه چاته خیر یا شر رسیږی په خیر رسیدو کی باید شکر ادا کړی او الحمد لله ووائی خوشی حاصل کړی. همدارنکه که انسان ته کوم مصیبت یا شر واقع کیږی باید انال الله وانا الیه راجعون ووائی د صبر او زغم او تحمل نه کار واخلی نو داسی انسان واقعا په خپل اقرار کی صادق وی.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی تاسو په مصیبتونو باندی صبر او په لمانځه باندی خپل مدد حاصل کړی دا چی الله ﷻ صبر کوونکی سره دی. حدیث شریف : نبیانو ع ته به چی کوم مشکل پینښ شو نو ژر به په لمانځه مشغول شول.

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی څوک وری یا محتاج شی او هغه خپل حاجت د خلکو نه پټ وساتی الله ﷻ پدی ضمه واری کړی چی تر یوه کاله حلاله روزی زه ورسوم. څوک چی هر شی غواړی د الله نه دی غواړی او خپل توکل دی په الله ﷻ کوی او پدی پوره پوه شی چی په صبر کی د الله پوره مدد شته مصیبت پسی راحت او تنکدستی پسی فراخی شته.

د آیات شریف مفهوم دی په الله تعالی توکل وکړی بیشکه هغه اوریدونکی او عالم دی

په ټولو حالاتو هم خبر دی او تل د دی ایات شریف مطابق لکه (رَبَّنَا عَلَيكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ) ترجمه ای ربه مونږه په تا توکل کړی او ستا طرفته مو رجوع وکړه په هر صورت کی ستا خواته درتلل شته.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی څوک ځانته د سوال دروازه خلاصه کړی الله ﷻ پر ده باندی د اخرت د فقر دروازی خلاصی کړی (رواه فضائل صدقات)
حدیث شریف: یو واری نبی کریم ص وفرمایل چی واه واه چی دا پنځه شیان په تله د میزان کی د یوه کس په عملنامه څومره دروند وزن لری یو د لاله الاالله بل د الله اکبر بل احمدالله څلورم سبحان الله ویل دی پینځم د مور او پلار اولاد مړ شی او دی قالو انال الله وانا الیه راجعون ووائی او صبر اختیار کړی (رواه نسائی او جامع الصغیر)

د شریعت حکمونه

د شریعت حکمونه ۸ قسمه دی. حکمونه جمعه د حکمو ده او حکم په شریعت کی د الله ﷻ هغه خطاب ته وائی چی بنده ئی په افعالو او اعمالو مکلف کړی دی چی دا حکمونه په دری قسمه دی

۱ هغه دی چی هغه کی طلب د کولو وی ۲ هغه دی چی په هغه کی طلب د نه کولو وی
۳ هغه دی چی هغه کی تخیر وی یعنی د هغه په کولو یا نه کولو کی اختیار کړی.
۱ هغه کی چی طلب د کولو وی هغه څلور قسمه دی لکه فرض ، واجب ، سنت ، او نفل دی.

۲ چی په هغه طلب د نه کولو وی په دری قسمه دی لکه حرام ، مکروه تحریمی ، او مکروه تنزهی.

۳ په هغه چی تخیر وی هغه یو قسم دی لکه مباح. پدی حساب د شریعت حکمونه ټول ۸ قسم شول.

۱ فرض د الله ﷻ هغه حکم چی په دلیل قطعی سره ثابت شوی وی منکر ئی کافر دی او بی د عذره چی څوک ئی پریردی هغه فاسق دی او مسحق د عذاب کرخی. فرض په دوه قسمه دی الف فرض عین ب فرض کفائی.

الف فرض عین هغه دی چی کول ئی په هر یوه لازم او ضروری وی لکه پنځه وخته لمونځ ، او د رمضان د میاشتی روژه او نور.

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۵۷

ب فرض کفائی هغه دی چی پر هر یوه لازم نه وی بلکه د بعضی کسانو په کولو سره د ټولو غاړی پری خلاصیری او که بیا هم یو ونکړو د ټولو غاړی پری بندیری لکه د جنازی لمونځ (رواه توضیح او ترویج)

۲ واجب هغه حکم ته وائی چی په دلیل ظنی سره ثابت شوی وی او څوک ئی چی بی د عذرہ ترک کړی هغه فاسق او مسحق د عذاب کرځی منکر ئی کافر نه دی بلکه فاسق کرځی.

۳ سنت: سنت پر دوه قسمه دی الف سنت هدا ب سنت زائده.

۱ سنت موکد یا سنت هدا هغه ته وائی چی نبی کریم ص تل د عبادت به طریق کړی وی.

سنت موکد حکم دا دی چی څوک ئی بی د عذرہ پریردی کنهکار دی چی دا په فعل د نبی کریم ص او فعل د خلفا راشدینو ثابت شوی دی.

۲ سنت زوائد هغه دی چی په نه کولو ئی بدی او کراهیت نشته لکه چی نبی کریم ص عادت په ناسته والاړه کی په کولو ئی ثواب شته او په نه کولو کی کناه نشته (رواه مولوی)
۴ نفل: چی کولو کی ثواب دی او په نه کولو کی ئی عذاب نشته فضیلتونه ئی مستحبه طریقه ده (رواه شامی)

۵ حرام هغه دی چی نه کول به دلیل قطعی سره ثابت شوی چی بی د عذرہ څوک وکړی هغه فاسق منکر ئی کافر دی (حرام حلال کنل) کافر او مستحق د عذاب دی.

۶ مکروه تحریمی هغه دی چی په دلیل ظنی سره ثابت شوی وی کول ئی بی د عذرہ کناه ده او منکر ئی فاسق دی لکه د واجبو منکر چی دی.

۷ مکروه تنزهی هغه دی چی نه کول بهتر دی او په کول ئی څه کناه و عذاب نشته چی مکروه تنزهی حلالو ته او مکروه تحریمی حرامو ته نږدی دی.

۸ مباح هغه فعل ته وائی چی په کولو ئی ثواب نه وی او په نه کولو ئی څه بدی نه وی. په شریعت کی دا پورته ۸ قسمه حکمونه د الله ﷻ حکمونه دی چی بیان شول.

د مذهبونو خاوندان څلور امامان دی

په دنیا کی دا څلور مذاهب لکه ۱ حضرت امام ابوحنیفه رح ۲ حضرت امام مالک رح ۳ حضرت امام شافعی ۴ حضرت امام احمد ب حنبل رح دی چی دا څلور امامان دی دنیا کی قبول او خواره شوی دی او دا څلور واپرو امامانو ټول عمر د علومو په خدمت کی او د فقی د مسئلو په اجتهاد او استنباط کی تیر کړی دی اسلام ته ئی بی شماره خدمتونه کړی دی نو د دوی منځ کی شرعی اصولی اختلاف هیڅ نشته لیکن په فروعو کی اجتهادی اختلاف راغللی چی په ټولو کی د امام اعظم رح د مذهب د مقبولیت جذبه حنیفی مذهب ته حاصله شوی ده او د نورو امامانو نه ئی مرتبه لویه هم ده پدی وجه د امام اعظم لقب ورکړ شوی دی.

۱ امام اعظم رح د والد نوم ثابت دی چی په کوفه کی پیداشوی دی پیشه ئی تجارت وه چی رب العزت په ۴۰ کلنی کی یو ځوی ورکړو چی دهغه نوم ئی نعمان کینوده په مرور وخت د امام اعظم لقب باندی مشهور شو د امام اعظم رح نوم نعمان رح لقب ئی امام اعظم رح او کنیت ئی ابوحنیفه رح ده.

امام اعظم رح د فقی تحصیل د متعددو استادانو نه لیکن زیات ئی حمار نه کړی ده کله چی منصور بغداد ته راغی نو امام اعظم ئی بغداد ته کوفی ته وغوښته نو منصور ورته د قضا پیشنهاد وکړو لیکن امام صاحب قبوله نکړه بیا منصور دی زندانی کړو لیکن بیا هم زندان کی ئی تدریس ته دوام ورکړو ډیر طالبان به ورته راتلل بل اخره په سنه ۱۵۰ ه کی وفات شو.

۲ امام یوسف رح دا مبارک په سنه ۱۱۳ ه په کوفه کی پیداشوی دی چی په غریبی پیچارکی او مزدوری کی علم حاصل کړی دی کله چی پلار ئی دی د ابوحنیفه د درس نه جک کړو ورته وئی ویل چی څویه ابوحنیفه رح خو مالدار او شته من شخص دی بیا هم په مزدوری کی علم کاوه د علما کرامو سره ئی ناسته ولاړه کوله علم به ئی زده کاوه بل اخره الله جل جلاله غټ اوچته مرتبه ورکړه بیا کله چی هارون الرشید د هغه کمالات او لیاقت ولیده نو قاضی قضا د ئی مقرر کړ بل اخره سنه ۱۸۲ ه لدی فانی دنیا نه جامی بدلی کړی.

۳ امام محمد رحمت الله امام محمد بن حسین شیبانی به سنه ۱۳۵ ه د ورشد شهر کی پیداشوی کله چی ځوان شو کوفی ته د علم حاصلولو لپاره راغی لویو محدثینو نه ئی علم

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۵۹

حاصل کړو د ابوحنيفه رح نه ئی د فقی علم زیات حاصل کړو نور علم ئی امام یوسف رح نه زده کړو په شلوکلوکي د علم عالي درجي ته ورسیده نوکله چی هارون الرشید د ده علمیت ولیده د قضا وظیفه ئی ورکړه او تل به ی خپل ځان سره کړځاوه کله چی په ۱۸۹ ه ری نومی ځای ته لاړه هلته ی اجل ته لیبیک وویل نو خپله هارون الرشید په ډاکه اعلان وکړو چی نن ورځ می فقه او نحوه دواړه له لاسه ورکړل.

۴ امام احمد بن حنبل رح دی مبارک نه چا پوښتنه وکړه چی تا دا باریکه مسائل د چا نه او دکوم ځایه حاصل کړی دی ورته وئی ویل چی د امام محمد صاحب د کتابو نه. فقها کرامو د اختصار لپاره کله کله هم دا الفاظ استعمالوی: صاحبین رح، شیخین رح، طرفین رح

صاحبین رح نه مراد ۱ امام یوسف رح ۲ امام محمد صاحب رح دی.

شیخین رح نه مراد ۱ امام اعظم رح ۲ امام یوسف رح دی.

طرفین رح نه مراد ۱ امام اعظم ۲ امام محمد رح دی.

چی د دی کتاب په بعضی بعضی مقاماتو کی هم دا الفاظ راوړل شوی دی.

خلورم باب

د طهارت (پاکوالی) باب

د اودس او غسل فضیلت

اودس د نورو امتونو لپاره وه او که نه وو ؟ اکثره علما کرام وائی چی وه. حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی کله مسلمان اودس کوی او خپل مخ و مینځي نو د سترکو کناه ئی لری شی د اوبو په آخری قطری سره همداسی چی دواړه لاسونه و مینځي د اوبو په آخری قطری سره ئی کناهونه لری شی کله چی دواړه پښي و مینځي کناهونه ئی د اوبو په آخری قطری سره لری شی د اوداسه آخرکی اودس کوونکی د کناهونو نه صاف او پاک ووځی چی دلته د کناهونو نه مراد صغیره کناهونه دی لکه پردی ښځي ته کتل د لاس کناه په بد نیت وروړل د پښو کناه لپاره د قدم اخیستل دی (رواه دورمختار شامی مشکوة) .

حدیث شریف : حضرت انس رض فرمائی چی ما لس کاله د نبی کریم ص خدمت کړی ده هر وخت به نبی کریم ص ماته ویل چی ای انس رض تل به جنابت کی مبالغه (کوشش) کوه چی ښه پاک شی چی داسی غسل نه راووزی لکه څنکه چی تا هیڅ کناه نه وی کړی البته صغیره کناه . مبالغی نه مراد دا دی چی غسل کی به کوشش دومره کوی چی یو وینسته دی وچ پاتی نه شی (رواه ابوعلی)

د اوداسه فرائض

الف په اوداسه کی داسی شیان شته چی پریښودل شی یا څه کمی پکښی راشی اودس ئی نه کیږی چی هغه ته د اوداسه رکن یا د اوداسه فرض ویل کیږی. ب بیا ځینی داسی شیان په اوداسه کی شته چی په پریښیدو ئی اودس کیږی لیکن په کولو کی ثواب دی او په نه کولو کی ئی عذاب دی چی د اوداسه سنت دی. ج او بعضی شیان په اوداسه داسی دی چی په نه کولو کی نه عذاب او نه کناه شته چی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ٦١

هغه مستحبات دي.

مسئله د اوداسه فرضونه څلور دي . ١. د مخ مينځل ٢ د دواړو لاسو مينځل تر څنګلو پورې ٣ د سر مسحه څلورمې حصې پورې ٤ د دواړو پښو مينځل تر بجلګو پورې (رواه بدايع الصنايع)

مسئله د مخ مينځل د سر د وينښتانو د شنه کيدو نه زنی لاندې پورې او د يوه غوړ د نرمۍ نه د بل غوړ نرمۍ پورې ، د دواړو لاسو مينځل تر څنګلو پورې چې څنګل هم پکښې شامل دي ، د سر مسح د سر څلورمه حصې پورې ، د ټول سر مسحه کې هم فرض اداکېږي او هم سنت اداکېږي همدارنګه د دواړو پښو مينځل تر بجلګو پورې چې بجلګې هم پکښې شامل دي (رواه شرح التنوير، شامي ، بحر رائق)

د اوداسه سنتونه

په اوداسه کې ١٤ سنتونه دي ١ نيت کول ٢ په شروع د بسم الله ويل ٣ دواړه لاسونه تر مړوندو مينځل ٤ د هرې عضوې مينځل درې درې کرته ٥ مضمضه يعنې خوله کنکالول ٦ استنشاق يعنې پوزه مينځل ٧ مسواک وهل ٨ د کيرې ځلالول ٩ د ټول سر مسح کول ١٠ د دواړو غوړو مسحه کول ١١ د لاسونو د کوټو ځلالول ١٢ د پښو د کوټو ځلالول ١٣ ترتيب ده په اوداسه کې ١٤ د اعضاوو مينځل پرله پسې (رواه دورمختار و شامي)

مسئله که د اوداسه اوبه لږ وي د مضمضې او استنشاق سره ئې د اوداسه فرض اداکولی يعنې مينځلی شو درې درې واري مينځل کيده نو صحيح خبره ده (رواه شرح التنوير)

مسئله د مسواک استعمال دی چې د خولې د غاښو ښې خوا نه شروع کېږي د غاښو دواړو طرفو نه د خولې مابين ته حتی تالو ته به مسواک رسول کېږي در صورت چې روژه دار نه وي نو هرکرت به مسواک لمدوی مسواک يوی لويشتی نه زیات نه وي د مسواک نيولو کې به غچه او غټه کوټه لاندې کوی منځنی درې واړه کوټی به پری د پاسه وي غاښونه به پری مينځي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله که ئې ږيره لويه وه مخ به درې واري و مينځي د خپلې ږيرې ځلال هم وکړی نو دا يوه سنت طريقه ده او که احرام ئې تړلی وي نو بيا ورته د ږيرې ځلالول مکروه ده چې کوم وينښته ورته ونه وزي (رواه المنتقى)

مسئله که د سر د مسح وخت کوټی په پټکۍ ولکيدی يا په ټوپۍ ولکيدی د غوړو د

مسحی لپاره خپلی کوتی بیا په اوبو لمدی کړی (رواه شرح منیه)
 مسئله د کوتو خلالول هم سنت دی حتی مینځلو کی به اوبه د کوتو منځ ته رسوی او که
 نه د کوتو منځ ته اوبه نه وی رسیدلی نو بیا خلالول ورته فرض دی باید اوبه ورته ورسیری
 (شرح التنویر)

مسئله په اوداسه د اندامونو پی در پی مینځل سنت طریقه ده یعنی یو اندام چی مینځی
 باید بل اندام ورپسی متصل ومینځل شی وقفه پکښی رانه شی چی وروستی اندام اوبه
 وچی نشی داسی هم نه چی خپل اودس ژر ژر وکړی او اندامونه ورنه کډوډ پری ولل شی
 (تنویر الابصار)

د اوداسه مستحبات او مکروهات

په اوداسه کی ۱۵ مستحبات دی ۱ قبلی ته مخ کول ۲ په اوچت ځای کیناستل ۳ پوزه په
 چپ لاس پاکول ۴ د کوتو شورول ۵ په مینځلو کی اول په اندام د لوند لاس کش کول
 بلخصوص ژمی کی ۶ د مینځلو وخت کی د اندامونو موښل ۷ بی ضرورته دنیوی خبری نه
 کول ۸ په خپل لاس اودس کول ۹ اودس په اطمینان کول ۱۰ په مینځلو کی ښه غور کول ۱۱ د
 خټ مسحه او غور مسحه کولو کی د غور سوری لمدول ۱۲ خپی په چپ لاس مینځل ۱۳ د
 خپو د کوتو خلالول د چپ لاس په غچه کوته باندی ۱۴ د هر اندام په مینځلو کی بسم الله
 او کلمه شهادت ویل یا منقوله دعاکانی به وائی (شامی و مجمع الانهار)
 مسئله د ژمی موسم کی په هر اندام مخکی د مینځلو نه لوند لاس تیروول دی ځکه چی
 ژمی کی بدن وچ وی مسامات بندوی هغه ژر اوبه نه تیروی او نه ئی اخلی (رواه بحر رائق)
 مسئله د اوداسه وروسته د اندامو وچول په دسمال باندی جواز لری لیکن د استنجا په
 ټوټه به نور اندامونه نه وچوی (رواه قاضی خان)

یادونه په جومات کی او پلیت جای کی اودس کول مکروه ده.

مسئله یو اودس چی ترکومه پوری چی باقی وی باقی ټول منځونه ورباندی کولی شی
 بیا نو چی څوک اودس په اوداسه کوی بهتره خبره ده او که چیری اولنی اودس ئی لمونځ
 نه وی کړی بل اودس ورته اصراف دی ندی کوی (رواه شامی)

مسئله که اودس کوونکی د دریاب په غاړه هم وی د ډیرو اوبو استعمالول ورته اصراف
 دی لکین کمی دی هم نکوی په اوداسه کی په مخ اوبه په خپیره نه اچوی د ښځی د اوداسه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ٦٣

په بقايا اوبو اودس کوی ندی پکار په اوبو کی توکول وغیره وغیره هم ندی پکار دا ټول مکروه دی (رواه شرح تنویر و رد مختار)

د اودس کولو طریقه په مسنونه شکل سره

په اوداسه کی به په لوړ ځای کینی جامی به ښی راتولوی اول به بسم الله ووائی بیا به نیت وکړی هر اندام به په ترتیب دری دری واری ومینځي مسواک به استعمال کړی بی د ضرورت نه به خبری اوداسه کی نه کوی لاری او د پوزی شیان به په اوبو کی نه اچوی د سر د مسحی نه وروسته به د لاسونو دکوتو په شا د خپل څټ مسحه وکړی په آخر کی به یو موتی اوبه واخلي هغه به وڅښي کلمه د شهادت به ووائی الله عز وجل ورته صغیره کناهونه که د سمندر په شان وی هم ورته بخښی ئی (رواه تحطاوی)

الهی بهشت بی دیدار تو زندان است
زندانی را بزندان بردن کار کریمان است
الهی اکر به دوزخ ما را فرستی دعوا دار نیستم
و اکر به بهشت فرمائي بی جمال تو خریدار نیستم
یا رب ز شراب عشق خود سر مستم کن
وز عشق خودت نیست کن وهستم کن

په هغو شیانو چی اودس ماتیری

په هغو شیانو چی اودس ماتیری ۹ شیان دی لکه : ۱ د وړو یا لویو بولو د ځاینه څه وتل بی د هغه نه چی باد د مخی ووزی ۲ د بدن نه وینه یا ژوه یا بله څه وتل دی یا بهیدل ۳ په ډکه خوله قی کول ۴ په یوه ډډه خوب کول ۵ په لمانځه کی د بالغ په قهقهه سره خندا بی له جنازی لمانځه نه ۶ بی هوشی ده ۷ شکر ۸ لیونتوب ده ۹ مباشرت فاحش.

مسئله که د وړو بولو لویو بولو اوکوم باد چی د شا د خوانه ووځی اودس پری ماتیری همدارنکه که دواړو لارو نه چینجی یا بل شی راووت اودس پری ماتیری اوکه چیری د وړو بولو د لاری نه باد ووځي چی اکثره وخت مریضی کی دا حال راځي پدی سره اودس نه ماتیری همداسی د غوړ یا پوزی نه چینجی راووت اودس ئی نه ماتیری همداسی که د بدن له دانی یا زخم نه جینجی راووت وغورځیده یا د پرهر نه څه غوښه جدا شوه اودس پری نه

ماتیری در صورت چی د زخم نه خه نه وی بهیدلی (رواه دورمختار دارالمنتقی)
 مسئله که د زخم نه لږ غوندی وینه راووتله او خاوره ئی پری واچوله یا ئی په خه شی
 پاکه کړه او بیا لږ لږ وینه ورنه وتله بیا ئی خاوره پری واچوله یا ئی پاکه کړه بهیدو ته ئی
 پری نښوده او که دغه وینه پریښی وای او بیا هغه بهیدلای وای نو اودس ئی مات شو او که
 د بهیدو نه وی نو اودس پری نه ماتیری (رواه شرح التنویر او منیه)
 مسئله که چا پوزه سوږ کړه د وینی ټوټه ورسره ولویده وینه ونه بهیده اودس ئی نه
 ماتیری.

مسئله که چا لاری توکړی وینه پکښی معلومه شوه دلته به دری حالاته وی چی یا به
 وینه لاړو سره برابره وی یا به زیاته وی یا به کمه وی دلته که وینه برابره یا زیاته وی اودس
 ئی مات شو او که وینه لاړو نه کمه وه نو اودس ئی نه ماتیری (رواه شامی و مراقی الفلاح)
 مسئله که چاقی وکړو طعام یا ترخی اوبه یا هسی اوبه راوغورځیدی پدی اودس ماتیری
 دا که په ډکه خوله وی یا کمه وی. که په ډکه خوله نه وی او کم وه نو اودس پری نه ماتیری
 او که په قی که بلغم ولویده هم اودس پری نه ماتیری (رواه هدایه)

مسئله که څوک ستونی ستغ یا په ډډه یا پر مخی پروت وه نو اودس ئی مات شو او که په
 ناستی ویده شو او دواړه کناتې ئی پر مخکه لکولی وه او په داسی شی ئی تکیه ایښی وه
 چی د هغی په لری کولو سره وغورځیده نو اودس ئی مات شو او که د شی په لری کولو ونه
 لویری نو اودس ئی نه ماتیری لیکن اختلاف د علماو پدی کی شته (رواه هدایه)
 مسئله که په ولاړی، ناستی، رکوع یا سجده کی ویده شه نو پدی سره اودس نه ماتیری او
 که ښځه په لمانځه کی په سجده کی ویده شوه اودس ئی ماتیری (رواه ردمختار)

مسئله که څوک په ناستی ویده شو په دی ویده کیدو کی ځنکیده ځنکیده او تاو شو او
 ځمکی ته ونه رسید له رسیدو مخکی بیدار شو اودس ئی مات ندی او که مخکی ته
 ورسیده لږ غوندی وروسته بیدار شو داسی حال کی اودس ماتیری (رواه شامی و کبیری)
 مسئله که چا په لمانځه کی قهقهه وکړه او شاوخوا ئی دا خدا واوریده د قهقهه کوونکی
 اودس مات شو لمونځ ئی هم مات شو قصداً وی او که سهواً ښځه وی یا مردانه وی لیکن
 بیرون د لمانځه نه په خنده قهقهه سره اودس نه ماتیری (رواه هدایه)

مسئله په لمانځه کی د نابالغ هلک یا نجلی همداسی د جنازی لمانځه کی بالغ یا صغیر
 په قهقهه خدا وکړه داسی حالاتو کی اودس نه ماتیری لیکن لمونځ او سجده تلاوت ماتیری

(دورمختار و منيه)

مسئله که اودس کول چاته په یاد وی او د اودس ماتیدل ئی یاد نه وه چی یا زه اودس لرم او که می اودس مات شوی دی نو اودس ئی پر ځای دی لیکن کول ئی بهتر دی (رواه کبیری)

مسئله که پس د اوداسه نه ئی د زکر په سر باندی لوندوالی ولیده شک وه ورته چی دا متیازی دی او که اوبه نو که کمان ئی متیازو راغی اودس به وکړی او که د اوبو راغی نه به ئی کوی.

مسئله که د وړو بولو قطره ذکر کی راغله خارج نشوه اودس ئی نه ماتیری او که د ښځې قطره فرج نه راووتله نو اودس ئی مات شو (رواه شرح تنویر و رد مختار)

مسئله که د چا د لویو بولو ځای نه د کلمی څه حصه ووتله نو اودس ئی مات شو (رواه دورمختار)

غسل او د غسل اقسام

غسل پر څلور قسمه ده فرض واجب سنت او مستحب غسل

۱ فرض غسل په دری صورتو کی غسل پر مسلمانانو فرض کرځی لکه په جنابت کی او په بندیدو د حیض او نفاس کی غسل فرض کرځی.

۲ واجب غسل په څلورو صورتو کی غسل واجب کرځی (الف) کافر چی مسلمان شی او هغه په جنابت کی (ب) مسلمان مړی ته په ژندیو غسل ورکول واجب دی (ج) کله چی په ټول بدن نجاست ولکیری غسل پری واجبیږی (د) کله چی په بدن نجاست ولکیری او ځای ئی معلوم نه وی نو غسل پری واجب شو (دورمختار و رد مختار).

۳ سنت غسل پر څلورو حالاتو کی غسل سنت کرځی لکه په (الف) د جمعی د ورځی غسل (ب) د اخترو د لمانځه غسل (ج) د حج او عمری لپاره غسل سنت طریقه ده (د) د وقوف عرفی او وقوف مزدلفی لپاره غسل کول بیا سنت طریقه ده (رواه دورمختار و رد مختار)

۴ مستحب غسل په ۲۵ حالاتو کی غسل مستحب کرځی ۱ کوم هلک یا نجلی چی بلوغ ته ورسیری ۲ کافر چی مسلمان شی او هغه جنوب نه وی ۳ د لیونتوب او بی هوشی چی فارغ شی ۴ د خکر لکولو وروسته غسل کول ۵ د شب قدر د میاشتی ۱۵ شپه کی ۶ د لیله

القدر شپه چی څوک ووينی ٧ د مزدلفی قیام لپاره ٨ د عرفی په شپه کی ٩ د رمی جماد (شیطان) ویشتلو لپاره ١٠ مکی شریفی داخلیدو لپاره ١١ طواف زیارت لپاره ١٢ مدیني منوری ته داخلیدو لپاره ١٣ د استسقا لمانځه لپاره ١٤ د خسوف کسوف لپاره ١٥ د ویری وخت کی ١٦ د سختی سیلی او طوفان وخت کی ١٧ کوم وخت چی ورځ تیاره شی ١٨ د نوو جامو اغوستلو لپاره ١٩ عام مجلس ته د ورتلو لپاره ٢٠ څوک چی مړی ولمبوی ٢١ څوک چی کناه نه توبه وباسی ٢٢ څوک چی سفر نه راشی ٢٣ څوک چی قتل کیری ٢٤ کوم وخت چی د مستحاضی وینه ودیری ٢٥ کوم وخت چی د سړی احتلام وشي او بیا غواړی چی ښځي سره یوځای شی په پورته ٢٥ حالاتو کی سړی باندی غسل مستحب کرځي (رواه دورمختار و رد مختار)

د جنابت بیان او مسائل ئی

د جنابت لپاره دوه سببه دی. ١ یو سبب ئی دخول د حشفی ده چی د مشتھی انسان حشفه چی د ژوند ښځي په قبل یا د ژبر کی داخله شی اکرکه منی وتلی وی یا وتلی نه وی نو غسل پری فرض شو دلته که دواړه عاقل او بالغ وه یا داچی یو پکښی عاقل او بالغ وه نو په یوه غسل فرض شو داځکه چی څوک عاقل او بالغ نه وی غسل ورباندی نه واجبیږی (رواه دورمختار و شامی)

٢ دوهم سبب ئی انزال دی یعنی چی منی د خپل اصلی ځای نه په شهوت سره جدا شی او هغه خارج شی که هغه په جماع سره وی یا صرف په خیال او تصور سره وی که هغه په خوب کی وی یا په وینه کی وی نو په هغه باندی غسل لازم شو (رواه منیه و خانیه) مسئله که د چا دواړو بولو نه وروسته پداسی حال کی چی ذکر ولاړ وه منی ووتل نو غسل پری فرض شو (رواه بحر رائق)

مسئله که د چا انزال وشو بیا ئی متیازی وکړی یا ئی څلویښت قدمه واخیستل یا اوده شو بیا ئی غسل وکړو وروسته د غسل نه ئی بی شهوته منی ووتل پداسی حال غسل پری نه لازمیږی (رواه شامی)

مسئله که غسل نه مخکی او انزال وروسته چی ده نه خوب کړی وی او نه ئی متیازی کړی وی او نه ئی څلویښت قدمه اخیسته وه او ده غسل وکړ د غسل نه پس بی شهوته منی ووتل غسل پری بیا لازم شو اعاده ئی ضروری ده او که ئی په اول غسل باندی لمونځ کړی

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ٦٧

وی د لمانځه اعاده پری نشته (رواه شامی)
 فایده د شوق وخت کی چی چانه منی ، ودی ، مذی ووژی دا دی شهوت د زیاتیدو
 علایم دی د مذیو وتل شوق کی د شهوت د زیاتوالی سبب کرځي چی په ښځو کی زیات
 وی د منیو وتل په ختمیدو کی شوق مړ شی.
 بل فرق ئی دا ده چی منی ټینک وی مزی اوبزن او سربښ ناک وی ودی د پیو په شان
 وی چی د متیازو وخت کی وروسته ځی په مذیو او ویدیو غسل نه واجبیږی (رواه مراتی
 فلاح)

د غسل کولو طریقه

څوک چی د غسل اراده وکړی اول د غسل نیت به داسی وکړی (نیت کوم چی غسل
 وکړم چی بی اودسی رانه لری او لمونځ ماته رواه شی) بیا به د تبرک لپاره زړه کی بسم الله
 الرحمن الرحیم ووائی بیا به دواړه لاسونه تر مړوند پوری دری واری ومنيځي استنجا به
 وکړی بیا به کومه پلیتی چی په بدن لکیدلی وی هغه به ومنيځي بیا به وړکی اودس پوره
 وکړی وروسته د وړکی اودس نه به خوله دری واری ومنيځی پوزه به هم دری واری ومنيځی
 ۱ به اوبه په ښی اوبه په خپل سر باندی بیا اوبه په چپه اوبه واچوی خپل ځان شه
 وموړی د غوړو مابین او د نامه منیځ کی به کوته ووهی که کوتی ساعت او ښکری په لاس
 وی هغه به ښه وشوړوی چی د هغوی لاندی یوه زړه ځای وچ پاتی نشی په پوره شکل به د
 اوبو استعمال دری واری تکرار کړی چی ټول بدن ته ئی اوبه ورسیري حتی چی یو ویښته
 هم وچ پاتی نشی دارنکه غسل کول یوه سنت طریقه ده (رواه دورمختار و شامی)

د غسل فرضونه

په غسل کی دری فرضونه دی ۱ ابتدا د غسل کی د خولی کنکالول دری واری چی ټوله
 خوله لمده شی بی له روژی نه اوبه خوله کی باید غږ غږ شی چی ستونی ته ورسیري ۲ په
 پوزه باندی اوبه تیږول حتی چی د پوزی منځ هم لوند شی ۳ د ټول بدن مینځل چی ټول
 بدن لوند شی او یو ویښته ئی وچ پاتی نشی (رواه هدایه)

د غسل سنتونه

په غسل کې څلور سنتونه دي ۱ استنجا کول ۲ کوم حقيقي نجاست په بدن لکيدلى وي د هغه لري کول ۳ د ټول بدن درى درى وارى مينځل لکه اول به په نښي اوږه بيا په سر بيا په چپه اوږه او به اچوى خپل ځان به ښه ومورى دا عمل درى وارى تکرار کړي ۴ د اوداسه غوندې د بسم الله ويل نيت کول مسواک وهل خلال کول او شه مورل د بدن دى (رواه دورمختار و شامى)

مسئله که غسل کوونکى په جاري اوبو کې يا باران کې په قدر د اودس کولو يا د غسل کولو په اندازه حصار شه او ټول بدن ئى لوند شو او به پري روانى شوى غسل ئى وشو (دورمختار و شامى)

مسئله که غسل کې چا خوله کنکال نکړه او ده په ډکه خوله او به چنبلى وي نو غسل ئى کيږي.

مسئله ښځى لپاره ضرورى دى چې په غسل کې ښکړى کوتى او لښتى شى وښوړوى چې لاندې او به ورته ورسپړي او که ارت وي بيا ئى شورولو ته ضرورت نشته (رواه شرح تنوير)
مسئله که چا د اختر يا د جمعي په ورځ غسل کاوه البته د جنابت نو په يوه نيت کيږي (رواه فتاوه)

مسئله که په ښځه د جنابت غسل واوښت په لمبلو کې حيض ورباندې راغى يا دا چې ورغلى وه بيا ئى احتلام وشو نو دا به د حيض بنديدو وخت کې غسل کوى (رواه بحر رائق)

مسئله که څوک اودس ونه لري او جنوب هم نه وي نو د کلام ربى قرائت ورته باک نلري او که بى پوښه وي نو لاس به نه وروړي بهتره خبره دا ده چې قرانکريم لوستل او لاس ور وړل بايد په اوداسه سره وي (رواه بحر رائق)

په کومو اوبو اودس جواز لري

مسئله د باران، خوږ، چينى، لختى، کوهى او سمندر په اوبو اودس کول جواز لري که هغه او به خوږى يا ترخى وي يا واوره چې ويلی شوى وي نو اودس پري کيږي او که چيږي مالکه ويلی شوى وي د مالکى په اوبو اودس نه کيږي (رواه دورمختار)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ٦٩

مسئله د ونو میوی یا د پانو اوبه په خوړ کې وتلی وی همدارنګه د هندوانو، کینو په اوبو اودس یا غسل کول جواز نلری اکر که نهر کی وی (رواه دورمختار و شامی)
مسئله امام محمد صاحب وائی چی مستعملی اوبه نجسی دی لکه د مړی اوبه اودس پری نه کیږی (رواه شامی و عالمکیر)
مسئله که چا اودس درلوده د تبرک لپاره ئی د آب زم زم په اوبو غسل یا اودس کاوه فرق نه لری او که په جنابت کی وه یا ئی اودس نه درلوده بیا ورته په آب زم زم غسل او اودس کول جائز ندی په ضرورت کی باک نلری (رواه طحاوی)

د کوهی بیان او مسائل

په کوهی کی د ژور والی اعتبار نشته او که چیری کوهی لس د لسو نه کم وه او په هغه کی نجاست ولویده هغه ټول ناپاک شو نو ټولی اوبه به ئی باسی پاکیری (رواه منیه)
مسئله په کوهی د کوتری زرکی چنچری غول که ولویده د کوهی اوبه نه خرابیری او که د کورنی چرکی یا هیلې غول کوهی ته ولویدل کوهی خرابیری ټولی اوبه ئی ویستل کیږی همدارنګه که د سپی پشو غوا پسه یا وزی متیازی کوهی ته ولویدی ټول کوهی اوبه خرابیری د ټول کوهی اوبه ویستل کیږی (رواه منیه و کبیری)
مسئله کوم حیوان لکه ماهلی چنکبڼه وغیره چی اوبو کی ژوند کوی یا کوم حیوان چی هغه وینه ونه لری لکه مچ میری وغیره پدی سره اوبه نه ناپاک کیږی لدی سوا که بل حیوان اوبو ته ولویری او مړ شی بیا هغه وپرسیږی یا پکښی وچاوده یا ورپیږی ټولی اوبه پری ناپاکیری د کوهی ټولی اوبه ویستل کیږی (رواه هدایه و دورمختار)
مسئله که سړی وزه پسه یا سپی داسی بل حیوان کوهی ته ولویده او مړ شو د کوهی ټولی اوبه خرابی شوی ټولی به باسی یا بیرون مړ شوی وی چا هغه کوهی ته غورځولی وی هم ټول کوهی اوبه ناپاک کیږی ټولی به باسی (رواه منیه و هدایه)
مسئله که د کوهی اوبه زیاتی وی د ټولو اوبو ویستل امکان نه درلوده داسی حالت کی به د کوهی خواکی د همدی کوهی په اندازه بل کوهی کینی د دی کوهی اوبه دومره باسی چی د هغه کوهی د اوبو خومره پیمان وی (رواه منیه و کبیری)
مسئله کله چی کوم حیوان اوبو ته ولویری هلته مړ شو یا مړ حیوان ورولوید بیا ئی هغه راوویسته او هغه نه چاودلی وه نه پرسیدلی وه او نه ریږیدلی وه اول به هغه حیوان ته وکتل

شی که کربوری یا چنچری مرغی یا داسی بل حیوان وه کوهی ته ولویده داسی حالت به د کوهی نه ۳۰ ډولچی اوبه کوهی نه راباسی او که نه ۲۰ ډولچی به ضروری راباسی او که چیری کوتره چرکه او پشو یا داسی بل حیوان کوهی ته ولویده نو داسی حالت کی بیا ۶۰ ډولچی اوبه به کوهی نه راباسی او که چیری وزه پسه یا بل دومره حیوان کوهی ته لویده داسی وخت د کوهی ټولی اوبه ویستل کیږی (دورمختار)

مسئله کوم حیوان چی کوهی ته ولویده ژوندی راوویستل شو او دا حیوان نجس العین نه وه اوبه پری نه خرابیږی او د کوم حیوان اوبه چی خولی ته تللی وی نو دلته به د جوتی حکم مدی نظر نیسو که ئی جوته پاکه وه اوبه ئی پاکی دی او که جوته ناپاکه وه اوبه ئی هم ناپاکی دی او که چیری پسه وزه غوا یا اوبن یا بل داسی حیوان کوهی ته ولویده خولی ته ئی اوبه هم تللی وی او را وویستل شو ژوندی وه نو اوبه پاکی دی لیکن د احتیاط لپاره به ۲۰ ډولچی راوباسی چی د زړه تسکین پری وشي او که سپی یا داسی بل پلیت حیوان کوهی ته ولویده او خولی ته ئی اوبه ننوتلی بیا هغه ژوندی راوویستل شو نو د ټول کوهی اوبه پلیتی شوی ټولی راویستل کیږی. او که چیری پیشو یا ازاده چرکه کوهی ته ولویده بیا ژوندی راوویستل شو پدی حالت کی به (۴۰) ډولچی اوبه راباسی دا مسحب طریقه ده.

همدارنکه که جنوب سږی یا ښځه کوهی ته ولویده او په بدن حقیقی پلیتی نه وه بیا هغه ژوندی راوویستل شو داسی حال کی به ۴۰ ډولچی اوبه راباسی دا هم مستحب طریقه ده او که کوهی ته خنزیر ولویده خولی ته ئی اوبه تللی وی یا نه وی تللی نو بیا هغه ژوندی راوویستل شو دی حالت د کوهی ټولی اوبه پلیتی دی ټولی اوبه باید وباسی.

مسئله که چیری ډولچه کوهی ته ولویده که چری د راویستونکی په بدن او جامه حقیقی ناپاکی نه وه او لوی صحراکشت ئی نه وه کږی بدن ئی پاک وه دی حالت دی که ډولچه غوټه کیدو باندی راوباسی اوبه پاکی دی صرف په نیت د ډولچی راویستلو وی او که ډولچه ایستونکی جنوب وه یا دا چی د لویو بولو استنجا په لوټه کږی وه یا ئی په جامو او بدن څه پلیتی وه ډولچه پسی غوټه کږه اوبه ناپاکی شوی د کوهی ټولی اوبه ویستل کیږی (رواه شرح تنویر)

مسئله که مورک کوهی ته ولویده راویستلو کی هغه نه پر سیدلی وی او نه خراب شوی وی که په هغه اوبو چا اودس کږی وی او لمونځ ئی کږی وه نو لمونځ به راکړځوی او که ئی په هغو اوبو ئی جامی مینځلی وی بیا به ئی ومینځي او که ئی کتغ اوبه اچولی کتغ به اوبو ته

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۷۱

اچوی که چیری کوهی کی یوه شپه او یوه ورځ پری تیر شوی وی دا پورته حکم مطابق به چلن کوی او که چیری مورک یا داسی بل حیوان کوهی ته ولویده بیا هغه پرسیدلی او رژیدلی وه داسی حالت کی بیا دری شپې او دری ورځې تیری شوی دی لمونځ کوونکی به د دری شپو او دری ورځو لمونځونه راکړځي. امام اعظم په قول دی (رواه شرح تنویر او منیه)

مسئله که ناپاکه دوړه یا دوزی یوه یا دوه پچی په لږ مقدار کوهی ته ولویده او کوهی په ځنکله کی وه یا دا چی آبادی که وی همدارنکه د وزی یا میری پچی د شیدو لوسلو کی یوه یا دوه پچی ولویدی او ماتی نشوی او پیو ته ئی رنک هم نه وه ورکړی راوئي ویستلی نو شیدی پاکي دی (رواه دورمختار و شامی)

د جوتې بیان او مسائل

مسئله مسلمان وی او که کافر نر وی او که ښځه او که په حالت د جنابت حیض او نفاس کی وی داسی حالاتو کی د انسان جوتې پاکه ده او که چیری په خوله ئی یا ئی په لاس ظاهری پلټي لکیدلی وی داسی حالت کی بیا جوتې ناپاکه ده لکه دا چی په خوله ئی شراب وی یا ئی خوله وینی شوی وی او دی اوبه وڅښی دی حالت کی اوبه جوتې ناپاکي دی (هنديه ، منیه و غنیه)

مسئله کوم حیوان چی حلال وی لکه وزه پسه غوا میښه هوسی وغیره د ټولو جوتې حلاله او پاکه ده همدارنکه د کوم پرنده لکه زرکه تارو طوطی صحرائی چرکه وغیره د داسی مرغانو جوتې هم پاکه او حلاله ده لیکن شرط دا ده چی په مشوکه ئی څه پلټی نه وی او که په پلټي ئی درلوده نو جوتې ئی ناپاکه ده (رواه شرح تنویر)

مسئله د لیوه کیدړی منزری شادو او نورو پدی شکل چی چیرل او ماتول کوی د ټولو جوتې ناپاکه ده همداسی د سپی جوتې هم پلټه ده کوم وخت چی سپی په کوم لوبښی خوله ولکوی او وئی ختی نو هغه لوبښی به دری واری او یا دا چی اوه کرته به هغه په اوبو ومنيځی یا به ئی په خاورو وموشی هم پاکیری.

همدارنکه د پشو جوتې مکروه ده که نوری اوبه پیدا کیدی د پیشو په جوتې به اودس نه کوی او که پیشو مورک خوړلی وه نو جوتې ئی پلټه ده.

همدارنکه پیشو که خوراکی کتغ جوتې کړو غریب او مسکین وه ودی خوری او که غنی وه هغه د نه خوری کوم غریب ته دی ورکړی او که پیشو د چا لاس یا بل ځای وڅاڼه تر هغو

پوری به اودس نه کوی چی تر خو ئی هغه ځای مینځلی نه وی (رواه دورمختار و هدایه)
 مسئله کوم مرغان چی ښکار کوی کورنی چرکی ، مورک ، مار ، چرمښکی وغیره حوټه مکروه
 ده او کوم حیوان چی وینه نلری لکه لړم مچ مچی میری وغیره د دی حیواناتو جوټه پاکه ده.
 همدارنکه د نامحرمی ښځې نامحرم سړی ته او د نامحرم سړی نامحرمی ښځی ته جوټه
 مکروه ده داځکه چی ناجائزه لذت او خوند ورنه اخستل کیږی. نوکه چیری د سړی خپله
 ښځه وه یا ئی خپلوان وه چی نکاح ورسره حرامه وی جوټه ئی پاکه ده که چیری نوری اوبه
 ورته پیداشی اودس د پری نه کوی (رواه درممنقی و شامی)
 مسئله د خره او کچری جوټه پاکه ده که چیری نوری اوبه وی نو اودس به پری نکوی او
 که چیری نوری اوبه نه وی نو اودس دی پری وکړی د اوداسه برسیره به تیمم هم وکړی
 (رواه مجمع الانهار)
 مسئله که مورک ډوډی نه څه ځای وشکوی لازم او ضروری دی چی د هغه د شکولی
 ځای شاوخوا برابر تری لری کړی (رواه دورمختار)

د تیمم مسائل او بیان

کوم وخت چی اوبه یو میل لری وی او په استعمال ئی څوک قادر نه وی یا ورته معلومی
 نه وی داسی حالت شریعت جواز ورکوی چی د لمانځه لپاره تیمم وکړی او خپل لمونځ
 اداکړی (رواه منیه و دورمختار)
 مسئله که لمونځ کوونکی آبادی که وه او د لمانځه وخت راغی طلب د اوبو ورته واجب
 دی او که په ځنکله یا دشته کی وه اوبه ورته معلومی نه وی نو بیا ورته حد د مسافې نشته
 تیمم به کوی او خپل لمونځ به اداکړی که څوک ئی ولیده پوښتنه ورته ضروری ده (رواه
 زیلعی)
 فایده د شرعی میل اندازه (خلور) زره کزه شرعی ده یو شرعی کز ۲۴ کوتی یوه کوته شیر
 کوتی ده (رواه شامی او عرف شندی)
 مسئله که کوهی لاره کی وه اوبه ئی درلودی د راویستلو لپاره څه وسیله نه وی یا ورسره
 وه ځاه غاړه ته ځناور پروت وه یا د ځاه اوبه ناپاکی وی د اوبو وسیتلو نه عاجزه وه نو
 داسی حال کی ورته تیمم جواز لری لمونځ به وکړی (رواه مجمع الانهار و دورمختار)
 مسئله چاته معلومی وی چی هلته اوبه شته لیکن راوړلو کی خطر ده یا دا چی اوبه هلته

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۷۳

په پیسو خرڅیدي او ده سره روپي نه وي داسي حالاتو تیمم ورته جواز لري لمونځ به اداکوي (بحر رائق و رد مختار)

مسئله که یو سړی جنوب وه او ښځه د حیض حالت کې وه هلته یو مړی پروت وه او اوبو ته ضرورت پیداشو لیکن دلته اوبه کمی نو کوم سړی سره چي اوبه وي هغه به خپل ضرورت پری رفعه کړي او که شریکي وي یو بل ته به ئی بخشش کړي مړی ته به غسل ورکړي نو دواړه به تیمم ووهي خپل لمونځونه به اداکړي (شرح تنویر و رد مختار)

مسئله یو سړی جنوب وه دومره اوبه ورسره وي چي اودس پری کیده دی به وړکي اودس وکړي او که پدی اوبو پوره اودس نه کیده نو تیمم به وکړي لمونځ به اداکړي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله که چا په تیمم لمونځ کړي وه وروسته ئی اوبه پیدا کړي نو لمونځ به نه راکړځوی لمونځ شوی ده (رواه منیه)

مسئله تیمم یا غسل لپاره ضرور نه ده چي وواځي چي زه د تیمم د غسل لپاره یاد اودس لپاره کوم بلکه اول به اراده وکړي چي زه تیمم کوم د ناپاکی لپاره او د لمانځه لپاره یا به په عربي وواځي (نویت ان تیمم لرفع الحدث لحسباجة الصلاة) نو دا نیت د غسل او اودس لپاره کفایت کوي جدا جدا نیت ته ضرورت نشته (رواه عالمکیر)

مسئله که د چا دواړه لاسونه او دواړه پښي بند کي پری وي او مخ ئی زخمی وه داسي حالت کي مریض ته نه د اوداسه او نه د تیمم ضرورت شته هسی به خپل لمونځ کوي (رواه ابوسعود بحر رائق)

مسئله که د سړي پر ځان دانی وي یا ئی بدن د نیم نه زیات زخم وه جنابت ورته پښې شو کولای شي چي د لمانځه لپاره تیمم وکړي او که پر ځان ئی زخم وه روغ جای مینځلو باند زخم ته ضرر وه داسي حال هغه روغ ځای د زخم حکم پیدا کوي تیمم به وکړي (رواه در ورد)

د تیمم شرائط : ۱ اسلام دی ۲ کوم شي چي تیمم سره منافي وي لکه حیض او نفاس د هغه بنديدل ۳ د اوبو نه معزورتیا ده ۴ طالب د اوبو که چيري کمان ئی وه چي نږدی دی او تیمم ئی کاوه د اوبو نشتوالی په وجه ۵ نیت دی ۶ خاوره وغیره ۷ دهغه پاکوالي ۸ لاس په اکثره حصی سره مسحه کول دا پورته اته شيان د تیمم شرائط دی.

د تیمم ارکان : په تیمم کي ۲ رکنه یعنی دوه ضربه دی په یوه ضرب د ټول مخ مسحه کول

دی په دوهم ضرب د دواړو لاسونو مسحه کول دی تر څنکلو پوری
 د تیمم ستونه: ۱ د بسم الله ویل ۲ دواړه رغوی د کوتو په شمول په لوطه وهل ۳ د کوتو
 پراخ نیول ۴ په مخ راشکل ۵ شاته بوول ۶ پس د اوچتولو نه ټک وهل ۷ ترتیب دی یعنی
 اول به مخ بیا لاسونه مسحه کول ۸ ولا یعنی د وروستی اندام مسحه لمړی اندام نه موخر نه
 کول پی در پی والی دی. بعضی علما کرامو ۱ تیمم کول په لوطه یا ځمکه ۲ د ږیری خلال ۳
 اول د ښی لاس خلالول په کین لاس او د کین لاس په ښی لاس دی دا هم سنتوکی داخل
 دی (رواه من الدرالمختار وردمختار)

ترتیب د تیمم

په تیمم کی اول نیت کول دی بیا د بسم الله ویل دی بیا به دواړه لاسونه په داسی حال
 کی چی کوتی پراخی نیولی وی پر لوطه یا مځکه یا د ځمکی د جنسه چی وی وهی پورته
 کړی ټک وهل دی بیا به ئی د مخ مخی او شاته به ئی کش کړی بیا دی اوچتی کړی بیا به
 دواړه لاسونه پرمځکه ووهی تک به ئی ووهی دواړه لاسونه به پری مسحه کړی (رواه شرحه
 مینه الکبیر)

صحت د تیمم

تیمم په لوطه یا مځکه ، خلال د ږیری ، د شی لاس مخکی مسحه کول چپ لاس نه
 سنت طریقه ده.

مسئله د ځمکی سیوا چی داسی شی هغه د ځمکی د جنسه وی او پاک وی تیمم
 ورباندی جواز لری لکه خاوره شکه چونه رانجه وغیره دا چی د مځکی د جنسه نه نوي
 لکه وسپنه سره زر سپین زر غنم لرکی دانی وغیره پداسی شیانو تیمم جواز نلری اوکه چیری
 پدی شیانو د وړی خاوری پری پرتی وی نو بیا تیمم پری جواز لری همدارنکه په تیکه یا له
 جنسه د تیکي که هغه بالنبت یا بل شی وی تیمم پری جواز نلری اوکه د وړی او خاوری
 پری پرتی وی نو بیا تیمم پری جواز لری (رواه منیه و بحر)

مسئله د جمعی د لمانځه او د اخترو د لمنځو لپاره تیمم جواز نه لری د جمعی لمانځه
 لپاره دی اودس حتمی وکړی خیردی که لمونځ ورنه فوت شی خپل د ماسپشین لمونځ به
 وکړی (رواه بحر رائق)

اوکه د اختر لمانځه کی اودس مات شی نو تیمم کولای شی (رواه هدایه)

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۷۵

مسئله د جنازی لمونځ تیار وه یقین ئی وه چی تر څو زه اودس کوم لمونځ رانه ځی نو تیمم ورته جواز لری او که وروسته بله جنازه راغله بیا ئی یقین وه چی تر څو زه اودس کوم جنازه لمونځ رانه ځی بیا هم ورته تیمم جواز لری لیکن په تیر تیمم به د دی جنازی لمونځ نه اداکوی بیا به تیمم وهی.

مسئله که چا د تلاوت لپاره اوبه نه وی حتمی به د تلاوت لپاره او هم لاس وروړو لپاره تیمم ووهی لیکن پدی تیمم لمونځ نشی کولای (رواه دورمختار)
مسئله په یوه تیمم چی اوبه نه وی څومره فرضی لمونځونه چی اداکوی اداکولای ئی شی همدارنکه د نفلو واجبو او سنتو حکم هم دی (رواه هدایه)

پر موزو باندی مسحه کول

د څرمنی هغه موزی چی پښی ئی تر شنکرو پوری پټی کړی وی هغه ته موزی ویل کیږی څوک چی دری یا څلور میله منزل مخ کی ولری کولای شی چی پر موزو باندی مسحه وکړی (رواه مجمع الانهار)

مسئله نارینه او ښځه ته چی موزی ئی پر پښو وی اوداسه کی کولای شی چی مسحه وکړی مسافر لپاره دری شواروزه او مقیم لپاره یو شواروز جواز لری چی مسحه وکړی کله چی وخت کی پوره کیږی موزی به اوداسه ته باسی د خپو مینځل ورته واجب طریقه ده (رواه دورمختار)

مسئله که چیری اودس ئی وکړو موزی ئی پښو کړی اودس ئی لامات نه وه خوب پری راغی ویده شو نو د مسحی موده ئی د خوب د اول حصی نه شروع کیږی د بیداریدو نه (رواه شامی)

مسئله په موزو باندی د مسحی سنت طریقه دا ده چی د خپلو لاسونو کوتی لمدی کړی بیا به ئی د پښو د کوتو د پاسه په ښی پښه ښی لاس او په چپه پښه په چپه لاس کیږدی بیا به خپلی کوتی د پرکونو د پاسه تر پنډیو پوری راکش کړی د لاسونو د رغو اښودل د کوتو سره په موزو باندی غوره ده یو وار به مسحه کوی (رواه مینه)

مسئله په مسحه کولو کی کوتی داسی لمدی شی چی اوبه ورنه وڅاڅی بیا به ئی رغوو سره کوتی پر موزو راکش کړی.

مسئله پر موزو باندی په برهم مسحه جواز لری او په لاندی برخه جواز نلری (رواه

دورمختار و مینه

مسئله پر موزو کم د کمه پر دری کوتو مسحه کول فرض ده. په کمو باندی مسحه نه صحیح کیری او که د مسحی پرځای ئی دری کوتی لمدی کیشودی هم صحیح ده مسحه ئی وشوه (رواه شرح تنویر)

مسئله که د چا په باران یا شبنم کی موزی لمدی شوی هم مسحه ئی کیری (دورمختار) مسئله په جورابو مسحه جواز نلری او که د پخی په اندازه خرمن پری کنډل شوی وی بیا جواز لری (رواه شرح تنویر)

مسئله که موزه د دوه کوتو په اندازه خیری وه او پنبه ورنه ښکاریده مسحه پری جواز نلری او که د دوو کوتو کمه خیری وی مسحه پری جواز لری (رواه مینه) مسئله په کوم شی چی اودس ماتیری مسحه هم پری ماتیری بل دا چی کوم وخت موده پوره شی مسحه ماتیری کوم وخت ئی چی موده پوره شوه موزی به باسی خپلی پنبی به مینځی نوی اودس ته ئی ضرورت نشته (رواه دورمختار)

پر پټی باندی مسحه کول

مسئله که د چا نوک پری شوی وه یا ئی پخه چاودی وه په هغه ئی وازده یا بل شی ایښی وه او لری کولو ئی ضرر رساوه او هغه د پاسه به اوبه ویوی او که اوبه ضرری وی نو مسحه به پری وکړی یا ئی که بدن زخم یا دانه وه اوبو ورته ضرر رساوه نو مسحه به خپل خوک ځای کولای شی (رواه مینه)

مسئله په پټی هغه وخت مسحه جواز لری چی اوبه ورته ضرر رسوی او مینځل ورته مضر تمامیری نو لوند لاس به پری راکش کړی او که لاس کش کولو ضرر رساوه مسحه به پری وکړی (رواه قاضی خان بحر رائق)

مسئله که بدن زخم وه او پټی ئی پری لکولی وه اوداسه کی د پټی لری کولو نقصان رساوه د پټی برسیره به مسحه وکړی او که مینځلو ورته نقصان نه رساوه پټی به لری کړی ودی مینځی (رواه دورمختار)

مسئله که چا اودس درلوده پټی ورنه ولویده او زخم ئی جوړ نه وی نو خپله پټی به وتړی پخوانی مسحه صحی ده او که زخم ئی جوړ وه او پټی ورنه ولویده مسحه ئی ماته شوه مینځی به ئی (رواه کبیری)

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۷۷

مسئله معزور ته په موزو باندې مسحه جائز ده او که نه؟ په کوم وخت چې ده اودس کړی وی بیا ئی موزی پر پشو کړی وی په دومره ساعت کې به دننه به څه وخت هغه عزز چې دی د کوم عزز په وجه معزور شوی وی یا مخکې شوی وی نو که د لمانځه وخت کې دننه دننه ورته بله څه خبره د اودس ماتوونکې پېښه شوه او د هغه په وجه ئی اودس کاوه او د لمانځه وخت لا پاتې وه مسحه به کوی که د لمانځه د وخت په تلو سره څرنکه چې د ده اودس ماتیري مسحه ئی هم ماتیري نو چې د وخت تلو نه وروسته چې دی اودس کوی خپې به هم مینځی او که هغه ساعت دننه دننه ورته عزز وه پیش شوی نو د وخت به تلو سره اکر که د ده اودس ماتیري خو مسحه هم ورله جایزه ده لکه چې سپری مسافر وی دری شواروزه او که مقیم وه یو شواروز ده (رواه دورمختار و شامی)

د معزور بیان

که د چا په بدن په کوم ځای داسی زخم وه چې تل تری وینه بهیده یا ئی پوزه داسی ماته شوه چې روانه وه او یا د وړو بولو مریضی وه چې تل ورنه څاخکی وتل یا داسی ناجوره وه چې هر وخت ورنه باد خارجیده یا ښځه داسی ناجوره وه چې په حیض کې هر وخت وینه ورنه روانه وه یا د چا غور خور وه هر وخت ورنه ژوه روانه وه وتله او ده به لمانځه کې دومره وخت نه مونده چې د اودس کولو په اندازه ئی وخت قدری فرض پکښی پوره کړی او خپل لمونځ پکښی ادا کړی داسی کسانو ته معزور ویلی شی نو د معزور حکم دا دی چې هغه دی د هر فرض لمانځه لپاره اودس وکړی د ده اودس به ترکومه وخته چې د لمانځه وخت پاتې وی اودس به ئی هم پاتې وی

که معزور سپری د ماسپښین لمانځه لپاره اودس وکړو او د ده د بدن نه د ماسپښین تر اخره پوری څومره وینه یا ژوه وبهیده نو د ده اودس باقی دی کله چې د مازدیکر وخت داخل شو نو د ده اودس چې د ماسپښین لمانځه لپاره ئی کړی وه هغه اودس ئی مات شو د مازدیکر اودس به وکړی

مسئله معزور به د هر لمانځه لپاره اودس تازه کوی پدی اودس کولای شی چې خپل قضائی فرض لمونځونه نفل او تلاوت د کلام ربی پری وکړی (رواه هدایه)

مسئله هغه وخت سپری ته معزور ویلی شی چې د لمانځه په ادا کولو کې یا د لمانځه د ادا کولو په اندازه د ده بدن نه وینه یا ژویه جاری وی مثلاً د یو وخت لمانځه لپاره ئی

اودس وکړ د بدن نه ئی وینه یا ژوه جاری وه یا دا چی په لمانځه کی یا دا چی د لمانځه او اودس ترمینځ ده نه وینه یا ژوه جاری وه نو همدا یو اودس د یو وخت لمانځه لپاره کافی دی کوم وخت چی د بل لمانځه وخت داخل شو د ده اودس هم مات شو بل اودس تازه کوی هغه وخت د معزوریت نه ووت چی د یوه لمانځه وخت د ده زخم نه وینه یا ژوه لاپه نشی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که د مریض داسی زخم وه چی وینه ئی جاری وه لاندی یا برسیره ئی ټوټه واچوله هغه ټوټه بیا د لمانځه مخکی بی نماځه شوه خیردی لمونځ دی اداکړی د همدی یو وخت لمونځ ئی کیږی (رواه خلاصة الفتاوا و دورمختار)

مسئله د معزور اودس تر هغه وخته پوری اودس ثابت وی چی کوم وخت د بل فرض لمانځه وخت داخل شی کله چی د بل فرض لمانځه وخت داخل شو نو د معزوره اودس ماتیری که فرضا چا د سحر د لمانځه لپاره اودس وکړو کله چی لمر راوخوت نو د سحر اودس ئی مات شو د لمر ختلو وروسته بل څه د سهار په اودس نشی کولای که چیری معزوره د لمر ختلو وروسته اودس وکړو پدی اوداسه کولای شی چی د ماسپښین لمونځ هم اداکولای شی او همدا اودس به ئی د ماسپښین د وخت ختمیدو پوری باقی وی (رواه هدایه و رد)

مسئله که معزور د وینی یا ژوی په بندیدلو پوری قادر وی نو دا طریقه ورباندی واجب ده چی په هره طریقه چی وی خپل وینه یا ژوه بنده کړی یا ئی کمه کړی که د معزور وینه سجده کی روانه وه البته د پزی نه خیردی خپل لمونځ دی وکړی خیردی که په ناسته ولاړه اشاره د وکړی که په ولاړه وینه ورنه تله په ناسته د وکړی او که په ناسته وینه یا ژوه ورنه تله په اشاره د خپل لمونځ وکړی د ملاستی په اشاره به لمونځ نه کوی د ولاړی په اشاره خپل لمونځ وکړی (روه در و رد)

مسئله که معزور اودس وکړ پداسی حال چی وینه ئی بنده وه او د وخت لمونځ ئی هم پداسی حال کی وکه چی بیا دغه وخت ووت او ده ته څه خبره د اودس ماتوونکی نه وه پیشه شوی نو د وخت په تلو سره دغه اودس نه ماتیری (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که د معزور وینه یا ژوه وغیره په جامه لکیدلی وه او ده ته معلومه وه چی زه که دا مینځم او لمونځ پری کوم لمونځ به می لانه وی خلاص او دا به ناپاکه شی نو د هغه مینځل پری واجب نه دی او دا ورته معلومه وی چی دومره ساعت کی نه پلټه کیږی نو چی د

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۷۹

یوی روپی په اندازه وی یا زیات وی مینځل ئی پری واجب دی فتوا پدی راغلی چی بی د هغی مینځلو نه ئی لمونځ نه کیږی (رواه شرح التنویر)

د حیض او استحاضی بیان

په هره میاشت کی چی کومه معروفه وینه د ښځی نه ځی هغی ته حیض وائی چی د حیض موده کم د کمه دری شپې او دری ورځی ده او زیات د زیات نه لس شپې او ورځی ده که چیری د دری شپو او ورځو نه مخکی وینه بنده شوه نو هغه ته حیض نه دی بلکه هغه استحاضه ده استحاضه مرض ته ویل کیږی او که چیری د لسو شپو او ورځو نه واوښت که دا عمر کی یو کړت وه نو لس ورځی ئی حیض ده متباقی ورځی ئی استحاضه ده (رواه هدایه)

مسئله د نهو کالو نه مخکی ښځی ته حیض نه ورځی که چیری نجلی ته په نهو کالو کی وینه راغله هغه حیض نه دی بلکه استحاضه ده بیا کله چی (۵۵) کلو ته ښځه ورسیده نو بیا هغی ته زړوکی (حیض) نه ورځی، بیا هم که پداسی عمر کی ورته سور رنکه یا تور رنکه وینه راغله نو هغه حیض دی او که چیری رنک ئی ژیر شین او څر رنکه وی نو دا حیض ندی او که همدی عمر ئی عادت وه نو بیا هغه حیض دی (رواه بدایع و رد مختار)

مسئله که د حیض وخت سور تور ژیر او څر سیوا د خالص سپینوالی هر څه چی وی دا حیض دی (رواه رد مختار)

مسئله که د وړوکی نجلی زړوکی بیلمازه شو او هغه لس شپې ورځی یا د دی نه کم وی یا زیات وی دری شپې ورځی ئی حیض او که د لسو شپو ورځو نه زیات شو نو دغه لس شپې ورځی ئی د حیض دی نوری زیاتی ئی مستحاضه ده (رواه هدایه)

مسئله د یوی ښځی خاص عادت نه وه بلکه کله کله به ئی پنځه ورځی زړوکی ورته وه او که به اوه ورځی وه همدارنکه به بدلیده او رابدلیده یا یوه میاشت کی پوره لس ورځی وشو نو دا ټول لس ورځی په حیض کی راځی (رواه بحر و شامی)

مسئله که د نجلی اول وار وینه یوه میاشت پوره روانه وه نو اول نه تر لسو ورځو پوری حیض دی متباقی ورځی ئی استحاضه ده (رواه رد مختار)

مسئله که ښځی ته دری شپې او ورځی څه پلیتی راغله بیا دا پنځلس ورځی بنده شوه بیا ئی دری شپې او ورځی پلیتی راغله په منځ کی پنځلس ورځی ټولی د پاکی دی اول او آخر ئی د حیض وخت دی (رواه شامی)

د حیض احکام

په ښځه باندې د حیض وخت کی لمونځ او روژه نیول نشته کوم وخت چی پاکه شوه نو د لمانځه قضائی پری نشته د روژی قضائی به راوړی (مجمع الانهار)

مسئله ښځو باندې د حیض وخت کی لمونځ او اودس نشته لیکن د هر لمانځه وخت کی به اودس کوی په جای نماز به د یوه وخت لمانځه په اندازه کینی الله جل جلاله به یاد وی دا د دی لپاره چی د لمانځه عادت ورنه هیر نشی (رواه مجمع الانهار)

مسئله کوم وخت چی ښځه حیض کی وی خاوند لپاره ئی د نامه لاندی لاس وړل حرام دی او که چیری کوم زړوکی او پرده منځ کی وی بیا نو فرق نه لری د نامه پورته د زنکانه کوز لاس وروړل فرق نه لری همدارنکه ښځی سره د حیض وخت کی ملاسته، ښکلول ، ناسته ، ولاړه ، خوړل ، او څکل وغیره جائز دی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که خاوند ته معلومه وه چی ښځه حیض کی ده او جماع ئی ورسره وکړه نو دا کناه کبیره ده حتمی به توبه باسی یو یا نیم دینار به خیرات ورکړی (رواه در و رد)

مسئله که ښځه نیکه او صالحه وه رښتیا کویه وه خاوند ته ئی وویل چی زه په مرض کی یم بیا نو نژدی کیدل ورته حرام دی او که دروغژنه وه د خاوند پری اعتبار نه وه صرف د هغی په وینا حرام والی نه راځی.

مسئله که دی ښځی زړوکی پوره لس شپی ورځی وه نو د خاوند صحبت ورسره جواز لری اکر که غسل ئی هم نه وی کړی او د لمانځه وخت پری تیر شوی هم نه وی (رواه هدایه و شامی)

مسئله که دی ښځی عادت پنځه ورځی وه او پدی میاشت کی دوه ورځی پلیتی راغله بیا هغه بنده شوه اودس به کوی لمونځ به هم کوی لیکن تر هغه وخته چی د لمانځه وخت پوره شوی نه وی جماع به نکوی (بحر رائق)

مسئله د واده شوی ښځی لپاره د حیض وخت کی او پاکی کی د مالوچ وغیره ایښودل فرج کی غوره ده او د ناواده شوی ښځی لپاره خاص د حیض وخت کی غوره دی همدارنکه د واده شوی ښځی لپاره بعضی علما کرام وائی چی د حیض وخت کی د مالوچ وغیره ایښودل سنت دی او د پاکی وخت کی ښځی لپاره بیا د مالوچ وغیره ایښودل مستحب دی (رواه دورمختار و شامی)

د نفاس مسائل

ښځې نه چې د بچۍ د پیداکیدو وروسته کومه وینه چې څلویښت شپې او ورځې روانه وي هغه ته نفاس ویل کیږي د نفاس موده کم د کمه څلویښت شپې او ورځې ده او د کمې مودې ئې حد نشته نو که یو ساعت وینه ورنه لاړه شي هغه نفاس دی نو داسې ښځو ته هم روژه نیول او لمونځ کول معاف دی (رواه مجمع الانهار)

مسئله که د بچۍ د پیداکیدو وروسته ښځې نه وینه جاري نشوه نو دا به غسل کوي. مسئله که د ښځې حمل وغورځیده که یو یا نیم اندام ئې روغ شوی وه کوته نوک وینسته وغیره بیا ئې حمل وغورځیده وروسته کومه وینه راغله نو د هغه د نفاس وینه ده او که چیرې کوم اندام ئې روغ شوی نه وه بیا نو نفاس کیدای نشي نو دا وینه د حیض ده درې ورځې یا کم د کمه پنځلس ورځې پاکه هم وه او که داسې نه وه بیا نو دا استحاضه ده (دورمختار و شامي)

مسئله که د ښځې د نفاس عادت ۲۵ ورځې وي او دا ۲۵ ورځې پوره شوي لیکن وینه ئې ونه دریده غسل به تر هغه وخته نه کوي تر څو وینه ئې بنده شوي نه وي مثلاً ۳۰ مه ورځ وینه بنده شوه غسل به کوي لمونځ به آداکوي د نورو لمونځو قضائي پری نشته ولی چې عادت ئې ۲۵ ورځو نه ۳۰ ورځې شوي (شرح التنوير)

مسئله د ښځې وینه په نفاس کې څلویښت ورځو نه مخکې بنده شوه د وینې بندیدو نه وروسته به غسل کوي لمونځ به کوي او قضائي به نه کوي که لمبول ورته ضرر رساوه نو تیمم به کوي (رواه شرح التنوير و رد مختار)

مسئله د دو نفاسو ترمنځ د پاکې موده کم د کمه شپږ میاشتې دي (رواه دورمختار و رد مختار) مسئله په شپږو میاشتو کې دننه د کومې ښځې چې دوه بچي پیدا شوي نو دا حمل په یوه حسابیږي نفاس ئې یو دی او د نفاس موده کې اول بچي نه شروع کیږي در صورت چې د اول بچي لا څلویښت ورځې نه وي وتلي نو دا وینه نفاس ده او که وتلي وي دا وینه استحاضې ده (بحر شامي)

د استحاضې مسائل په اوداسه او لمانځه کې د استحاضې احکام لکه څنګه چې د معزور په بیان کې ذکر شوي نو پداسې ښځې باندې لمونځ او اودس هم شته نو کوي به ئې او هم به خپل خاوند سره صحبت کوي (رواه دورمختار)

پنځم باب

د بانگ او اقامت بیان

د هر لمانځه لپاره بانگ سنت موکد دی چی حکم ئی د واجبو هم دی که هغه لمونځ په جماعت وی یا بی له جماعت نه وی قضائی ته هم بانگ ضروری دی مسئله که مسافر وه او ملگری ئی ټول حاضر وه نو بانگ ورته سنت موکد دی همدارنکه اقامت هم ورته سنت موکد دی (رواه دورمختار)

مسئله که چیری د ماسپښین لمونځ په اذان او اقامت سره اداشوی وی دی جومات ته د لمانځه لپاره نور خلک راغلل دوی لپاره اذان او اقامت کول مکروه ده که چیری په همدی جومات موذن او امام مقرر نه وی خلک ورته تک او راتک کوی خپل لمونځونه کوی بیا نو ورته بانگ او اقامت ویل مکروه نه ده بلکه غوره هم دی (رواه فتاوه عالمگیر) مسئله د قضائی لمونځ چی څوک په جماعت کوی نو بیا به اذان او اقامت ورته کوی (رواه دورمختار)

مسئله د پنځه وخته لمونځونه سوا او د جمعی د لمانځه نه سوا د بل لمانځه لپاره بانگ او اقامت نشته بلکه مکروه ده (ردمختار) مسئله موذن لپاره د لوئی بی اودسی وخت کی اذان کول مکروه تحریمی دی همدارنکه په وړه بی اودسی کی د اذان کول موذن ته هم مکروه تحریمی ده باید وئی نکړی (رواه شرح تنویر)

مسئله کوم هلک چی ځوانی ته نږدی وی اذان کول ورته کراهیت نلری همدارنکه پانده ته هم (دورمختار)

مسئله یوه موذن ته یو وخت کی د دوو جوماتو اذان کول مکروه دی (رواه شامی) مسئله د جومات لپاره داسی موذن مقرر شی چی هغه په مسائلو پوه وی پرهیزکار وی اوچت اواز ولری د لمانځه وختونه ورته معلوم وی اذان په ولاړه وی په ناسته اذان کول مکروه دی (بحر رائق)

مسئله څوک چی اذان کوی اقامت د هغه حق دی هغه که حاضر وی یا غیر حاضر وی

څوک چې اقامت وائی موذن باید ورنه راضی وی او پری خفه نشی (خاینه او عالمکیر)
مسئله په بانک او اقامت کی دومره فرق دی چې بانک کی پر سحر کی اصلاّت خیر من
النوم دوه واری ویل کیږی او په اقامت کی د اصلاّت خیر من النوم په عوض کی قد قامت
الصلاّت ویل کیږی بل فرق ئی اذان په جک اواز ویل کیږی او اقامت لږ غوندی قرار ویل
کیږی (رواه شرح التنویر و رد مختار)

د آذان لفظی ترجمه

الله اکبر الله ﷻ ډیر لوی ذات ده دا به څلور واری وائی اشهدان لا اله الا الله زه کواهی
ورکوم چې نشته بی له الله ﷻ نه بل لایق د عبادت او بندگی دا به هم دوه واری وائی
اشهدان محمد رسول الله کواهی ورکوم چې محمد ص د الله ﷻ رسول دی دا به هم دوه
واری وائی حی علی الصلاّت راځی لمانځه ته دا به هم دوه واری وائی حی علی الفلاح
راځی کامیابی ته دا به هم دوه واری وائی د سحر په اذان کی به اصلاّت خیر من النوم
لمونځ بهتر دی د خوب نه دا به هم دوه کرته وائی او اقامت کی به د اصلاّت خیر من النوم
پر ځای به قد قامت الصلاّت په تحقیق سره ودریدی د جماعت په لمانځه کی دا به هم دوه
کرته وائی بیا به دوه کرته الله اکبر وائی اخر کی به لا اله الا الله نشته بل معبود بی له الله ﷻ
یو واری ووائی . بیا به دعا وکړی.

د لمانځه لفظی ترجمه

د ثنا لفظی ترجمه:- (سُبْحَانَكَ اَلْهُم) پاکی وایو تا لره ای الله ﷻ (وَبِحَمْدِكَ) او ستا
تعریف سره یادوو مونږ تا لره (وَتَبَارَكَسْمُكَ) او مبارک د وی نوم ستا (وَتَعَالَا جَدُّكَ) او
لوی شان دی ستا (وَلَا إِلَهَ) و نشته معبود برحق (غَيْرُكَ) بی له تانه یا الله ﷻ.
(اعوذ بالله) پنا غواړم زه د پاک خدای نه (من الشیطان الرجیم) د شیطان رتل شوی نه
(بسم الله) شروع کوم په نامه د خدای ج (الرحمن الرحیم) چې رحک کوونکی او مهربان
ذات

د سورت فاتحی لفظی ترجمه (اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ) ټوله ثنا او صفت الله ﷻ لره ده (رب
العلمین) چې پالونکی د مخلوقاتو دی (الرحمن الرحیم) رحم کوونکی او مهربان دی
(مالک يوم الدين) مالک د ورځی د قیامت (ایاک نعبدُ) ای الله ﷻ خاص ستا عبادت

کوو (وَاِيَاكَ نَسْتَعِيْنُ) او خاص تا نه مدد غواړو (اهدنا) هدايت کړې مونږ ته (صِراط المستقيم) د مستقيمي لاري (صراط الذين) لاره د هغو کسانو چي (انعمت عليهم) تا د نعمت انعام کړې پر هغوي (غيرالمغضوب) نه د هغه کسانو چي غضب پري کړای شوی دی (ولا الضالين) او نه د کمرهانو. امين دا دعا قبوله کړه

د سورت اخلاص لفظي ترجمه: (قُل) ووايه (هُوَ) شان دا دی (الله احد) چي الله يو دی (الله الصمد) خدای پاک بی نیازه دی يعنی ټول ورته احتياج دی او الله جلّ جلاله چاته محتاج نه دی (لم يلد) نه تری څوک پیداشوی (ولم يولد) او نه دی د چا نه پیداشوی دی (ولم يكن له كفوا احد) او نه شته د هغه مثل.

تسبيح: (سبحان ربّي العظيم) پاک دی رب ځما چي ډير لوی دی (سمیع الله) واورید خدای پاک لمن حمد د هغه چا چي د هغه ثنائی وکړه (ربنا لک الحمد) ای پروردکاره تالره ثابته ده ثنا او (سبحان ربّي الاعلی) پاک دی رب ځما چي ډير عالی شان دی.

د تشهد لفظي ترجمه: (أَتَّحِيَاتُ لَِ اللهِ) د ژبي ټول عبادتونه خاص الله جلّ جلاله لری دی (وَالصَّلَاتُ) او هم بدني عبادتونه (وَالطَّيِّبَاتُ) او هم مالی عبادتونه (اسلام علیک ای ها النبی) سلام دی وی پر تا باندی ای نبی ع (ورحمة الله وبرکاة) او رحمت د خدای پاک او برکتونه د هغه (اسلام علینا) سلامتیا دی وی پر مونږ باندی (وعلا عبادالله الصالحین) او په بنده کانو د خدای پاک باندی چي نیک دی (واشهد ان محمد عبده ورسول) او شاهدی ورکوم چي محمد د هغه بنده او د هغه رسول دی.

دروود شریف: (اَللّهُمَّ صَلِّ) ای خدایه رحمت نازل کړه (علی محمد) پر محمد ص باندی (وعلا ال محمد) په آل د محمد باندی (کما صلیت) لکه چي رحمت دی کړې په (علی ابراهیم) په ابراهیم باندی (و علی ال ابراهیم) په آل د ابراهیم باندی (انک) په تحقیق سره ته (حمید مجید) ستایل شوی او خاوند د لوئی یی.

(الهم بارک) ای خدایه برکت نازل کړې (علی محمد وعلی ال محمد) په محمد باندی او په آل د محمد باندی (کما بارکت) لکه چي تا برکت کړې دی (علی ابراهیم و علی آل ابراهیم) په ابراهیم باندی او په آل د ابراهیم باندی (انک حمید مجید) په تحقیق سره ته ستایل شوی او خاوند د لوئی یی.

(الهم ربنا) ای پروردکاره زمونږ (آتنا فی الدنيا) راکړی مونږ له دنیا کی (حسنة) نیکی (وفی الآخرة حسنة) او په اخرت کی نیکی (وقنا عذاب النار) او وساتی عذاب د اور نه.

دعا قنوت: (الهم انا) ای خدایه په تحقیق سره مونږ (نستعینک) مدد غواړو تا نه (ونستغفرک) او طلب د بخښنې کوو تا نه (ونومنوبک) او ایمان راوړو په تا باندې (ونتوکل علیک) او توکل کوو پر تا باندې (ونثنی علیک الخیر) او ثنا وایو پر تا باندې نیکه (ونشکرک) او شکر اداکوو ستا (ولانکفرک) او ناشکری نه کوو ستا (ونخلع ونترک) او لری کوو مونږ او پریډو ئی (من یفجرک) څوک چی نافرمانی کوی ستا (الهم ایاک نعبد) ای الله ﷻ خاص ستا عبادت کوو (ولک نصلی ونسجد) او خاص ستا لپاره لمونځ کوو او سجدی کوو (والیک نسعی) او خاص ستا طرفته زغلو مونږ (ونخفد) او خدمت ته حاضرېږو مونږ (ونرجو ورحمتک) او امید لرو مونږ د رحمت ستا (ونخشی عذابک) او ویرېږو مونږ ستا د عذاب نه (ان عذابک) په تحقیق سره عذاب ستا چی دی (بلکفار ملحق) پرکفارو باندې پیوست کیدونکی دی.

د جومات احکام

جومات د الله ﷻ عبادت گاه او مسلمانانو لپاره د عبادت بهترین مقام دی. په حدیث شریف: کی راغلی چی جومات د متقیانو کور دی هر څوک چی جومات سره مینه لری الله ﷻ هغه ته د ایماندارۍ کواهی ورکوی او هر څوک چی جوماتونه ابادوی هغوی ته الله ﷻ کورونه ابادوی او د رحمت ملائکې تل ورسره ملکری او کمکونه کوی (فضائل اعمال)

بل حدیث شریف کی راغلی چی څوک جومات ته ځي هغه سره د ایمان جنه وی او په هر قدم ورته الله ﷻ عملنامه کی یوه نیکی زیاتوی او یوه بدی ئی عملنامی نه کس کوی او یوه درجه ورته جنت کی زیاتوی او د جومات دروازه بند ساتل مکروه تحریمی دی بی له ضرورت نه.

د حدیث شریف مفهوم دی چی څوک جومات جوړ کړی ولوکه د یوی خیمې په شکل وی نو الله ﷻ جنت کی کور ورته ابادوی (رواه فضائل اعمال)

فایده: په کوم قوم یا ټولنه کی چی جومات آباد وی هغه قوم ته الله ﷻ د رزق دروازی خلاصوی په روزی کی فراخی راوی او د قهطی دروازی پری بندوی او الله ﷻ هغه قوم کی د اتفاق اتحاد وروکلوی مینه او محبت پیداکوی د نفاق کمپله ورنه ټولوی.

حدیث شریف: د نبی کریم ص ارشاد مبارک دی چی جومات کی په جماعت سره

لمونځ کول د کور دښتی پولی پټی او نورو ځایونو چی کوی نو جومات کی ۲۵ درجی فضیلت او بهتری لری.

بل حدیث شریف کی راغلی چی څوک اودس وکړی او د جمعی په نیت جومات ته روان شی دومره ثواب لری لکه چی ده د عمری احرام تړلی وی او مکی شریفی ته روان شوی وی (فضائل اعمال)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ به یو اعلان وشي چی چیرته دی ځما کاونډیان ارشاد به وشي چی یا الله ﷻ ستا کاونډیان څوک دی الله ﷻ به وفرمائی چی ځما کاونډیان هغه اشخاص دی چی هغوی دنیا کی جوماتونه اباد کړی او جوماتو سره ئی مینه درلوده. نن به هغه شخص راساً جنت ته داخلیری (فضائل اعمال)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی څوک جومات سره محبت ساتی هغه راساً الله ﷻ سره محبت ساتی (رواه مشکوة)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی څوک تیاروکی جومات ته ځی هغوی ته پوره د نور زیری ورکړی حشر به ئی متقیانو سره وی (رواه مشکوة)

د جومات باره کی مسائل

مسئله کوم کورکی چی جومات ته ځای جوړ شي هغه د جومات حکم نه لری (رواه بحر و هندیه)

مسئل جومات ته د جنوب او حائضی ښځي داخلیدل منعه دی.

مسئله جومات کی د تجارت د خرید فروش خبری بلکول منعه دی (رواه عالمکیر دورمختار)

مسئله د جومات په دیوال او محراب د قرانکریم ایاتونه لیکل منعه دی داځکه چی کله جومات شهید کیری بیا هغه ایاتونه حیوانات پایمالوی (رواه هندیه و عالمکیر)

مسئله جومات کی اودس کول او مضمضه کول مکروه دی او که جای ورته جوړوی بیا فرق نلری (هنديه و شامي)

مسئله جومات کی د کاسب کارکول منعه دی ځکه چی جومات د عبادت ځای دی (هنديه)

مسئله جومات کی خوراک کول او خوب کول منعه دی که مسافر وی یا متعکف فرق نه

لری (هنديه)

مسئله جومات کی لاره جوړول نیالکی ایښودل شه ندی او که د جومات لپاره وی فرق
نلری (شامي)

مسئله جومات کی تل لپاره د ناستی ځای تعین کول مکروه دی (رواه هندیه)
مسئله د تونکی او شاپرک د جالی ورکول جواز لری (رواه شامي)
مسئله که د چا په جامو او پښو باندی خټه یا بل شی نښتی وی د هغه موشل د جومات
په دیوال یا د دروازی په تادری باندی مکروه دی (رواه دورمختار)
نوب: مسئله د آذان او اقامت منځ دومره درنک تیروول چی لمونځ کوونکی په کی ورشی
او لمونځ غوره وخت کی وشي اقل د پنځوس ایاتو لوستلو په اندازه وی او د ماښام بانک
او د لمانځه ترمینځ باید اقل دری ایاتونه ولوستل شي (رواه شرح التتویر و رد مختار)

د امامت بیان او مسائل

په امامت کی ۶ شرطونه دی لدی شیړونه که یو شرط ترک شي امامت ئی نه صحیح
کیږی.

۱ اسلام دی کافر امامت صحیح نه دی ۲ بلوغ دی د صغیر امامت صحیح نه دی ۳ عقل
دی د لیونی امامت نه صحیح کیږی ۴ نارینه دی د ښځی امامت نه صحیح کیږی ۵ قرائت
دی د امی امامت نه صحیح کیږی ۶ سالم دی د معزور امامت نه صحیح کیږی.
نوب: که چیری تول جماعت د ښځو وه نو د هغوی لپاره نارینه ضرور نه دی او که
جماعت د نابالغو وه نو بالغوالی ورته ضرور نه دی او که جماعت د معزورو وه د بی عزره
امامت ورته ضروری نه دی.

مسئله د ټولو نه اول د هغه شخص امامت بهتر دی چی هغه د لمانځه په مسائلو ښه
پوهیږی بل دا چی قرائت ئی درست وی بل دا چی فاسق نه وی د تقوادر امامت درست
دی بل دا چی پرهیزکار وی عمر ئی زیات وی، ښایسته وی، خوش اواز وی، پاک دامنه
وی، ښایسته ښځه ولری دا ځکه چی د نورو ښځو کتلو نه مسئون وی. بل دا چی د هغه
شخص رعب قرب زیات وی بل جامی ئی ښی اغوستی وی بل دا چی د مسافرو نه د مقیم
امامت بهتر دی د تیمم کوونکی نه د اودس کوونکی امامت ښه دی.

په پورته اشخاصو کی چی ذکر شوی که مناسب خلک موجود وه نو د نا مناسب امامت

مکروه تحریمی ده چی په بعضو کی د امامت سلسه مکروه تنزهی ده او په بعضو کی مکروه تحریمی ده (دور مختار و رد مختار) .

په جماعت کی د شاملیدو او نه شاملیدو بیان

مسئله چا چی لمونځ نه وی کړی اذان نه وروسته د هغه وتل جومات نه مکروه تحریمی ده همدارنګه که د جومات اذان شوی نه وی چا چی لمونځ نه وی کړی وتل ورته مکروه تحریمی دی بی له ضرورت نه.

مسئله که څوک په نفلو ولاړ وی هلته جمعه ودریده دی به نفل نه ماتوی بلکه فرضو غوندی به دوهم او څلورم رکعت پوره کوی (رواه دورمختار)

که په فرض لمانځه څوک ولاړ وی دی وخت کی جمعه ودریده که دی شخص څلور رکعت نیت کړی وه او د لمړی رکعت سجده ئی نه وه کړی نو لمونځ به مات کړی امام پسی به اقتدا وکړی البته سلام به په ولاړی کرځوی.

او که چیری ئی د اول رکعت سجده کړی وی نو دوهم رکعت به پوره کوی خپل سلام به کرځوی امام پسی به اقتدا وکړی همدارنګه که ئی د دریم رکعت سجده کړی وی هلته جمعه ودریده نو دی به څلورم رکعت پوره کوی بیا به امام پسی اقتدا وکړی لیکن د مازدیګر لمانځه کی به ځان نه شاملوی دا ځکه چی مازدیګر کی نفل نشته او که بیا نورو لمنځو کی شاملیری هغه ورته نفل کرځی (رواه شامی)

مسئله که څوک د ماسپښین په ستو ولاړ وی جمعه شروع شو یا ئی خطبه شروع کړه نو دی به لمونځ نه ماتوی دوه رکعت به پوره کوی سلام به وکرځوی امام پسی به اقتدا وکړی د خپلو دو رکعتو ستو قضائی به د فرضو وروسته راوړی او که په دریم رکعت کی جمعه ودریده نو بیا به دی څلورم رکعت پوره کړی بیا به خپل امام پسی اقتدا وکړی (روا دورمختار و رد مختار)

مسئله که چا سره د جمعی د فوت کیدو ویره وی داسی حالت کی به سنت پریردی امام پسی به اقتدا کوی وروسته به د فرضو نه به د ستو قضائی ادا کړی (رواه شامی)

مسئله که د سهار جمعه ولاړه وه یا اقامت وویل شو او د سنت نه وی کړی نو که ئی یقین وه چی زه اول یا دوهم رکعت نیسم نو صف نه به جدا سنت وکړی او که جای نه وه په صف کی دی خپل سنت وکړی بیا به امام پسی اقتدا وکړی او که یقین وه چی زه امام پسی

لمونځ نشم نیولای نو سنت به نکوی امام پسی به اقتدا وکړی (رواه شرح تنویر)
مسئله یو سړی د جمعی لپاره جومات ته روان شو اخره قاعده ئی ونيوله او ټول لمونځ ورنه فوت شوی وه دی شخص لپاره د ټول لمانځه او جمعی ثواب شته او اجر وکړی شامل دی او که چا قسم وکړ چی زه به دی جومات کی لمونځ نه کوم نو پدی صورت دا شخص نه حانت کیږی (رواه شامی)

د مقتدی بیان او مسائل

مسئله که مقتدی یو نفر وه یا نابالغ هلک وه نو هغه به د امام بنی خوا ته لږ غوندی بیرته ودریږی داسی وخت کی به مقتدی د امام شاته یا چپی خواته نه دریږی مکروه ده (شرح تنویر)

مسئله که مقتدیان دوه نفره وه یا زیات وه نو د امام شاته به صف تږی د امام بنی او چپی خوا ته دریدل ئی مکروه تحریمی دی (رواه عالمگیر)

مسئله که اول کی مقتدی یو نفر وه نور مقتدیان راغلل نو اولنی مقتدی به خپل ځان بیرته راباسی چی پښی ئی جکی نشی په کش کیدو به پښی رابیرته کوی نورو سره به صف کی ځان یوځای کوی او که مقتدیان ناپوه وه خپله امام به ځان ورو ورو مخی ته کږی چی بیرته صف جوړ شی (شامی)

مسئله که مقتدی ښځه یا نابالغ انجلی وه هغه به د امام شاته دریږی که هغه یوه یا دوه زیاتی وی او که چیرته مقتدیان ښځي او نارینه کډوډ وه نو هغه به امام څو صفه جوړوی چی اول صف د سږیو دوهم صف به د هلکانو دریم صف به د ایزکانو وروسته به د ښځو صف وټږی خپل لمونځ به جماعت سره اداکړی (شرح تنویر)

مسئله امام د جمعی شروع کی اول بیرته خپل مخ مقتدیانو راواړوی که څوک صف کی وړاندی وروسته وه پوه د کړی پای څی به پورته وی البته په اشاره به ئی پوه کوی په صف کی د جفت دریدو چی فاصله منځ کی پاتی نشی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که مقتدی اتحیات تر عبده ورسول پوری ویلی نه وه امام پورته شو دلته به مقتدی اتحیات پوره کوی بیا به پورته کیږی همدارنکه که مقتدی قاعده کی اتحیات پوره کړی نه وه امام سلام وکړځاوه مقتدی مجبور دی اتحیات به پوره کوی سلام به کړځوی (دورمختار و شامی)

مسئله که امام نه مخکی مقتدی اتحیات خلاصه کړه مقتدی به چپ کینې دا مستحبه طریقه ده او امام چی اتحیات خلاصه کړه علما وائی چی بیرته د سره به اتحیات بیا شروع کوی چی مقتدیان ځان ورپسی ورسوی لیکن بهتره داده چی امام اتحیات په دمه دمه ولولی تر څو مقتدیات ورپسی ورسیری بیا به سلام وکرځوی (رواه در ورد)

مسئله که مقتدی امام نه مخکی رکوع ته لاره او مام ژر ورپسی ورسیده نو لمونځ ئی وشو او که چیری ځنډ پکښی راغی نو بیا مکروه تنزهی ده د امام نه مخکی تلل لویه کناه ده (شرح تنویر)

مسئله که مقتدی امام نه مخکی رکوع کی اوچت شو او کوری چی امام لا رکوع کی ده دلته به مقتدی بیرته رکوع ته ځي امام سره به یوځای پورته کیږی دا ئی په یوه رکوع حسابیری (دورمختار و شامی)

مسئله که امام رکوع کی وه مقتدی نیت پسی وټاړه رکوع ئی پوره و نیوله نو دا رکعت ئی پوره شو او که امام رکوع کړی وه مقتدی ورپسی نیت وټاړه نو د مقتدی دا رکعت پوره نه دی دلته د امام متابعت شرط دی خپلی دوه سجدی به امام پسی وکړی (دورمختار و شامی)

مسئله مقتدی به پدی پنځو شیانو کی د امام مطابعت کوی یعنی چی د امام هیر شو یا ئی ونه کړو نو مقتدی به ئی هم نکوی لکه ۱ په وتروکی ئی دعا قنوت هیر شو یا ئی پرینود ۲ د دواړو اخترونو تکبیرات ۳ اوله قاعده ۴ سجده تلاوت ۵ سجده سهوه (رواه دورمختار و بحر)

او پدی څلور شیانو کی به د امام مطابعت نکوی یعنی که امام ئی وکړی مقتدی به ئی نکوی لکه ۱ د اختر لمونځو کی زیات تکبیرات ویل ۲ د جنازی لمانځه پنځم تکبیر ویل ۳ د رکن نه زیات یعنی یو رکعت کی دوهمه رکوع او یا دری سجدی ۴ پنځم رکعت ته اوچتیدل (دومختار و بحر)

او دا اته خبری به مقتدی کوی اکر که امام ونه کړی لکه تکبیر تحریمه لپاره لاس اوچتول ۲ د ثنا ویل اکر که امام ویلی وی یا ئی نه وی ویلی او امام لا قرائت شروع کړی نه وی ۳ قامه کی ربنا لک الحمد ویل دی اکر که امام سمع الله نه وی ویلی ۴ په رکوع تسبیح ویل دی همدارنکه سجده کی هم ۵ تشهد په قاعده کی ویل اکر که امام نه وی ویلی ۶ د تکبیراتو انتقال یعنی رکوع نه سجدی ته تلل ۷ د سلام کرځول اکر که امام په څه وجهه پرېښی وی یا جک شو نو مقتدی به حتمی سلام کرځوی ۸ تکبیرات تشریق دی اکر که د

امام هیر شول نو مقتدی به ئی حتمی شروع کوی (رواه دورمختار و بحر)
مقتدی په څلور قسم ده مدرک / مسبوق / لاحق / او مسبوق لاحق.
۱ مدرک هغه مقتدی ته ویل کیږی چی اول تر اخره پوری امام سره لمانځه کی شریک شی.

۲ مسبوق هغه مقتدی ده چی هغه یو یا څو رکعت ورنه تیر شوی وی وروسته چی لمانځه کی داخل شی خپل لمونځ به داسی کوی لکه:
الف: په پاتی رکعتو کی به اول ډک رکعتونه کوی بیا به تش رکعتونه کوی ورپسی به خپله قاعده کوی چی په دوه رکعتی کی اخره قعده راځی او که دری یا څلور رکعتی وی نو اوله قاعده ئی قاعده اولی راځی فرضاً د مازدیکر جمعه ولاړه وه دری رکعتی ئی تیر وه او زید راځی څلورم رکعتی کی شامل شو دلته زید مسبوق شو کوم وخت چی امام سلام وکړځوی زید به پورته کیږی ثنا اعوذ بالله او بسم الله به وائی ورپسی به الحمد لله او سورت لولی د رکوع او سجدی وروسته به اوله قاعده وکړی داځکه چی یو رکعت ئی امام پسی نیولی دی نو دا ئی دوهم رکعت شو د قاعدی وروسته به جکیږی دریم رکعت به پوره کوی لیکن قاعده به نه کوی داځکه چی ده کوم رکعت امام پسی نیولی ده هغه سره ئی دا دریم رکعت شو بیا به څلورم رکعت کوی تنها الحمد لله به پکښی لولی رکوع سجده اخره قعده به کوی (شرح التنویر وفتح القدر)

ب: امام اعظم رح فرمائی چی کوم وخت مسبوق امام پسی یو رکعت ونیوه نو دی اول دوه رکعت ډک کوی که دا د مابنام لمونځ وی نو دا ئی اخرنی قاعده شوه او که څلور رکعتی وی نو دا ئی اوله قاعده شوه بیا به جکیږی یو رکعت به تش کوی وروسته به اخره قاعده کوی سلام به کړځوی دواړه طریقی جایز دی لیکن اولنی بهتره ده.

مسئله د مسبوق لپاره غوره خبره داده کله چی امام دواړو خواوو ته سلام وکړځاوه پس د هغه نه به مسبوق پورته کیږی لپاره د دی چی امام پسی د سهوی شک پاتی نه شی د امام د سلام کړځولو مخکی د مقتدی پاڅیدل بی د عذره مکروه تحریمی دی مثلاً د اودس د ماتیدو یا د باد د وتلو ویره ورسره وی وخت ورسره کم وه د جمعی یا د اخترو د لمانځونو معذوریدل یا د مسحی د پوره کیدو ویره ورسره وه (رواه شرح منیه)

ج: لاحق مقتدی لاحق مقتدی هغه ته ویل کیږی چی هغه امام پسی اقتدا کړی وی یو یا ټول رکعتونه ورنه تللی وی لکه دا چی امام پسی نیت وتاړه بیا ئی اودس مات شو د

اودس لپاره لاپړه بیرته راغی خو رکعتونه ورنه فوت شوی وه نو دی به د مسبوق په شان خپل لمونځ کوی لیکن پوره به ئی نه کوی او که ټول ورنه تیر شوی وه خپل لمونځ د سر نه کوی. د: مسئله لاحق او مسبوق که یو سړی هم لاحق وی او هم مسبوق وه مثلاً یو رکعت ورنه تیر شوی وه بیا د نیت ورپسې وټاړه وروسته ئی اودس مات شو نو دا سړی هم لاحق دی او هم مسبوق نو د لاحق حکم دا دی چی دی به اول خپل فوت شوی رکعتونه اداکوی هغه پس که جماعت ختم شوی نه وه نو د امام مطابعت به کوی او که ختم شوی وه نو خپل لمونځ به پوره کوی څنکه چی په مقتدی قرائت نشته نو لاحق به هم قرائت نه کوی یعنی الحمدالله او سورت به نه وائی لکه څنکه چی په مقتدی د سهوی سجده نه لازمیږی همداسی لاحق به هم سجده نه کوی نیت ورپسې وټاړه او په جماعت ورنه خو رکعتونه ورنه لاپړه نو کوم رکعت چی اول کی امام پسې نیولی ده نو دی مسبوق دی او کوم رکعت ئی چی پس د شراکت نه فوت شوی دی نو دی لاحق کرځی دی به خپل لمونځ داسی اداکوی اول به هغه رکعتونه اداکړی کوم چی د شراکت وروسته فوت شوی دی قرائت به پکی نه کوی ولی چی دی لاحق دی نو په قیام کی به قدر د قرائت خاموش دریږی د قاعدی لپاره به د امام مطابعت ساتی او که لمونځ ختم شوی وه خپل لمونځ به ځانته کوی او که ختم شوی نه وه د امام مطابعت به کوی مثلاً زید راغی د ماسپښین جمعه ولاړه وه یو رکعت ئی شوی وه چی دی په دوهم رکعت کی شامل شو د زید اودس مات شو لاپړه اوداسه ته بیرته راغی جماعت ختم شوی وه نو کوم رکعتونه چی جماعت کی د شرکت نه پس ورنه تللی وه هغه به د مقتدی په شکل داسی اداکوی چی قرائت پکښی نه کوی چپ به دریږی لکه امام پسې چی ولاړ وی اول رکعت به وکړی بیا به دوهم رکعت قاعده به ورپسې نه کوی (رواه دوورمختار و رد مختار)

شپږم باب

د لمانځه بیان او مسائل

خپله لمونځ اظهار د بندګۍ ده بل دا چې لمونځ د الله ﷻ د حکمونو اولین حکم دی بل دا چې د اسلام د پنځه بناو نه دوهمه بناء پنځه وخته لمونځ چې پر هر مکلف مسلمان باندې هغه نړۍ یا ښځه چې عاقل بالغ مرثی وی یا ازاد وی لمونځ ورباندې فرض عین دی منکر ئی کافر دی څوک ئی چې قصداً ترک کړی د هغه شخص لپاره سخت وعیدونه دی.

د ادم ع زمانې راپدې خوا د هر نبي وخت کی د شریعت له نګاه دوه وخته لمونځ وه چې یو وخت د لمړخو وخت کی او بل د لمر لویدو وخت کی لمونځونه آداکول کله چې نبي کریم ص الله ﷺ معراج ته وباله نو الله ﷻ نبي کریم ص ته شپه او ورځ کی پنځوس لمونځونه تحفه ورکړه دی وخت کی د نبي کریم ص ملاقات د موسی ع سره کیږی موسی ورته وفرمایل چې ای محمده ص ستا امت شواروزکی پنځوس وخته لمونځ نه شی اداکولی نو نبي کریم ص د موسی ع په مشهوره الله ﷻ ته د کمیدو څو پیشنهادونه وکړل فرضاً اول پیشنهاد کی ورته ۴۰ دوهم پیشنهاد کی ورته ۲۰ همدارنګه څو پیشنهاد وروسته ئی پر ۵ وخته نبي کریم ص قناعت حاصل شو او د الله ﷻ د خوانه ورته دا هم زیری ورکړ شو چې چا دا پنځه وخته لمونځ اداکړو د هغو پخوانیو پنځوس وخته لمونځونو اجر ورکوم ځکه پر مسلمانانو فرض شو.

د لمانځه باره کی لنډ لنډ حدیثونه ۱ لمونځ د دین ستنه ده ۲ لمونځ د جنت کلی ده ۳ لمونځ د مومن معراج دی ۴ لمونځ بهترین جهاد دی ۵ لمونځ د زړه لپاره نور ده ۶ لمونځ د شیطان مخ تورو ۷ لمونځ د نبي کریم ص د سترګو یخوالی دی ۸ لمونځ د الله ﷻ د خزانو د غوښتنې بهترینه وسیله ده البته هسی لمونځ چې صحابه کرامو کول او هر څه به ئی پری حاصلول لکه حضرت عصام رح یوه ذاهد بلخی نه پوښتنه وکړه چې ته خپل لمونځ څنګه اداکوی هغه ورته وویل چې کله د لمانځه وخت راشی اول په ښه شان اودس وکړم مسواک پکښی استعمال کړم لمانځه ته لاړ شم په اطمینان ودریږم کعبه شریفه مخی ته راوړم

پښې پل صراط باندې راولم بنې طرف جنت ته کړم او چپ طرف دوزخ ته کړم الله ﷻ په خپل سر حاضر او حضور وکړم او مرک خپل خټ ته نږدې قیاس کړم. او دا لمونځ خپل آخرنی لمونځ وکړم چی ایا زه به بل لمانځه پوری ژوندی یم او که نه ؟ بیا لمونځ اداکړم په عاجزی سره خپل نیت وترم الله اکبر ووايم خپل قیام قرائت رکوع سجده او قاعده په ترتیب سره وکړم البته په خشوع او خضوع سره نو د دی لمانځه په اداکولو الله ﷻ ته امید لرم چی دا لمونځ به می قبول شی.

حدیث شریف : حضرت ابوذر غفاری رض نه روایت دی فرمائی چی یوه ورځ نبی کریم ص د منی موسم کی د ونی یو شاخ ونيوه حرکت ئی ورکړو د ونی پاني ټولی وریښدی نبی کریم ص را ته وویل چی ای ابوذره مسلمان چی په اخلاص لمونځ وکړی د هغه کناھونه داسی د بدن نه تویری لکه څنکه چی دا پانی توئی شوی او د ونی تنه پاکه صافه راووتله (رواه احمد با اسناد حسن الرافی)

په حدیث شریف کی راغلی چی کوم لمونځ په هغه اوداسه چی مسواک پکښی استعمال شوی وی هغه لمونځ د نورو لمونځونو نه ۷۰ درجی فضیلت لری نبی کریم ص فرمایلی چی ماته دائم الوقت جبرئیل امین په مسواک تاکید کړی ده او دا یوه سنت طریقه ده.

بل حدیث شریف کی راغلی مسواک ۱۰ فایدی لری لکه ۱ خوله صفا کوی ۲ د الله ﷻ د رضایت سبب کړځي ۳ شیطان په غصه کوی ۴ الله ﷻ سره ئی محبت پیداکیږی فرشتی هم محبت ورسره پیداکوی ۵ د غاښو او وری مضبوطوی ۶ بلغم رفعه کوی ۷ خوله خوشبوئی پیداکوی ۸ صفرا لری کوی ۹ د سترکو نظر تیزوی ۱۰ د خولی بدبوی لری کوی بل دا چی سنت طریقه ده.

حدیث شریف : حضرت ابوهریره رض نه روایت دی فرمائی چی نبی کریم ص یو ځلی وفرمایلی چی د چا د کور دروازه کی یو نهر وی ډیری صفا اوبه ولری په هغه نهر کی د ورځي پنځه واری ولامبی ایا د هغه په بدن باندی خیری پاتی کیږی صحابه کرامو وویل چی نه هیڅ خیری د هغه په بدن نه پاتی کیږی نبی کریم ص ورته وفرمایلی چی همدارنکه څوک خپل پنځه وخته لمونځ اداکړی د هغه شخص کناھونه په همدی شکل بدن نه لری کیږی (رواه بخاری مسلم او ترمذی)

ابوسعید خدری رض فرمائی چی نبی کریم ص فرمایلی چی څوک خپل پنځه وخته لمونځونه اداکړی یو لمونځ تر بل لمانځه پوری څومره صغیره کناھونه چی ولری د بل

لمانځه په برکت الله ﷺ ورته معاف کوی.

حدیث شریف: عبدالله ابن عمر رض ارشاد نقل کوی فرمائی چی څوک د خپل پنځه وخته لمانځه حفاظت کوی نو دا لمونځ د ده لپاره د قیامت په ورځ نور یعنی رڼا وی او د حساب کتاب وخت کی ورته حجت او لوی دلیل وی او د خلاصی سبب ۱۱ کرځی او څوک چی د خپل پنځه وخته لمانځه حفاظت نه کوی د هغه لپاره د قیامت په ورځ نه نور او نه هم ورته کوم حجت وی او نه د کوم خلاصون ذریعه وی نو داسی اشخاصو عشر به فرعون، امان، قارون اوبی بن خلف سره وی (رواه دورمنشور، منتخب کنز، مشکات، فی الکتاب الصلوات)

حدیث شریف: حضرت ابن مسعود رض نه روایت دی فرمائی چی کله د لمانځه وخت راشی یوه فرشته اعلان کوی چی ای د ادم ع زویه جک شه د دوزخ هغه اور مړ کړه چی تاسو د خپلو کناهونو پواسطه پر خپل ځان بل کړیده. دینداره خلک جک شی د خپل لمانځه اداکولو لپاره روان شی نبی کریم ص فرمایلی چی کله مسلمان خپل یو وخت لمونځ اداکړی تر بل لمانځه کناه ورته معاف شی (رواه دورمنشور)

کویا د الله ﷻ رحمت ته متوجی کیدل دی کله چی سړی د الله ﷻ خواته متوجی شی نو الله ﷻ ورسره مدد کار شی.

حضرت صهیب د نبی کریم ص ارشاد نقل کوی چی کله به پخوانی انبیاء مو ته کوم مشکل پیش شو دفعتاً به لمانځه ته متوجی شول او نبی کریم ص فرمائی چی کله څه واقعہ درباندی راځی نو دفعتاً سجدی ته مراجعه وکړی (لمانځه ته) (رواه ابوداود)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی کله لمونځ کذار خپل لمونځ په ښه شان سره وکړی په خپل وخت او په جماعت سره ئی وکړی په خشوع او خضوع ئی اداکړی نو دا لمونځ د حشر په ورځ یو نورانی صورت باندی د الله ﷻ حضور کی ودیږی د لمونځ کذار لپاره دعا کوی او مغفرت ورته غواړی نو لمونځ کذار ته وائی چی الله ﷻ دی ستا هم داسی حفاظت وکړی لکه څنکه چی تا ځما حفاظت په دنیا کړی ده. چا چی خپل لمونځ صحی او درست نه وی کړی کنډ او کپړ ئی کړی وی قیام قرائت رکوع سجده او قاعده ئی په خشوع او خضوع سره نه وی اداکړی د لمونځ کذار لپاره ښیرا کوی ورته وائی چی الله ﷻ دی تا هم ما غوندی تبا او برباد کړی زه خو دی تبا کړم وروسته هغه لمونځ د زړی کپړی په شکل کړی پر مخ ئی وروولی (رواه دورمنشور و طبرانی)

حدیث شریف : په احادیثو کی ذکر شوی دی چی فرشتی هر وخت الله ﷻ ته په عبادت مصروفی وی یوه ډله فرشتی به تر قیامته پوری په رکوع کی وی ډله ډله به تر قیامته پوری په سجده کی وی او یوه ډله به تر قیامته پوری په قیام ولاړی وی نو الله ﷻ د مومن د اکرام او اعزاز لپاره د دی ټولو مجموعی لپاره ئی دوه رکعتہ نفلو کی ثواب ورکړی ده بیا د قرآنکریم تلاوت په لمانځه کی د هغوی په عبادت زیاته درجه لری (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی څوک یو وخت فرضی لمونځ قضا کړی د هغه شخص نوم د دوزخ په دروازه کی ولیکل شی هغه که بیا وروسته قضائی راوړی هم بیا به هم دی په دوزخ کی یو حُقب چی ۸۰ کاله کیږی هلته سوزی دا چی د یوه قضا شوی لمانځه عذاب دوزخ کی ۸۰ کاله وی ایا د مونږه د څو لمونځو یا ئی چی بلکول نه کوی ایا د هغه به څه حال وی درصورت چی د حشر یوه ورځ د دنیا د یوه کال سره برابره دی پدی حساب به د یوه لمانځه قضا کوونکی قیامت کی د دنیا د عمر په حساب (۲۸۸۰۰۰۰۰۰) کاله دوزخ کی تیروی

سفیری رحمت الله فرمائی چی څوک د سهار لمونځ ونه کړی ملائکی ورته وائی ای فاجره او چی د ماسپنین لمونځ ونکړی ورته وائی ای خاسره او چی د مازدیکر لمونځ ونه کړی وائی ای عاصی او چی د ماشام لمونځ ونه کړی ورته وائی ای کافره او چی د ماخستن لمونځ ونکړی ملائکی ورته وائی ای د الله ﷻ د حق ضایع کوونکیه (رواه غالبه امواظ)

حدیث شریف : د نبی کریم ارشاد مبارک دی فرمائی چی د قیامت په ورځ به اول کی لمانځه حساب کتاب کیږی که بنده د لمانځه په حساب کتاب کی کامیاب ووت نور نو ټولو اعمالو کی کامیاب وی او که لمانځه حساب کتاب کی ناکام شو باقی ټولو اعمالو کی به ناکام وی په نتیجه کی به الله ﷻ وفرمائی چی تاسو وکوری که عمل نامه کی نوافل ولری نو ورته تبادله ئی کړی همدارنکه په روژی زکات او نورو اعمالو حساب کتاب شروع کیږی (حدیث المغیره ، مسلم و طبرانی)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی څوک آذان واوری او دی جومات ته لاړنشی البته بی د عذر نه نو د هغی شخص کور یا بل ځای کی لمونځ نه قبلیری (رواه مشکوة ابوداود)

حدیث شریف : یوه ورځ نبی کریم ص وفرمایلی چی څما زړه غواړی چی څو ځوانان راوړم خس او خاشاک راټول کړم د هغه چا کور ته اور واچوم چی د جمعی لمانځه ته نه

راځي (رواه ابوداود او مشكوة)

بل حديث شريف كي راغلي چي بدترين غل هغه دي چي دي د لمانځه غلا كوي صحابه كرامو وفرمايل چي د الله ﷻ رسول د لمانځه غلا يعني څه ؟ نبي كريم ص ورته وفرمايل چي څوك لمانځه كي قيام قرائت ركوع سجده او قاعده سم او درست نه كوي (رواه في الترغيب او احمد طبراني)

حضرت ابوطلحه (رض) يو جليل القدره صحابي يوه ورځ باغ كي لمونځ كاوه يوه مرغه والوت څنكه چي باغ ډير كڼ وه مرغه يوه خوا بله خوا هوا كي كرځيده د وتلو لاره ئي نه پيدا كوله دغه وخت د ابو طلحه رض ستركي پري ولكيدي لمانځه كي غلط شو چي ما څو ركعته كړي دي كله چي سلام وكړځاوه دفعتا نبي كريم ص ته ئي تشریف يووړ عرض ئي ورته وكړو چي اي د الله ﷻ رسوله ماته خو د خپل باغ د وجي دا مصيبت راغي چي لمانځه كي سهوه شوم نو دا باغ د الله ﷻ د رضا په خاطر تاسو ته دركوم ته څنكه چي پوهيري هسي وكړه (فضائل اعمال)

حديث شريف حضرت ابوهريره رض نه روايت دي فرمائي چي كله مړي په قبر كي دفن شي خلق ورنه واپس شي نو فرشتي ورته راشي كه هغه مومن تقوا داره وي نو لمونځ به ئي سرته زكات به ئي ښي خوا ته او روژه به ئي چپي خواته او نور نيك عملونه ئي د پښو خواته وي نو فرشتي ورتلاي نشي نو له دي به سوالونه نه كوي (رواه دورمنشور)

حضرت عبدالله ابن عباس رض فرمائي چي يو كس ټول ورځ روژه نيسي او ټوله شپه نفلونه كوي ليكن دي د جمعي او جمعي لمانځه ته نه ورځي او اشتراك پكښي نه كوي نو دا شخص دوزخي دي (رواه فضائل صدقات)

حديث شريف : نبي كريم ص فرمايلي چي څوك ۴۰ ورځي متواتر بي د قضائي نه چي يو تكبير اولاهم ورنه فوت شوي نوي خپل لمونځ په خپل وخت او په جماعت سره ادا كړي الله ﷻ داسي شخص ته دوه پرواني وعده كړي ده يو دا چي هغه به دنيا كي د نفاق نه خلاص كړم بل داي د دوزخ اور نه به ئي بچ كړم. (رواه ترمذي او مسلم)

حافظ ابن حجر رح فرمائي چي يوه ورځ حضرت ابوبكر صديق رض حضرت عمر رض حضرت عثمان رض حضرت علي رض او اصحابه د نبي كريم ص سره مجلس كي ناست وه اول

نبي كريم ص وفرمايل چي ځما دنيا كي دري شيان ډير خوښ دي ۱ خوشبوئي ۲ شه بي

بی یعنی ښه ښځه ۳ لمونځ چی ځما د سترکو یخوالی دی.

حضرت ابوبکر صدیق رض وفرمایل چی ځما په دنیا کی هم دری شیان خوښ دی ۱ ستاسو مخ مبارک ته کتل ۲ خپل مال خرچول په تا باندی ۳ دا چی ځما لور ستاسو په نکاح ده.

حضرت عمر رض وفرمایل چی ځما هم دری شیان دنیا کی ډیر خوښ دی ۱ امر بالمعروف ۲ نهی عن المنکر ۳ او زړه جامه اغوستل.

حضرت عثمان رض وفرمایل چی ځما هم دری شیان ډیر خوښ دی ۱ د وری مړول ۲ برېښه ته جامه ورکول ۳ د قرانکریم تلاوت کول.

حضرت علی رض وفرمایل چی ځما هم دنیا کی دری شیان ډیر خوښ دی ۱ د میلمه خدمت ۲ کرمی کی روژه نیول ۳ په دشمن توره چلول.

دی وخت کی حضرت جبرئیل امین راغی وئ وفرمایل چی تاسو د خپلی خوښی شیان روښانه کړل نبي کریم ص ورته وفرمایل چی ښه ده ته هم خپل د خوښی شیان وښه جبرئیل امین عرض وکړو چی ځما دنیا کی دا دری شیان خوښ دی ۱ ورک ته لاره ښوول ۲ غریب عبادت کوونکی سره محبت کول ۳ د غریبانو د بال بچ سره مدد کول. همدارنکه الله ﷻ بیا د خپلو بندکانو دری شیان ډیر خوښ دی ۱ په خپل طاقت او توان سره د الله ﷻ لار کی خرچول ۲ د کناه په پیښمانتیا باندی ژړل ۳ په لوړه باندی صبر کول.

حدیث شریف : د نبي کریم ص مبارک ارشاد دی فرمائی چی څوک د پنځه وخته لمانځه اهتمام وکړی نو الله ﷻ د هغه لپاره (پنځه) قسم اعزاز او اکرام فرمائی لکه ۱ د هغه به دنیا کی د رزق تنکی لری کړم ۲ د هغه به د قبر عذاب لری کړم ۳ د قیامت په ورځ به عمل نامه په ښی لاس ورکړم ۴ په پل صراط به ئی د بجلی غوندی تیر کړم ۵ جنت ته به ئی بی حساب کتابه داخل کړم. (رواه تنبيه الغافلین، او لیث ثمرقندی، ابن حجر)

په حدیث شریف کی راغلی چی څوک لمانځه کی پورته وکوری لمانځه کی حضور خرابیری داځکه چی لمانځه کی نظر پورته پاتی کیږی. (رواه دورمنشور)

په حدیث شریف : کی راغلی چی څوک د ماخستن لمونځ په جماعت سره وکړی لکه دی سړی چی نیمه شپه ټول عبادت او ذکر سره تیره کړی وی. (فضائل اعمال)

او څوک چی د سهار لمونځ په جمعه سره وکړی لکه دی شخص ټوله شپه په عبادت او بندکی سره تیره کړی وی خوشبخته به تل خپل لمونځونه په جماعت سره کوی. (رواه

فضائل اعمال)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې لمونځ محوه کوونکي د کناهونو دی څوک چې اول لمونځ وکوي دوهم لمانځه پوري الله ﷻ ورته صغیره کناهونه معاف کوي. یوه روایت راغلي چې که چیرې خلکو ته معلومه شي چې د بانک او اقامت او د اول صف ناسته لمانځه کی څومره ثواب لري نو بیا به دا شخص په پچه اچولو سره دا چانس ځانته پیدانکړي حتمی به ئی بچه پری اچول. (رواه فضائل اعمال)

مسئله په مکروهه وخت کی د جنازی لمونځ او سجده تلاوت دواړه اداکیري لیکن لږ غوندی کراهیت لري. (رواه فتاوه و دودیه)

د لمانځه شرطونه

د لمانځه د صحت لپاره ۷ شیان بیرون د لمانځه نه دی چې د لمانځه خارجي شرائط بلل کیري ۱ پاکوالی د بدن ۲ پاکوالی د جامی ۳ پاکوالی د جای ۴ ستر عورت دی ۵ د لمانځه نیت دی ۶ مخامخ قبلی ته دریدل ۷ وخت دی (رواه شرح التنویر)

مسئله کله چې د لمانځه نیت وتړل شي باید زړه کی پخه اراده ونیسی او که چیرې په خوله نیت وتړي نو دا ورته بهتره خبره ده (رواه دورمختار)

مسئله د فرض او واجبو نیت کی تعین د وخت بلکول ضروری ده که د رکعتو تعین ئی ونه کړو باک نلري همدارنکه د ماسپښین لمانځه کی په نیت کی د مازدیکر نوم واخیستل شي خیر دی لمونځ ئی کیري (رواه شامی دورمختار و رد مختار)

یا ئی د دوه رکعت په عوض څلور یا شپږ رکعت د خولی ووتل فرق نلري نو لمونځ ئی کیري.

مسئله علما کرام فرمائی چې د فرض او واجب لمونځونو نه سوا نور کوم لمونځونه چې دی صرف د لمونځ نیت کافی دی چې ووائی لمونځ کوم نو دا تخصیص ضرور نه دی چې ووائی سنت د نن سبا یا ماسپښین یا تراویح نفل خسوف یا کسوف لیکن غوره دا ده چې د وخت تخصیص پکښی وشي او د نفلو اداکولو کی ضرورت نشته (رواه شامی و کبیری)

مسئله د امام لپاره د نیت تړل ضروری ده خپل د امامت نیت به کوی وائی به چې زه د دی خلکو امامت کوم (رواه شرح تنویر)

قبلی ته مخ کول که څوک داسی ځای کی کیر راغی چې قبله ورته معلومه نه وه څوک

هم نه وی چی د قبلی پوښتنه وکړی دلته به لمونځ کذار خپل فکر تر آخری پکار واچوی
هری خواته ئی چی یقین راغی هغی خواته به لمونځ وکړی لمونځ ئی کیږی او که په لمانځه
کی ورته د قبلی معلومات وشو نو بیا به مخ اړوی.
مسئله که چا په نیت کی مخ می د کعبی شریفی په لور ونه ویل لمونځ ئی کیږی لیکن
غوره او بهتره دا ده چی ووائی (رواه عالم کیر دورمختار)

د لمانځه مستحبه طریقه

کله چی لمونځ کذار په لمانځه درېږی ۱ نیت وتړی بیا به دواړه لاسونه غوړو ته پورته
کړی الله اکبر به ووائی چی دا تکبیر تحریمه دی بیا به لاسونه تر نامه لاندی وتړی بیا به
سبحانک اللهم ووائی بیا به اعوذ بالله ووائی بیا به بسم الله ووائی بیا به الحمد لله ووائی بیا
به یو اوږد آیات یا دری لنډ ایتونه ووائی بیا به رکوع ته لاړشی په رکوع کی به دری واری
سبحان ربی العظیم ووائی بیا به قامی ته لاړشی سمع الله لمن حمده ووائی بیا به سجدی
ته لاړشی په سجده کی به دری واری سبحان ربی الاعلی ووائی په همدی شکل به دوهم
رکعت وکړی قاعده وکړی په قاعده کی به التحیت تشهد درود شریف او دعا ولولی اول به
بنی خواته ورسته به چپی خواته سلام وکړځوی (رواه شرح تنویر و رد مختار)
فایده په رکوع کی به داسی خمیږی چی ملا سر او کوناتی ئی په یوه سطحه قرار ولری
او دواړه لاسونه ئی په فراخو کو په زنکونو کلک نیولی وی.
همدارنکه به قامه کی داسی نیغ درېږی لکه څنکه چی په قیام کی دی ولاړ وی نو کله
چی د سجدی لپاره ځی باید زنکونه ئی نیولی وی او د سجدی تکبیر به وائی کله ئی چی
زنکونه پر مځکه ولکوی بیا به خپل دواړه لاسونه وروسته پوزه بیا به وچویلی د دواړو
لاسونو منځ کی کیږدی داسی حالت کی به ئی د لاسونو او پښو کوتی قبلی خواته برابری
وی څنکلی به ئی د ځمکی نه جکی نیولی وی خپلی متی به تخرک لاندی نه نیسی لری به
ئی نیسی همدارنکه به ئی خپل ورنونه د پڼپو او کیڼی نه جدا نیولی وی په همدی شکل
به ټول رکعتونه وکړی کله چی په قاعده کیناست نو اتحیات به تر اشهدان لاله الا الله ووائی
کله چی د اشهدان لاله الا الله ویله او دی اشهد ته ورسیده د بنی لاس منځنی کوته به د
غتي کوتی سره حلقه کوی غچه کوته ورپسی نوری دواړه کوتی به ورولی او د (لاله) په ویلو
به د شهادت کوته اوچته وی او د (الا الله) په ویلو به ئی بیرته کښته کوی ورپسی به درود

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۰۱

شريف الهم صل علا محمد او درود شريف الهم بارک علی محمد ولولیی بیا به الهم ربنا ولولی بیا به نبی خواته سلام وکرځوی وروسته به چپی خواته سلام وکرځوی. په جمعه کی به مقتدی امام پسی اعوذبالله ، بسم الله ، الحمدالله او سورت نه لولی کله چی امام قامه کی سمیع الله لمن حمده وویل نو مقتدی به ربنا لک الحمد ووائی.

د ښځی د لمانځه طریقه

د ښځی د لمانځه طریقه هم د نارینه د لمانځه غوندی ده لیکن په خوشیانو کی فرق لری

۱ تکبیر تحریمه نارینه خپل لاسونه غوړو پوری پورته کوی پورته کیدو وخت د خادار او پټونه ویستلی وی او ښځه خپل لاسونه د پورته کیدو وخت په ټکری کی دننه نیسی.

۲ نارینه خپل لاسونه قیام کی نامه لاندی تړی او ښځه ئی په سینه باندی ږدی او خپل لاسونه داسی ږدی چی د ښی لاس رغوی به د چپ لاس رغوی په شا پروت وی او نارینه غوندی د نامه لاندی د رغوی حلقه پری نشته .

۳ نارینه رکوع کی ټیټیری ښځه صرف دومره ټیټیری چی د لاسو کوتی ئی زنکنو ته ورسیری.

۴ نارینه رکوع کی زنکنونه په پراخو کوتو نیسی البته ټینک نیسی او ښځه محضی خپلی کوتی په زنکنو نیسی.

۵ نارینه سجده کی څنکلی تشو نه بیرته نیسی او ښځی ئی متصل ورسره نیسی.

۶ نارینه سجده کی څنکلی مځکی نه اوچته ساتی او ښځی به ئی پر مځکه لکوی.

۷ نارینه سجده کی خپله خپټه ورونو او خیتی د تخرک نه جدانیسی او ښځه ئی متصل ورسره نیسی.

۸ نارینه سجده کی دواړه پښی دروی ښځی به ئی نه دروی دواړه پښی به ښی خواته باسی.

۹ نارینه رکوع او سجده کی خپل ځان فراخ نیسی او ښځی به خپل ځان ټول نیسی.

۱۰ نارینه قاعده کی ښی پښه دروی او په چپه پښه کینی او ښځی په چپ کناتی ناسته وی دواړه پښی ښی خواته باسی.

۱۱ نارینه خپل قرائت په جهر او خفیه کوی او ښځه ئی په خفیه کوی په جهر ورته نشته

(رواه طحطاوی)

د لمانځه فرائض یا احکام

په لمانځه کې ۷ فرضونه یا ارکان دی ۱ تکبیر تحریمه ۲ قیام ۳ قرائت ۴ رکوع ده ۵ سجده ده ۶ اخري قاعده ده ۷ په خپل عمل سره وتل د لمانځه نه (سلام کرځول دی) .

د لمانځه واجبات

په لمانځه کې ۲۰ واجبات دی که چیرې په دا شلو واجباتو کې یوا واجب څوک قصدي پریردی نو لمونځ ئی فاسد شو اعاده ئی پری واجب کرځی ۱ د فرضو واجبو سنتو او نفلو ټولو رکعتونو کې د سورت فاتحي لوستل ۲ فاتحي سره د سورت ضمیمه کول ۳ د فرضو په څلور رکعتي او دری رکعتي کې د قرائت تعین کول دی ۴ د فاتحي لوستل اول کې ۵ خفيه لمونځونه په خفيه کول ۶ جهري لمونځونه په جهر سره کول ۷ مقتدي به امام پسی قرائت نه کوی ۸ مقتدي به د امام مطابعت کوی ۹ د لمانځه ترتیب دی ۱۰ د لمانځه د رکعتونو کول پر خپل ځای ۱۱ تعدیل د ارکانو وی یعنی رکوع سجده په خپل اطمینان سره کوی ۱۲ قامه ده ۱۳ د هغه تعدیل دی ۱۴ اوله قاعده ده ۱۵ دوهمه قاعده کې د تشهد ویل دی ۱۷ دواړه خواو ته سلام کرځول ۱۸ وترو واجبو کې دعا قنوت ویل ۱۹ او په دواړو اخرو کې د لمانځه تکبیرات دا ټول واجب طریقه ده.

د لمانځه سنتونه

په لمانځه کې ۲۸ سنتونه دی ۱ تکبیر تحریمه د لاسو اوچتول تر غورو ۲ د کوتو نیول په خپل حالت ۳ قیام کې د نارینه لاسونه نامه لاندی نیول ۴ بنی لاس په کین لاس ۵ د ثنا ویل ۶ اعوذ بالله ویل ۷ د بسم الله ویل ۸ امام پسی امین ویل ۹ د فرضو دریم او څلورم رکعت کې د فاتحي لوستل دی ۱۰ رکوع کې دری کرته تسبیح ویل ۱۱ رکوع کې به نارینه خپل زنکونه فراخ نیسی ۱۲ په رکوع کې دواړه پرکی یوځای کول او پنډی نیغی نیول دی ۱۳ په قامه کې امام به سمع الله لمن حمده وائی ۱۴ مقتدي به ربنا لک الحمد وائی ۱۵ سجدی ته د تلو وخت کې به اول دواړه زنکونه بیا به دواړه لاسونه بیا د تندی ایښودل دی ۱۶ په سجده کې دری واری تسبیح ویل ۱۷ د تکبیراتو انتقال دی ۱۸، ۱۹ د امام لپاره د تکبیراتو او

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۰۳

سمع الله لمن حمده په جهر ویل ۲۱،۲۲ جلسه او قاعده کی به نارینه خپله ښی پښه به دروی او په چپه به کینی ۲۴ اخره قعده کی د تشهد وروسته درود شریف ویل ۲۵ د سلام کرځول اول ښی خواته او وروسته چپی خواته ۲۶ امام به سلام په جهر کرځوی ۲۷ مقتدی به سلام خفیه کرځوی ۲۸ د سلام کرځولو وخت کی د سلام اچولو نیت دی (رواه دورمختار و شامی)

د لمانځه اداب او مستحبات

۱ تکبیر تحریمه کی لاسونه د لستونو او څادر نه ویستل دی ۲ په قیام کی د دواړو قدمو ترمنځ څلور کوتی فاصله ۳ په حالت قیام کی سجدی جای ته او په رکوع کی د دواړو قدمو ظاهر ته او په سجده کی د پوزی سر ته او په قاعده کی غیری ته کتل ۴ رکوع کی د لاسونو کوتی خوری ایخودل دی ۵ په یواځی حالت کی د تسبیح دری واری ویل ۶ په قدر د طاقت د ټوخی دفعه کول د ارکمی دفعه کول او که د دی طاقت ئی نه وه نو د چپ لاس په ظاهر یا په لستونی باندی خوله پټول دا پورته د لمانځه آداب شول (شرح التنویر)

کوم وخت چی اقامت کی حی علی الفلاح وویل شو امام به مقتدیانو ته محراب کی ودیری خپل نظر به مقتدیانو ته کړی او کوم وخت چی په اقامت کی قدقامت الصلات وویل شی امام به لمونځ شروع کړی.

مسئله که لمونځ د مازدیکروه یا د سحر وه نو په لمانځه پسی او که د بل وخت وه پس د سنتو نه مستحب طریقه ده چی دری واری استغفرالله الذی لاله الاھوالحی القیوم واتوب الیه بیا به یو کرت ایات کرسی قل هو الله قل اعوذ بالله قل اعوذ برب الناس یو یو کرت ووائی همدارنکه ۳۳ کرت سبجان الله ۳۳ کرت الحمد لله ۳۴ کرت الله اکبر ووائی بیا به نو څلورمه کلمه لاله الا الله وحده لاشریک له الملک وله الحمد وهو علی کل شی قدیر ووائی.

د لمانځه مکروهات

مسئله په لمانځه کی په بدن یا جامو باندی لوبی کول مکروه تحریمی ده همداسی پیکي اړوه ول او رااړول مکروه تحریمی ده او که سجدی ته ئی مزاحمت کاوه بیا فرق نه لری (شامی و کتاب الحج)

مسئله سجدی ته د تلو وخت کی د جامو ټولول لمونځ مکروه کوی (رواه شرح التنویر)
مسئله کوم ځای کی چی فکر کی پراکندی راځی لکه د لهو لعب ځای کی لمونځ مکروه

ده (رواه شرح التنوير)

مسئله د بل چا مخی ته لمونځ کول مکروه تحریمی دی درصورت چي منځ کی پرده نه وی او که ناست یا ولاړ وی او خبری کولی یا ولاړ وه یا ئی کار کاوه شاته ئی لمونځ کول مکروه ده.

مسئله په لمانځه کی د کوتو تقا ویستل په تشی لاس ایښودل ښی او چپی خواته د مخ او سر اړول دا ټول مکروه تحریمی دی د سترکو اړول ښی او چپی خواته لمونځ مکروه کوی په لاس او سر جواب ورکول لمونځ مکروه کوی (رواه شرحه هدایه)

مسئله په سر توری لمونځ کول مکروه ده او که د عاجزی د وجی وی نو فرق نه لری (رواه دورمختار)

مسئله که تویی یا لنکی د چا لمانځه کی ولویده غوره داده چي په سر ئی کړی لیکن د پټکی ټړل یا د خولی بار بار په سر کول دا په عمل کثیره کی راځی ندی کوی (رواه دورمختار)

مسئله د نارینه دواړه څنکلی پر مخکه لمانځه کی ایښودل مکروه تحریمی دی (رواه هدایه)

مسئله که د جانداره شی تصویرونه د لمونځ کوونکی د سر د پاسه یعنی په چت کی ښی خواته یا چپی خواته وه نو لمونځ ئی مکروه ده او که شاته او پښو لاندی ئی وی فرق نلری او که تصویر وړکی وه په ولاړی ئی نشو لیدی یا پورته خواته وه په دی کی کراهیت نشته (رواه شرح التنوير)

مسئله په لمانځه کی د آیتونه صورتونه شمیرل په کوتو بانندی مکروه دی همدارنکه د تسبیحاتو شمیرل مکروه دی او که د یادداشت لپاره په کوتو زور کاوه فرق نلری (رواه دورمختار)

مسئله په دوهم رکعت کی د قرائت لوستل د اول رکعت نه د دری ایتونو په اندازه زیات مکروه دی (رواه دورمختار)

مسئله په لمانځه کی د سترکو بندول مکروه دی او که د عاجزی او خشوع لپاره وی فرق نه لری (شرح تنوير)

مسئله په لمانځه کی د خراشکی توکول بی ضرورته مکروه دی او که په توخی خراشکی راغی نو هغه کولای شی چپی خواته توکړی او که په جومات کی وه بیا به ئی په جامو

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۰۵

وموشي (رواه مينه کبيري)

مسئله که په لمانځه کې چا يو غړی دری کرته وکړاوه البته يوه رکن کې نو لمونځ ئی فاسد شو (رواه شامي)

مسئله په لمانځه کې په دواړو پوندو ناسته مکروه ده او د سپي په شکل لمانځه کې ناسته مکروه تحریمی ده لکه چې دواړه ورنونه ئی درولی وی سینی ته ئی نږدی کړی وی کوناتي پرمخکې او لاسونه ئی پر مخکې وی (واه دورمختار و رد مختار)

مسئله په لمانځه کې خوله کې پیسه یا بل شی نیول مکروه دی داځکه قرائت نشی ویلی (رواه شرح تنویر)

مسئله په لمانځه کې داسی پکړی تړل چې کوپړی ئی لوڅه وی خولی ونه لری مکروه ده (رواه دورمختار)

مسئله په لمانځه کې د خادر داسی اچول چې څنډې ئی اړولی نه وی او کشته پرتی وی داسی حالت کې لمونځ مکروه کوی البته مکروه تحریمی ده همدارنکه که ئی کمیښ کړتی یا چپنه ئی په اوکو اچولی وی او خپل لاسونه د لستونو نه ویستلی نه وی لمونځ مکروه تحریمی ده (رواه دورمختار و شامي)

مسئله په لمانځه کې بی ضرورته تکیه کول مکروه دی (رواه منیه)

مسئله که طعام تیار وه او دی وری وه اول به طعام خوری بیا به لمونځ وکړی او که د لمانځه د فوت کیدو ویره وه لمونځ به وکړی بیا به طعام و خوری (رواه شامي)

مسئله که د لمونځ کذار لویی یا وړی بولی راغللی یا کیدې په تنک کړو لمونځ ورته مکروه ده ولو که لمانځه کې هم وی (رواه شرح تنویر)

مسئله که لمونځ کوونکی سورت تکمیل کړی نه وی یوه یا دوه کلمی ورته پاتی وی رکوع ته لاړ شی او په رکوع کې ئی سورت تکمیل کړو نو لمونځ ئی مکروه شو (رواه منیه)

مسئله په جماعت کې د امام اوچت دریدی په اندازه د یو شرعی کز داسی حال کې د ټولو لمونځ مکروه ده او کومه ځمکه چې چا په ظلم نیولی وی هلته هم لمونځ مکروه ده (رواه دورمختار)

مسئله کوم فرض لمانځه کې سنت ولری اوږده دعا مکروه ده امام اعظم رح په نزد سنتو کی تاخیر راوستل مکروه دی. حدیث شریف کی راغلی چې نبی کریم ص به کله سلام وکړځاوه نو (الهم انت السلام و منک السلام تبارکت و تعالیت یا ذوالجلال والاكرام) په

مسئلہ دکعبی شریفی د پاسہ ہمدارنگہ پہ لارہ کی ژرنده کی او هغه مخکە چى په ظلم نیول شوی وی هلته لمونځ مکروه ده (رواه دورمختار)

مسئله که چا په لمانځه کې اوله قاعده پوره کړې نه وی قصداً یا سهواً ئی خبره وکړه دوم که د چا لمانځه کې خولې نه اه اوه یا اف یا ئی اواز وکړو دریم که په لمانځه کې وپرنجیده الحمدالله ئی وویل یا ئی د بل چا په پرنجی باندی یرحمک الله وویل خلورم که چا په لمانځه کې زیری وکړو او ده الحمدالله وویل پنځم په لمانځه کې الله اکبر پرځای چا الله جلّ و علا یا اکبر وویل شپږم که په لمانځه کې چا اواز ورباندی وکړو او مقابل کی د ده د پوه کولو په خاطر چی زه لمانځه کی یم ده خپل قرائت په زوره کړو یا ئی سبحان الله وویل نو لمونځ ئی فاسد نشو یعنی فاسد کیری نه. همدارنکه که امام د اخری قاعدی په عوض قیام ته لاړه او مقتدی د فتحی په نیت سبحان الله وویل خیردی بلکه بهتر هم دی او په لمانځه کی چا په چا قصداً یا سهواً سلام واچوه اکرکه علیکم ورسره نه وه اتم که چا دری یا خلور کړته نیت تړلی وی او قعده اولی کی سلام وکړخاوه پدی نیت چی ما لمونځ پوره کړی دی لمونځ ئی نه فاسد کیری شرط دا ده چی خبری ئی نه وی کړی او که د ماخستن لمانځه کی پدی کمان چی ما د تراویح نیت تړلی دی په اوله قاعده کی ئی سلام وکړخاوه نو لمونځ ئی فاسد شو هم چا چی لمانځه کی غاړه تازه کړه او څه حرف پکښی پیداو نو لمونځ ئی فاسد شو که عذر وه خیردی او که ئی بی د عذر وه یا ئی د زیری په جواب کی غاړه تازه کړی نو لمونځ ئی فاسد شو لسم که د چا په لمانځه کی په کتاب یا بله نوشته سترکی ولکیدی لیکن پی پوه نشو خیردی باک نلری او که ئی ولوسته څه مقصد ئی ورنه واخیسته نو لمونځ ئی فاسد شو یوولسم که څوک لمانځه کی ولاړ وی د قرانکریم یو آیات یا زیات ئی ولوسته نو لمونځ ئی فاسد شو دولسم عمل کثیره که چا لمانځه کی هغه عمل چی د لمانځه د جنسه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۰۷

وی یا هغه د لمانځه د اصلاح لپاره نه وی وئې کړو نو لمونځ ئې فاسد شو. عمل کثیره هغه ته وائی چې په لمانځه کې ولاړ وی او بل شخص دی وویښی او هغه دا کمان وکړی چې دا سړی په لمانځه ندی او که دا عمل کثیره ئې د لمانځه د اصلاح لپاره وی لکه چې اودس ئې مات شه نو د اودس تازه کولو لپاره لاړه او بیرته راغی نو پدی عمل کثیره لمونځ نه فاسدیدی. دیارلسم / سهو یا قصد د څه شی خوراک یا څښاک ولوکه د یوی کنځلی (کنجت) په اندازه هم وی او په غاښوکی څه شی وی او هغه دی لمانځه کی تیر کړی که د نخود په اندازه وی یا زیات وی نو لمونځ ئې فاسد شو او که د نخود نه کم شی ئې تیر شی بیا نو فرق نلری.

څوارلسم / که د چا خوله په خواږه شی وی او بی د ژوولو ئې تیر شول نو لمونځ ئې فاسدیدی.

پنځلسم / که ښځی لمونځ کاوه بچی ئې ورنه تی وروده او پی بلکول پری راکوزی نشوی لمونځ ئې نه فاسدیدی او که ئې پی پری راکوزی شوی نو لمونځ ئې فاسد شو. شپاړلسم لمانځه کی خپل امام نه سوا بل چاته فتح ورکول لمونځ فاسدوی همدارنکه که لمونځ کوونکی بل چاته د لمانځه د اصلاح فتح ورکړی هم لمونځ فاسد شو. اوه لسم / که د امام لمانځه کی اودس مات شو او امام ووت امام بل څوک قائم مقام هم ونه درلوه او نه بل څوک ودریده داسی حالت کی د ټولو مقتدیانو لمونځ فاسدیدی. اتلسم / که امام پر خپل ځای لمانځه کی لیونی نابالغ هلک یا ښځه ودروله دلته د ټولو لمونځ فاسد شو.

نولسم که سړی لمانځه کی وه او ښځی دی مچ کړو د ده لمونځ نه ماتیری بیا ئې که شهوت راغی بیا نو لمونځ ئې ماتیری او که چیری ښځی لمونځ کاوه سړی دا مچ کړه داسی وخت کی د ښځی لمونځ ماتیری ولوکه شهوت ئې راغلی وی یا نه وی راغلی یا دا چې سړی په شهوت شکل کړی وی یا بی شهوته وی.

شلم / که په لمانځه کی د چا عورت شکاره شو یا پری نجاست ولکیده په هره اندازه چې وی منعه ده لمونځ ئې فاسدیدی.

یوویشتم / که په لمانځه کی د څه وجی لپاره د سجدی ځای ته په یو کورت وړاندی شو که امام د ده او سجدی ترمنځ یو صف نه تر بل صف ترمنځ د فاصلی په اندازه حرکت وکړی لمونځ ئې نه فاسدیدی او که دینه زیات وی نو لمونځ ئې فاسدیدی.

دوه ویشتم / لمونځ کوونکی که په لمانځه کې یو رکن ادا نکړی نو لمونځ فاسد شو. درویشتم / د لمونځ کوونکی مخکې سپی یا پیشو تیر شول لمونځ ئی نه ماتیری یا بل څاروی وی هم نه ماتیری لیکن د تیریدونکي لپاره سخته کناه ده بهتره داده چې لمونځ کوونکی خپل لمونځ داسی ځای کې وکړی چې هلته د انسانانو او حیواناتو تک او راتک نه وی (رواه دورمختار، و ردمختار، بحررائق، شامی، عالمکیر، و شرح تنویر).

د وتر واجبو بیان

د وتر لمونځ واجب دی واجب فرضو ته نږدی دی پریښودل ئی لویه کناه ده او قضائی راوړل ئی واجب دی.

مسئله وتر واجب دری رکعته دی کله ئی چې اوله قاعده وکړه دریم رکعت ته پورته شو الحمدالله پسی به سورته ووائی دواړه لاسونه به غوړو ته پورته کړی بیا به دواړه لاسونه وتری اودا دعا قنوت به لولی (الهم انا نستعینک و نستغفرک ونومنوبک ونه توکل علیک ونثنی علیک الخیر و نشکرک ولانکفرک ونخلع ونترک من یفجرک اللهم ایاک نعبد ولک نصلی ونسجدو الیک نسعی ونحفدو نرجو رحمتک ونخشی عذابک ان عذابک بالکفر ملحق)

اوکه دعا قنوت ورته یاد نه وی نو کولای شی چې دا دعا ولوی (ربنا اتنا فی الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار)

یا دی دری واری اللهم اغفرلی ولولی اوکه دائی هم د وسی پوره نه وه دری واری به یا رب ولولی صحیح کیږی نو کله چې رکوع ته لاړه خپله قامه سجده او جلسه به کوی اتحیات به لولی درود شریف او دعا به وائی سلام به کړځوی (رواه البدایع و شرح البدایه)

مسئله دعا قنوت په خفیه لوستل کیږی هغه که امام وی یا مقتدی وی (رواه منیه)

مسئله که ئی په دریم رکعت کې دعا قنوت هیږه شوه نو دی رکوع سجدی او قاعدی وروسته به سجده سهوه وکړی بیا به اتحیات اول نه تر اخره ولولی سلام به وکړځوی (رواه شرح التنویر)

مسئله که چا فاتحه ولوستله او سورت ئی هیږ شو دعا قنوت ئی چې ولوستله سورته ورته یادشو سورته به ولولی وروسته به دعا قنوت بیا ولولی رکوع ته به لاړ شی (رواه قاضی خان)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۰۹

مسئله که مقتدی دعا قنوت لا خلاصه کړی نه وه امام رکوع ته لاړه مقتدی به دعا قنوت پریردی د امام مطابقت به کوی او که مقتدی څه حصه نه وه لوستلی که ئی یقین وه چی اما رکوع پوره کولای نشی او زه به پسی ورسیرم نو ویل ورته بهتری دی بیا به رکوع ته امام پسی لاړ شی او که رکوع ورنه فوت کیده نو دعا قنوت به پریردی رکوع ته به لاړ شی (رواه خانیه و شامی)

د سنتو بیان

مسئله د سحر فرضو نه مخکی دوه رکعتہ سنت موکد دی چی په حدیثو کی د دی سنتو ډیر تاکید راغلی دی بلکه بعضی علما کرامو ورباندی د واجبو حکم کړی ده بل ځای ئی لیکلی چی دا دوه رکعتہ سنت دنیا نه او څه چی دنیا کی دی بهتره ده (شرح تنویر و رد مختار)

مسئله د ماسپښین لمانځه وخت کی د فرضو نه مخکی څلور رکعتہ سنت موکد دی همدارنګه د فرضو وروسته دوه رکعتہ سنت موکد دی په احادیثو کی هم د دی سنتو ډیر تاکید راغلی دی چی بی د عذرہ پرېښودل ئی ښه عمل نه دی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله د جمعی د لمانځه اولنی څلور رکعتہ سنت موکد دی بیا دوه رکعتہ فرض دی بیا څلور رکعتہ سنت موکد دی د امام یوسف رح په نزد د فرضو وروسته شپږ رکعتہ سنت موکد دی (مجمع الانهار)

مسئله د مازدیګر لمانځه مخکی څلور رکعتہ سنت موکد ندی کول ئی ثواب لری نه کول ئی عذاب نه لری (رواه منتقی)

مسئله د ماښام دری رکعتو فرضو وروسته ورپسی دوه رکعتہ سنت موکد دی (رواه شرح تنویر)

مسئله د ماخستن لمانځه کی اول څلور رکعتہ فرض دی ورپسی دوه رکعتہ سنت موکد دی ورپسی دری رکعتہ وتر واجب دی (رواه شرح تنویر)

د جمعی د ورځی فضیلت

د جمعی په ورځ ټول مخلوقات سره یوځای شوی دی او پدی شپږ ورځو کی الله تعالی ځمکی او اسمانونه سره د کائناتو ټول ئی پیدا کړی د حضرت ادم ع مبارک جسد ئی پدی ورځ تکمیل کړی د جمعی په ورځ ئی ادم ع جنت ته داخل کړی ده او د جمعی په ورځ

ئی حضرت بابا ادم ع د جنت نه ویستلی چی د دنیا د ابادی ظریعه کرخیدلی دی او یو لوی نعمت کرخیدلی دی او د خلافت الهی او د عدل د ظهور یو سبب کرخیدلی دی.

د جمعی د لمانځه بیان د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی کله د جمعی د لمانځه اذان وویل شی نو تاسی د خدای پاک ذکر ته ورشی خرید فروش پریردی. د جمعی لمونځ فرض عین دی چی متواتر په قرانکریم احادیثو کی او اجماع امت سره ثابت شوی دی د فرضیت انکار ئی کفر دی او که څوک ئی بی د عذره پریردی هغه فاسق دی الله ﷻ د جمعی لمونځ د دی لپاره په خپلو بندکانو باندی فرض کړی ده چی مسلمانان په جمعه کی یو واری سره راټولیری او جامع جومات کی سره ټول یوځای د جمعی لمونځ اداکوی حدیث شریف : ابوهریره رض نه روایت دی فرمائی چی د جمعی په ورځ یو داسی ساعت شته چی د مسلمان بنده په هغه کی چی جایزه دعا وکړی الله ﷻ هغه دعا قبلوی په تعین کی ئی شاه عبدالحق صاحب دهلوی فرمائی چی دا ساعت د خطبی ترختمیدو پوری دی بل دا چی آخری حصه کی ده (رواه بخاری شریف و مسلم)

حدیث شریف : د ابوهریره رض نه روایت دی چی نبی کریم ص فرمایلی چی ټولو ورځو کی غوره ورځ جمعی ورځ ده. پدی ورځ کی به شپیلی پوه کیږی نو د جمعی په ورځ پر ما درود شریف ډیر ډیر وائی ځکه چی د جمعی ورځ سید الایام ده او د ټولو ورځو سرداره ورځ ده الله ﷻ ته دا مبارکه ورځ د وړوکی اختر او لوی اختر ورځو نه مرتبه زیاته کښلی ده د جمعی په ورځ ټول ارواح سره راجمه کیږی د جمعی په ورځ مړو نه د قبر عذاب بچ کیږی هر څوک چی د جمعی په ورځ یا شپه مړ شی هغه د قبر فتنی نه بچ وی د جمعی په ورځ دوزخ نه تیریری د جمعی په ورځ جنتیان د خپل رب ج دیدار کوی (ابوداود ، مشکوة ، دورمختار و شامی)

حدیث شریف : د جمعی په ورځ غسل کول مسنونه طریقه ده مسواک وهل ډیر فضیلت لری، پس د غسل نه د پاکو جامو اغوستل ، عطریا نوره خوشبوئی لکول جومات ته مخکی تلل ډیر ثواب لری ځکه چی ملائکی د جومات د راتلونکو نومونه دروازه کی لیکي (رواه بخاری و مسلم)

مسئله چا چی د جمعی په خطبه کی خبری وکړی د هغه مثال داسی دی کله چی خر په کتابونو بار کړی پروت وی او چا چی ورته وویل چی چپ شه نو د هغه هم جمعه نشته (ثواب ئی) (رواه مشکوة شریف)

د جمعی لمونځ پر چا فرض دی

۱ نارینه ده پر ښځه فرض نه دی ۲ آزاد دی په مرئی فرض نه ده ۳ مقیم ده پر مسافر فرض نه دی ۴ صحت دی پر مریض فرض نه ده ۵ په بینا دی په ړانده فرض نه دی ۶ په بندی فرض نه دی ۷ د شرعی عذر وخت کی فرض نه دی ۸ اسلام دی پر کافر فرض نه دی ۹ بلوغ دی په ماشوم فرض نه دی ۱۰ عقل دی پر لیونی فرض نه دی.

د جمعی لمانځه د صحت شرطونه

د جمعی د لمانځه شرطونه ۶ دی ۱ شهر دی یا د شهر بیرون لوی کلی ۲ پدی لمانځه کی سلطان یا نائب حاضر وی ۳ وخت شرط دی (ماسپښین وخت) ۴ د خطبی ویل شرط دی ۵ جماعت دی په انفرادی حالت کی نه کیږی اقل باید د جمعی په لمانځه کی ۳ کسه جماعت کی حاضر وی ۶ خطبه باید د لمانځه مخکی وویل شی (رواه تحتواوی علی مراتی)

د جمعی د لمانځه د خطبی مسائل

مسئله کله چی امام خطبی ویلو په خاطر ممبر ته وخوت کینی به موذن به آذان کوی کله چی خطبی ته راوړی امام ته خبری کول مکروه دی.
مسئله که چا سنت یا نفل کول او خطبه شروع شوه سنت به پوره کوی او نفل به قطعه کوی (شرح تنویر)

مسئله په خطبه ویلو کی د غور نیول ورته واجب طریقه ده کله چی امام خطبه کی صلو علیه یا د نبی کریم ص نوم اخلی اوریدونکی به درود شریف وائی لیکن زړه کی به ئی وائی (رواه شرحه تنویر)

همدارنکه په خطبو کی یا د خطبی منځ کی چی خطیب به پر ممبرکنی د نورو خلکو دعا کی لاس اوچتول مکروه تحریمی ده او که پر زړه بی د لاس اوچتولو دعا وکړی فرق نلری (رواه دورمختار)

مسئله په خطبه کی دا شیان سنت دی ۱ خطبه په ممبر ویل ۲ خطبه په ولاړی لوستل ۳ د خطبی شروع کی اعوذبالله خفیه ویل دی ۴ خطبه ویلو کی قوم ته مخامخ دریدل ۵ د د خطبو منځ کی د دری تسبیح ویلو په اندازه ناسته په ممبر بانندی ۶ خطبه به نه ډیره لنډه

وائی او نه پیره اوږده خلاصه د یوه سورت د مقدار نه اوږدول ئی مکروه ده (رواه عالم کیر و شامی)

د جمعی د لمانځه مسائل

مسئله که د جمعی لمانځه کی څوک امام سره شامل شه په تشهد کی یا سجده سهوه کی یا د سجدي سهوی وروسته په تشهد کی دا مسبق کڼل کیری نو د جمعی لمونځ به پوره کوی شاملیدل ئی صحیح دی (رواه هدایه و شامی)

مسئله څوک چی نورو لمونځونو کی امامت کولای شی هغه د جمعی د لمانځه لپاره هم امامت کولای شی او که ئی نشی کولای نو هغه به ئی نه کوی (رواه در ورد)

مسئله که مریض د ماسپښین لمونځ کاوه دا ورته بهتره ده چی کله امام د جمعی لمونځ اداکړو وروسته به مریض خپل لمونځ وکوی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله معزور مسافر او قیدیان که په مصر (شهر) کی وه او دوی د جمعی په ورځ د ماسپښین لمونځ اداکاوه نو د ماسپښین لمونځ به په جماعت نه اداکوی او په جماعت اداکول ورته مکروه تحریمی ده نو ځان ځان له به ئی کوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله کوم سړی چی د جمعی خطبه ولولی امامت د جمعی به هم هغه کوی او که خطبه یوه لوسته او مخکی لمونځ بل وکه دا هم جائز دی (رواه رد مختار)

مسئله د جمعی د لمانځه اول بانک چی وویل شو پس سعيه واجبه ده چی پس د هغه نه خرید فروخت ونه کړی او د بل کار کول هم ورته مکروه تحریمی دی. او که په چا چی د جمعی لمونځ فرض نه وی هغه د دی حکم نه مستثنی ده او که هغوی خرید فروخت یا بل کار وکاوه نو دا حرام نده (رواه رد مختار)

نبی کریم ص فرمایلی چی فرشتی د جمعی د لمانځه د راتلونکو نومونه لیکي اول کی چی څوک راشی د هغه لپاره اوبښ قربانی درجه ده څوک چی دوهم ساعت کی راشی هغوی لپاره د غوا قربانی درجه ده دریم ساعت کی چی راشی هغه ته د پسه قربانی درجه او څوک څلورم ساعت کی راځی هغوی ته د چرک د حلالولو خیرات کول دی. د جمعی لمانځه ته پیاده تک ډیر ثواب لری چی په هر قدم ورته د یو کال د روژو ثواب لری همدارنکه د جمعی په ورځ د سورت کهف ویل او درود شریف ډیر ثواب لری (رواه بخاری و مسلم شریف)

د اختر د لمانځه مسائل

د اختر لمونځ يوه واجب طريقه ده کوم شرائط او د صحت شرطونه چې د جمعې د لمانځه دی هغه د اختر د لمانځه لپاره هم دی بې له خطبې نه. دا ځکه چې د جمعې خطبه شرط ده او د دواړو اخترو خطبه سنت طريقه ده بل فرق ئی دا دی چې د جمعې خطبه د لمانځه نه يعنې فرضو نه مخکې ويل کيږي او د اخترو د لمانځه خطبه د لمانځه وروسته ويل کيږي خطبې ته غور نيول او دريدل واجب دی (رواه هدايه و بحر رائق)

مسئله د وړوکي اختر په ورځ دا شيان سنت دی لکه غسل کول مسواک وهل خوشبوئې لکول صفا جامی اغوستل سهار وختی د صدقې فطر اداکول عيدکاه ته د تلو مخکې خواږه شی خوړل عيدکاه ته مخکې تلل عيدکاه ته پياده تلل او بيرته راتلل په بله لاره باندی (رواه بحر رائق و نور الايضاح)

مسئله د دواړو اخترو لمانځه طريقه داده اول به داسی نیت وکړی (نیت کوم چې اداکړم د وړکي اختر دوه رکعتو واجب لمونځ سره د تکبيراتو چې پر ما واجب شوی پدی حاضر وخت خاص خدای پاک لره اقتدا می کړی پدی حاضر امام پسی مخ می د کعبی شريفی په لوری الله اکبر) لاسونه به په سينه وتړی .

په نیت کی د خاصو الفاظو ضرورت نشته لیکن صحت ئی ضرور ده په زړه سره او که نیت په بله ژبه کوی هم فرق نه لری کله ئی چې نیت وتاړه الله اکبر ئی وویل لاسونه ئی غورو نه کوز کړل سبحانک اللهم ئی تر اخره پوری ولوستله نو دری زائد تکبيرونه داسی اداکوی لاسونه به غورو ته پورته کوی الله اکبر به وائی لاسونه به زوړند نیسی بیا به لاسونه غورو ته پورته کړی الله اکبر به ووائی لاسونه به بيرته کوز کړی بیا به دریم کرت لاسونه غورو ته پورته کړی الله اکبر به ووائی لاسونه به سينه وتړی. بیا به امام اعوذبالله بسم الله په خفیفه ولولی الحمدالله او سورت به په جهر ولولی د اول رکعت رکوع او سجده به باقاعده وکړی بیا به دوهم رکعت کی الحمدالله او سورت ولولی د رکوع نه مخکې به لاسونه غورو ته پورته کړی الله اکبر به ووائی لاسونه به بيرته کوز کړی څوړند به ئی ونیسی همداسی به دری تکبیره اداکړی څلورم تکبير باندی به رکوع ته ځی باقاعده به رکوه سجده او قاعده کوی سلام به کرځوی.

فايده په نیت کی به د وړوکي اخر عيدالفطر او د لوی اختر نیت کی به عيداضحیه یا

لوی اختر یادوی (رواه دورمختار و شامی و بحر)

مسئله که په اول رکعت کی امام ه زائد تکبیرونه هیر شول، بیا ئی د فاتحی په لوستلو کی ورته یاد شوه یا د فاتحی په لوستلو وروسته ورته یاد شوه نو دفتاً به خپل تکبیرونه کوی قرائت به د سر نه کرځوی او که امام سورت فاتحی نه پس لوستلی وه نو تکبیرونه بیرته راکرځوی خپل رکعتونه به پوره وکړی اخر کی به سجده سهوه وکړی (رواه فتح القدیر و شامی)

مسئله که امام دوهم رکعت کی زائد تکبیرونه پرینودل (هیر شول) بیا ئی رکوع کی ورته یاد شول نو په رکوع کی به ئی بی لاس اوچتولو نه ووائی بل روایت کی راغلی چی بیرته به ورو قیام ته ځی تکبیرونه به وائی رکوع به بیرته راکرځوی اخر کی به سجده سهوه وکړی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله څوک چی د اختر لمانځه کی امام سره داسی وخت شامل شه چی تکبیرونه ورنه تللی وه او د امام قرائت شروع کړی وه نو دی به خپل تکبیرونه اداکوی بیا به امام پسی وروسته غور نیسی (فتح القدیر دورمختار و شامی)

مسئله مقتدی که امام سره داسی وخت کی اختر لمانځه کی شامل شه چی هغه رکوع کړی وه که ئی یقین وه چی ما نه رکوع تیریری نو په ولاړی به تکبیرونه ووائی بیا دی رکوع کی شامل شی او که یقین وه چی رکوع رانه ختمیری رکوع کی به ئی بی له لاس اوچتولو تکبیرونه ووائی اکر که تکبیرونه پورته نوی کړی هم امام پسی پورته شو صحت پیداکوی (رواه فتح القدیر و شامی)

مسئله که چا امام پسی صرف دوهم رکعت ونیوه هغه به د امام سلام کرځولو پس پورته کیږی الحمد لله او سورته به لولی دری زائد تکبیرونه به کوی رکوع سجده او قاعده به کوی سلام به کرځوی لیکن بهتره داده چی اول به تکبیرونه ووائی وروسته به قرائت شروع کړی (رواه فتح القدیر و شامی)

مسئله که چا امام سره اخره قاعده کی ځان شامل که کله چی امام سلام ورځاوه دی به پورته کیږی خپل لمونځ به باقاعده لکه چی نورو امامانو سره اداکوی اداکړی تکبیرونه به هم وائی (رواه بحر رائق)

مسئله که د دواړو اخترو لمونځونه د عذر د وجی نه په اوله ورځه ادا نکړی د وړوکی اختر تر دوهمی ورځی او د لوی اختر تر دریمی ورځی موخر کړی لیکن د وړوکی اختر

لمونځ د دوهمې ورځې نه او د لوی اختر د دریمې ورځې نه زیات نشي مواخر کولای او که ئې مواخر کړه جواز نلري لمونځ ئې نه کیږي اکر که عذر هم ولري (رواه بحر رائق و هندیه)

مسئله که د چا په عیدگاه کې اودس مات شو او ده نه لمونځ فوت کیده تیمم ورته جواز لري (رواه قاضي خان)

مسئله که د دواړو اخترو لمونځونه د عذر پواسطه اوله ورځ ادا نکړي کولی شي چي د وړوکی اختر تر دوهمې ورځې او د لوی اختر تر دریمې ورځې تاخیر کړي. (رواه قاضي خان)

مسئله د اختر د لمانځه مخکي نفل کول کورکي او هم عیدگاه کې مکروه دي همدارنګه د اختر لمانځه نه بعد عیدگاه کې نفل کول مکروه دي او که په کورکي وي بيا فرق نه لري دلته بيا څانګې نفل کول غوره دي (رواه فتح القدیر)

مسئله د اخترو په لمانځو کې بانک او اقامت نشته خطیب به متصل د لمانځه ادا کولو وروسته ممبر ته خیري خطبه به شروع کوي ناسته ورته پکار نده (رواه قاضي خان)

مسئله همدارنګه د اختر لمانځه نه مخکي نفل ادا کول نر او ښځي او نورو ته جواز نلري (رواه دورمختار و شامي)

تکبیرات تشریق

تکبیر تشریق (الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر ول الله احمد) چي د لوی اختر د میاشتي د عرفي د ورځې سهار لمانځه وروسته همداسي د اختر د اولي ، دوهمي ، دریمي ورځې پنځه وخته لمونځو کې همدارنګه د اختر د څلورمې ورځې د مازدیګر لمانځه پوري چي ۲۳ لمونځونو کې ویل کیږي دا واجب طریقه ده.

مسئله تکبیر تشریق د یوم عرفي د سهار د فرضو وروسته یو ځلي ویل کیږي تر څلورمې ورځې د لوی اختر البته د مازدیګر لمانځه پوري کله چي د فرضو نه سلام وکړځوی نر وي که ښځه مسافر وي یا مقیم وي یو ځل تکبیر تشریق ویل ورته واجب طریقه ده نارینه به ئې په جهر او ښځه به ئې خفیفه وائي (رواه بحر رائق و شامي)

مسئله که د امام تکبیرونه هیر شول مقتدی به ئې حتمي تکبیرات شروع کوي وائي به ئې او که د چا لمونځ قضا شو په قضا ئې لمانځه کې به هم د تکبیراتو قضائي راوړي (رواه بحر

(رائق و شامی)

مسئله که د فرض لمانځه وروسته چا ته ضرورت پېښ شو تکيرونه ورنه هیر شول یا ئی اودس مات شوی یا ئی قصدا خبری وکړی یا ئی سهواً خبری وکړی نو تکيرونه ئی ساقط شول (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که په دی ورځو کی د جمعی ورځ راغله نو د جمعی د لمانځه وروسته ویل ئی واجب دی همداسی د اخترو لمونځو کی ویل بهتر دی او د جنازی لمانځه کی ضرور ندی او واجب هم ندی (رواه دورمختار و شامی و بحر رائق)

نوبت د ذوالحیجی د اول تاریخ نه تر قربانی کولو پوری د ویښتانو او نوکانو اخیستل خلاف د مستحبی طریقی ده کله چی قربانی وکړه خپل ویښتان او نوکان به کټ کوی یوځای به دفن کړی چی د قیامت په ورځ تله کی ورته وزن زیاتوی.

د جنازی د لمانځه بیان

دا چی د مرک سلسله ابتدا نه د هر زیروح لپاره شروع شوی نو تر قیامته پوری دوام لری لکه چی الله ﷻ فرمائی (کل نفس ذالقت الموت) یعنی هر زیروح به په خپل وخت سره مری هیڅ رد بدل به پکښی نه وی نو الله ﷻ د امتحان لپاره داسی فرمایلی دی (خلق الموت والحیات لیلوکم ایکم احسن عملاً) نیک بخته هغه شخص ده چی د الله ﷻ حکمونه او د نبی کریم ص مبارکی طریقی پر ځان عملی کړی وی خپل عمر ئی د شریعت په رڼا کی خپله بندکی او عبادت کی تیر کړی وی.

کله چی انسان پیدا کړی خپله دی په ژړا وی خپلوان ورته خوشحاله او خاندی همداسی دی چی کله د عمر وروستی مرحله کی دنیا نه ځی دی په خندا او خپلوان ئی ټول په ژړا وی دلته نیک بخته هغه څوک دی چی دی نیک عمل سره ځی او د هغه عظیم سفر لپاره ځان سره مناسبه تغذیه او خرچه ولری

بیت: یاد داری که وقت زادن تو همه خندان بودن و تو نالان

آن چنان زی که وقت رفتن تو همه نالان بودن و تو خندان

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی مرک د مومن لپاره خدائی ډالی ده مطلب دا چی مرک د مومن لپاره دنیوی تکلیفونو د خلاصون وجه ده او جنت ته د داخلیدو او خپل رب ج سره د ملاقات ظریعه ده چی بنده یوه عالم نه بل عالم ته انتقال کوی چی علما

کرامو ئی مثال د ماشوم خیال د مور خيټه کی بنودلی ماشوم د مور خيټه کی داسی خیال کوی چی بی له د مور د خيټی بله دنیا نشته وروسته چی دنیا ته راشی پته ورته ولکیری چی دا خو دنیا ده همدارنکه دی دنیا نه پس بله دنیا هم شته نوکله چی مړ شی تعلق ئی عالم برزخ او عالم روح سره تعلق بسته شی نو بیا دا دنیا هتمی ورته ښکاری لکه څنکه چی ماشوم ته د مور خيټه حتمی ښکاره کیده (رواه دورمختار و شامی)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی ای خلکو د مرک نه مخکی تاسو په کناهو توبه وباسی او په نیکو اعمالو تلوار وکړی هسی نه چی په بل کار مصروف شی او توبه درنه پاتی شی نو الله ﷻ سره خپل زړه وتری خپله ژبه په ذکر عادت کړی او خپله صدقه مسحقینو ته خفیه ورکړی (فضائل صدقات)

د جنازی د لمانځه مسائل

د جنازی لمونځ فرض کفائی ده په مکلفینو باندی کوم شرائط چی نورو لمونځونو کی دی پدی لمانځه کی هم پری واجب دی یعنی (قدرت، عقل ، بلوغ او اسلام) چی پوره پری خبر شی.

مسئله که د امام جنازه کی اودس نه وی او ده بی اودسه جنازه وکړه د جنازی لمونځ ئی نه کیری او که د امام اودس وه د مقتدیانو اودس نه وه او جنازه ئی وکړه جنازه ئی وشوه دلته تنها د مقتدیانو لمونځ ونشو امام لمونځ وشو داځکه که جنازه کی یو نفر هم وی جنازه کیږی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که د جنازی د لمانځه فوت کیدو ویره وه کولی شی چی تیمم ووهی او لمونځ وکړی او که اوبه هم موجودی وی او په استعمال ئی څوک قادر نه وی تیمم ورته جواز لری (رواه بحر رائق)

مسئله د میت شرائط ۱ چی مسلمان وی د کافر جنازه نشه او مسلمان چی هر څنکه وی لکه فاسق وی یا بدعتی وی سوا د څو اشخاصو نه چی هغه د اسلام باچا نه بغاوت کړی وی دوهم ډاکو دی چی عین جنک مړ شی نو په داسی کسانو د جنازی لمونځ نشته او که چیری بی له جنک نه مری یا قتل کیږی نو د جنازی لمونځ ئی شته دریم چا چی خپل پلار قصدا وژلی وی د هغه جنازه نه کیږی څلورم چا چی خودکشی کړی د هغه جنازه ئی کیږی قصدا وی یا سهوا وی د کناه خبره ئی بیله ده.

مسئله که مړی وړکی نابالغ وی صرف پلار ئی مسلمان وه یا ئی پلار کافر وه مور ئی مسلمانانه وه په دواړو حالاتو کی د هغه جنازه کیدای شی داځکه چی طفل ته د مسلمان اطلاق کیری (رواه شامی)

مسئله که مړی ته غسل نه وه ورکړای شوی یا د اوبو په نبود تیمم هم نه وه ورکړی شوی د هغه د جنازی لمونځ درست ندی او که ئی داسی حال قبر کی ښخ شوی وی په قبر ئی چنازه کولی شی (رواه شامی)

مسئله که ئی د مړی جنازه کړی وه دفن شوی وه وروسته ورپه یاد شو چی دی ته خو نه غسل او نه بل څه ورکړل شوی وه بیا به ئی جنازه وکړی داځکه چی مخکی ورته د طهارت شرط موجود نه وه او اوس ورته د طهارت شرط پیدا شو شرط ئی دا دی چی د غسل لپاره راویستل کیری نه بعضی علما کرام وائی چی مړی بی غسل او به تیممه دفن شی د هغه په قبر جنازه نشته (رواه بحر رائق)

مسئله میت نه مراد هغه څوک دی چی ژوندی پیداشوی وی بیا مړ شوی وی او که مړ پیداشوی وی پر هغه د جنازی لمونځ نه کیری (رواه شامی)

د جنازی د لمانځه د ادا کولو طریقه

د جنازی د لمانځه طریقه داسی ده چی اول نیت لکه (نَوَيْتُ أَنْ أُصَلِّيَ لِلَّهِ تَعَالَى أَرْبَعَ تَكْبِيرَاتٍ صَلَاتِ الْجَنَازَةِ اثْنًا ۖ لِلَّهِ تَعَالَى وَالِدُعَاءُ لِهَذَا الْمَيِّتِ) او که ئی په پښتو ژبه کوی لکه نیت کوم چی ادا کړم د جنازی لمونځ سره د واړه تکبیراتو اقتدا می وکړه حاضر اما پسی مخ می دکعبی شریفی په لوری الله اکبر کله ئی چی نیت وتاړه الله اکبر ئی وویل لاسونه غورو نه کوز کړل او په نامه ئی وتړل بیا به سبحانک اللهم وبحمدک وتبارکثمک وتعالی جدک وجل ثنائک ولا الله غیرک ووائی بیا به بی د لاس اوچتولو نه الله اکبر ووائی بیا به درود شریف وائی بیا الله اکبر ووائی نو که چیری عاقل او بالغ وه دا دعا به ووائی لکه (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي لِحَيَاتِي وَ لِحَيَاتِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ) او که چیری مړی اصلی لیونی یا نابالغ هلک وی د هغه لپاره بیا به دا دعا ولولی لکه (اللَّهُمَّ اجْعَلْهُو لَنَا قَرِطًا وَ جَعَلْهُو لَنَا أَجْرًا وَ زُخْرًا وَ جَعَلْهُو لَنَا شَافِعَةً وَ مُشَفَّعًا) ووائی او که چیری بیا مړی اصلی لیونی یا نابالغه انجلی وی دا دعا به ووائی لکه اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا قَرِطًا وَ جَعَلْهَا لَنَا أَجْرًا وَ زُخْرًا وَ

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۱۹

جَعَلَهَا لَنَا شَافِعَةً وَ مُشَفَّعَةً به ووايي بيا به بغير د لاس اوچتولو نه الله اکبر ووايي سلام به ښي خواته وگرځوي.

يادونه د جنازي لمانځه کي کله چي اول تکبير وروسته سبحانک الهم وويل بيا ئي دوهم تکبير وويل دوهم تکبير وروسته به درود شريف الهم صل على محمد وعلا ال محمد كما صليت على ابراهيم وعلى ال ابراهيم انک حميد مجيد ووايي دريم تکبير وروسته به پورتنی دعا الهم اغفرلي وواي.

د جنازي په لمانځه کي د قرانکريم لوستل همدارنکه رکوع او سجده پکښي نشته په کومو شيانو چي نور لمونځونه فاسديږي د جنازي لمونځ هم پري فاسديږي.

د جنازي د لمانځه فرضونه

په لمانځه د جنازي کي دوه شيان فرض دي څلور تکبيرونه او قيام دي په ولاړي به کوي او دري شيان پکښي سنت دي ۱ د خدای پاک حمد او ثنا ويل ۲ درود شريف ده ۳ د ميت لپاره دعا کول (رواه شرح التنوير)

مسئله په جنازه کي مستحبه طريقه داده چي بايد صفونه دري جوړ شي مثلاً اوه کسه په اول صف کي دري کسه دوهم صف کي او دوه کسه به دريم صف کي ودريري (رواه بحر رائق و هنديه)

مسئله که چا ته جنازه کي دعا ياد نه وه صرف دا به ووايي (الهم اغفر للمؤمنين والمؤمنات) او که دا ئي هم نشو لوستلای نو صرف د څلورو تکبيراتو ويل هم ورته کفايت کوي لمونځ ئي کيري داځکه چي تکبيرونه د مړي لپاره رحمت دي بل دا چي د جنازي لمانځه کي درود شريف ويل سنت دي (رواه بحر رائق و هنديه)

مسئله که چيري ډير جنازي موجودي وي بهتره دا ده چي د يوه يوه ميت جنازه ځانته وشي کوم چي اول ئي راوړي اول به د هغه جنازه وکړي همداسي په ترتيب سره وکړي. او که د ټولو جنازه يوکرت کوي ټول به په يوه صف داسي ږدي چي د ټولو سرونه يوي خواته راشي نو د مړي سینه به د امام مخي ته راشي او که جنازو صف لمانځه غوندې راشي نو د يوي جنازي سر به د بلي جنازي خپو سره راشي هم جواز لري بهتره اوله طريقه ده (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله د جنازي معطلول د نفرو زياتوالي لپاره مکروه ده بايد تاخير ورنه کړي (رواه شامي)

مسئله کوم جومات چی د پنځه وخته لمانځه او د جمعی لمانځه لپاره جوړ شوی وی بی د عذر هغه کی جنازه لمونځ کول مکروه تحریمی دی او که چیری بیرون د جومات وی لمونځ کوونکی که داخل کی وی یا بیرون د جومات وی بیا نو فرق نلری او که باران یا بل مشکل وی بیا فرق نه لری (رواه رد مختار و هندیه)

مسئله که ولی چاته اجازه وکړه او بل شریک ئی نه وه مثلاً د مړی دوه ځامن وه مشر کشر ته د منعی حق لری که مشر یو امام مخکی کاوه د کشر بل امام مخکی کاوه دلته حق د مشر دی (رواه رد مختار)

مسئله د ولی بی اجازی نه چا جنازه وکړه ولی حق لری چی جنازه وگرځوی که مړی ښخ شوی وی کولای ئی شی چی پر قبر جنازه وکړی (رواه دور مختار و رد مختار)

مسئله که چا وصیت وکړو چی ځما جنازه د فلانی سپری وکړی یا ئی وصیت وکړو چی فلانی سپری دی ماته غسل را کړی پدی وصیت عمل ضرور ندی بلکه ولی کولای شی چی د جنازی د لمانځه لپاره او غسل لپاره ئی بل شخص ورته انتخاب کړی او یا وواځی چی ما فلانی جای کی دفن کړی یا وواځی فلانی کس د ماته کفن را کړی دا لازم العمل کیدای نشی (رواه محیط و هندیه)

مسئله د جنازی لمونځ بی د عذر په ناستی کول جائز ندی (رواه هندیه و رد مختار)
مسئله که امام د جنازی څلور تکبیرونه څلورو نه زیات کړل مقتدی به دلته مطابعت د امام نکوی چپ به دریوی کوم وخت چی امام سلام وگرځاوه دوی به ئی هم وگرځوی (رواه رد مختار)

مسئله ۱ که مړی پاک په کټ پروت وی او جای ناپاک وی د جنازی لمونځ کیږی او که کټ ناپاک وی او مځکه پاکه وی دی کی اختلاف د علماو دی بعضی وائی کیږی او بعضی وائی چی نه کیږی ۲ بل شرط ئی ستر عورت دی که مړی لوڅ وی جنازه ئی نه کیږی ۳ شرط ئی دا ده چی مړی باید حاضر وی ټول یا اکثره بدن ئی پوره وی لکه نیم بدن سره د سر سره باید وی نو په غیاب کی جنازه نه صحیح کیږی ۴ شرط ئی دا دی مړی باید لمانځه کی مخی ته پروت وی شاته یا بلی خواته د مړی ایښودل جواز نلری ۵ شرط ئی دا دی چی مړی باید په کټ کی وی یا به پر مځکه وی او که چیری د څاروی په شا وی یا دا چی انسانو لاسو کی اوچت نیولی وی پداسی حالاتو کی جنازه نه کیږی (رواه رد مختار)

د تراويح د لمانځه بيان

د تراويح لمونځ سنت موکد دی چې په هر مسلمان نړۍ يا ښځه چې عاقل او بالغ وي د رمضان مياشت کې هر ماخستن د فرضو او سنتو وروسته د وتر واجبو نه مخکې پوره ۲۰ رکعته تراويح لمونځ سنت طریقه ده (رواه ملات الفلاح)

مسئله که چا وتر واجب د تراويح نه مخکې اداکړل هم جواز لري ليکن د فرضو او سنتو مخکې جواز نلري (رواه ملات الفلاح)

مسئله په تراويح کې د لمانځه نيت سنت موکد دی تراويح قضائي نلري که چا وکړل نفل کرځی (شامي)

مسئله په تراويح کې پس د هرو څلورو رکعتونو نه تسبیح ويل سنت کفائي او مستحب طریقه ده (فتاوه سراجیه)

مسئله د رمضان مياشت کې يو واري د کلام پاک ختمول سنت طریقه ده زيات خو بهتره خبره ده (رواه بحر رائق)

مسئله که دی ماخستن جمعه نه وه شوی ټولو خپل لمونځونه يوازي يوازي کړي وه نو لازم دی چې تراويح هم يوازي وکړي داځکه چې تراويح د جماعت تابع دی (رواه بحر رائق)

مسئله کله چې چا نه څو رکعته تراويح پاتي وي يعنی دی د لمانځه منځ کې راغلی وي نو دی به خپلې باقي تراويح د واجبو د سلام کرځولو وروسته اداکړي (رواه مبسوط و هنديه)

مسئله که چا تراويح بې د عذره په ناستي وکړي مکروه ده بعضی علما کرام لا وائي چې په ناستي تراويح نه کيږي ليکن اوله خبره صحيح ده (رواه قاضي خان)

مسئله اوږدې تراويح داسې حافظ پسې پکار دی چې هغه پدې رمضان کې لدې نه اول په تراويح کې ختم د قران کریم نه وي کړي که نه نو بيا حافظ ته پکار دی چې دوباره پر خپل ځان ختم د قرانکریم په تراويح کې نذر اومنی احتیاط ورته پکار دی (رواه مجموعه الفتاوه)

مسئله په نا بالغ هلک پسې تراويح کول د علما کرامو اختلاف دی نو بې ضرورته بې ئي ورپسې نه کوي (رواه بحر رائق و شامي)

مسئله که په خپله محله کی جومات کی ختم نه کیده د ختم لپاره بل جومات ته ورتلل
جواز لری ورتلای شی (رواه قاضی خان)

د نفلی لمونځونو مسائل او بیان

فایده : په احادیثو کی د ځینی نفلو ډیر ثوابونه او فضیلتونه راغلی په کومو نفلی
لمونځونو کی چی زیات ثوابونه دی هغه دادی لکه (صلات تهجد، صلات اشراق، صلات
تسبیح، صلات اوایین، تحیه الوضو او تحیه المسجد او صلات اضحیه (خاښت) لمونځ هم
(ده)

صلات تهجد / شپه کی د خوبه جکیدل نفل کول ډیر ثواب لری لیکن د تهجد لمانځه
کی د نورو نفلو نه ډیر ثوابونه دی او مرتبه ئی اوچته ده ځنی علما کرام وائی چی دا لمونځ
سنت طریقه ده (رواه نورالایضاح)

مسئله د تهجد لمونځ ۸ رکعت دی او که چا ۱۲ رکعت وکړل بهتره خبره ده کم د کمه باید ۲
رکعته ئی وکړل هم فرق نلری لیکن ثواب ئی کم دی (رواه درو شامی و مراتی)
مسئله که څوک په تهجدو عادت وی هغه لپاره ئی ترکول مکروه دی او که فرضاً جک
نشو نو کله چی نور یوه نیزه راجک شو قضائی د تهجدو به راوگرځوی د هغه ځای نیسی
(رواه شامی)

مسئله که چا د تهجدو وخت قضائی لمونځ راوگرځاوه دا هم تهجدو کی ورته حسابیری
(رواه شامی)

صلات اشراق / کله چی لمونځ کذار د سحر لمونځ ادا کړو بهتره دا ده چی پر خپل ځای
ناست وی تلاوت د کلام ربی وکړی یا خپله نوره وظیفه چی ولری تکمیله کړی دنیا ئی
خبری ونه کړی بیا کله چی نور یوه نیزه راوخوت نو دوه یا څلور رکعته نفل به وکړی (رواه
ترمذی شریف)

په حدیث شریف کی راغلی چی د اشراق لمونځ کوونکی ته د یو حج او یوی عمری
ثواب الله ﷻ ورکوی او که په کوم کار مصروف شه د لمر په یوه نیزه ختلو کی ونه کړو لږ
وروسته هم فرق نلری لیکن ثواب اول وخت کی لری (رواه ترمذی)

صلات اوایین / د ماښام د لمانځه وروسته ۶ رکعته نفل کول ډیر ثواب لری اکثره علما
کرامو لیکلی چی دوه رکعته سنت موکد هم پر شپږو رکعتو کی شامل دی (رواه دورمختار و

(شامي)

صلات تحية الوضوء / کوم وخت چې اودس وکړي او اندامونه ئي لا وچ شوي نه وي دوه رکعتہ نفل به وکړي پس د غسل نه هم دا حکم لري درصورت چې مکروهه وخت نه وي (رواه دورمختار و شامي)

تحية المسجد / کوم وخت چې څوک جومات ته داخل شي هغه ته سنت طریقه دا ده چې دوه رکعتہ نفل وکړي بيا به کيني او که د ناستي وروسته ئي وکړل هم فرق نلري در صورت چې مکروهه وخت نه وي او که چا بي اودسي يا بلي وجي نفل ونه کړه نو مستحبه طریقه داده چې دري يا څلور کرته سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر ووايي (رواه شرح تنوير و شامي)

مسئله که څو واري يو شخص جومات ته داخل شي نو يو کورت ورته تحية المسجد کفايت کوي هغه ئي خپله خوښه که اول کي کوي يا ئي آخر کي کوي (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله تحية المسجد مقصد تعظيم د جومات دي په حقيقت کي تعظيم د الله ﷻ ده که د جومات داخليدو وخت اول فرض سنت يا بل لمونځ وکړو دا هم کفايت کوي داځکه چې د مسجد شريف احترام پدي سره هم ادا کيږي (رواه در و شامي)

مسئله تحية المسجد لپاره صرف دوه رکعتہ تخصيص نشته بلکه څلور رکعتہ هم کولای شي (رواه شامي)

صلات اضحیه (خاښت لمونځ) د دي لمانځه وخت د لمر ختلو نه تر خاښت (زوال) پوري ده لیکن غوره دا ده چې ورځ څلورمې حصي د ورځي ته ورسيري دي وخت کي دوه څلور يا اته رکعتہ نفل ادا کول دي چې د دي لمانځه په احاديثو کي ډير فضيلتونه بيان شوي دي (رواه شرح تنوير)

صلات تسبیح / په احاديثو کي د صلات تسبیح ډير ذکر راغلي دي او فضيلتونه ډير لري چې خپله نبی کریم ص خپل تره حضرت عباس رض ته ښوده او ورته وئې فرمايل چې په ادا کولو د دي لمانځه سره ستا ظاهري او باطني کنا هونه بلکه زاړه هر قسم چې دي الله ﷻ ئي پر خپل فضل سره ورته معاف کوي بل ئي دا هم فرمايلي چې دا لمونځ اول بايد هره ورځ که نه نو هفته کي يو کورت او که په هفته کي نشي ادا کولای مياشت کي يو کورت او که مياشت کي نشي کولای په کال کي يو کورت او که په کال کي ونه کړو په عمر کي بايد يو کورت

دا لمونځ خو حتمي آډاکړی (رواه غنیه، در، شامی)
پدی لمانځه کی ۳۰۰ کرته دریمه کلمه شریفه (سبحان الله والحمدلله ولااله الاالله والله اکبر) ویل کیږی

طریقه ئی داسی ده کله چی نیت ئی وکړو البته د خلورو رکعتو نفلو سبحانک اللهم وروسته به ۱۵ کرته ووائی. اعوذبالله بسم الله الحمدلله او سورت ئی وویل نو ۱۰ کرته به پورته کلیمه شریفه ووائی بیا کله چی رکوع ته لاړه دری واری تسبیح وروسته به ۱۰ کرته ووائی بیا چی قامی ته لاړه د سمع الله وروسته ئی ۱۰ کرته وائی بیا به سجدی ته ځی سجده کی به پس د تسبیحاتو نه ۱۰ کرته وائی همداسی جلسه کی کی به ئی ۱۰ کرته وائی دوهمه سجده کی به ئی د تسبیحاتو وروسته ۱۰ کرته وائی چی د یوه رکعت ټول تسبیحات ۷۵ کرته کیږی همدارنکه نورو دری باقی رکعتو کی تکرار کړی نو دلته په خلورو رکعتو کی ټول ۳۰۰ کرته تسبیح ویل کیږی دا ئی اوله او بهترینه طریقه ده (رواه دور و شامی)

مسئله پدی خلورو رکعتو کی هر سورت چی لوستلای شی ودی ولولی او که چیری ئی الهکم التکاثر، والعصر، قل یا ایها الکافرون او د اخلاص سوروتونه ولوستل بهتره ده (رواه رد مختار و شامی)

مسئله که په صلات تسبیح کی سهوه شو د سجدی سهوی سجدو کی دا تسبیح نه ویل کیږی داځکه چی ۳۰۰ واری ویل ئی چی تعین شوی هغه پوره شوی دی (رواه شامی)
مسئله که په یوه مقام کی مذکوره تسبیحات هیر شول بیرته به نه ورکړځی باقی به بل مقام کی په دغه عدد پوره کوی مثلاً په قامه کی ورنه هیر شول په سجده کی به ئی پوره کړی او که چیری په رکوع کی هیر شول په قامه کی به ئی نه وائی ځکه چی دا مختصر وخت دی نو په سجده کی به ئی پوره کړی همدارنکه که په اوله سجده کی هیر شول په جلسه کی به ئی نه وائی دوهمه سجده کی به ئی ووائی (رواه شامی)

صلات سفر / څوک چی د کوره په سفر روانیږی کور کی باید دوه رکعت نفل اداکړی چی کور کی دا غوره شی پریخودل بهترینه تحفه ده (رواه دور مختار و رد مختار)
مسئله د سفر واپس وخت کی به اول جومات ته ځی دوه رکعت نفل به کوی بیا به کور ته ځی دا به تل نبی کریم ص کول (دور مختار و رد مختار)

مسئله مسافر باید په یوه منزل کی قیام اختیار کړی چی دا یوه مستحبه طریقه ده او په ناسته کی به اول دوه رکعت نفل اداکول بیا به کینی (رواه طحطاوی)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۲۵

صلات استغفار / که چا څه کناه وکړه هغه بايد دوه رکعته نفل اداکړي بيا به په ډيره عاجزي سره خپله توبه پېښماني به وښي او طلب د بخښني وکړي آينده به کناه نکوي الله ﷻ مهربان ذات دی بخښنه به ورته وکړي (تحتاوی و شامي)

مسئله په استغفار او توبه سره چي د بنده حق نه اداکړي بهتره دا ده چي حق حقدار ته وسپاري داځکه چي بعضي کتابو کي راوړي که چيري د يوه شرعي درهم شپږمه حصه کي پردي حق څوک لاندی کړي د قيامت ورځ کي به په بدله کي ورته ۷۰۰ لمونځونو ثواب ورکوي (رواه در و رد)

صلات قتل / کوم وخت چي مسلمان قتل وکړي ورته مستحبه طريقه دا ده چي دوه رکعته نفل به کوي بيا به الله ﷻ ته د خپلي کنا د مغفرت دعا وکړي داځکه چي دا لمونځ او دعائي دنيا کي آخري عمل دی يوځلي نبي کریم ص د صحابه کرامو نه څو قاريان د قرانکریم تعليم لپاره يوځای وليدل په لاره کي د مکي کافرانو هغه گرفتار او په شهادت ئي ورسول سوا د حضرت حبيب رض نه هغه ئي مکي شريفی ته د ځان سره بوته هلته ئي په ډير اهتمام او خوشحالي سره کفارو په شهادت ورساوه نو ده مبارک د شهادت نه مخکي دوه رکعته نفل د هغوی په اجازت سره دا اداکړي او مستحب وگرځيده (رواه طهتاوی او غنيه)

صلات استخاره / څوک چي وغواړي چي يوکار وکړي يا ئي ونه کړي چي هغه ځما لپاره فايده يا نقصان لري او که نه ؟ په دی کي به دی الله ﷻ نه صلاح واخلی نو دی ته استخاره ويل کيږي طريقه ئي داسي ده چي اول به دوه رکعته نفل وکړي بيا به په ښه فکر سره دا دعا ولولي (الهم انی استخیرک بعلمک و استقدرک بقدرتک و اسئلك من فضلک العظیم فانک تقدر و لا اقدر و تعلم و لا اعلم و انت علام الغیوب انکنت تعلم ان هذا الامر خير لی فی دینی و معاشی و عاقبة امری (وعاجله و اجله) فاعدره و يسره لی ثم بارک لی فيه و انکنت تعلم ان هذا الامر شر لی فی دینی و معاشی و عاقبة امری (وعاجله و اجله) فاصرفه عني و اقدر لی الخير حیث وکان ثم رضنی به ط

دلته چي کوم قوس کي لغاتونه ليکل شوي دی هغه لولي کله چي هذا الامر ته ورسيري پدغه وخت کي به خپل مراد الله ﷻ نه غواړي بيا به په يوه پاک ځای په اوداسه سره ځملي مخ په قبله به اوده شي نوکله چي د خوبه پاڅيدی کومه خبره مو چي زړه ته پريوته د هغه مطابق به عمل کوي (رواه شامي و شرحه مينه)

مسئله که په يوه پیره په استخاره څه نتیجی ته ونه رسیدی دوهمه ورځ بیا ئی وکړی همداسی تر شپږو ورځو پوی وکړی امید دی چی الله ﷻ به ئی ښه والی او بدوالی ورته معلوم کړی (رواه شامی)

مسئله بعضی کتابو کی راغلی چی که په خوب کی ورته سپین والی او ژید والی علامت ئی ولیده نو علامت د ښه والی دی او که توروالی یا سوروالی ولیده دا علامت د بدی ده نه دی کوی (رواه شامی)

مسئله که چا د حج کولو اراده وکړه نو داسی استخاره به کوی چی فلانی وخت کی به زه لاړشم او که نه ؟ په نورو دینی کارو کی به هم داسی کوی (رواه غنیه و شامی)

صلات حاجت / د حاجت پوره کولو لپاره هم دا لمونځ کول مستحبه طریقه ده د ماخستن لمانځه وروسته به د څلورو رکعتونو نیت وتړی په اول رکعت کی به الحمدالله پسی د دری واری آیات کرسی او باقی دری رکعتو کی به هر رکعت کی الحمدالله پسی یو یو کرت سورت اخلاص سورت قل اعوذرب الفلق سورت قل اعوذرب الناس ولولی د لمانځه پس به خپله دعا وکړی دیرو علما کرامو دا لمونځ تجربه کړی ده الله ﷻ ورته حاجتونه برآورده کړی.

صلات کسوف او خسوف / لمر چی کله تندر ونیسی هغه ته کسوف وائی او سپوږمی چی تندر ونیسی هغه ته خسوف وائی داسی حالت کی باید دوه رکعت نفل ادا شی چی دا یوه مسنونه طریقه ده دا لمونځ په جماعت سره ادا کیری البته جومات کی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله پدی لمانځه کی نه بانک شته او نه اقامت (اصلات جامعه) اواز به کوی (رواه مراق الفلاح)

مسئله قرائت به په جهر سره نکوی بلکه په خفیه به ئی کوی (رواه مراقی و کبیر)

مسئله کوم وخت چی سپوږمی تندر ونیسی دی وخت کی هم دوه رکعت نفل کول سنت طریقه ده لیکن ځان ځان له کور کی یا مسجد کی (رواه مجمع الانهار)

مسئله پس د لمانځه نه امام به دعا کی مخ په قبله ځان مشغول کړی مقتدیان به امین وائی تر هغه پوری چی د لمر تندر ختم شوی نه وی او که وخت د لمانځه راغی دعا به پریردی (رواه طحاوی و مراقی)

صلات استسقا / کوم وخت چی باران زیات شی د دریدو امکان ونه لری داسی وخت

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۲۷

سوال او دعا کول مسنونه طریقه ده طریقه ئی داسی ده مسلمانان به په جمعه اوری سره په خپلو عادی لباسو سره د کوره وځی په ډیره خشوع او خضوع سره به پیاده خپل څاروی به د ځان سره اخلي کافران به ځان سره ملکری کوی. توبی به باسی پردی حق به آداکوی الله ﷻ نه به خپل مغفرت غواړی بیا به دوه رکعتہ نفل بانک اقامت سره په جماعت وکړی امام به قرائت په جهر سره کوی پس د لمانځه به امام خطبه لولی بیا به امام مخ په قبله دریږی لاسونه به ئی اوچت نیولی وی د باران دعا به کوی او مقتدیان به امین وائی د استسقا دعا چی خپله نبی کریم ص کړی ده لکه (اللهم سقنا غيثاً مغيثاً مرياً مريعاً نافعةً غير ضار عاجلاً غير اجلٍ اللهم اسق عبادک و بهیجتک و انزل رحمتک و احی بلدک المیت) به وائی نو دری ورځی سر په سر وتل پکار دی (مشکوۃ شریف)

د امام اعظم رحمت الله په نزد د استسقا صرف دعا ده او هم استغفار ده که ئی لمونځ ځان ځان لره وکړو یا ئی په جماعت سره وکړو جواز لری لیکن سنت ندی (رواه کبیری و دورمختار)

د قضائی لمونځونو راکړخول که چا نه بلا عذرہ لمونځ قضا شو نو دی د دوکناهو مرتکب شو ۱ چی لمونځ ئی پرېښووه ۲ او تاخیر ئی وکړو که په تاخیر کولو کی لمونځ راوکرځاوه اوله کناه ئی لری شوه یعنی لمونځ ئی اداشو دوهمه کناه به ئی په توبی سره پوره کیری نو که چیری قضائی لمونځ ئی راونه کرځاوه او توبه ئی ووستله توبه ئی قبوله نه ده (رواه شرح تنویر و رد مختار)

مسئله که څوک ویده شو یا ئی هیر شو لمونځ ئی قضا شو کوم وخت چی بیدار شو یا ئی یاد شو نو قضائی به راکړخوی حتمی به بی د عذرہ قضائی کی تاخیر نه وی (مضمون حدیث)

مسئله که د چا لمونځ د څو ورځو قضا شوی وی باید ژر ئی قضائی راوړی که ټول یوځای کولای شی بهتره ده نو دا ورته ضرور نه دی چی د ماسپښین به ماسپښین کی وکړی او مازدیکر مازدیکر کی وکړی نو کوم وخت ئی چی مساعد وکانه هغه وخت کی ئی کولای شی (رواه شامی)

که چیری په میاشتو او کلونو لمونځونه قضا شوی وی نو د هغوی لمونځو قضائی راوړو کی به هم تاخیر نه کوی څومره چی وخت لری هومره به قضائی راوړی دلته څه خاص اندازه نشته چه فلانی وخت په ما دومره او فلانی وخت دومره لمونځونه قضا شوی تنها

پوره کول ئی ضروری دی په هره اندازه او هره موده کی چی وی اداکولای ئی شی (رواه شامی)

مسئله قضائی لمونځو نه دری وخته لکه طلوع غروب او استوا کی نکیری نور هر وخت کیری (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که چیری شیر لمونځونه یا زیات د شیرو نه ترتیب پری واجب ندی چی اول به اول کی قضائی راوړی او دوهم دوهم وخت کی قضائی راوړی نو کوم لمونځ ئی چی زړه غواړی ودی کړی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که وتر واجب ورنه قضا شو مخکی د سحر د لمانځه به ئی قضائی راوړی بیا به د سحر لمونځ کوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله قضائی صرف د فرضو او واجبو وی د وخت نه وروسته د ستو قضائی نشته او که چیری د سهار فرض او سنت دواړه ورنه قضا شول بیا به ئی د زوال د شروع مخکی قضائی راوړی او که زوال نه بعد وه صرف د فرضو قضائی به راوړی (رواه شامی)

مسئله که هلک یا نجلی نابالغ وی د ماخستن لمونځ ئی وکړو اوده شو او شیطان بازی ورکړه سحر راپاڅیده نو لازم دی چی د ماخستن د لمانځه قضائی راوگرځی ځکه چی پخوا د بلوغ نه واقف نه وه د ماخستن لمونځ چی ده کړی هغه ورته نفل کرځی نن شپه چی بلوغ ته ورسیده لمونځ پری فرض شو (رواه خلاصة الفتوا)

مسئله که د چا پر زمه قضائی لمونځونه پاتی وی باید هغه اداکړی ولو که مریض هم وی باید په اشاره کی اداکړی او که په اشاره ئی هم نشی اداکولای نو باید د مرک وخت کی وصیت وکړی چی پر ما دومره لمونځونه پاتی دی چی دا وصیت واجبه طریقه هم ده. نو بازماندگان به ئی د لمانځه فدیة اداکړی او که وصیت ئی ونه کړو یا ئی وصیت وکړو او بازماندگانو ئی فدیة ادا نکړه دا سپری کناه کار دی په خپل هر لمانځه به ورته اخرت کی عذاب میلاویری (رواه عالم کیر)

د مريض د لمانځه بيان او مسائل

مسئله که لمونځ کذار په ولاړه لمونځ نشو کولای خپل لمونځ به په ناستي وکړي او که د ناستي قدرت ئې نه وه نو په ناسته کې به ئې په اشاره وکړي او د ناستي قدرت ئې نه وه نو د ملاستي په اشاره سره وکړي (رواه دورمختار)

مسئله په لمانځه کې د سجدي لپاره مخي ته شي نه ږدي که ئې طاقت د سجدي نه وه نو مريض به خپل لمونځ په اشاره سره کوي او که څه شي پر مخکې پروت وه او ضرورت وخت کې سجده پري لکولای شي (رواه شرح البدایه)

مسئله که لمونځ کذار ناستي توان نه درلوده نو تکیه به ورته وهي او که د غورځيدو نه نو سر او سينه دي ورته اوچته کړي خپي به قبلي ته وغزوي او که بل قسم ئې قدرت وه نو خپي به قبلي ته نه غزوي بلکه دواړه زنکونه به جک نيسي لمونځ به اداکوي البته د سر په اشاره سره او د سجدي لپاره به اشاره کوي لږ د رکوع نه ټيټ او که مريض د تکیي او ناستي قدرت نه درلوده مريض به ستوني ستخ ځملوي خپي به ئې قبلي ته کوي خپل لمونځ به شاره وکړي (رواه هنديه و شرح التنوير)

مسئله که داکتر ئې سترکي عمليات کړي او ډاکتر ورته وويل چي ډير احتياط به کړي نو مريض کولای شي چي خپل لمونځ د ملاستي په اشاره سره وکړي (رواه شرح التنوير)

مسئله که سړي په مريض کې د سر په اشاره هم لمونځ آداکولای نشي لمونځ ورته نشته دلته د سترکو او وريځو اشاره معتبره نده (رواه فتاوه ودوديه)

مسئله که د سړي بهوشي د يوي ورځي او يوي شپي نه واوښته نو د دي بهوشي قضائي پري نشته او که بهوشي ئې يوي ورځي او يوي شپي نه کمه وه نو بيا قضائي پري شته (رواه مراتي الفلاح)

مسئله که سړي روغ او جوړ وه په ولاړي لمونځ شروع کړي وه او په لمانځه کې داسي تکليف پري راغي چي دريدای نشو لمونځ په ناسته کوي که ئې د سجدي قدرت نه وه په اشاره به ئې وکړي (رواه عالمکير)

مسئله که د سړي دومره مريض وه چي اودس ئې نشو کولای نه ئې ښځه وه او نه ئې شرعي مينځه وه دي مريض استنجا پري نشته ورور يا ځوي به ئې چار اندام اودس ورکړي لمونځ به وکړي که ښځه داسي ناجوړه وه او د هغي خاوند نه وه خور يا لور دي چار اندام

اودس ورکړی دا به خپل لمونځ اداکړی داسی لپاره هم استنجا نشته (رواه عالمکیر)

د مسافر د لمانځه بیان او مسائل

مسئله که چا کم د کمه دری منزله (سفر) اراده وکړه او په سفر روان شو شریعت کی دا د مسافر حیث لری کوم وخت چی کور کلی یا شهر نه وخی نو خپل لمونځ به قصر کوی نو تر څو چی خپل کلی یا شهر نه وتلی نه وی نو قصر به نکوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله د مسافر لپاره دری منزله لاره ده دا د یوی خوانه نه بلکه دواړو خواو نه (د تلو راتلو مجموعه ده) (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که چیری یو سړی د کومی کناه یا غلا لپاره د کوره ووت او د هغه مخی ته دری منزله لاره مخکی وه دا هم مسافر دی خپل لمونځ به قصر سره کوی او نور احکام د مسافر به هم پر ځان عملی کوی پاتی شوه د کناه خبره هغه به خپله کالی (رواه شرح تنویر)

مسئله که څوک وکوره کلی او شهر په اندازه ۳ منزله یا دری شپو ورځو منزل یا د ۶۳ میله په اندازه سره سفر اختیار کړی هغه ته مسافر ویلی شو البته دا دری شپي او ورځی سفر به په پیاده د سړی منزل وی او که چیری دا منزل دی په آس موتر او جهاز وکړی هم مسافر دی (رواه عالمکیر)

مسئله د شریعت په لحاظ چی څوک مسافر وی هغه به خپل ماسپنین مازدیکر او ماخستن څلور رکعتی لمونځونه دوه رکعتی کوی قصر به ئی کوی د سهار مابنام او وتروکی څه تغیر نه راځی همدارنکه سنت به ټول پوره کوی که په سنتو کی لاره کی تلوار د وجی نه ونکړه فرق نلری لیکن د سحر سنت به بلکول نه پریردی حتمی به ئی کوی (رواه بحر رائق و شامی)

مسئله که د ماسپنین مازدیکر او ماخستن څلور رکعتی چا پوره وکړل دا ورته کناه ده ځکه چی قصر کی الله جل جلاله امر کړی ده او که فرضا چا وکړل نو دا به ورته نفل شی دوه رکعته فرض دی بیا وکړی (رواه شرح التنویر)

مسئله که په سفر کی چا نه لمونځ قضا شو بیا مقیم شو قضائی کی به خپل قصر لمونځ راکړځوی او که په مقیمت کی لمونځونه ورنه قضا شوی نو په سفر کی به ئی پوره څلور رکعتی راکړځوی (رواه شرح البدایه)

مسئله که مسافر یو کلی کی یا شهر کی معطل شو که چیری پدی کلی یا شهر کی ۱۵ ورځو

او شپو اراده وه چې زه به دلته اوسم نو دی به قصر نکوی بیا نو کله چې لدی کلی یا شهر نه وځي مخی ته ئی دری شپي او ورځي منزل وی نو بیا به قصر کوی (رواه وسائل الارکان) مسئله که مسافر لاره کی د هفتی لس ورځو اراده وکړه او د پنځلس ورځو نه کم وه هر ځای به ئی اراده کوله چې زه به دلته اوسم قصر ورباندی شته او که په کوم ځای کی د پنځلس ورځو اراده وکړه چې دلته به اوسم نو بیا قصر ورباندی نشته (رواه شامی)

مسئله د مقیم اقتدا مسافر پسی صحی ده کوم وخت چې مسافر امام سلام وکړځاوه مقیم به پورته کیری خپل باقی رکعتونه به پوره کوی لیکن قرائت به نه اداکوی (الحمدالله او سورت) به نه لولی په اندازه د قرائت به چپ دریری او که سهوه شه نو سجده سهوه به نه کوی ځکه دی لا حق دی د امام مطابعت کی دی او اوله قاعده به پدی مقتدی فرض وی له وجی د مطابعت نه. کله چې مسافر امام سلام وکړځاوه لازم دی چې مقتدیانو ته ووائی چې خپل لمونځونه پوره وکړی زه مسافر یم مخکی ورته ویل هم ضرور دی (رواه بحر رائق)

مسئله د مسافر اقتدا مقیم پسی که مسافر څلور رکعتی لمانځه کی مقیم امام پسی اقتدا وکړه دی به د امام مطابعت کوی څلور رکعت به پوره پسی کوی لیکن قضا ئی کی بیا صحیح نه ده (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که سپری په کشتی یا جهاز کی روان وه او د لمانځه وخت راغی که په ولاړه ورته فرصت نه وه نو خپل لمونځ به ناسته وکړی د مخ کرځول قبلی ته ضرور نده په هر طرف چې روانه وه دی به خپل لمونځ هسی کوی (رواه شرح التنویر)

مسئله که سپری په اس یا اوبښ سور وه او د لمانځه وخت راغی کوزیری به خپل لمونځ به کوی او که څه خطر وه د ځناور یا بله څه وه نو بیا دی کولای شی چې خپل لمونځ تر اخر وخته وځنډوی بیا هم ویره وه ځناور به په قبله مخامخ ودروی د ځناور په شا به خپل لمونځ وکوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله کوم ځای چې ختی ډیری وی او خپل لمونځ نشی کولای مال یا بل څاروی نه وی لکه اس یا اوبښ نو دی به خپل لمونځ په خټو کی په ولاړی وکړی البته په اشاره سره او که خټه لږ غوندی کلکه وه نو مخی ته به کپړه واچوی سجده دی پری ولکوی نو په اشاره به لمونځ نه کوی (رواه شامی)

د صلات خوف مسائل

مسئله که د لمانځه وخت کی دشمن حاضر وه یا دا چی راتلونکی وه هغه که انسان وه یا ځناور وه دغه وخت کی مسلمان خپل لمونځ په جماعت کولی شو ودی کړی لیکن په طریقه د صلات خوف سره.

طریقه ئی دا ده چی مسلمانان به دوه ډلی کیری یو فریق به په جماعت ودیږی او بله ډله به دښمن مقابلی ته آماده کی ونیسی که لمونځ دوه رکعتی وه یا د جمعی یا اخترو یا دا چی څلور رکعتی وه خو دوی مسافر وه قصر ئی کاوه کله اول فریق امام سره یو رکعت وکړه او سجدی نه راپورته شو دوی به لاړ شی دښمن مقابلی ته او که لمونځ څلور رکعتی یا دری رکعتی وه کوم وخت چی اول فریق امام پسی دوه رکعت وکړل سره د تشهد نه او امام دریم رکعت ته اوچت شو دوی به روانیږی د دښمن مقابلی ته نو دوی چی روان شول امام به انتظار باسی دوهم فریق ته کله چی هغوی راغلل خپل لمونځ به پوره کړی سلام به وگرځوی د دښمن مقابلی ته به لاړ شی (رواه دورمختار و هندیه و شامی) په صلات خوف کی به خپله وسله ساتل ضرور دی کوم آیات چی پدی باره راغلی هغه لپاره استحباب دی.

مسئله که جنک نا جائزه وه د ناجائزه غرض لپاره ئی حمله کوله یا دا چی یاغیانو اسلامی پادشاه سره مقابله کوله نو د کناه کارانو لپاره صلات خوف په طریقه لمونځ کول پکارندی داځکه چی د دوی کار کناه ده په لمانځه کی د دی عمل کناه نه معاف کیږی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که دښمن سړی پسی وه او سړی سپور وه په اس یا اوبښ باندی په اشاره ورته جائز دی چی خپل لمونځ وکړی او که د اشاری ورته فرصت نه وه خپله حمایه به وکړی لمونځ به بیا وکړی (رواه شرح التنویر)

مسئله که چا په دریاب کی لامبو وهله وچی ته راوتلی نشو پښی او لاس ئی نه شورول خپل لمونځ به په اشاره سره وکړی او که د اشاری موقع هم نه ورته پیدا کیده نو خیردی لمونځ دی پریږدی ځان به هلاکت ته نه ورکوی کله چی په امن شو قضائی به راوگرځوی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که چا صلات خوف په خپله طریقه کاوه او دښمن لاړه نور به خپل لمونځ په

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۳۳

صحيح طريقه وکړي لکه چې په امن کې ئې کاوه لمانځه کې به تلل او راتلل نه کوي او خپله مخه به هم د قبلي نه نه اړوي او که ئې مخ قبلي نه واړوه نو لمونځ ئې مات شو (رواه عالم کير و دورمختار)

د سجدې سهوي بيان او مسائل

په سجده سهوه کې طريقه داسې ده کله چې لمونځ کذار اخري قعدې ته ورسیده او اتحيات ئې تر عبده ورسول ولوستله امام به بنی خواته سلام وگرځوي بيا به تکبير ويلو سره سجدې ته لاړ شي تسبيح به درې کرته ووايي په تکبير ويلو به جک شي جلسه به وکړي بيا د تکبير په ويلو سجدې ته لاړ شي خپل درې واري تسبيح ووايي په الله اکبر به پورته کيږي اتحيات درود شريف او دعا به ولولي سلام به گرځوي (رواه هدايه و دورمختار)

مسئله که د لمانځه کوم يو واجب چا په لمانځه کې پريښوده نو سجده سهوه پري واجبيږي په سجده سهوه دغه لمونځ پوره کيږي او که سجدې سهوه ئې ونه کړه لمونځ ئې نه کيږي گرځول ئې واجب دی (رواه مرائي الفلاح)

مسئله سجده سهوه پر درې خبرو واجبيږي ۱ ترک د واجبو ۲ يا تاخير د واجبو ۳ په تاخير د فرضو او که په لمانځه کې فرض پري شوه. نو د فرض تلافي په سجده سهوه نه کيږي لمونځ به گرځوي (رواه شامي)

مسئله که په چا سجده سهوه واجب شوه هيره ئې شوه او سلام ئې وگرځاوه ليکن د جماعت نه وتلی نه وه او خپله سينه ئې قبلي نه نه وه گرځولي خبرې او نور عمل ئې هم نه وه کړي خیردی پس لدی به سجده سهوه وکړي نو لمونځ ئې وشو همداسې که ئې په ناسته ئې درود شريف يا څه وظيفه وغيره هم کړي وه هم خیردی د سهوي سجده به وکړي لمونځ ئې کيږي (رواه شرح تنوير)

مسئله که چا د فرضو اولو دو رکعتو کې سورت فاتحه ولوستله او سورت ئې هير شو نو په اخري دوه رکعتو کې به الحمد لله سره سورت ضميمه کړي اخر کې به سجده سهوه وکړي (رواه شرح البدايه)

مسئله په وترو سنتو او نفلو کې په ټولو رکعتو کې الحمد لله سره د سورت وسل کول واجب طريقه ده. نو که په يوه رکعت ئې هير شو نو سجده سهوه به کوي سجده سهوه پري واجبيږي (رواه عالمکير)

مسئله که چا الحمدالله نه پس دوه سورتونه یا زیات ولوستل یوه رکعت کی نو پدی سره سجده سهوه نه لازمیږي نه دی کوی (رواه فتاوه هنديه)

مسئله که چا د فرضو اخري دوه رکعته ډک وکړه یا ئی یو رکعت ډک وکړو سجده سهوه پری نه کیږي (فتاوه هنديه)

مسئله که د فرضو په تش رکعت کی الحمدل الله وروسته دری پیری د سبحان الله ویلو په اندازه چپ ودریده پدی سورت کی هم سجده سهوه نه لازمیږي (رواه شرح البدایه)

مسئله که په قیام کی الحمدالله نه مخکی اتحیات ولوستله پدی سره سجده سهوه نه لازمیږي او که ئی وروسته د الحمدالله نه ولوستله نو سجده سهوه پری واجب شوه او که د فرضو په تشو رکعتو کی د الحمدالله پرځای اتحیات ولوستله هم سجده سهوه پری نه لازمیږي (رواه عالمکیر)

مسئله که په لمانځه کی چا سورتونه وړاندی وروسته ولوستل سجده سهوه نه پری لازمیږي (رواه شامی)

مسئله که په اوله قاعده کی چا دوه کرته اتحیات ولوستله نو سجده سهوه پری واجب شوه (رواه عالمکیر)

مسئله که چا د اتحیات پرځای الحمدالله یا بل څه ولوستل سجده سهوه پری واجب شوه (رواه عالمکیر)

مسئله که په وترو واجبو کی دعا قنوت هیر شو نو سجده سهوه پری لازم شوه (رواه شرح البدایه)

مسئله که امام په جهر لمانځه کی قرائت په خفیفه یا ئی خفیفه لمونځ په جهر ولوسته که امام پسی وی یا تنها وی دواړو حالاتو کی سجده سهوه پری واجب شوه (رواه دورمختار و شامی)

مسئله که د امام او مقتدیانو اختلاف راغی امام وویل چی دوه رکعته شول او مقتدیانو ویل چی دومره شول دلته د امام یقین کی ثابت وه د امام خبره صحی ده او که د مقتدیانو یقین ثابت وه نو امام به د مقتدیانو وینا عمل کوی (رواه دورمختار)

مسئله که څلور رکعتی یا دری رکعتی لمانځه کی د دوهم رکعت وروسته ئی اوله قاعده هیږه شوه دریم رکعت ته اوچت شو بیا ئی یاد شو نو که ناستی ته نژدی وه بدن ئی پوره نیغ شوی نه وه کینی به اتحیات به لولی بیا به دریم رکعت ته پورته شی داسی حالت کی سجده

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۳۵

سهوه نشته او که دریدو ته برابر وه نو داسې حالت کې به نه کینی باقی خپل لمونځ به تکمیل کړی اخر کې به سجده سهوه وکړی (رواه شرح التنویر)

مسئله که په څلور رکعتي ئی اخره قعده پریښوده پنځم رکعت ته پورته شه ترڅو ئی چی پنځم رکعت سجده نه وی کړی بیرته به کینی اتحیات به لولی خپله سجده سهوه به وکړی او که چیری د پنځم رکعت سجده ئی کړی وه قصدً وه او که سهوً وی یو رکعت به بل ورسره تل کړی شیر رکعت به پوره کړی سجده سهوه به نکړی لیکن لمونځ به راوگرځوی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که د سحر لمانځه دوهم رکعت وروسته اوله قاعدع ونه کړه دریم رکعت ته پورته شه او دریم رکعت سجده وکړه نو سلام به نه کرځوی پورته کیږی په څلورم رکعت به پوره کوی همدارنکه که د ماښام لمانځه کی اوله قاعده پریښوده څلورم رکعت ته پورته شو نو څلورم رکعت به پوره کوی دا ئی نفل شول لمونځ به بیرته راگرځوی (رواه شرح التنویر)

مسئله که چا اوله قاعده کی سلام وکرځاوه یاد ئی شو چی دا خو ځما اوله قاعده ده نو پورته کیږی به لمونځ به تکمیل کړی آخر کې به سجده سهوه وکړی او که د سلام کرځولو وروسته ئی کوم عمل وکړو لمونځ به کرځوی (رواه شرح تنویر)

مسئله که په څلور رکعتي نفلو کی اوله قاعده هیږه شوه دریم رکعت ته جک شه که دریم رکعت سجده ئی نه وه کړی کینی به او که ئی سجده کړی وه نو څلورم رکعت به پوره کوی آخر کې هم ورته سجده سهوه نشته (رواه دورمختار)

مسئله د مقیم مسافر پسی د مسافر مقیم پسی د مسبوق او لاحق لپاره لازم او ضرور دی چی سجده سهوه کی د خپل امام مطابعت وکړی په سجده سهوه کی اشتراک وسره وکړی (رواه دورمختار و رد مختار و شامی)

مسئله که امام په هیږه پنځم رکعت ته پورته شه او اخره قعده ئی هم کړی وه نو مقتدی به نه ورپسی پورته کیږی انتظار به وکړی کله چی امام کیناست سلام ئی وکرځاوه مقتدیان به هم ورسره سلام وکرځوی او که کیناست نه پنځم رکعت ئی وکړو نو مقتدیان به خپل سلام وکرځوی د مقتدیانو لمونځ وشو امام به خپل لمونځ شیر رکعت پوره کړی دوه رکعت به ورته نفل شی خپل لمونځ به بیرته نه کرځوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله په فرض سنت نفل د جمعی او د اخترو لمنځو کی د سجدی سهوی حکم یوشان دی لیکن بعضی علما کرامو فرمایلی چی د جمعی او اخترونو لمنځو کی به سجده سهوه

نکوی څکه چی کومه فتنه جوړه نشی (رواه دورمختار و ردمختار)
مسئله د ماسپښین فرضو کی اشتباه ورته پیدا شوه چی ما دوه رکعت وکړل او که دری رکعت
او که اول رکعت دی ورته ثابته نشوه نو لمونځ به مات کړی د سره د شروع کړی او که شک
ورته راغی چی دا می اول دوهم یا دریم رکعت دی نو دلته ئی چی په کوم یقین مطابق به
هغه حساب کړی داسی حالت کی سجده سهوه نشته (رواه دورمختار و ردمختار)
مسئله که پس د لمانځه نه یوه عادل سړی ورته وویل چی تا خو څلور رکعت ونه کړه دری
رکعت دی وکړل که د دی سړی وینا ئی یقین راغی چی دا سړی ریښتیا وائی د احتیاط لپاره
به خپل لمونځ راوگرځوی بدی ورته نشته بلکه بهتره ده ورته (رواه دورمختار)

د لمانځه فضیلتونه

د لمانځه د قبولیت لپاره اول باید په ښه طریقه اودس وشي په اوداسه کی مسواک
استعمال شی په خپل وخت سره په جماعت سره په پټکی تړلو سره په ارامه خشوع او
خضوع سره ادا شی. داڅکه چی علاوه د اوداسه نه تنها مسواک په استعمال ۷۰ درجی
همداسی په جماعت سره ۲۷ درجی په همدی شکل ۷۰ درجی ورته په پټکی کی چی سنت
طریقی دی الله ﷻ ورته اوچتوی همداسی خشوع او خضوع کی لکه چی حضرت عصام
رحمت الله د یوه زاهد بلخی نه پوښتنه وکړه چی ته خپل لمونځ څنکه کوی هغه ورته وویل
چی زه اول خپل اودس په ترتیب سره وکړم مسواک استعمال کړم کله چی په لمانځه ودریرم
مخی ته کعبه شریفه راولم او خپلی پښي په پل طراط راولم ښی طرف ته جنت او چپی
خواته دوزخ راولم الله ﷻ به خپل سر حاضر او ناظر وکنم مرک خپل څټ ته نږدی قیاس
کړم او دا لمونځ خپل اخرنی لمونځ وبولم چی ایا بل لمانځه پوری به ژوندی یم یا به نه یم
؟ په ارامه نیت وټرم الله اکبر ووايم نو خپل قیام قرائت رکوع سجده او خپله قاعدع په ښه
ترتیب سره وکړم نو الله ﷻ ته امید لرم چی ځما دا لمونځ قبول شی (رواه فضائل اعمال)
همدارنکه حضرت عبدالله ابن زبیر رض به خپل لمونځ چی حرم شریف کی کاوه نو د
مکی شریفی کفتری به ورتلی او د ده په سر به کیناستی کفتره به داسی خیال کاوه چی دا د
ونو تنی دی نو حکمت ئی دا وه چی په کامل خشوع او خضوع ولاړ وه نو کوم لمونځونه
چی الله ﷻ په حضور قابل د قبولیت وی د هر رکن د ادا کولو لپاره ئی دا فضیلتونه دی
لکه چی بنده په لمانځه ودریری نیت وتری د الله اکبر ووائی الله ﷻ ورته ټولی صغیره

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۳۲

کنا هونه عفو ه کوی ۲ کله ثنا اعوذ بالله او بسم الله ووائی الله ﷻ ورته د وجود د هر وینسته مقابل یوه یوه نیکی ورکوی ۳ په الحمد لله ویلو سره ورته الله ﷻ د یوه حج او عمری ثواب ورکوی ۴ کله چی رکوع وکړی او تسبیح پکښی ووائی لکه ده چی ۱۰۰ صحیفی تورات انجیل زیور او قران کریم ټول تلاوت الله ﷻ ثواب ورکوی ۵ کله چی قامه کی سمع الله لمن حمده ووائی نو الله ﷻ د رحمت په نظر ورته وکوری ۶ سجده کله چی تسبیح ووائی او الله ﷻ ورته د یوه غلام د ازادولو ثواب ورکوی ۷ کله چی سجده ختم کړی الله ﷻ ورته د ټولو انسانانو او پریانو په شمیر ثواب ورکوی ۸ کله چی سلام وکړځوی الله ﷻ د اتو واړو جنتو دروازی ورته خلاصی کړی په هره دروازه چی زړه وی داخلیدای شی

اووم باب

د روژي مبارکي بيان او مسائل ئي

روژه د اسلام د پنځو رکنو نه دريم رکن دی. په يو کال کې د رمضان د مياشتې ۳۰ ورځې روژه نيول په هر مومن مسلمان هغه که نر وی يا ښځه چې عاقل او بالغ وی فرض عين دی. او منکري کافر دی.

حضرت سلمان فارسي (رض) فرمائي چې نبی کریم (ص) د شعبان په وروستی ورځ وعظ کاوه وئې فرمائې چې ای مسلمانانو تاسو باندې يوه لويه د قدر مياشت راروانه ده ، او په د مياشت کې يوه شپه په نامه د شپ قدر چې دا شپه د روژي مياشت کې يوه بهتره شپه ده، پدې مياشت کې الله ﷻ په خپلو بندکانو باندې روژه نيول فرض کرځولي دی، پدې مياشت کې هره شپه ۲۰ رکعت تراويح هم ادا کيږي، الله ﷻ د دې مياشتې په عبادت کې ډير ثوابونه او اجر و نه بندکانو ته وعده ورکړيده چې د يوی نيکي ثواب ی غیر رمضان نه د فرضو سره برابر کښلی ده يا دا چې بنده غیر رمضان نه ۷۰ فرضونه ادا کړي وی. دا مبارکه مياشت د صبر او زغم مياشت دی. چې د صبر بدله الله ﷻ د جنت وعده کړيده نو پدې مياشت کې خلقو سره غمخوړی کول دی ، ځکه چې الله ﷻ دې مياشت کې مومن لپاره د رزق فراخی ورکوي.

وئې فرمايل چې دې مياشت کې څوک چاته روژه ماتي ورکړي الله ﷻ ورته د يوه روژه دار په پيمانه ثواب ورکوي. چې د اجر و نه او ثوابونو بدله څو چنده څو جنده ده.

د وعظ په جريان کې صحابه کرامو عرض وکړو چې ای د الله ﷻ رسوله مونږه دومره توان او قدرت کله لرو چې دومره روژه ماتي ورکړو نو نبی کریم ص ورته وفرمائې چې روژه ماتي په مړه کيده پوري تعلق نلري بلکه که روژه ماتي د يوی کجوری (خرما) په اندازه هم وی که هغه يو کيلاس اوبه يا يو بل شی وی چې د مسلمان روژه پری ماته شی (فضائل اعمال نه)

نبی کریم ص د وعظ په ادامه کې وفرمايل چې تاسی د روژي په مياشت کې يو لحظه هم په غفلت مه تيروی دا ځکه چې د الله ﷻ دا مياشت ستاسو لپاره پر دري حصو تقسيم

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۳۹

کړې ده ۱ حصه لس ورځې ی د رحمت ورځې دی ۲ حصه ی لس ورځې د مغفرت ورځې دی ۳ حصه لس ورځې ی د اور نه د نجات ورځې دی یعنی د رمضان د میاشتي ټولې ورځې او شپې یې یو یو ډیرې مبارکې او د قدر وړ دي حدیث شریف: په احادیثو کې راغلي چې د جنت ۸ دروازی دی په هغه کې د یوې دروازی نوم ریان دی چې په دی دروازی باندې بی له روژه دار نه بل هیڅ شخص داخلیدای نشي د ریان معنی سیراب ته ویل کیږي چې هر طرف ته ی لوی لوی نهرونه رنکارنک کلان قسم قسم میوی ورته الله ﷻ زرغون کړیدی. روژه دار چې کله د ریان په دروازه جنت ته ور داخل شي هغه به د قیامت په ورځ له تندې نه بلکول محفوظ وي تل به سیراب او تازه وي (رواه بخاری او مسلم شریف)

حدیث شریف: کله چې یو بنده یو نیک عمل وکړي الله ﷻ ورته یو په لس چنده اجر او ثواب ورکوي بلکه دی نه لا زیات تر ۷۰۰ پوري لیکن په روژه کې ثواب او اجر ته حد نشته دا ځکه چې روژه کې دی نه زیات اجرونه او ثوابونه موجود دي لکه څنګه چې الله ﷻ مهرباني کړې ده (فَأَنَّهُ لِي وَ أَنَا أَجْرِي بِهِ) دا ځکه چې روژه څما لپاره ده او زه به خاص د هغه لپاره بدله ورکوم (رواه فتح الباری و شرحه صحیح البخاری)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائي چې روژه دار لپاره دوه خوشحالي دي ۱ د روژه ماتي وخت ۲ د قیامت په ورځ به د خپل رب ج سره د ملاقات خوشحالي وي (رواه الخطيب)

د شب قدر شپه

د رمضان میاشت کې ټولو شپو نه د شب قدر شپه الله ﷻ ته د قدر وړ شپه ده ځکه چې الله ﷻ خپل کلام کې دا شپه د خیر، برکت او بهتره شپه ګڼلې ده چې بهتروالي ی د نورو زرو میاشتو نه چې د ۸۳ کلونو او ۴ میاشتو سره برابر ده نو چې الله ﷻ چاته د یوې شپې په عبادت کې د ۸۳ کلو او ۴ میاشتو سره برابر اجر او ثوابونه ورکوي نو دا یوه بهتره او غوره خبره ده.

۲ الله ﷻ خپل کلام پاک قران کریم ئی د لوح محفوظ نه په مکمل شکل سره دنیا ته پدې شپه رالېږي دی

۳ د آدم ع د مبارک وجود ماده ئی په همدې شپه راجمعه کړې او د جمعي په ورځ

وجود تکمیل او روح ی پکی غزولی ده.

۴ په دور منشور کی راغلی چی الله ﷻ په همدی شپه حضرت عیسیٰ ع اسمان ته خپژولی.

۵ په همدی شپه د جنت ونی هم لکول شوی.

۶ په همدی شپه د بنی اسرائیل توبه هم قبول شوی هم ده.

د شب قدر د شپې تعریف د اِنَّا اَنْزَلْنَا په سورت کی

الله ﷻ د شب قدر د شپې ټول تعریف د (اِنَّا اَنْزَلْنَا) سورت کی داسی فرمائی لکه (اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ) بی شکه قران پاک د قدر په شپه نازل شوی دی (وَمَا اَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ) آیا تاسو ته معلومه ده چی دا خومره برکتی شپه ده او د فضیلت نه ډکه ده (لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنَ الْفِي شَهْرٍ) شپه د قدر د زرو میاشتو عبادت نه بهتره ده (تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ) په دغه شپه کی ملائکی راکوزیری (والروح فیها) او پدغه شپه روح القدس (جبرئیل امین) هم راکوزیری د یوه ټولی فرشتو سره د هغه چا لپاره چی هغه د الله ﷻ په ذکر او عبادت کی مشغول وی هغوی ته د مغفرت او ببینی دعاوی کوی (يَا ذُنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ امْرٍ) د الله ﷻ په حکم هر یوه امر د خیر اخلی او مخکی خواته راکوزیری یو ټولی ملائکی راکوزیری او بل ټولی پورته خپژ او په مومنانو باندی سلامونه ادا کوی (حتی مطلع الفجر) دغه د برکتونو شپه تر شفق داغ یا سحره پوری ده (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف : نبی کریم ﷺ مبارک ارشاد دی فرمائی چی کله د شب قدر په شپه جبرئیل امین یو ټولی فرشتو سره اسمان نه مخکی ته راکوزیری. د جبرئیل امین په قومنده ټولی ملائکی سره تیت شی په هر کور، بحر، غره، او ځنکله ته ورځي د هر مومن سره پدغه شپه مصافحه کوی لیکن د هغه کور ته نه ورځي چی هلته سپی، خنزیر، او تصویرونه وی نه ورځي او د هغه چا کور ته نه ورځي چی هغه کور کی خلاف شریعت کارونه کیری او داسی خلک د الله ﷻ د رحمت او نعمت نه محروم وی او کوم کور کی چی د الله ذکر او عبادتونه کیری د هغوی لپاره دا د رحمت ملائکی ټولی د مغفرت او رحمت دعاکانی کوی داسی وخت کی الله تعالی په هغو ملائکو باندی فخر کوی چی دوی د بندکانو په پیدا کولو باندی اعتراضونه کول (رواه بیهقی او مشکوة)

د شب قدر شپې علامې

د شب قدر شپې علامتونه دیر دی ځینی وایی په دی شپه ونی ، تیکی ، غرونه ، او هر شی په سجده پراته وی بل وای په د شپه نور ځلیژی ټوله منطقه ی روښانه کړی وی ځنی وایی په دغه شپه د فرشتو د سلام اوازونه اوریدل کیری ځینی وای چی په دغه شپه د سمندر اوبه نمکینی وی همداسی ۴۶ قولونه د عالمانو ذکر شوی دی.

حدیث شریف : د حضرت بی بی عایشه رض خخه روایت دی چی نبی کریم ص فرمائی دی چی د شب قدر شپه د رمضان د میاشتی آخری لسو شپو کی او په طاقو شپو کی کوشش کوی لکه ۲۱ ، ۲۳ ، ۲۵ ، ۲۷ ، ۲۹ شپه کی وی.

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی دی چی د رمضان میاشت یوه د صبر او زغم میاشت ده که چیری پر سړی د روژی په نیولو د کرمی تندۍ او نور شی څومره تکلیفونه چی راځی هغه باید په ډیر شوق او ذوق وزغمی او برداشت ئی کړی ، نه داسی چی بعضی بی همه او بی عزته اشخاص چی د ورځی لږ غوندی وری شی یا لږ غوندی کرمی وی یا ورځی لږ اوردی وی نو د دوی شکوه او شکایت شروع شی باید داسی بی غیرتی ته ځان ونه غورځوو خپله روژه په صبر او زغم ونیسو د تراویح لمونځونه د غریبانو مسکینانو فقیرانو یتیمانو همسایه او بی وزلو سره خپله همدردی تر څو مو د لاسه کیری ورنه ونه سپموو تر څو مو د الله جل و علا رضا پر نصیب وگرځی (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف : حضرت ابو هریره نه روایت دی چی نبی کریم ص فرمائی دی چی د دری کسانو دعا نه رد کیری ۱ د روژه دار د روژه ماتۍ وخت کی ۲ د عادل پادشاه دعا ۳ د مظلوم شخص دعا چی الله تعالی د ورینځو نه پورته اوچتوی او د اسمان دروازی ورته خلاصوی او اواز به ورته وشي چی قسم دی وی ځما چی ستا مدد به کوم اکر که څه وقفه هم وکړی (رواه ترمیزی کذر فی رد غیب)

بل حدیث شریف : کی راغلی چی تاسو خپلو ځانو ته اولادو ته خادمانو ته خیری مه کوی کیری چی قبولی شی بلخصوص د رمضان په میاشت کی (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی څوک د رمضان میاشت کی د حلالی نفقی نه بل روژه دار باندی څه وخورۍ فرشتی په همدی شپه په همدی شخص رحمت لیری او د شب قدر په شپه جبرائیل امین مصافحه ورسره کوی.

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی دی چی دا خلور شیان پر خپل ځانونو عملی کړی ۱ د کلیمی شریفی ذکر چی په ډیرو احادیثو کی ذکر هم راغلی بل چی افضل ذکر هم دی ۲ استغفار ویل چی په ډیرو احادیثو کی ذکر هم راغلی دی ۳ په روژه ماتی به طلب د جنت دیرکوی ۴ او تل به د دوزخ اور نه پناه غواړی بلخصوص روژه کی به ډیر غواړی (رواه فضائل اعمال)

د روژی نیت

روژه په ۷ قسمه ده ۱ فرض عین روژه لکه د رمضان د میاشتی روژه ۲ فرض غیر معین روژه چی هغه د رمضان د میاشتی قضائی روژه ده ۳ واجب غیر معین روژه لکه چا چی د نذر روژه خوړلی وی ۴ واجب معین روژه لکه نذری روژه ۵ نفلی روژه ده ۶ مکروه تنزهی ده ۷ مکروه تحریمی روژه لکه د اختر په ورځ ایام تشریق او شکی روژی دی (رواه دور مختار و شامی)

مسئله روژه بی د نیت نه صحیح کیږی په زړه کی د روژی نیولو پخه اراده او قصد ضروری دی نو دا نیت شو . په خوله ی ویل ضروری ندی لیکن ویل ی بهتر دی نیت ی دادی (نَوَيْتُ اَنْ اَصُوْمَ عَدَلَ اللّٰهِ تَعَالٰی مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ) یا به خلص دا وائی (بِصَمِّ غَدِ نَوَيْتُ) (رواه دور مختار و رد مختار).

مسئله که چا په روژه کی نیت وکړو چی زه به سبا ته روژه نیسم لیکن د فرضی روژه نوم ی وانه خيست یا یی وویل چی سبا به زه نفلی روژه نیسم یا ی د نذری یا د کفاری نوم واخیست پدی ټولو صورتو کی نیت ی صحیح دی او روژه ی ادا کیږی (رواه بحر رائق و رد مختار)

د شکی روژی بیان

د شک په ورځ د رمضان د میاشتی په نیت سره روژه نیول منعه دی او که فرضا چا ونیوله بیا معلومه شوه چی دا ورځ د رمضان ده نو فرض روژه ئی آداشوه او که ورته معلومه شوه چی دا د شعبان دیرشم تاریخ دی نو بیا ورته نفلی کرځی که بیا ی ماته کړه نو د نفلی روژی قضائی نشته (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که د شک په ورځ چا د بل واجب روژی په نیت روژه ونیوله دا هم مکروه ده او

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۴۳

که معلومه شوه چې دا د رمضان ورځ ده نو فرضي روژه ئې ادا کيږي او که د شب قدر اخري ورځ وه د کومي روژې نيت ئې چې کړي وي وشو (رواه مصدريه و دورمختار)

مسئله که چا نيت کاوه چې صبا که روژه وه نو روژه به نيسم او که نه وه نو نه ئې نيسم نو پدې نيت سره هم روژه نه کيږي او که پدې نيت چې زه صبا روژه نيسم که رمضان وي روژه به مې وي او که روژه نه وه نو ځما روژه به نفلي روژه وي دا هم مکروه ده او که ئې دا ونيوله سبا روژه شوه نو روژه ي وشوه (هدايه مختار و ردمختار)

مسئله که چا د شک په ورځ څه خوړل ځکل کړي وي بيا ثابته شوه چې نن ورځ د رمضان ده نو ده ته لازم ده چې تر ماښامه نه څه وځوري او نه څه وڅکي خپل ځان به روژه دار غوندې ساتي کړ چې دا روژه ي نه کيږي. همداسې که د شک په ورځ څه نه خوړلي او نه څه ځکلي وي او د رمضان د ورځې ثبوت داسې وخت کې وشو چې اوس ئې نيت د روژې نه صحيح کيږي دلته به هم تر ماښامه نه خوراک کوي او نه هم څه څښاک . روژه ي هم نه کيږي (رواه مجمع الانهار)

مسئله د شب قدر په ۳۰ شپه مياشت ونه ليدل شوه يا د وريځي يا بلي وجي سبب باندې بهتره دا ده چې قاضي، مفتي او نورو خواص احتياط سبا ته د نفل په نيت روژه ونيسي ليکن عوام به د روژې نيت نکوي . نصف النهار پوري به انتظار وباسي خوراک څښاک به نکوي بيا که ثابته شوي چې نن ورځ د رمضان ده نو نيت به کوي روژه به نيسي او که نه نو پس د نصف النهار ه به ئې عوام خوري او څکي روژه به نه وي (رواه دورمختار و ردمختار)

په کومو شيانو چې روژه نه ماتيږي

که چا روژه نيولي وه په هيره ئې څه وځوړه يا ئې څه وځکل اکر که په مړه کيډه هم وي روژه ئې نه ماتيږي ولو که په هيره ئې څو واري څه وځوړل يا ئې وځکل نو روژه ي نه ماتيږي ولو که چا په هيره جماع هم وکړه پدې هم روژه نه ماتيږي (رواه شرح البدايه و هنديه)

مسئله که د چا بي اختياره څه شي لکه مچ دوږه او لوکي حلق ته لاړه روژه ي نه ماتيږي که ئې قصد وکړي نو بيا ئې روژه ماتيږي (رواه شرح تنوير)

مسئله روژه دار که رانجه يا تيل ولکوي روژه ي نه ماتيږي ولو که حلق ته ئې هم لاړل او

که قصد وی بیا پری ماتیري (رواه شرح تنوير)
 مسئله غيبت کول فحش ويل او کنخل کول غټه کناه ده ليکن روژه پري نه ماتيري ليکن
 خير او برکت به نلري (رواه قاضي خان)
 مسئله که چا خوله کنکال کړه په اوداسه کی او په خوله کی څه لوندوالی پاتی شو او هغه
 لاړو سره تیر شی روژه ی نه ماتيري او که ئی خواړه شی خوله ته واچول بيرته ی توکړل
 شيريني خوند کی پاتی شو بيا ئی هغه تیر کړل روژه ئی ماتيري (رواه دور مختار)
 مسئله که د چا غور ته اوبه لاړی روژه ئی نه ماتيري که ئی قصداً واچولی دی کی
 اختلاف دی ليکن کول ئی شه نه دی همداسی که ئی غور کی ډکی نویست خيري ئی
 راويستی روژه ی نه ماتيري (رواه دور مختار و فتح القدیر)
 مسئله د خوشبويه شيانو په بويولو باندی روژه نه ماتيري چی هغه لوکی لرونکی نه وی
 لکه کل ، عطر او عرق کلاب او داسی نورو باندی نه ماتيري بلکه مکروه کيږي (رواه
 رد مختار)

په هغه شيانو چی روژه ماتيري خو تنها قضائي پري لازميري

مسئله که د رمضان میاشت وه د ورځی ئی د روژی نیت نه وه کړی ټوله ورځ ئی روژه
 دار غوندی نه څه و خوری او نه ئی وځکل نو روژه ی نه کيږي قضائي پري واجب دی یا
 ئی نیت نه وه کړی د صبح صادق وروسته ئی نیت وکړو بيا ئی روژه ماته کړه دلته صرف د
 روژی قضائي پري لازم شوه (رواه مبسوط)
 مسئله که چا د سر یا کيډی په زخم دارو واچول هغه سر یا کيډي ته ورسیدل نو روژه
 ماته شوه او که ی دارو سر او کيډي ته ونه رسید نو روژه ئی نه ماتيري (رواه هندیه)
 مسئله که روژه دار تیکه ، کودړی ، شیشه ، اوسپنه ، خاوری یا مالوچ یا کاغذ او نور
 شيان تیر کړل یا ئی بادام د پوستکی سره تیر کړه صرف د روژی قضائي پري واجب ده (رواه
 خلاصه الفتوا)
 مسئله که د روژه دار خوله وینی شوه برابره یا زیاته وینه تری لاړه نو روژه ماته شوه پده
 هم صرف قضائي راځی او که وینه کمه وه نو روژه پري نه ماتيري او که په حلق کی د تیریدو
 سره خوند واخیست پدی هم روژه ماتيري صرف قضائي به راوړی (رواه دور مختار)
 مسئله که چیرته د روژه دار په حلق کی کلی یا باران بی اختیاره لاړه روژه ی ماته شوه

قضائي به راوړي (خلاصه فتواه و دور مختار)

مسئله که د روژه دار قی راغی که اختیاری وی او که غیری اختیاری او په ډکه خوله وی نو په داسی حالت کی روژه ماتیري قضائي به راوړي او که کمه وی قضائي پری نشته (رواه فتح الباری)

مسئله که روژه دار په هیره څه وخورل یا ئی وڅکل یا ی جماع وکړه بیا یې دا فکر وکړو چی روژه می ماته شوه بیا ئی قصداً څه وخواړه یا ئی څه وڅکل نو کفارہ پری لازمه شوه (رواه دورمختار و هندیه)

په هغه شيانو چی روژه ماتیري کفارہ او قضائي دواړه پری لازمیږي

کله چی یو عاقل ، بالغ مقیم او مسلمان په رمضان کی چی د روژی ادا کولو نیت ئی د شپې نه وی کړی بیا دغه روژه ماته کړی ولو چی چا مجبوره کړی هم وی او نه ورته څه شرعی عذر پیش شوی وی لکه حیض وغیره داسی وخت کی د روژی کفارہ پری لازمه شوه (رواه دور مختار و رد مختار)

مسئله شرعی عذر لکه د حیض راتلل او نا بالغ روژه نیول د مسافرو روژه نیول (مسافر روژه ونیوه بیا ئی وخواړه پداسی حالاتو کی کفارہ نشته بلکه قضائي به راوړي (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که د روژه داری ښځی حیض شروع شه یا ئی نفاس راغی نو روژه ی ماتیري تر هغه وخته چی پاکه شوی نه وی د دی ورځو قضائي پری شته د مانځه قضائي نلری (رواه هندیه)

مسئله که روژه دار قصداً څه وخواړی یا ئی څه وڅکل که په عذر کی نوی او بی عذرہ وی که هغه غذائي وی یا دوائی وی روژه ی ماته شوه قضائي او کفارہ دواړه پری لازم شول (دور مختار و رد مختار)

مسئله که روژه دار د نیشی یا د بلی فایدی لپاره څه وڅکول لکه چلم سکرت وغیره او دهغه لوکی حلق ته لاپه نو پدی شخص کفارہ او قضائي دواړه پری لازم شول (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که روژه دار د چا غیبت وکړ یا ی مسواک وواځه بیا ئی دا خیال وکړ چی د ما روژه ماته شوه پس د هغه ی قصداً څه وخواړه یا ئی څه وڅکل نو قضائي او کفارہ دواړه

پری لازم شوه (رواه هندیه)

مسئله که د روژي دار خوب کی احتلام وشو یا ئی په نظریا فکر سره انزال شو نو پدی دواړو حالاتو کی ئی روژه نه ماتیری (رواه دور مختار و هندیه)

مسئله که روژه دار په ذکر کی اوبه وغیره څه وخڅول روژه ی نه ماتیری او که ښځی خپل فرج کی داسی وکړی نو روژه ماته شوه قضائی به راوړی کفار په پری نشته (رواه شرح تنویر)
مسئله که نارینه د لویو بولو ځای کی او ښځه دواړو بولو ځای کی لمده کوته داخل کړه نو روژه ئی ماته شوه قضائی به راوړی او که چیری ئی وچه کوته داخل کړه نو دی حالت کی ئی روژه نه ماتیری او که ئی دوباره داخل کړه روژه ئی ماتیری قضائی به راوړی (رواه دور مختار و رد مختار)

په کومو شیانو چی روژه مکروه کیږی

مسئله که روژه دار بی ضرورته څه شی وخاکه بیا ئی توکړو چی یوه زره هم حلق ته داخل نشی داسی حالت کی روژه نه ماتیری لیکن مکروه کیږی او که ښځی د خاوند د ویری نه د کتغ مالکه وکتله پر ژبه یا دا چی د ماشوم لپاره موری څه وژول چی بچی ئی وخورى فرق نلری لیکن احتیاط پکی ضروری دی چی شی ئی تیر نشی (رواه هندیه و رد مختار)

مسئله په خوشبوئی بویولو سره چی لوکی لرونکی نه وی په تیلو لکولو او رنجو سره جی روژه کی استعمال شی کراهیت نلری په مسواک وهلو سره هم روژه نه مکروه کیږی کوشش وشي چی لوند حلق ته داخل نشی نور نو استعمال ئی زوال نه مخکی که وی یا وروسته وی (رواه دور مختار و شامی)

مسئله په کرمی کی لامبل لوند زړوکی په سینه اچول په سر اوبه اچول په خوله او پوزه کنکالولو باندی روژه نه ماتیری او کراهیت هم نه راوولی (رواه شامی)

مسئله په روژه کی خوله کی اوبه نیول دیر ساعت روژه مکروه کوی همدارنکه په استنجا کی مبالغه (دیر کوشش) کول هم روژه مکروه کوی (رواه عالمگیر)

مسئله د ښځی په ښکلولو سره روژه نه مکروه کیږی پدی شرط چی جماع نه ځان بچ کولای شی (رواه هندیه و شامی)

د كفاري بيان او مسائل

د رمضان مياشت کې د فرض روژې كفاره داده لکه ۱ مرثي به آزادي که دانشي کولي نو دوه مياشيتي پي در پي ۶۰ ورځي به روژه نيسي او که دا هم نشي کړای نو د ۶۰ مسکينانو ته به کتغ سره طعام سحر او ماښام کې ورکوي (رواه هنديه)

مسئله د كفاري دوه مياشيتي روژه به داسي نيسي چي ټولي ۶۰ روژي به پي در پي نيسي چي قضائي پکي رانشي او که فرضاً يوه ورځ ئي بي د عذر قضائي پکي راوړه نو بيرته به د سر نه خپلي شپيته ۶۰ روژي شروع کوي بي د شرعي عذر لکه حيض او نفاس (رواه شامي)

مسئله که په منځ د دوامياشتو کې ۶۰ ورځو کې د سفر مريضې يا نفاس په وجه سپري يا ښځي نه روژه ناغه شوه بيا ئي هم كفاره نه آداکيري بيا به ئي د سره خپلي روژي شروع کړي پي در پي به خپلي ۶۰ روژي پوره کوي او که چيري منځ کې د ښځي حيض پواسطه ناغه راغله خپردي کله چي پاکه شوه د خپلو روژو سلسله به جاري کړي (رواه شامي)

مسئله د روژي په كفاره کې يعني د دوامياشتو دوران کې يوه ورځ ئي په هيره سره څه وخورل يائي وڅکل يا ئي په هيره سره جماع وکړه دا چي په هيره روژه نه ماتيري كفاره هم پري نشته (رواه شرح التنوير)

مسئله کومو ۶۰ مسکينانو ته چي په كفاره کې دودي ورکوي نو داسي کسانو ته به ډوډي ورکوي چي هغه ډير وړوکی نه وي يا دا چي مخکي ډوډي هم نوي خوړلي وري وي (رواه هنديه و شامي)

مسئله د كفاري ډوډي سره کتغ ضروري دي مستحبه طريقه دا ده چي ترکاري وغيره هم ورسره وي (رواه هنديه و شامي)

مسئله که چا د يوي روژي كفاري اداکړه بله ورباندې راغله دا به هم په هغه شکل آداکوي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله که په كفاره کې ډوډي لپاره پوره ۳۰ کسان راولي نو ډوډي به ورکوي شه به ئي مړوي او ۳۰ کسانو ته چي هغه مسکينان وي د ډوډي قيمت به ورکړي داڅکه چي د ۶۰ کسانو کاله کول يوځل مشکل دي او که ئي چيري يو مسکين راوست هغه ته ئي ۶۰ ورځي او شپي ډوډي ورکړه هم كفاره ئي اداکيري (رواه دورمختار و رد مختار).

مسئله كفاره صرف د رمضان د مياشتې د روژې ماتولو كې راځي او كه چيرې چا بې له رمضان د مياشتې بله روژه ونيوله مثلاً قضائي د رمضان نفلي يا نذري روژه ئي ونيوله بيا ئي قصداً هغه ماته كړه نو صرف دى د هغې قضائي راوړي كفاره ورباندې نه كيږي (رواه هندية و رد مختار)

مسئله حضرت ابوهريره رض فرمائي چي اصحاب صُفّه تول ۷۰ كسه وه نو دى حضراتو به په ورځو ورځو هفتو هفتو روژه په نهره تيروي حتى چي كله كله به د لوژي نه پرمخكه پري وتل په انصارو كي دير مالدار خلق وه بيله جبر او ظلم نه به دوي خپل مالونه په دوي تقسيمول دوي به كذاره پري كوله (رواه دورمثور)

د فديې بيان او مسائل

هغه شيخ فاني چي غني وي نو په هغه د روژې مياشت كي د هري روژې بدله كي فديه وركول واجب طريقه ده خو ښه ئي اول د رمضان كي وركول يا آخر كي وركول دي (رواه مبسوط ، و شرح التنوير)

فديه :- د يوي روژې فديه د سر سائي په اندازه ده كه هغه جنس وي يا قيمت ئي نوهغه به مسكين ته وركوي يا دا چي مسكين يا فقير ئي سهار او بيكا د كورته راوست او طعام ئي وركړو نو پدي سره د يوي روژې فديه ادا كيږي ليكن په سرسايه كي تمليك ضروري دي هغه به مالك كړځوي (رواه مبسوط و شرح تنوير)

مسئله چا چي د رمضان روژه سفر كي يا مرض كي بلا عذره نه وي نيولي په هغه بيا فديه نشته بلكه قضائي راوړل ئي ضروري دي هغه د ده خوښه ده چي پي در پي ئي نسي او كه په وقفه ئي شكل ي قضائي راوړي (رواه شامي و هندية)

مسئله كه د مړي د تركي نه مخكي د هغه په تكفين او تجهيز ئي مصرف كيږي څه چي ورته پاتي وي د هغه نه به د هغه قرض ادا كيږي بيا څه چي پاتي وي په دريمه حصه كي د مړي د وصيت مطابق عمل درآمد كيږي متباقي به ئي ميراث خواره اخلي او كه ميراث خواره ئي نه وي نو ټول ئي په وصيت كي راځي د يوه مانځه فديه هم په اندازه د رمضان د مياشتې د روژې ده واجب هم د مانځه حكم لري (رواه سراجي)

د نذري روژې بيان

په کال کې داسې روژې شته چې په هغو ورځو کې روژه نيول منع شويدي چې هغو ورځو ته ايام نهيه وايي مثلاً د دواړو اخترونو لمړۍ ورځې د لوی اختر د مياشتې ۱۰، ۱۱، ۱۲ او ۱۳ تاريخ (رواه شرح التنوير)

مسئله که چا پر ځان متواتر يو کال روژه نيول يا ئې متواتر يوه مياشت روژه نيول نذر پر ځان ومانه يا ئې يوه هفته روژه پر ځان ومنله دلته دا شخص مجبور دی چې په خپله وعده دا منل شوی روژې ونيسي او که چيرې د دی روژو په نيولو کې دی يوه ورځ ناغه راوولی مجبور دی خپلې روژې د سر نه شروع کړي (رواه عالم کير)

مسئله نذر پر دوه قسمه دی يو ئې مطلق او بل ئې مُعَلَّقَدی.

مطلق نذر هغه دی چې شرط پکې ايشی وی مثلاً سپرې ووايي که څما ورور يا ځوی جوړ شو نو زه به يوه مياشت روژه نيسم يا دا چې ما ته الله ﷻ که ځوی راکړه به سل روپۍ نذر ورکوم

مُعَلَّق نذر هغه دی چې په هغه کې شرط نوی لکه چې ووايي زه به يوه مياشت روژه نيسم (رواه شرح تنوير)

د نفلي روژې بيان

د نفلي روژې نيت د شپې نه د ورځې د نصف النهار نه مخکې پوري کيږي دا ځکه چې کله ئې د شپې نيت نه وه چې زه به صبا روژه نيسم او ده د ورځې د نصف النهار مخکې نيت وکړو چې زه به نن روژه يم او د صبح صادق نه ئې څه نه وی خوړلی او نه يې هم څه نه وی څکلی او روژه ئې ونيوله دا روژه صحيح ده کيږي (رواه دورمختار)

مسئله که د نفل په نيت چا روژه ونيوله بيا ئې ماته کړه دلته قضائي پری لازميږي او که ښځې نفلي روژه نيولې وه حيض پری راغی روژه ئې ماته شوه قضائي به ئې راوړي (رواه دورمختار)

مسئله که چا د رمضان د مياشتې قضائي روژه پاتې وی بيا دی قضائي روژې مخکې نفلي روژې نيسي ورته جواز لري (رواه عالمکير)

مسئله د عاشورا په ورځ يعنې د محرم په لسم تاريخ نفلي روژه نيول مستحبه طريقه ده دا

ځکه چې کله نبی کریم ص مدینی منوری ته هجرت وکړو هلته ئی یهودیان ولیدل چې ټول د عاشورا په ورځ روژه وه کله چې هغوی نه پوښتنه وکړه چې د څه لپاره یاست نو هغوی ورته وویل چې په دی ورځ الله ﷺ موسی علیه السلام ته او بنی اسرائیلو ته نجات ورکړی او په دغه ورځ فرعون د ټول فوج سره رود نیل تباہ کړی او موسی ع ته ئی نجات ورکړی نو موسی ع یې په شکرانه کی پدغه ورځ روژه نیولی ده بیا نبی کریم ص وفرمائل چې مونږ هم په دغه ورځ کی خپل ځان شریک بولو وروسته نبی کریم ص د دغی ورځی روژه نیول خپل امت ته حکم وفرمایه (رواه شامی)

فایده بعضی روایاتو کی راځی چې پدی ورځ روژه نیول الله ﷺ ته اُمید دی چې د تیر کال کناهونو لپاره کفار دی بعضی علما کرام فرمائی چې پخوا دا روژه فرض وه وروسته په مستحباتو کی راغله (رواه شامی)

مسئله د شورا شیرو ورځو متعلق په ډیرو احادیثو کی راغلی چې که چا د رمضان د میاشتی روژی بیا ئی د دواړو اخترونو میاشت ۶ ورځی روژی ونیولی دا داسی کیږی لکه ده چې ټول کال روژه نیولی وی وجه ئی دا ده چې الله ﷺ د یوی نیکی بدله لس نیکی ورکوی کله چې الله خپل کلام کی فرمائی (مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرَ امْتَالِهَا) فرمائی چې چا یوه نیکی وکړه هغه لپاره لس چنده د نیکی ثواب ده نو نبی کریم ص وفرمائل چې د روژی میاشت ۳۰ ورځی دی که مونږه لس په دیرشو کی ضرب کړو نو ۳۰۰ ورځی کیږی هلته د کال د ټولو ورځو شمیر ۳۶۰ ورځی دی.

همدارنکه که څوک د شوال ۶ ورځی روژه ونیسی ۶ چې په لس کی ضرب شی ۶۰ ورځی ورنه جوړیږی اوس نو چې $۳۶۰ = ۳۰۰ + ۶۰$ ورځی شوی نو پوره یو کال ورنه جوړ شو اوس داسی ورنه جوته شوه چې دی سړی پوره یو کال روژه نیولی وی د شوال په ۶ ورځو روژه نیولو کی پی در پی والی ضروری ندی څومره چې ناغه پکی راشی فرق نه کوی لیکن د شوال د میاشتی مابین باید وی (رواه مسلم شریف)

مسئله د ګل (دوشنبی) ورځ او د زیارت (پنجشنبی) ورځ او د جمعی په ورځ همدارنکه د بزړکی (رجب) میاشتی په ۲۷ تاریخ د شب قدر په لسم تاریخ روژه نیول ډیر ثواب لری همدارنکه د لوی اختر د حج مراسمو کی د لوی اختر په نهم تاریخ هم روژه نیول ډیر ثواب لری لیکن د عرفی د ورځی روژه په خپله حاجی ته د حج مراسمو کی ورته مکروه ده دا ځکه چې حاجی د عرفی وقوف نه پاتی نشی (رواه ابو داود)

مسئله خپله نبی کریم ص فرمائلې چې د عرفې د ورځې روژه نیول د تیر کال او راتلونکي کال کفارہ کرځی در صورت چې د لوی اختر په نهم تاریخ پوره ونيول شی (رواه هندیه و رد مختار)

بل د ایام بیضی یعنی د قمری د میاشتي ۱۳، ۱۴، ۱۵، تاریخ روژه نیول په احادیثو کې ډیر راغلی دی چې دی دری ورځو روژه نیول داسې دی لکه ده چې ټول چې ټول عمر روژه نیولی وی وجه ئی دا ده چې لکه د شوال روژو کی بیان وشو چې الله ﷻ د یوه نیکی بدله لس چنده خپله وعده کړیده نو دلته چې ۳ ضرب ۱۰ شی ۳۰ ورنه جوړیږی یوه میاشت هم ۳۰ ورځی دی نو چې هره میاشت کی دی دری دری روژه ونیسی او دری دری روژی د دیرشو روژو سره برابریری پدی خاطر دی سروکال روژه نیسی (رواه ابو داود)

د اعتکاف بیان

په جومات کی د عبادت او ذکر لپاره ایثاریدو ته اعتکاف وائی. د حنفي مذهب په نزد اعتکاف پر ۳ قسمه دی ۱ واجب اعتکاف ۲ سنت اعتکاف ۳ نفلي اعتکاف. ۱ واجب اعتکاف خاص د نذر لپاره ده چې ووائی که ځما دا فلانی کار وشو و زه به دومره ورځی اعتکاف یم.

۲ سنت اعتکاف دا اعتکاف د روژې د میاشتي آخری لس ورځو اتکاف دی چې دا د نبی کریم ص طریقہ ده.

۳ نفلي اعتکاف د دی اعتکاف لپاره نه څه وخت شته او نه څه تعداد دا اعتکاف هر وخت کی کیږی د امام صاحب په نزد هر څوک چې هر څو ورځي وغواړی کولی ئی شی لیکن د یوی ورځي باید کم نه وی.

د اعتکاف هدف مقصد د اعتکاف دا دی چې د روژې په مبارکه میاشت کی د شب قدر د شپې په لاس راوړل دی او که دا شپه ونه لیدل شی دا ټوله شپه په عبادت ورته حسابیری دا طریقہ خاص د الله ﷻ ذکر کی مشغولیدل دی. د اعتکاف لپاره غوره ځایونه ۱ مکه معظمه ۲ مدینه منوره ده ۳ بیت المقدس دی ۴ جامع جوماتونه دی ۵ خپل محلی جوماتونه دی.

مسئله معتکف ته اجازت نشته چې بی ضرورت نه د جومات نه ووځی نو د ضرورت

لپاره لکه د جواب چای ، اوداسه لپاره د خوراک چنباک لپاره چی څوک نلری بل دا چی د ده ضرورت جومات کی نه پوره کیده او څوک یی د ضرورت د پوره کیدو نه وه وتلای شی لیکن وخت به نه تیروی عاجل به بیرته ځی (رواه دور مختار و شامی)

مسئله که څوک جومات کی ناست وی او هلته د جمعی لمونځ نه کیده د جمعی لمانځه لپاره بل جومات ته تلای شی لیکن وخت به ډیر نه تیروی او نه به ډیر وختی ووژی د زوال پس به ور روانیږی که هلته جومات کی لږ غونډی حصار شو فرق نلری اعتکاف ئی نه ماتیږی کوشش به کوی چی ژر جومات ته بیرته راشی (رواه در وړد)

مسئله که موذن اعتکاف وه او د اذان جای بیرون وه کولای شی چی بیرون د آذان جای ته ورشی (رواه مبسوط)

مسئله په اعتکاف کی چوپ ناسته مکروه ده خپله ژبه به ئی د خیر په خبرو سره تلاوت د کلام ربی ، احادیثو ، تهلیل ، درود شریف استغفار ، قصص الانبیا ، حکایت صالحین ، وغیره وغیره باندی باید خپله ژبه خوځوی او لمده ئی وساتی (رواه فتاوه ودودیه)

د ضرورت مطابق کولای شی جی دنیوی خبری هم وکړی او که د خرید فروش ضرورت ورته پیدا شو هغه هم کولای شی لیکن هغه شی جومات ته راوړای نشی خوړل څکل او ویده کیدل ورته شته (رواه در ورد)

مسئله که ښځی د لس ورځو اعتکاف پر ځان لازم وکانه (یعنی نذر ئی ومانه) نو دا به اول خپل خاوند نه اجازت وغواړی بیا به اعتکاف شی او که دا اعتکاف موده کی ورته حیض شروع شه نو مجبوره ده چی کله پاکه شوه نو بیا به د سر نه خپلی لس ورځی پوره کوی.

یادونه که معتکف چاته کنخل وکړی یا ئی جنک وکړو بد ئی وکړو لیکن اعتکاف ئی نه ماتیږی (رواه در ورد)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی د شب قدر شپه په ۲۱ ، ۲۳ ، ۲۵ ، ۲۷ ، ۲۹ شپه د روژی مبارکی میاشت پلاس راوړی نو دا کولای شی چی د اعتکاف په ناسته کی راوړی او که چیرته میاشت ۲۹ ورځی وی نو بیا ئی کولای شی چی په ۲۰ ، ۲۲ ، ۲۴ ، ۲۶ ، ۲۸ شپه کی د اعتکاف په ناسته کی پلاس راوړی .

خپله نبی کریم ص مهربانی کړیده چی د شب برات (شب قدر) په شپه د میاشتی په ۱۵ مه شپه کی دالله تعالی عام رحمت د مخلوق وخواه متوجی وی .

اتم باب

د زکات بيان

زکات د اسلام د پنځو ارکانو نه څلورم رکن دی چی دا رکن د روژې مبارکۍ د میاشتي فرض کیدو نه مخکې د هجرت په دوهم کال زکات پر مسلمانانو فرض شوی دی چی دا فرضیت به د قیامت پورې باقی وی چی د زکات د ورکولو تائید الله ﷻ په خپل کلام کی ۳۲ ځایه د لمانځه سره یوځای ذکر کړی ده. زکات عبادت مالی ده که څوک ئی ادا نکړی قیامت کی ورته سخت عذابونه الله ﷻ مقرر کړی دی منکر کافر دی

حدیث شریف : نبی کریم ص مهربانی کړی ده فرمائی چی چاته الله ﷻ مال او دولت ورکړی وی او د هغه مال زکات دی ورنکړی نو د قیامت په ورځ به دغه مال او دولت ورته یوکنجی مارشی او په غاړه کی به ئی پروت وی او ورته وائی به چی زه ستا هغه مال او دولت یم چی تا ورنه ذکات ادا کړی نه ده (رواه بخاری شریف)

حدیث شریف : یوه ورځ نبی کریم ص مکه معظمه کی د حطیم شریف خوا کی قرار درلوده یو شخص ورته راغی وویل چی د فلانی ټول مالونه د سمندر موجونو تبا کړی نو نبی کریم ص ورته وفرمایل چی کوم مالونه سمندر او نور طوفانونه تبا کوی علت او موجبہ ئی د زکات نه ورکول دی دا ځکه چی په کراتو مراتو د الله ﷻ د احکامو او د نبی کریم ص د ارشاداتو تاکید کیری چی تاسو خپل مالونه په زکات سره حفاظت کړی او د خپلو بیمارانو علاج په صدقه سره وکړی او د بلاکانو دفعه په دعاکانو سره وکړی (رواه کنز)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی څوک حرام مال کټی په خرڅولو کی هیڅ برکت نه وی او که صدقه د حرام مال نه ورکوی صدقه ئی قبوله نده او که په میراث ئی پریردی نو ځانته ئی د دوزخ لپاره توشه برابره کړه.

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی څوک د چا یوه لویشت مځکه په ظلم سره تصرف کړی د قیامت په ورځ به هغه مځکه د اور طوق جوړپیری غاړه کی به ورته واچول شی (رواه مشکوة)

حدیث شریف : فرمائی چی څوک ذکات ادا نکړی هغه کامل مسلمان نه دی هر څومره

چی نور عملونه وکړی فایده نه لری (رواه ترغیب)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی کوم قوم زکات ورنکړی الله ﷻ هغوی په قهطی مبتلا کوی (رواه فی الترغیب وکنز)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی کومه زنانه چی د خپلو غاړه کیو زکات ورنه کړی د قیامت په ورځ به ئی د اور غاړکی په غاړه وی او څوک چی د خپلو کوتو زکات ورنکړی همداسی د خپلو لښتیو زکات ورنکړی په قیامت کی به ئی د اور لښتی په غور وی (رواه ابو داود)

حضرت مولانا تهانوی رح فرمائی چی اعمال پر دوه قسمه دی چی یو ئی عبادت بدنی ده لکه لمونځ، ذکر او عبادت دوهم ئی عبادت مالی دی لکه زکات ورکول او صدقه ورکول دی بیا په دی ټولو عباداتو کی اوله درجه عبادت لمونځ دی دوهمه درجه عبادت زکات او صدقه ده ځکه چی الله تعالی په خپل کلام کی ۳۲ ځایه د زکات ذکر کړی ده.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چی تاسو چاته پدی غرض شی مه ورکوی چی د هغه نه زیاته بدله وغواړی د الله ﷻ په لاره خرچه کوی او خرچه کوونکی باید کوشش وکړی چی چاته څه شی ورکړی نو اخیستونکی نه باید هیڅ بدله ونه غواړی یا د هغه د شکرانکی امید وکړی.

علما کرامو لیکلی چی نیکی پر دری شیانو کامله کیږی ۱ دا چی خپله نیکی ډیره کمه وکني ووائی چی ما هیڅ ندی کړی ۲ دا چی کله ئی د نیکو خیال راشی نو په کولو ئی باید تلوار وکړی هسی نه چی د کولو خیال بیرته بدل نشی ۳ دا چی نیکی به مخفی صورت سره کوی د ریاکاری او شهرت نه ځان ساتل بلکول ضروری دی.

زکات پر څو قسمه دی :- زکات پر ۶ قسمه ده ۱ د ځناورو زکات ۲ د سرو او سپینو زکات دی ۳ د تجارت د مال زکات دی ۴ د کاز او معدن زکات دی ۵ د پیداوارو زکات دی ۶ صدقه فطر دی

په پورته شپږ قسم زکات کی څلورو مذاهبو متفقاً علیه سیوا د معدن چی د حنفیانو په نزد په عوض د زکات خمس یعنی پنځمه حصه واجب دی

مسئله که چا بل ته قرض ورکړ نو په قرض کی زکات نشته د نور مال چی نصاب ته ورسیده او کال پری تیر شی نو زکات پری واجب شو (رواه قاضی خان)

مسئله د زکات مال چی څومره زیات وی د هغه نه (خلوینبتمه) حصه زکات ورکول کیږی

مثلاً يوه شخص ۲۰۰ روپۍ لري پدې کې به پنځه روپۍ زکات ورکوي خلاصه چې په سلوکې به دوه نيمې روپۍ زکات ورکوي او په څلويښتو روپو کې به يوه روپۍ زکات ورکوي که په اداکولو کې بلا عزره تاخير راغي او دوهم کال پري تير شو نو دا شخص سخت کناهکار شو توبه به باسي او که دوهم کال هم پري پوره تير شوی وي نو بايد د دووکلونو زکات اداکړي (رواه قاضي خان)

مسئله د زکات په اداکولو کې نيت ضروري ده کله چې زکات فقير او مسکين ته ورکوي نو په نيت د زکات به ئې ورکوي بې له نيت به زکات نه اداکوي او ده سره پخوا د اداکولو نه نيت زړه کې وي (رواه شرح البدایه)

مسئله که مستحق ته ئې په نيت د زکات ورکړو او ظاهره ئې د قرض يا انعام نوم پري کيښوده نو زکات ئې اداکيږي او که ئې ماشومانو ته په نامه د اختر مبارکي ورکړي او د ده نيت د زکات وه دلته ئې هم زکات آداسو (رواه دورمختار و شامي)

مسئله زکات ، عشر ، خراج ، صدقه فطر ، نذر او کفاره کې قيمت ورکول هم جائز دی ليکن د قرباني وخت کې د قرباني قيمت ورکول جواز نلري (رواه شرح تنوير و ردمختار)

مسئله د زکات پيسې ټولې يوه فقير او مسکين ته ورکول مکروه دی زکات ورکول اداکيږي ليکن بهتره داسې ده چې دومره مقدار زکات فقير ته ورکړل شي چې د هغه ضرورت پري رفعه شي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله چا چې پدې نيت چې راځه زه به فقير په کور کې کښينوم زکات به مې اداشي دا خبره غلطه ده پدې ئې زکات نه اداکيږي يا دا چې ډوډۍ تياره کړې چې زه به فقيران راوړم دا هم غلطه ده نو زکات ئې نه اداکيږي او که چيري ئې طعام فقيرانو ته ورکړو يعنې هغه ئې مالکان وگرځول يا ئې جامې واخيستي هغوی ته ئې ورکړي او هغه ئې قبض کړي داسې حالت کې زکات اداکيږي (رواه شرح تنوير و شامي)

مسئله که څوک د زکات واجب کيدو مخکې مړ شي او زکات ئې ادا نشو کړای نو د هغه د ترکي به زکات نه ورکوي او که ئې وصيت کړي وي نو بيا به د هغه د مال دريمي حصې نه زيات ورکړي او که چيري دريمي حصې نه ئې زکات زيات وي نو لدې مال نه ئې نشي ورکولای او که ميراث خواره پري راضي وه بيا ئې کولای شي (رواه دورمختار)

مسئله نفلي صدقه ورکول هغه وخت مستحب دی چې د ده مال د خپل کور د ضرورت نه زيات وي او که نه وي نو بيا صدقه ورکول ورته مکروه ده همداسې د خپل مال تول

صدقه کول هم مکروه دی او که چیری د ده او د ده د بال بچ یقین او صبر توکل ئی وه او
 څه تکلیف سره نه مخامخ کیده بیا فرق نلری بیا داسی حالت کی ورته صدقه ورکول بهتره
 ده (رواه شامی)

زکات پر چا فرض دی

هغه مسلما چی عاقل او بالغ وی او مالک د نصاب وی د خپل احتیاج نه پیسی زیاتی
 ولری نو په هغه زکات فرض عین دی منکر ئی کافر دی د قیامت به ورځ ورته سخت
 عذابونه مقرر دی په لیونی او نابالغ باندی زکات فرض نه دی (رواه دورمختار و رد مختار)
 مسئله د سپینو زرو زکات چی نصاب دوه پنځوس نیمی تولی ته ورسیری او د سروزرو بیا
 اووه نیمی تولی دی نو چا سره چی د اصلی احتیاج نه سوا کم د کمه په پورته مقدار سپین
 زریا سره زرو وی او ملکیت ئی ولری د هر کال په تیریدو سره به زکات پری واجب دی
 مجبور او مکلف دی چی د هر کال په اخر کی په پورته پیمانه خپل زکات ورکړی (رد
 مختار)

مسئله د سرو زرو او سپینو زرو کالی لوښی وغیره باندی چی هغه استعمالوی زکات پری
 شته زکات به ئی حمتی ورکوی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله فرض ئی کړه په یوه زمانه کی د سرو زرو نیمه توله په ۳۰ روپی ده او سپین زر توله
 په یوه نیمه روپی ده د یوه سپری سره زر حاجت اصلی نه سوا پنځه روپی وی او نیمه توله
 سره زر چی کال پری تیر شوی وی نو زکات پری واجب شو دا ځکه چی نیمه توله سره زر
 په دیرش روپی دی او په دیرش روپی سپین زر پنځه څلوینست تولی کیږی او د پنځو روپو
 اووه نیم تولی نو د دلته تولی دوه پنځوس نیمی تولو ته ورسیده نو دا د زکات نصاب دی
 (رواه شرح تنویر)

مسئله که چا خپل کورونه په کرایه ورکول نو دا په تجارت کی داخل ندی زکات پری
 نشته همدارنکه که دیکونه ، پتلی او نور شیان ئی واخیستلی او په کرایه چلول دا هم
 سوداگری نه ده نو پدی هم زکات نشته په همدی شکل په لاریو او موټرو هم زکات نشته
 خلاصه پدی چی څوک چی په کرایه کوم شی چلوی په هغو زکات نشته البته کوم کرایه چی
 جمعه کړای شی هغه د نصاب حد ته ورسیری نو بیا زکات پری شته (رواه منیه و قاضی
 خان)

مسئله کوم مال چې څوک سوداګري پري کوي (تجارت) کوي دلته ئي که د خپل ضرورت لپاره څه پري اخيستي وي نو زکات پري نشته او بيا ئي د خرڅولو اراده وکړه بيا هم زکات پري نشته البته چې وروسته له خرڅلاو نه که کال پري تيريږي نو بيا زکات پري شته (رواه شرحه هدايه)

د قارون قصه

په سورت القصص کې او په اتمه رکوع کې د قارون قصه داسې راغلي ده چې قارون د موسي ع د تره ځوي وه او په بنی اسرائیلو کې يو غټ سرمايه دار وه چې د ده د خزانو کنجیاني (کيلي کاني) به ئي يوه قوي شخص پورته کولای نشوي حضرت موسي ع د الله ﷻ د حکم په اساس ورته وفرمايل چې دومره تکبر مه کوه او د الله ﷻ حکم ته غاړه کيږده په خپل مال دولت مه نازيکه د اخرت لپاره ډير تلاش کوه داځکه چې الله ﷻ تاته هر څه او فریمانه درکړي دي او الله ﷻ تاسره ډير احسان کړي دي نافرمانی مه کوه او دنیا که فساد مه خپروه ځکه چې الله ﷻ فساد نه خوښوي قارون عليه لعنت ځواب ورکړو چې د ما څه شتمنی ده دا ما خپله په خپل کمال او خواریو باندې پيدا کړي نو دا مال او دولت ماته چا غیبی نه دی راکړي او نه چا احسان راسره کړي د قارون پدې ځواب الله (ج) ډير په غوصه شو ولي چې دی بی دینه د پخوانیو امتونو نه هم عبرت وانه خيست چې هغوی د ده غوندې سرکشي کړي وه چې ټول تبا شول د جهنم کندی ته وغورځيدل. موسي ع بيا ورته پيشنهاده وکړو چې الله ﷻ حکم کړي چې باید د خپلې هستي او مال ذکات ورکړي قارون تکراراً بيا د زکات ورکولو نه بلکول انکار وکړو خپلو طرفدارانو او خلکو ته ئي اعلان وکړو چې پر مونږه او تاسو باندې موسي ع دا مال او دولت فيرزو نلري غواړي چې د مونږه په څه ظريعه مال او دولت حاصل کړي نور ټول حکمونه ئي مونږه عملی کړي لیکن دا حکم ئي نه عملی کوو راځي چې موسي ع ته يوه لاره جوړه کړو او خپل ځانونه ورنه بيغمه کړو ټولو ورسره ومنله قارون ورته وويل چې ما يوه بدکاره ښځه پوه کړي او هر څه می ورسره منلی دی هغه به په موسي ع تهمت ولکوي اول به ئي بدنام او خلکو ته په درواغو رسوا کړو وروسته به ئي د ټول قوم مخکي په جزا د اعمالو ورسوو هغه وه چې موسي ع بيا ورته وويل چې ای قارونه د الله ﷻ حکم ومنه او خپلو مالونو زکات وباسه قارون ورته وويل چې ای موسي ع ته تل ماته وائی چې د الله ﷻ حکم ومنه داسې وکړه چې ته سبا

ته يا بله ورځ د ټولو بنی اسرائیلو مشران راوغواړه ټولو ته د الله ﷻ حکم بیان کړه چې ټول ئی ومنو موسی ع د ده دا خبره هم ومنله بله ورځ ئی ټول بنی اسرائیل راوغوښتل موسی ع ممبر ته خیري د الله ﷻ حکمونه ئی چې څه بنی اسرائیلو ته بیان کړي کله چې حضرت موسی ع د الله ﷻ د حکمونو په بیان شروع وکړه او ورته وئی ویل چې ای خلکو د الله ﷻ عبادت کوی د هغه سره هیڅوک شریک مه جوړوی د صله رحمی او نور حکمونه ئی ورته بیان کړل دا ئی هم ورته وویل چې کوم شخص ښځه ولری او هغه زنا وکړی باید رجم یعنی سنکسار شی په عین وعظ دوی ورته وویل ولوکه ته هم یی او دا کار وکړی باید سنکسار شی موسی ع ورته وفرمایل بلی هوکه ما نه د زنا فعل صادر شی هم باید زه سنکسار شم دی وخت قارون ښځی ته وائی چې جکه شه حال ووايه ښځه پورته کیږي الله ﷻ د بدکاری ښځی ژبه په حق چلولو جاری کوی په فصاحت اعلان کوی چې ای موسی ع ته بلکول پاک معصوم او سپیڅلی شخص یی او په حقه پیغمبر ئی قارون او ملکری ئی ټول په خیانت کی تا سره روان دی غواړی چې تاته توتیه جوړه او تا پکښی راکیر کړی د دی ښځی پدی اقرار سره اکثره بنی اسرائیل مسلمان شول او خپله موسی ع الله ﷻ ته په سجده لوړی د الله ﷻ شکرانکی اداکوی چې الله ﷻ له دی بدبختی نه ورته نجات ورکړو په همدی سجده کی د الله ﷻ د خوا نه په حضرت موسی وحیه راغله ورته وئی وفرمایل چې ای موسی ع نن ورځ می درته د مخکی اختیار درکړی ده هر څه امر چې پر ځمکی کوی درته تابع داره ده کله چې موسی ع سر پورته کوی ځمکی ته حکم کوی چې قارون سره د ټولو ملکرو ټول ونیسه او تیر ئی کړه ځمکی دفعتاً قارون ملکری ئی سره د مال او دولت سره ئی خپلی خپتی حواله کړه د ځمکی د تیرولو حالت کی ټولو موسی ع ته ډیر عزرونه او زاری وکړی لیکن حضرت موسی ع د یوه عذر او زاری ونه منلی ټول ئی غرق کړل د قارون د غرقیدو وروسته د الله ﷻ د خوا نه بله وحیه راغلی ورته وئی فرمایل چې ای موسی ع که چیری قارون خپله یا د ده هر ملکری چې یوه هم ماته رجوع کړی وای او له ما نه ئی مدد او کمک غوښتی وای نو ما به دوی ټولو ته نجات ورکړی وای دا چې دوی ټولو د خپل امید او توجو ما نه واپروله او ستا خواته ئی متوجی کړه ځکه تبا او برباد شول (رواه فضائل صدقات و فضائل اعمال)

د زکات مسحقين څوک دی

د زکات مستحقين مسکين يا فقير مسکين دی. مسکين هغه اشخاص دی چې د یوې ورځې کزاري نه بل څه ورسره نه وي.

فقير هغه دی چې څه مال ورسره وي لیکن د پس انداز څه حصه پکې نه وي (رواه شرح تنوير)

مسئله که د چا سره زر يا دوه زره روپۍ نقدی وي او هغه ئی د ضرورت نه زیاتي وي نور څه نه وي ورسره قرضدار هم وي کله ئی چې قرض اداکړو بيا ده سره دومره روپۍ پاتي شوی چې نصاب ئی پوره کاوه نو زکات به ئی ورکړی او که ئی نصاب نه پوره کاوه نو زکات پری نشته همداسی یو سړی د کوره ووت په لاره کې غلو پیسې ورنه غلا کړي يا بل څه مصیبت ورته پېښ شو تر کوره ورسره خرچه نه وه داسی شخص زکات اخیستلای شی ولوکه دولت مند هم دی (رواه هنديه)

مسئله د زکات په پیسو باندی جومات، مسافرخانه، پل وغیره په تعمیر کې مصرف کول يا د مړي تکفين او تجهيز لکول درست نه دی زکات پری نه اداکيږي دا ځکه چې تمليک د فقير پکښی نه راځي داځکه چې د زکات پیسې به حتمي فقير قبض کوی (رواه فتاوه عالمکیر)

مسئله خپل مزدور او چاکر او نوکر ته زکات ورکول کيږي چې هغه مستحق وي لیکن په تنخوا کې ئی ورته مجرا کولای نشي (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله خپل اصول او فروع ته زکات ورکول جواز نلري زکات ورکوونکی خپل پلار نيکه مور انا چې د مور خوانه وي زکات نشي ورکولای همدارنکه خاوند خپلی ښځې ته او ښځه خپل خاوند ته زکات نشي ورکولای لیکن علاوه له دینه نورو نسبتی رشته دارانو ته ئی ورکولای شی کوم چې مسح د زکات وي لکه خور ورور وراره خورزه تره ماما ترور وغیره (رواه هنديه و رد مختار)

مسئله میری، پلندر، برکتی، رضاعی مور او پلار، رضاعی ځوی او لور ته د زکات ورکول جواز نلري باید داسی اشخاصو ته زکات ورنه کړي (رواه هنديه و شامی)

مسئله لیونی نابالغ ته چې اهل د قبض نه وي زکات ورکول ورته جواز نلري لیکن د هغوی ولی ته بيا زکات ورکول کيږي چې هغه د ولی يا نابالغ واکدار وي (رواه دورمختار و شامی)

د څارویو زکات

کله چې سائمه څاروی نصاب ته ورسیده او یو کال پری تیر شو نو پر هغوی زکات واجب دی سائمه څاروی هغه څاروی دی چې د کال په اکثره حصه کی په خپله څری او په کور کی ولاړ نه وی. چې واشه او کپاه کور ته نه راوړل کیږی او که چیری ئی نیم کال بیرون څرکاوه او نیم کال ئی کور کی ولاړ وه کیا وغیره ئی کور ته ورته راوړل که ئی هغه په قیمت راوړه یا بی قیمتته نو داسی څاروی سائمه نه دی. بل دا چې کوم څاروی د شیدو لپاره ساتی یا ئی د نسل لپاره یا ئی د څرخولو یا ئی لپاره د بار وړلو لپاره یا ئی د سورلی لپاره ساتلی وی یا ئی د حاللولو لپاره د چاغښت لپاره ساتلی وی نو دا قسم مال سائمه کیدای نشی نو زکات هم پری نشته.

او که د تجارت لپاره وه سوايم نندی داسی حالت کی به د تجارت زکات ورکوی همدارنکه اوبښان کاومیشی غواوی پسونه وزی او نور داسی څاروی په سائمو کی حسابیری لیکن دشتی څاروی په سائمو کی نه حسابیری (رواه هندیه)

د وزو او پسو زکات

که وزی او پسونه د څلوېښتو نه کم وی زکات پری نشته نو کله چې څلوېښتو ته ورسیده تر ۱۲۰ وزو او پسو به ۱ پسه یا یوه وزه زکات ورکوی یو سلو شل ۱۲۰ نه تر ۲۰۰ چې ورسیدل نو بیا به تر ۳۹۹ پوری ۳ زکات ورکوی په ۴۰۰ کی به بیا ۴ زکات ورکوی همدارنکه به ئی په ترتیب سره به په سلو کی یو یو زکات ورکوی (رواه دورمختار و شامی)

د غوا او میخو زکات

غواکانی او میخی که ۳۰ نه که کمی وی نو زکات پری نشته کله چې ۳۰ شوی نو بیا به یو کلن خوسی زکات ورکوی بیا کله چې غواکانی او میخی ۴۰ ته ورسیده نو تر ۵۹ پوری به د غوا یا د میخی ۲ کلن بچی زکات ورکوی بیا کله چې ۶۰ ته ورسیده نو بیا به دوه یوه نیم کلن بچی زکات ورکوی همدارنکه به په هر ۳۰ دانو کی یو کلن بچی او په هر ۴۰ دانو کی یو دوه کلن بچی زکات ورکوی (رواه دورمختار و رد مختار)

د عشر بیان او مسائل ئی

مسئله د آبی یا بارانی ځمکې چې اوبه ئی د ویالې یا نهر نه وی نو پدی ځمکه عشر شته او خپل عشر به ځمکې نه لسمه حصه ورکوی او که چیرې د هغې ځمکې اوبه چې هر هېت نه وی بیا ئی په قیمت ورته اخلي نو بیا د داسې ځمکې عشر شلمه حصه ورکول کیږي همداسې د باغ حکم هم دی (رواه شرح تنویر)

مسئله د میوه داری ځمکې نه هم د میوې نه عشر ورکول کیږي همدارنګه که ځمکه کې میوې دانی وی یا ترکاری وی با قاعده عشر ورنه ورکول کیږي (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله کور یا حویلی کې د چا ترکاری ، میوې داری ونی یا نور شی وی عشر پری نشته (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله عشر د ځمکې په مالک کیږي لیکن بعضی علما کرام فرمائی چې څوک په خپله د حاصل خاوند وی هغه که د ځمکې خاوند وی یا دهقان وی نو په دواړو عشر واجب دی (رواه شرح تنویر)

د صدقې فطر بیان

په چا چې زکات واجب وی او که نه وی لیکن صدقه فطر پدی واجب دی خپله او د بچو صدقه فطر به ورکوی

مسئله د خپل پلار، مور، بی بی د بالغ ځوی یا د لور پر ده صدقه ورکول واجب ندی که دوی فقیر یا مالدار وی نو خپله به صدقه فطر ورکوی او اداکول ئی پری واجب دی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله په هغه ښځه چې صدقه فطر واجب وی نو صرف خپله صدقه به ورکوی (رواه رد مختار)

مسئله د اختر د لمانځه مخکې د صدقه فطر ورکول بهتر دی که د مجبوریت د وجې وروسته ورکړی فرق نه لری (رواه دورمختار و شامی)

مسئله په صدقه فطر کې غنم ، اوربشی ، اوږه ، جوار چینی یا داسې نور یا ئی قیمت چې هغه د غنمو د قیمت یا پیمانه وی ورکول کیږي (رواه شامی و هندیه)

مسئله د صدقې فطر اندازه خورد کم یو چارک یا پنځلس خورده او صدقه فطر د کیلو په

حساب ۱ کیلو او ۶۴۱ کرامه یا ۱۶۴۱ کرامه ورکول کیږي (رواه هدایه و علامه شامی)
مسئله په زکات کی فقیران دی یعنی زکات فقیرانو او مسکینانو ته ورکول کیږي صدقه
فطر هم خوارانو فقیرانو او مسکینانو ته ورکول کیږي (رواه دورمختار ، و رد مختار)
مسئله په صدقه فطر کی د جنس په عوض د هغه قیمت ورکول هم واجب دی لیکن د
جنس ورکول بهتر دی (رواه شامی)

نهم باب

د ځنکدن د حالت بيان

کله چې انسان بلخصوص مسلمان له دینا رحلت کوی نو سنت طریقه دا ده چې ځنکدن وخت کی به د هغه شخص مخ ښی اړخ قبلې خواته وگرځوی لیکن مخکی باید دی راستن ته برابر اچولی وی ځنی وائی چی ستونی ستخ به ئي خملوی پښي به قبلې ته وغزوی سر لاندی به څه شی ورته کیږدی چی د اسمانه یعنی پورته کتلو نه بچ شی مخ کی باید خملولشوی وی داسی حالت په اړخ اړول او را اړه ول ئي تکلیف ورکاوه په خپل حال به ئي پریردی کله ئي چی ساه اخیستل ژر ژر شروع شول پښی ئي سستی شوی د دریدو نه ودریدی پوزه ئي ککه شوه او د دواړو غورو او کیږی د ویښتانو د شنکیدو ترمنځ ئي هغه ځایونه کښیناستل نو دا علامت د ځنکدن دی دفعتاً به ورته په نرم اواز دکلمی شریفی تلقین ورته شروع کړی ویونکی به خپله کلمه شریفه (لااله الاالله محمد رسول الله) لولی چی د ده ورته فکر شی او دی ئي هم ولولی لیکن نه به ورته وائی چی کلمه ووايه دا چی د ځنکدن حالت سخت دی چی بل څه ئي د خولی نه ونه وزی یا انکار ونه کړی.

دکلمی شریفی د تلقین نه مقصد دا ده چی ځنکدن کی د ده ژبه په کلمه د شهادت جاری شی که چیري ئي یو ځلی کلمه شریفه وویل کفایت کوی تلقین کوونکی به نور د کلمی تلقین بندوی ولی مراد حاصل شوکه ئي وروسته دکلمی شریفی ویلو ئي خبری وکړی نو تلقین کوونکی بیا ورته دکلمی شریفی تلقین شروع کړی بیا به سورت یاسین پری شروع کړی دا ځکه چی د سورت یاسین په لوستلو ځنکدن اسانه کیږی او که چیري خداخواسته د ځنکدن حالت چا نه د خولی نه د کفر خبره وځي نو بد به پری نه وایو داسی به وایو چی د ځنکدن حالت کی د ځنکدن د شخص نه عقل ئي پر ځای نه وی ځکه دا خبره ورنه ووتله نو دا معاف دی الله جلّ و علا د عفوه ورته وکړی (رواه دورمختار و بحر رائق)

مسئله د سا وتلو وروسته به د مړی اندامونه برابر کړی شی سترکی به ئي پټي شی زنه به ئي وتړل شی د دواړو پښو کوتی به ئي وتړل شی او که سترکی ئي نه پټیدی په قراه قراه به ورته پټي شی پدی حالت کی به بسم الله وعلی ملة رسول الله به وائی نور به مړی باندی تر

غسل ورکولو د قرانکریم لوستل مکروه دی کله ئی مړی وغزاوه نو څه خوشبوئې به پری ولکول شی پدی وخت کی که څوک جنوب وی یا ښځه د حیض او نفاس حالت کی وی نو هغه به ورنه وځي بیا ئی څومره چی د وس پوره وی نو د مړی تکفین او تجهیز په چالاکی وکړی دا ورته بهتره خبره ده (رواه فتاوه هندیه و شامی)

مجاهد رحمت الله فرمائی چی کله سړی د مرک حالت ته نږدی شی دی حالت کی ورته د مجلس یاران او ملکرو صورتونه مخی ته ورته راشی نو که د مجلس ملکری ئی صالح او نیک خلک وی هغه ورته راشی او که چیری د مجلس ملکری ئی فاجر او فاسق وی هغه به ئی مخی ته راشی دا اوس د مونږه قضاوت پوری اړه لری چی کوم ملکری بهتره دی.

حضرت سوفیان رح فرمائی چی کله ملک الموت د انسان زړه د مرک حالت کی مسحه کړی دی وخت کی دی د خلکو پیژندکلوی نه بلکول خلاص شی ژبه ئی بنده شی دنیوی ټول شیان هیرکړی فرمائی چی پداسی حالت کی که انسان د مرک په نشه سپور نوی نو د ځنکدن د سختی د وجی به په ناستو خلکو توره وچلوی بعضی روایاتو کی راځی چی کوم وخت سا حلق ته راشی نو په دغه وخت شیطان ابلیس د ده د کمراه کولو ډیر کوشش کوی چی انسان کمراه کړی او خطا ئی باسی.

حضرت جنید رحمت الله کله چی وفات کیده چا ورته کلمه شریفه لا اله الا الله تلقین کوله د مبارک ورته وویل چی ما دا کلمه مخکی یاده کړی او دا مبارک لفظ می هیرکړی ندی چی اوس ئی تانه یاد کړم فعل الحمدل لله دا می وظیفه ده او ژبه می پری روانه ده. بل ځای کی یوه جلیل القدره صحابی فرمایلی چی ماته یوه عابد وویل چی یو سړی بصره کی وفات کیده خلکو به ورته کلمه شریفه د (لا اله الا الله) تلقین کوله او د ده پر ژبه به لس لس روپی او دا هم په لس لس روپی د ژبی وتله.

حضرت موسی ع کله چی وفات شو الله جل ورنه وپوښتل چی د مرک حالت دی څنکه وه ؟ بیان ئی وکړه نو موسی ع ورته وویل چی یا الله جل ته بهتره هر څه عالم یی لیکن ما خپله د ځنکدن حالت پر ځان داسی احساس کړو چی څنکه یو سړی ژوندی مرغه په اور د کبابولو لپاره اړه وی او را اړوی چی هغه نه مری نه ئی سا وزی او نه الوتلی شی او نه په بله طریقه ځانته نجات ورکولی شی او هغه په اور کبابیږی

په یو بل روایت کی د ځنکدن حالت داسی بیان کړی لکه څنکه چی ژوندی چلی

(وزه) په ژوند د پوسته کوی یا د پوسته کیري

حدیث شریف: نبي کریم ص فرمایلي چي د ځنکدن د حالت مشکل داسي دی لکه څنکه چي انسان په خپل بدن باندې ۳۰۰ توري داسي خوړلي وي چي د هري توري پرهر ئي پر بدن پوره شکاری نو دی ۳۰۰ تورو د زخمونو درد بدن ته او د ځنکدن سختي درد يوشان وي (الحديث)

حدیث شریف: د نبي کریم ص ارشاد مبارک دی فرمائي چي اي خلکو تاسو د مرک نه مخکي د خپلو کناهونو توبه وباسي او په نیکو اعمالو تلوار وکړي هسي نه چي په بل کار مصروف شي او توبه درنه پاتي شي الله ﷻ سره خپل زړه وتړي خپله ژبه په ذکر عادت کړي او خپله صدقه مستحقينو ته خفيه ورکړي (رواه فضائل اعمال)

يو بزرگ فرمائي چي دا د تعجب ځای دی چي څوک پدي يقين ولري چي مرک شته او هر وخت راتلونکي دی نو ولي بيا دی په لږ غوندي شادي کي خوشحالي کوي بل د تعجب ځای دا دی چي څوک پدي يقين ولري چي دوزخ حق دی حشر ئي معلوم ندی نو بيا ولي په خبره دی خاندی

بل د تعجب ځای دا دی چي څوک تل د دنيا انقلاب ويني نو بيا ولي دنیوی خبرو باندې مطمئن کيږي او ژوند ته نور هم شکلا ورکوي

بل د تعجب ځای دا دی چي څوک پدي يقين ولري چي تقدير حق دی څه چي ورته مقرر وي هغه به ويني نو بيا ولي مصيبتونه اوچتوي

يوه ورځ حضرت بي بي عائشه رض نبي کریم ص نه پوښتنه وکړه چي اي د الله ﷻ رسوله ص چي بي د شهادت نه بل څوک له شهيدانو سره داخليدای شي او د شهادت درجي وړای شي نبي کریم ص ورته وفرمايل چي څوک يوه شپه او يوه ورځ کي سل واري مرک ياد کړي نو هغه شخص د شهيدانو دله کي شامل دی (رواه فضائل صدقات)

حدیث شریف: نبي کریم ص فرمایلي چي تاسو مرک ډير ډير يادوي ځکه چي دا عمل ستاسو کناهونه لري کوي او د دنيا سره بي رغبتی پيدا کوي (رواه فضائل اعمال)

د مړي د لمبولو د طريقي مسائل

مسئله مړي ته د لمبولو مستحبه طريقه داسي ده ۱ به تخته راوپه شي لږ غوندي خوشبوئي به ولکوي شي مړي به پري ځملول شي جامي به ئي په قراره وباسي په فرضو به ئي پرده تر

زنکنو به ئي پټ کړی. که ماشوم وی نو بیا ورته د پردی اچول ضرورت نشته بی د غسل ورکوونکی او کمک کونکی نه بل څوک نه وی (رواه عالم کیر و شامی)

مسئله مړی ته په غسل ورکولو غسل ورکوونکی باید خلته پلاس کړی اول به استنجا ورکړی اول به استنجا په لوتو ورکړی وروسته به ئی په اوبو استنجا ورکړی په استنجا ورکولو کی به اوبه په پرده اچوی لاندی به استنجا ورکړی بیا به د استنجا خلته لری کوی بیا به ئی دواړه لاسونه تر مړوند پوری دری کرته ومینځی بیا به ئی خوله دری واری ومینځی حتی شونډو لاندی به ئی اوبه ور ورسوی او کوتی به پری ووهی بیا به ئی پوزه دری کرته ومینځی بیا به ئی مخ دری کرته ومینځی بیا به ئی دواړه لاسونه تر څنکلو پوری دری دری واری ومینځی بیا به ی د سر مسحه وکړی. بیا به ئی دواړه پښي تر بجلکو پوری دری دری واری ومینځی اول به ښی لاس او ښی پښه بیا به چپ مینځی که چیری مړی جنوب وه یا ښځه په حیض او نفاس کی وه نو عالمان فرمائی چی د چهار اندام اودس وروسته به د مړی سر او ژیره په صابون یا بل شی ومینځی چی صفا شی پدی شرط چی سر ئی وینستان ولری بیا به مړی په کین اړخ څملوی په شیر کرمه اوبو به چی عود یا بیری پانی پکښی جوش شوی وی نو دری واری به د سر نه تر پښو پوری واچوی چی ټول بدن ته ئی اوبه ورسیری. بیا به ئی په تخته شاتخته څملوی د سر نه تر پښو پوری به دری کرته اوبه پری واچوی چی ټول لوند شی بیا به ئی په ښی اړخ څملوی د سر نه په پښو پوری دری کرته اوبه پری واچوی چی ټول لوند شی بیا به غسل ورکوونکی مړی لږ غوندی ناستی ته برابر کړی که څه شی خپته کی وی چی هغه خارج شی

کله چی مړی اول کی پر تخته ږدی د سر حصه ئی د پښو د خوانه لږ غوندی پورته وی کله چی پر تخته غسل ورکړای شو بیا به ئی اول په ښي طرف وروسته به سر وروسته په چپ طرف تر پښو پوری د عودو او کافورو اوبه پری واچوی بیا به ئی په یوه پاکه ټوټه وچ کړی مړی ته داسی غسل ورکول یو سنت طریقه ده (رواه دورمختار و ردمختار و فتاوه هندیه)

نوبت د ضرورت وخت کی چی د مړی د سر نه تر پښو پوری اوبه واچول شی او ټول بدن ئی وبهیری او لوند شی داسی حالت کی فرض ادا شول

مسئله د مړی وینستان تراش کول د نوکانو اخیستل او د وینستانو کومنځول مکروه دی (رواه ردمختار و شامی)

مسئله غاسل به بلکول د مړی عیبو ته نظر نه کوی او نه به ئی افشا کوی او که چیری مړی

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۶۷

ته ئې خپل او خپلوان غسل ورکړي دا ورته بهتره ده او مړي ته بايد صالح خلک غسل ورکړي (رواه دورمختار)

مسئله ښځې ته د خاوند غسل ورکول جواز نلري او که خاوند مړ شي ښځه ئې غسل ورکولای شي دا ځکه چې د خاوند په مرک سره نکاح نه فسخه کيږي (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که ښځه مړه شوه غسل ورکولو ته ئې نه بله ښځه وه او نه ئې بل محرم وه نو بيا به غير سړي خلته پلاس کوي تيمم به ورکوي ليکن کوري به نه ورته سترگي به ئې پټوي (رواه قاضي خان)

مسئله که د مړي صرف سر پيدا شو نو غسل ورته نشته او که بدن ئې پيدا شو او نيم نه زيات وه سر ئې ورسره وه غسل به ورکړي دفن به ئې کړي او که چيري نيم بدن ئې پوره وه نيم نه کم نه وه او سر ئې ورسره وه غسل به ورکوي دفن به ئې کړي (رواه بحر رائق)

مسئله يوځای کې لاشونه ډير وه د مسلمان او کافر فرق نه کيده داسې حالت کې به ټولو ته غسل ورکړي کفن به هم ورکړي او په يوه هديره کې به ئې ښخ کړي (رواه شامي)

مسئله کوم وخت چې مړي نابالغ وه هغه که نر وي يا ښځه وي هر يو غسل ورکولای شي (رواه شامي)

مړي ته د کفن ورکولو طريقه او مسائل

مړي ته غسل ورکول په ژونديو باندې فرض کفائي ده (رواه شرح تنوير و شامي).

مسئله نارينه لپاره مسنونه کفن درې زړوکی دی ۱ ايزار ۲ قميص ۳ او لفافه ده ۱ ايزار (دوهم خادر) دا د سر نه تر پښو پوري ده.

۲ قميص د مړي نه تر قدم پوري چې دا تکه په بر شکول کيږي دومره وشکول شي چې سر د مړي پکښې ننوزي

۳ لفافه دا د ايزار لږ غوندي اوږده ده دا د دی لپاره اوږد نيسي چې مړي ټول پکښې تاو شي د سر او پښو خواوې ئې وټرل شي (رواه دورمختار)

مسئله او د ښځې لپاره بيا مسنونه کفن پنځه زړوکی دی چې درې ئې د مردانه په شکل دی څلورم ئې سینه بند دی او پنځم ئې خمار (ټکري) دی چې شرعي درې کزه وي (رواه بحر شامي و دورمختار)

نارینه ته د کفن ورکولو طریقه : ۱ به په کټ یا غولی لفافه وغوړول شی ۲ د پاسه ئی بیا ایزار وغوړول شی ۳ بیا به د قمیص نیمه حصه پری وغوړول شی نیمه حصه به ئی سر خوا ته ټوله کیږدی کله ئی چی مړی په صافی وچ کړو د تختی نه به ئی په قراره پورته کړی پکښی دی خملوی اول به ئی سر په قمیص کی ورنه نباسی لمن به ئی په سینه تر زنکنو پوری وغوړوی د غسل پرده به ورنه ټوله کړی دوهم به د ایزار چه خوا وروسته به ئی ښی خوا پری راټوله کړی. بیا به د لفافی چه خوا وروسته شی خوا پری راټوله کړی د لفافی سر خواته او پښو خوا ته به ئی وتړی (رواه شامی و دورمختار)

ښخی ته د کفن ورکولو طریقه : ۱ به لفافه په کټ یا غولی وغوړول شی ۲ د پاسه به ئی ایزار وغوړول شی د ایزار د پاسه ۳ به د قمیص نیمه حصه وغوړول شی او بله نیمه حصه به ئی سر خواته ټوله پریږدی ۴ د قمیص پر سر به د تخرک په استقامت سینه بند واچول شی مړی به پکښی کینودل شی نو پدی وخت کی به د مړی کوڅی دوه حصی کړی یوه حصه به ئی د قمیص د پاسه د سینې ښی خوا ته او بله حصه ئی د سینې چپی خوا ته اوږدی واچول شی بیا به ټکری د هغه پر مخ او ویښتانو باندی وغوړوی لیکن نه دی تړی او نه دی کلوله کوی نو بیا به ئی په ترتیب سره اول د ایزار چه خوا وروسته ئی ښی خوا پری راواړوی سینه بند به ټکری نه پس او ایزار نه مخکی تړل هم جواز لری او که د ټول کفن د پاسه ئی وتاړه هم جواز لری (رواه دورمختار شامی و بحر)

مسئله نا بالغ متوفی ته کفن د بالغ په شکل کفن ورکول کیږی البته چی د هغه موافق وی او که چیری واره وی نو هلك ته دوه یو ایزار او بل خادر ورکول کیږی او که نجلی وه نو هغی لپاره دری جامی وی او که دوه جامی وی فرق نلری (رواه عالمکیر و شامی)

مسئله که د انسان یو اندام یا نیم بدن بی له سره پیداشو نو کفن نه ورکول کیږی یوه ټوټه کی به ئی تاو کړی شخ به ئی کړی او که بدن ئی نیم نه زیات وه یا پوره نیم وه او سر ئی ورسره وه نو بیا به پوره کفن ورکوی (رواه شامی)

مسئله که په قبر کی مړی پیداشو او خراب شوی نه وه که تازه وه کفن به ورکړی وروسته به ئی ښخ کړی (رواه شامی)

مسئله د کفن لپاره سپین تار والا کفن غوره ده هغه که نوی وی یا مینخل شوی وی د وړیو او خرمنی کفن مکروه دی همداسی د ښخی لپاره ورینمین کفن جواز لری نارینه ته مکروه ده (دورمختار و شامی)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۶۹

مسئله نارینه ته که دری ټوټې کفن نه وه دوه ټوټې هم ورته جواز لری چی هغه یو ایزار وی او یوه لفافه کفایت کوی له دی نه کم مکروه دی (رواه دورمختار و رد مختار)
مسئله که د ښځې لپاره پنځه کفنه نه وه نو دری ټوټې هم ورته کفایت کوی چی یو به ایزار وی یوه به لفافه وی او دریم به ټکری وی ورته کفایت کوی (رواه کنز الد قائق)

د شهید احکام او مسائل

شهید پر دوه قسمه دی چی یو دنیوی او اخروی شهید دی او بل صرف د آخرت شهید دی نو دنیوی و اخروی شهید ته غسل نه ورکول کیږی با قاعده به کفن هم نه ورکول کیږی چی اخروی ثواب ئی ډیر دی نو بی غسله او بی کفنه به دفن کیږی دوهم قسم شهید حکم بیا د نورو مړو غوندی دی غسل او کفن دواړه ورکول کیږی چی آخرت کی ورته ثواب شته.
اول قسم شهید ته : کامل شهید ویل کیږی چی د هغه لپاره ۷ شرطونه دی ۱ اسلام دی کافر نه شهید کیږی ۲ چی عاقل وی ۳ چی بالغ وی که وړوکی وی نو هغه په اول قسم شهادت کی شامل دی ۴ هغه چی په پاکی کی شهید شی جنابت کی نه وی یا ښځه په حیض او نفاس کی نه وی ۵ هغه دی چی بی کناه ووژل شی یا وسوزول شی یا ئی اوبه غرق کړی نو څوک چی په شرعی جرم کی ووژل شی هغه شهید نه دی غسل وغیره ورکول کیږی. ۶ دا چی کله یو مسلمان بل مسلمان بغیر آله جارحه وواژه او مړ ئی کړو یا ئی په آله جارحه سره سهواً وواژه یا څوک مړ ومونده شه پداسی حالت کی په قاتل باندی مالی عوض واجب دی بلکه قصاص نه واجبیږی پدی باندی غسل وغیره شته ۷ شرط ئی دا ده کوم شخص چی په آله جارحه یا غیر آله جارحه مړ شو نو دا هم اول قسم شهادت کی شامل نه دی او که چیری چا د خپل نفس بال بچ یا د بل مسلمان دفاع حالت کی ووژل شو نو دا کامل شهید دی (رواه شامی)

مسئله که څوک د الله ﷻ لاره کی شهید شو مزکوره شرائط پکښی نه وی نو دا هم شهید دی خو صرف دا شهید د آخرت دی یعنی ثواب موعود ورته نشته لیکن د دنیا احکام به ئی د نورو مړو غوندی ورباندی جاری کیږی یعنی هغه ته به غسل او کفن با قاعده ورکول کیږی (رواه دورمختار شامی و بحر رائق)

مسئله که څوک د حربی کافرانو یا د باغیانو یا ډاکوانو د لاسه قتل شو او په جنک پیداشو او اثر د قتل پری وه دا شرط نشته چی په آله جارحه وژل شوی وی بلکه هغوی په

تيكو ويشتلی وی په قتل ئی رسولی وی پداسی شخص باندی د شهید تول احکام جاری کیږی (رواه بحر رائق و شامی)

د قبر د حالت بیان او مسائل

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی قبر د جنت د باغو نه یو باغ دی یا د دوزخ د کندو نه یوه کنده ده بیا حضرت عثمان رض فرمایلی چی قبر د آخرت د منزلو نه لمړی منزل دی چا چی پدی منزل کی نجات حاصل کړو نو د ټولو منزلو کی ورته نجات دی او که پدی منزل کی پاتی راغی نور نو ټولو منزلو کی پاتی دی . بیا ئی د نبی کریم ص ارشاد وفرمایه چی ما بل منظر د قبر نه زیات د ویری او وحشت والا بل منظر ندی لیدلی داځکه چی قبر هره ورځ اعلان کوی چی زه دی نا اشنائی کوریم د خاورو چنچو او خناورو کوریم نو دلته څه درسره راوړی خالی مه راځی.

نو هر کله چی یو کامل مومن قبر کی کیښودل شی قبر ورته وواځی چی ستا راتلل ماته ډیر خوښ دی داځکه چی دنیا کی ستا کرځیدل پر مخکه باندی ماته ډیر خوښ وه نو اوس به ئی مکافات وویښی بیا به ورته قبر دومره فراج شی چی څومره ئی د سترکو نظر راځی د جنت دروازی ورته خلاصی شی د جنت پر نعمتو ئی سترکی یخی شی او که کوم بدبخته فاسق او فاجر په قبر کی کیښودل شی نو قبر ورته وائی چی ستا راتلل دلته سپیره او نامبارک دی کله چی ته دنیا کی ځما په سینه په کبر بغض او بدبختی کرځیدی اوس ماته حواله شوی د خپل حالت او بدبختی عکس العمل به وینی نو مخکه د یوی خوا نه او بلی خوا نه ورباندی راشی دومره ئی کلک ونیسی چی پوښتی ئی لکه د دواړو لاسونو کوتی یو بل سره ځنځیر کړای شی.

وروسته ۹۹ اژدهاران ورباندی حواله شی نو هغه ماران به ئی تر قیامته پوری چیچی نبی کریم ص فرمایلی چی لدی مارانو کی یو مار دنیا ته راپوه کړی تر قیامته به هغه مخکه واښه شنه نه کړی

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی د قبر د عذاب بچ کولو لپاره بهترین عمل د الله ﷻ ذکر دی او له دی نه بهترینه وسیله بلکول نشته (رواه ترمذی و ابن ماجه)
او په یوه روایت کی راغلی چی د شپې لخوا نه د تبارک الذی سورت لوستل د قبر د عذاب لپاره بهترینه وسیله ده حضرت ابن عمر رض فرمائی چی یوه ورځ نبی کریم ص ځما

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۷۱

اوره ونيوله راته ئې وفرمايل چې دنيا کې د مسافر غوندې ژوند اختيار کړه دنيا کې داسې فکر کوه چې په لاره روان يم خامخا به زه دا سفر ختموم او سحر کې به د ماښام انتظار باس م حتمی به د آينده لپاره د خپل مرض د صحت توشه برابرې. هغه د صحت توشه به ستا د آينده مرض دوا کړي بايد ژوند کې د مرک نه مخکې توشه برابره کړې (رواه مشکوة)

په حديث شريف: کې راغلي چې قبر کې اولد متيازو مطالبه کېږي دا ځکه چې صحراکشت کې اکثره خلک د متيازو د څاڅکو ته فکر نه کوي چې تل جامو او بدن ته الوزی پدی وجه د قبر عذاب د متيازو څاڅکو نه پيدا کېږي حضرت بي بي عايشی رض يوه ورځ نبی کریم ص ته وويل چې ای د الله ﷺ رسوله ته چې هره ورځ د قبر د عذاب نه فنا غواړي څه وجه ده؟ نبی کریم ص ورته وفرمايل چې ای بي بي ماته دا خطر ده که زه چيرې د قبر عذاب درته ووايم نو تاسو به خپل مړې د قبر د ويرې او خوف نه څخه نکرې که نه نو ما به دعا کړې وه د قبر عذاب به مې ښودلې وه (رواه فضائل اعمال و فضائل صدقات)

حديث شريف: نبی کریم ص فرمايلي چې که چيرې و حسی حیواناتو ته چې ځناور وی دومره د مرک حالت معلومات وشي لکه چې تاسو ته معلومات درکړ شوی دی نو ځناور به د مرک د ويرې هری خواته خواره واره شي يو به هم ونه ليدل شي (رواه احیاء) حديث شريف: نبی کریم ص مهربانی کړې چې مړې قبر کې داسې وی لکه څنکه چې يو سړی او بو غرق کړی وی او هغه هری خوا ته لاس او پښې اچوی چې خپل ځان د غرقیدو نه بچ کړي ډیر د احتیاج حالت کې وی همدارنکه مړې هم قبر کې د خپل پلار مور ورونو او دوستانو او مسلمانانو دعا ته او صدقې ته منتظر وی داځکه چې دعا او صدقه مړې ته د دنيا او مافيا نه بهتره ده

فضائل صدقات کې راغلي چې د يوه بزرگ ورور مړ شو د هغه تکفين او تجهيز ئې وکړو قبر کې ئې دفن کړو څو ورځې وروسته خپل ورور په خوب کې ويني ورور نه پوښتنه کوي چې تر نن ورځې څه حال درباني تير شوی ما ته د قبر حالت بيان کړه وائی چې ورور راته وويل چې زه کله تاسو دفن کړم او تاسو رانه روان شوی پدی وخت کې ځما خواته د اور يو هيئت ناکه شغله راروانه وه پدی وخت دوستانو نه يو شخص ځما حق کې د مغفرت دعا وکړه الله ﷻ هغه خطرناکه د اور شغله ئې رانه بچ کړه (رواه فضائل صدقات)

په يوه حديث شريف كې راغلي چې په قبر كې د مړي واويلا چغې ئي يو انسانان او بل پيريان ئي نه اوړي نور ټول ساه لرونكي حيوانات ئي اوړي (رواه فضائل اعمال)

د دعا كولو طريقه او مسائل ئي

څوك چې دعا كوي د قبلیدو او نه قبلیدو چاته پته نه لكيري دا چې الله ﷻ ډير مهربان غفور او رحيم ذات دی نو كله چې يو بنده په اخلاص او صداقت د الله ﷻ دربار ته خپل لاسونه اوچت كړي بلخصوص په عاجزي سره خپل حاجت وغواړي در صورت چې د الله ﷻ خزاني ټولي ډكې دي او كمې پكې نشته نو خامخا به الله ﷻ د خپل بنده دعا قبلوي لكه چې يو بزرگ فرمائي

ثابت بنياني رح فرمائي چې كله دعا كي ځما ويستان ودريري زړه مي په قرار شي سترگو نه مي اوبسكي رواني شي پوهيرم چې الله تعالي ځما دعا قبوله كړي ده (رواه فضائل صدقات)

حديث شريف : نبي كريم ص فرمايلي چې دعا كي د الله ﷻ غوښتنه ضروري ده ۱ دعا د آخرت لپاره غټه زخيره ده ۲ په دعا كانو د دنوي د بلا كانو مخ نيوي كيږي ۳ دعا سپري نه د مصيبتونو مخه نيسي ۴ دعا سره د استغفار ذكر كي د الله ﷻ نه د مغفرت اميدونه ډير دي بايد تل په د فرض واجب سنت او نفلي لمونځونو وروسته همداسي تلاوت كي دعا وكړه شي

حديث شريف : د حضرت ابوهريره رض نه روات دي فرمائي چې د دري كسانو دعا قبليري ۱ د روژه دار دعا د روژه ماتي وخت كي ۲ د عادل پادشاه يا امير دعا ۳ د مظلوم دعا ده چې د مظلوم دعا الله ﷻ د وريځو نه پورته اوچتوي د اسمان دروازي ورته خلاصوي او د الله ﷻ د خوانه ارشاد وشي چې ځما د قسم وي زه به ستا مدد كوم اكر كه څه وخت وغواړي هم

حديث شريف : نبي كريم ص فرمايلي چې تاسو خپلو اولادونو ، خادمانو ، او نورو ته خيري مه كوي خصوص د رمضان مياشت كي داځكه كه قبولي شي بيا به آرمان كوي چې كاشكي ما دا بد نواي كړي او صبر مي كړي واي

حديث شريف : نبي كريم ص فرمائي چې د رمضان مياشت كي په هره شپه او ورځ كي د الله ﷻ د خوانه د دوزخ قيديان ازاد شي او هر مومن لپاره هره شپه او ورځ د دعا د

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۷۳

قبلیدو امکانات ډیر وی په یوه روایت کې راغلی چې الله ﷻ په رمضان کې د عرش په فرشتو باندې حکم وکړی چې خپل عبادتونه تاسو پرېږدی د روژه دار دعا ته امین ووائی چې د رمضان میاشت کې د بنده دعا ته د الله ﷻ په حکم باندې فرشتی امین ووائی نو په قبلیدو کې د داسې دعا هیڅ شک نشته (رواه فی الترغیب)

حدیث شریف: په حدیث شریف کې راغلی چې الله ﷻ د حشر په ورځ خپل بنده راغواړی ورته ووائی چې ای بنده ما تا ته د دعا کولو حکم کړی وه تا ما نه دعا وغوښته؟ داځکه ما تا ته د دعا د قبلیدو وعده هم درکړې وه بنده ووائی هو ما دعا کړې دی نو الله ﷻ به ورته ووائی چې تا ماته کومه دعا کړې ده ما هغه قبوله کړې ده یوه می هم بی قبلیدو نه ده پریښی ولی چې تا مانه فلانی دعا غوښتی وه چې فلانی تکلیف رانه لری کړه هغه می درته دنیا کی پوره کړه چې تا د فلانی غم د لری کولو دعا دی کړې ما د هغه مقابل کی فلانی اجر او ثواب درکړی لیکن ته ئی په اثر پوه نه ئی

نبی کریم ص فرمایلی چې د هری دعا د قبلیدو اثرات به یکا یک بنده ته وشي نو هلته بیا بنده ارمان کوی وائی به چې زه که پوهیدی ما به تل د الله ﷻ دربار ته دعاکانی ډیری کولی نو اوس به زه دلته د هغو دعاکانو په مکافاتو او اجرانو برخوردار وای افسوس به ډیر کوی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې د الله تعالی رضا د مور او پلار په رضا کی ده او مور پلار نارضايت د الله تعالی په نارضايت کی ده
فايده که د چا مور او پلار ورنه خفه مړه شوی نو د هغوی د نارضايت او خفه والی د تکافو لپاره باید هغوی ته ډیری دعاکانی او صدقی وکوی دا شخص به الله ﷻ فرمانبرداره اولادو کی حساب کړی (رواه فضائل صدقات)

د سوال کولو مسائل

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷻ فرمائی چې ما پیریان او انسان د دی لپاره پیدا کړی چې ځما عبادت او بندگی وکړی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې څوک ځانته د سوال دروازی خلاصه کړی نو الله ﷻ پر ده باندې په دنیا او آخرت کی د فقر دروازی خلاصی کړی او هر څوک چې د الله ﷻ په خاطر د ورکړی دروازه خلاصه کړی نو الله ﷻ پر ده باندې د نیا او آخرت د

خير او برکت دروازی خلاصی کړی.

حضرت وهب رض د الله ﷺ ارشاد نقل کوی فرمائی چی کله بنده پر ما باندی توکل وکړی که چیری د ځمکی او اسمانونو ټول شیان یوځای شی دی شخص ته دوکه جوړه کړی نو زه به ده ته لاره وباسم.

قصه یوه بزرګ فرمائی چی زه او ملګری می په غره کی اوسیدو دواړو خپل عبادت کاوه ملګری می خپله کزاره په وشو کوله او ځما لپاره الله ﷺ یوه هوسی مقرره کړی وه هغی به ماته شیدی راکولی نو ملګری مانه لږ غوندی لری اوسیده یوه ورځ ملګری راغی ماته ئی وویل چی دلته یوه قافله ولاړه ده راځه چی ورشو کوندی څه راکړی نو دلته به ئی راوړو ما ورسره نه منله لیکن ملګری می شله شو زه ئی مجبور کړم دواړه لاړو هلته ورسیدو هغوی یو څه راکړل بیرته راغلو نو ما په خپل ځای کی ډیر انتظار وکړو چی هوسی به راشی ماته به شیدی راوړی لیکن د هوسی درک معلوم نشو وجه ئی دا شوه چی ما د الله ﷺ د انعاماتو نعمت د تجارانو په هدیه د لاسه ورکړو نو دا اسپره توب او اشتبا د مونږه وه چی د الله ﷺ د توکل نه مو خپل ځان غافله کړو. دا بزرګ فرمائی چی پدی کی د مونږه دری شیان ګناه وه ۱ کوم توکل چی مونږه اختیار کړی وه د هغه نه مو خپل ځان غافله کړو ۲ طمعه وه چی کوم روزی الله ﷺ راته مقرره کړی وه په هغه مو قناعت ونه کړلو ۳ کوم خوراک چی مونږه د تجارانو نه راوړی وه هغه ناپاک وه د هغه په وجه الله ﷺ د پاک طعام نه محروم کړو (رواه فضائل صدقات)

حضرت ابوهریره رض نه روایت دی فرمائی چی کوم شخص د مال د ډیروالی لپاره سوال کوی نو دا شخص اصل کی د دوزخ سکروتي ځان لپاره غواړی اوس ئی خوښه لږ غواړی او که ډیری (رواه فضائل صدقات)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چی سوال صرف دری کسانو لپاره جواز لری ۱ د هغه شخص لپاره چی د چا بوج یعنی تاوان ئی په غاړه اخیستی وی نو تر هغه وخته چی دا تاوان پوره کړی ورته جواز لری ۲ هغه چاته چی مصیبت لکه سیلاب طوفان او ریا بل آفت پیښ شوی وی او ټول څه ورنه تبا شوی وی نو کله ئی چی خپل احتیاج پوره شو سوال به بس کوی ۳ هغه شخص چی تل وړی وی او په ده دری کسان د فقر شاهی وکړی چی دا سړی وړی دی نو دی به دومره سوال کوی چی کزاره ئی پری وشي (رواه فضائل صدقات)

حدیث شریف: د نبی کریم ص ارشاد دی چی دوه کسانو ته سوال جواز نلری ۱ هغه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهي په رڼا کې ❖ ۱۷۵

غني ته چې هر څه ولري ۲ د قوي تندرست شخص لپاره چې کار کولای شي سوال ورته جواز نلري.

يحيى بن معاذ رح فرمائي چې د دنيا کتلو لپاره عالم د علم نه او حکيم د حکمت نه بلکول خپل ځان محرومي.

حضرت سعيد رحمت الله فرمائي چې کله يو عالم د دنيا دار دروازه کې ودريري نو دا عالم يو لوی غل دی (فضائل اعمال)

حضرت ابن عمر رض فرمائي چې نبی کریم ص فرمايلي چې سوال کې اسرار مه کوي څوک چې په اسرار څه اخلي هغه کې هيڅ برکت نه وي (رواه ترغيب)

حضرت ابوهريره رض نه روايت دی فرمائي چې نبی کریم ص فرمايلي چې الله تعالی کوم شخص ته د چا د خوانه څه شي ورکوي نو هغه دی اخلي ولوکه ورنه غوښتي ئی هم نه وي دا ځکه چې د الله تعالی د خوانه د ده لپاره روزی ده چې د هغه شخص پواسطه ورليږل شوی ده (رواه فضائل صدقات)

د بخل باره کی مسائل

د ايات شريف مفهوم دی الله ﷻ فرمائي چې تاسی اکاه اوسی چې شیطان مو د فقر او احتياج نه وپروی او تاسو ته ناکاره وعدی (بخل) مشوری درکوي.

دا چې الله تعالی تاسو ته په خرچه کولو کې وعده د کناهنو د معافی درکړی ده داځکه چې الله ﷻ سره هر څه شته او ورکولای ئی هم شي پدی ايات شريف کې دوی اشاری د شیطان خواته شوی یوه د شیطان وعده فقر کی او بله ئی د بدو خبرو حکم کول دی درته وائی مال مه خرچوه ساته ئی د بلی ورځی خرچی لپاره نو تاسو دوکه نشی ځکه چې الله تعالی تاسو ته د رزق د زیات والی وعده درکړی ده او همداسی ئی د کناهنو د مغفرت وعده درکړی ده.

حدیث شريف: نبی کریم ص فرمايلي چې الله تعالی چاته مال ورکړی او د هغه زکات او صدقه ورنه کړی نو هغه مال د قیامت په ورځ ورته یو کنجی مار جوړ شي چې د زهر د تیزوالی د وجی نه د هغه مار پر سر یو وینښته هم نه وي نو دا به ورته غاړه کی واچول شي ورته وائی به چې زه ستا هغه مال یم او ستا هغه خزانه کوره چې اوس تانه څه جوړوم او څه در پېښوم (رواه بخاری)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې کله یو مسلمان ورور ته چې هغه ضرورت ولری او دی کمک ورسره ونه کړی او په هغه ضرورت کی ورته څه بی عزتی واقع شی نو پدی شخص الله ﷺ خپل کمک او امداد ټولی دروازی بندی کړی (رواه فضائل اعمال)

حدیث شریف: نبی کریم فرمایلی چې څوک خپله خپته مړه کړی او کاونډي ئی وړی وی دا شخص مومن کیدای نشی.

د آیات شریف مفهوم دی الله ﷺ هغه اشخاص چې زړه کی خپل ځان لوی کښی او په خپله ژبه فخر کوی خپله هم بخل کوی او بل هم بخل ته تشویق کوی او څه چې الله تعالی ده ته ورکړی هغه پټوی الله ﷺ فرمائی چې ما د ده لپاره د بی عزتی عذاب تیار کړی دی.

یوه ورځ نبی کریم ص ته چا سوال وکړو چې ماته څه راکړه نبی کریم ص ورته وویل چې ما سره څه نشته سوالکړ ورته وویل چې کمیس دی راکړه چې ستا په غاړه کی دی نو نبی کریم ص دفعتاً خپل کمیس وویست سوالکړ ته ئی ورکړو همداسی پورته آیات کی لیکلی چې تاسو نه بخل ډیر وکړی او نه ډیر زیاتی وکړی بلکه میانه روی اختیار کړی داڅکه چې په میانه روی کی فقر پر چا نه راځي.

حدیث شریف: که څوک غواړی چې د قیامت په ورځ څما مقام جک وی او جکه درجه ولرم نو بیا دی شخص لپاره پکار دی چې څوک پده ظلم وکړی بیا دی عفو ورتو وکړی او څوک چې ده ته څه تحفه او بخشش ورنه کړی او دی ورسره احسان وکړی او څوک چې د سره تعلق پری کوی او دی ورسره تعلق ساتی (رواه فضائل صدقات)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمائی چې الله تعالی دا څلور قسم اشخاص نه جنت ته داخلوی او نه به د هغوی د جنت نعمتونه نصیب کړی ۱ هغه شخص چې تل شراب خوری ۲ هغه شخص چې سود خوری ۳ هغه شخص چې د یتیم مال په ناحقه خوری ۴ هغه شخص چې د مور او پلار نافرمانی کوی (رواه دورمنشور)

حدیث شریف: د حضرت ابوبکر صدیق رض نه روایت دی چې نبی کریم ص فرمایلی چې جنت ته ۱ چل باز (دوکه باز) ۲ بخیل سړی ۳ هغه شخص چې صدقه ورکړی بیا ئی یادوی نو داسی کسان هیڅ وخت جنت ته داخلیدای نشی (رواه ترمذی او مشکوة).

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې سخی شخص الله ﷺ ته نږدی دی جنت ته نږدی دی خلکو ته نږدی دی او دوزخ نه لری دی.

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۷۷

بخيل شخص الله ﷻ نه لری دی جنت نه لری دی خلکو نه لری دی او دوزخ ته نږدی دی.

بیشکه چی جاهل سخی الله تعالی ته د عابد بخیل نه زیات محبوب دی. امام غزالی رح فرمائي چی یوه ورځ حضرت یحیی ع شیطان نه پوښتنه وکړه چی تاته زیات محبوب څوک دی شیطان ورته وویل چی ماته ټولو نه محبوب شخص بخیل مومن دی او د ټولو نه زیات نفرت می فاسق سخی نه دی داځکه چی بخیل نه زه مطمئن یم ولی چی هغه د خپل بخل پواسطه دوزخ ته خود بخوده روان دی زه هر وخت د فاسق سخی په فکر کی یم چی چیرته هغه ته الله تعالی د سخاوت په ظریعه معافی ونه کړی (رواه احیا) حدیث شریف : د حضرت عمر رض نه روایت دی چی نبی کریم ص فرمایلی چی څوک (غله) راوړی او په خلکو ئی خوری هغه ته الله ﷻ روزی ورکوی او څوک ئی چی ساتی هغه لعنتی دی (رواه کنز فی المشکوة)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمائی چی مومن ندی هغه کس چی دی ئی په مړه خیتیه خوری او د دروازی کاوندی ئی وری وی (رواه بیهقی فی الشعب کنز فی المشکوة)

لسم باب

د نکاح مسائل او بیان ئی

د نکاح کول نفلی عبادت نه بهتر دی داځکه چی مسلمان بدکاری نه محفوظ ساتی تهذیب د اخلاقو پری راځي همداسی د اولاد سلسله پری جاری کیږی چی دا ورته صدقه جاریه ده. بل داچی ښځه هم د فتنی نه پری بچ کیږی او داسی نوری ډیری فایدی په نکاح کولو کی شته. بل دا چی نبی کریم ص فرمایلی چی نکاح ځما سنت موکد طریقه ده څوک سنتو نه انکار کوی هغه ځما نه نده (ابن ماجه)

مسئله دنیا ټوله استعمالیدونکی شی دی نو د دنیا ټولو شیانو کی ښه او بهتر شی نیکه او صالحه ښځه ده یعنی صالحه او نیکه ښځه د سړی لپاره د دنیا او اخرت لوی نعمت دی (رواه مسلم شریف)

مسئله نکاح د داسی ښځی سره چی هغه د مینی وی اولاد راوړونکی وی نبی کریم ص فرمائی چی زه ستاسو په ډیروالی فخرکوم (ابو داود نسائی)

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چی کوم وخت بچی د مور د حمل نه ناتکمیله ولویری نو د قیامت په ورځ به هغه د خپل خدای ج سره جکړه کوی نو کله ئی چی مور او پلار دوزخ ته لاړ شی نو دا طفل ډیری زاری کوی چی یا الله ﷻ ته مهربان ذات ئی نو ځما سفارش د مور او پلار په حصه کی قبول کړه نو الله ﷻ ورته وفرمائی چی ای کچه او نامکمل طفله خپل رب سره جکړه کوونکیه څه خپل مور او پلار دوزخ نه وباسه او جنت ته ئی بوزه (رواه ابن ماجه)

د نکاح ټولو طریقه

نکاح صرف په دوه خبرو سره ټول کیږی مثلاً یو سړی د کواهانو مخکی بل ته ووائی چی ما خپله لور تاته په نکاح درکړه او هغه ووائی چی ما قبوله کړه نو بس نکاح وشوه لیکن ضروری خبره دا ده چی د هغی لور نوم به ورته اخلی چی فلانی لور می (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله شاهدانو ته د دغې ښځې معلوم والی او تمیز شرط دی چی هغه ئی وویښی یا ئی خبری واورى او که دا په غیاب کی وه کواهانو پیژندله نوم ئی واخیست یا ئی د پلار نوم واخیست یا ئی د پلار نوم د پیژندنې نه وه د هغه د نیکه نوم ئی واخیست هم بهتره خبره ده (رواه در ورد بحر رائق)

مسئله د نکاح د تړلو طریقه داسی ده اول به خطبه لولی ولی چی دا یوه مستحبه طریقه ده او په خطبه کی خاصو الفاظو ته ضرورته نشته نو هغه چی نبی کریم ص بهتره طریقه ده لکه (الحمد لله نحمده و نستعینه و نستغفره و نومنو به و نتوکل علیه ونعوذ بالله من شر انفسنا و من سیات اعمالنا من یهده الله فلا مضل له و من یضلل الله فلا هادی له ط و اشهدان لاله الا الله وحده لا شریک له و اشهد ان محمد واعبدہ ورسوله) نو بیا به دا آیات شریف لولی (یاایها الناس اتقو ربکم الذی خلقکم و من نفس واحده و خلق منها زوجها و بث منهما رجال کثیر و نساءً و اتقوالله الذی تسائلون به و الا رحام ط ان الله کان علیکم رقیباً ط یاایها الذین امنو اتقوالله حق تقاته و الا تموتن الا و انتم مسلمون ط یا ایها الذین امنو اتقوالله و قولو قول شدید ط یصلح الکم اعمالکم و یغفر لکم ذنوبکم و من یتع الله ورسوله فقد فاز فوز عظیم) د خطبې وروسته به ولی یا وکیل ووائی چی تا فلانی لور فلانی په عوض د دومره روپو مهر کی دی هلک ته په نکاح شرعی محمدی سره ورکړه؟ هغه به ووائی چی ما ورکړیده بیا به خاوند ته ووائی چی تا د فلانی لور فلانی ته په عوض د دومره روپو مهر کی په نکاح شرعی محمدی سره قبوله کړی ده هغه به ووائی چی ما قبوله کړی ده نو بس نکاح ئی وشوه.

او که نکاح کیدونکی ښځه خپله حاضره وه یا کیدونکی خاوند غائب وه یا دواړه غائب وه نکاح ئی ولایتاً یا وکالتاً کیده یا دواړه خپله حاضر وه او نکاح ئی خپله و تړله نو په ایجاب قبول کی هم همدا الفاظ ویل کیږی (رواه در ورد)

مسئله هلک او انجلی دواړه بالغ وه او دوی خپله نکاح خپله تړلی شی که ښځی د شاهدانو مخکی وویل چی ما ځان تاته په نکاح درکړو او سړی وویل چی ما قبوله کړی نو نکاح وشوه درست او صحیح خبره ده (رواه دورمختار و شامی)

چا سره چی نکاح حرامه ده

لکه خپل اصل سره خپل فرعی سره نکاح حرامه ده یعنی چی مور نیا او د پلار د طرف نه وی او که د مور د طرفته وی دُبره پوری او لور د لور لور د ځوی لور یعنی نویسی کپروسی تر اخره پوری همداسی خور خوزه وریره د پلار خور د مور خور نو دا ټول په سپری حرام دی نکاح ئی نه کیږی (هدایه و دورمختار)

مسئله یو د نسب د رشتی په وجه او بل د تی د رویدلو په وجه ښځه پر سپری حرامه ده ځنکه چی د دو نسبی خویندو جمعه جواز نلری همدارنکه د رضاعی خویندو جمعه هم جواز نلری (رواه بحر رائق)

مسئله یوه ښځه چی د چا په نکاح کی وی نو بل سره ئی نکاح جائزه نده همدارنکه د ښځی خاوند مړ شو او عدت د وفات ئی تیر نه وه نو د بل سپری سره ئی نکاح نه کیږی همدارنکه که خاوند ئی خپله ښځه طلاقه کړه او دهغی عدت تیر شوی نه وی د بل شخص سره ئی نکاح نه کیږی (رواه عالمگیر)

مسئله څوک چی څلور ښځی ولری هغه ته پنځمه نکاح نه کیږی او که پدی څلورو کی ئی یوه طلاقه کړه او عدت ئی تیر شو بیا کولای شی پنځمی ښځی سره نکاح وکړی (رواه هدایه دارالمتقی)

مسئله د مسلمانی ښځی نکاح سیوا د بل مسلمان سره د بل مذهب لرونکی سره نکاح نه کیږی هغه که مشرک وی یا اهل د کتاب وی د مسلمان سپری نکاح د کتابی ښځی سره کیږی جواز لری (دورمختار و رد مختار)

مسئله کوم هلک چی چا د ځوی په ځای نیولی وی هغه واقعی ځوی کیدای نشی نو که هغه مړ شی ښځه ئی ورنه پاتی شوه هغه ئی نکاح کولی شی لیکن کوم وخت ئی چی عدت تیر شی (رواه عالم کیر)

مسئله که خدانخاسته په زنا سره د چا لور پیداشوه هغی سره ئی هم نکاح نه کیږی همدارنکه د ښځی ځوی ئی وه د زنا نه د هغه سره نکاح نه کیږی (بحر رائق)

مسئله د خپل پلار برکتی سره نکاح کولای شی همدارنکه پلار د خپل ځوی برکتی سره هم نکاح کولای شی (دورمختار و شامی)

مسئله چا د خپلی خواښی سره که زنا وکړه د دی خواښی لور همیش لپاره پر ده حرامه

شوه او که په شهوت خپلې خواښې ته لاس وروړي هم پري حرامه شوه همداسې که سړي خپلې نکور سره زنا وکړي نکور ئې تل لپاره پر ځوی حرامه شوه (دورمختار و رد مختار) مسئله که يوه سړي خپلې خښينې (د ښځې خور) سره زنا وکړه د خپلې ښځې حراموالي پکښې نه رازي ليکن صرف د کناه خبره بله ده او خپلې کناه جزايه کالي (رواه شرح تنوير)

په نکاح کې د ولي بيان

د هلك او انجلي د نکاح کولو او د نه کولو چي چاته اختيار ورکړ شوي وي نو هغه ته ولي ويل کيږي ولي عاقله بالغه ښځه په نکاح مجبورولای نشي هغه خپله عام تام اختيار لري بهتره دا ده چي هغه خپل واک ولي ته ورکړي داځکه چي د ښځې خپله نکاح کول يو قسم بي شرمي او بي حيائي ده ورته او د نابالغ اختيار ولي ته چي هغه په نکاح کې کفالت وکوي اودي ئې مجبور کولای هم نشي ليکن عاقل بالغ او ازاد مسلمان لپاره د مسلمانانو نابالغ، ليوني او مرئي ولي کيدای نشي نو په ترتيب سره يعنې پلاري که هغه نه وي نو نيکه ئې او که هغه نه وي نو غور نيکه ئې او که پدي سلسله کې څوک نه وي سکه ورور ئې او که دا نه وي ناسکه ورور ئې که دا نه وي وراره ئې او که داهم نه وي خواهرزاده ئې او که دانه وي خپل تره ئې او که دانه وي د تره ځوي او که دا نه وي نو د خپل د خوانه او که د پلار د خوانه څوک نږدي قريب ونه لري نو له نږدي دستانو چي هر يو ورته نږدي وي ولي نيولای شي.

د بييانو برابري

که يوه شخص دوه ښځې درلودې نو خاوند به هغوي ته مساوي په خوراک پوشاک او شپه تيږولو کې او نورو ټولو شيانو کې عدالت ساتي چي دا برابري او رويه يوه واجب طريقه ده.

ليکن په جماع کې برابري ضرور نه ده بلکه هغه مستحبه طريقه ده ليکن بله به بلکول جماع نه نه محرومول همدارنکه په محبت کې هم برابري ضرور نه ده داځکه چي مينه د زړه کار دی اما د شپي تيږولو کې برابري ضرور ده داسي به نکوي چي يوي ته به ماښام ورځي او بلي ته به ماخستن ورځي داسي به نکوي کنهکاريږي ليکن که د ورځي يوي سره ډير کيني او بلي سره کم کيني باک نلري نه کنهکاريږي.

حديث شريف : نبی کریم ص فرمایلی چی خوک دوه ښځی لری او دی پکښی برابری نکوی د قیامت په ورځ به په یوه ډډه پریوتی وی او همدارنګه که د چا دری یا څلور ښځی په ټولو یو حکم دی په کونډه کی په پیغله کی همدارنګه چی پخوا ئی واده کړی وی یا ئی وروسته واده کړی وی په ټولو کی یوشان حکم دی (رواه دورمختار)

د مهر بیان او مسائل ئی

په شریعت کی مهر کم د کمه باید لس شرعی درهم وی د زیات لپاره حد نشته لیکن ډیر زیات هم نه وی کولای شی چی پنځه درهمه تعین کړی بهتره دا ده چی لس درهمه نه کم نه وی که چیری ښځی د خاوند سره صحبت نه وی کړی او نه ئی خلوت او دا ئی طلاقه کړه نو ورته نیم مهر ورکول کیږی (پنځه درهمه) (رواه فتح)

مسئله که په نکاح کی د مهر تعین ونه شو پدی نکاح نه کیږی او که ئی وویل چی مهر نشته نو بیا نکاح ئی درست ده (عالمکیر)

مسئله که ئی نکاح پټه کړی وه کواهان پکښی نه وه یا دا چی ښځه د بل د طلاق په عدت کی وه او عدت ئی نه وه تیر شوی او ده په نکاح کړی وه جماع ئی ورسره کړی وه یا ئی نه وه کړی نو هر یو کولای شی نکاح فسخه کړی (بحر رائق در و رد)

مسئله مهر خومره چی ژر ورکړی شی بهتره ده نیټه پکښی نه وی که ئی خاوند ادا کړی نه وی او ښځی ورنه وغوښته خپل ځانته ئی د جماع وغیره شیانو ته نه پریښوده یا ئی چیری په سفر بووله او دا ورسره نه تله دلته ښځه حق لری چی حق ئی اداسی او که ئی حق اداسوی وی بیا ښځه حق نلری (رواه بحر در و رد)

مسئله که په نکاح کی مهر تعین شوی نه وی وروسته ښځه او خاوند دواړو خپله رضا مهر تعین کړو دلته به مهر مثل نه ورکوی او که ئی جماع ورسره کړی وی یو د هغه نه مړ شو بیا چی خومره په خپله رضا مقروی صحی ده (رواه عالم کیر)

مسئله که ښځی په خوښه خپل مهر خاوند ته معاف کړو که هغه ټول وی یا کم وی ښځه بیا حق نلری چی خاوند نه ئی وغواړی او که ئی ښځی معاف کیدو ته مجبوره کړی وی او دا معاف کیدو ته حاضر نه وه نو دا معاف کیدای نشی ښځه ئی ورنه اخیستلای شی خاوند ته واجب دی چی ورثی کړی (رواه شامی)

مسئله که چا د چا لور غوښته او پخوانی څه پیسی ورکړی وی لور ئی ورنه کړه هغه

خپلې پیسې بیرته اخستلای شی (رواه شرح تنویر و رد مختار)

د کفارو د نکاح باره کې

د کفارنو خپل د منځی نکاح شریعت جواز ورکوی که دواړو ایمان یوځای راوړ نکاح ئی باقی ده او که دواړه محرم وه مثلاً مجوسی وه خپله لور ئی په نکاح کړی وه یا ئی دوه خویندې په نکاح کړی وی یا ئی پنځه ښځې کړی وی دلته ټولو حالاتو کې به اول به د جدائی حکم ورکړل شی لور به پری طلاقه شی دوو خویندو کې به یوه پری طلاقه شی همداسی پنځمه ښځه به هم پری طلاقه شی (رواه شرح البدایه و رد مختار)

مسئله که خاوند او ښځه کافران او غیر کتابی وه یو تری مسلمان شو بل ته به اسلام پیش کړی کی ئی اسلام راوړ نکاح باقی ده او که ایمان رانه ووړ قاضی کولای شی نکاح ئی فسخه کړی (رواه رد مختار و رد مختار)

د تی ورکولو بیان او مسائل

که مالدار سړی خپل بچی ته دائی ونیسی کولای شی وئی نیسی هغه که ښځی ته ورکاوه یا ئی نه ورکاوه. که دا ئی پیدانکړه یا دا چی سړی غریب وه اجوره ئی نشو ورکولای نو بیا مجبوره ده چی بچی ته تی ورکړی. لیکن ښځه د بل شخص بچی ته د خاوند بی اجازی نه تی نشی ورکولای ورته مکروه ده او که بچی ته د هلاکت خطر وه بیا د خاوند اجازت ته ضرورت نشته (رواه شرح تنویر)

مسئله د تی ورکولو موده چی څومره وی لکه چی دوه نیم کاله ورته تعین شوی دی لدی نه زیات هره ښځه چی وی بچی ته تی به ډیر نه ورکوی او که ئی موده پوره نه وه بچی خوراک کاوه بیا فرق نه لری (رواه شرح البدایه و بحر رائق)

مسئله یوی وړی نجلی ته د زید ښځی تی ورکړو نو دا نجلی په زید پلار ئی او نیکه ئی همدارنکه د زید په ځوی نوسی او وکړوسی حرامه شوه همدارنکه د زید د بلی ښځی پر ځوی هم حرامه نکاح ئی نه کیږی (رواه هدایه)

مسئله که یوه هلک او انجلی یوځای یوی ښځی نه ورکوټوالی کی تی رودلی وی نو دوی دواړه سره خور او ورور شول نکاح ئی نه کیږی همداسی که هر بچی د هری ښځی نه تی وروی هغه ئی مور شوه او د ښځی خاوند ئی پلار شو او د دوی اولادونه ئی د ده رضاعی

ورونه او خویندی شوی نو د دوی یو د بل سره نکاح نه کیږي (رواه شرح تنویر و رد مختار)

مسئله نسیم او وسیم دواړه وروڼه دی د نسیم یوه رضاعی خور ده هغه په نسیم حرامه ده او په وسیم نه ده حرامه نکاح کولای شي (هدایه)

مسئله د بچی کیډی ته چی د چا پی لاری که هغه لږ وی یا ډیری بچی وڅکل یا ئی وخورې بچی د ښځې په سینه ایښی وی یا ئی نه وی ایښی ولوکه په حلق کی ورغځولی هم وی د رضاعت سبب ئی ثابت شو (رواه بحر رائق دورمختار)

مسئله کومی ښځی خپلی پی د اوبو یا اوږو سره کډی کړی په کوم بچی ئی وخورې یا ئی وڅکلی نو دلته د پیو مقدار شرط نه ده لږ وی یا ډیری نو بچی ښځې ته اولاد شو او ښځه د بچی مور شوه که اوبه په پیو ډیری وی بیا حرمت نه راځي (شرحه تنویر)

مسئله که دواړو ماشومانو د یوی وزی او یا یوی غوانه شودی وخورې دلته رضاعی خوروالی او د ورور والی نه راځی (شرح تنویر)

مسئله که سړی د خپلی ښځی تی وروده پدی سره څه نه کیږي لیکن کناه ده د رشتو حرمت هم پکښی نه رازی (شرح تنویر)

مسئله د یوی باکری نجلی چی د ۹ کلو وی په سینه ئی پی راغلی او کوم هلک ته ئی ورکړی پدی کی حرمت راځي همدارنکه طفل د مړی ښځې پی ئی تیری شوی دا هم د حرمت حکم لری (رواه قاضی خان و هندیه)

د طلاق مسائل او بیان ئی

طلاق د هغه خاوند واقع کیږي چی هغه عاقل او بالغ وی او دی خپله ښځه طلاقه کړي د نابالغ او لیونی په طلاق ښځه نه طلاقیری که په خوب کی چا خپله ښځه طلاقه کړه طلاق نه واقع کیږي.

مسئله که ښځی ته خپل خاوند دری طلاقه یا څلور یا پنځه طلاقه ورکړه دلته صرف په دری صلاحه د ښځی طلاق واقع کیږي لیکن د مینځي بیا د دوه طلاقه نه زیات طلاقونه نشته همداسی ښځه خپل خاوند ته طلاق نشی ورکولای داځکه چی طلاق د خاوند حق دی (رواه هدایه)

مسئله طلاق پر ۳ قسمه ده یو رجعی بل بائن او دریم مغلظ دی نوکه چا ښځې ته رجعی طلاق ورکړی وه یو وه او که دوه او بیا هغه پېښیمانه شو نو دی کولی شي چی په

عدت کې ښځې ته رجعت وکړي نو نوی نکاح ترلو ته ضرورت نشته او که چیرې په عدت کې خاوند ورته رجوع ونه کړه داسې حالت کې نکاح ئې ماتیري بې نکاح بیا ورته رجوع نشي کولای او که چیرې ئې طلاق بائن ورکړو هغه یو یا دوه طلاقه وه نو بیا دا شخص دی ښځې ته رجعت کولی نشي نه په عدت کې او نه پس د عدت نه او که ئې بیا نکاح ورسره وتړله او ښځه ورسره خوبه وه نکاح ئې تړلی شي که عدت ئې تیر وی یا تیر نه وی. او که ئې طلاق مغلظ ورکړي وی داسې حالت کې بیا نه ورته رجوع کولی شي او نه ورسره بې تحلیلې نکاح تړلی شي داځکه چې ده ورته پر دری طلاقه طلاق ورکړي ده (رواه شرح الهدایه)

مسئله که چا په صریح لفظ طلاق واچاوه مثلاً ښځې ته وویل چې ماته طلاقه کړي یا ئې وویل چې ځما ښځه پر ما طلاقه ده نو په دی وینا ئې طلاق واقع شو که ئې نیت وه یا نه وه او که ئې قصداً ویلی وی یا ئې په ټوکه ویلی وه نو طلاق ئې واقع شو (البته رجعی طلاق) او که دوه ځلې وویل چې ته طلاق ئې او یا ئې ورته وویل چې ته په دوه طلاقه طلاقه ئې نو دلته هم دوه طلاقه واقع شول او که ئې پر دری لفظو وویل چې ته طلاق ئې نو دلته مغلظ طلاق واقع شو.

مسئله که خاوند ښځې ته وویل چې څه طلاقه ئې دلته یو طلاق رجعی واقع شو (شرح التنویر ردمختار)

مسئله زید ښځې ته وویل چې ای یا او طلاقې یا زه طلاقه شه دلته هم رجعی واقع شو (شرح التنویر ردمختار)

مسئله که چا ښځې ته وویل چې ته طلاقه ئې ته طلاقه ئې او ته طلاقه ئې دلته دری طلاقه واقع شول (مغلظ) طلاق شو.

مسئله که د خاوند غرض د ښځې ویرول وه او ښځې ته دری طلاقه ذکر کړل او په زړه کې ئې دوهم او دریم طلاق نه وه نو دلته ورته یو طلاق واقع شو (رواه شرح تنویر و ردمختار)

مسئله په خط لیرلو سره هم طلاق واقع کیږي لکه څنکه چې زید خپلې ښځې ته طلاق نامه ولیری نو طلاق ئې واقع شو که ئې زړه وی یا ئې زړه نه وی نو طلاق ئې واقع شو (رواه خلاصه ، هندیه)

مسئله که چا ښځې ته وویل چې طلاق به دی درکړم نو پدی نه طلاقیږي او که چیرې

وویل چی تا فلانی کار وکړ نو ته پر ما طلاقه ئی بیا هغی هغه کار وکړو نو دابښځه ورباندی طلاقه شوه (رواه تنقیح حامدیه)

یادونه طلاق ورکول پر دوه قسمه دی یو صریح ده او بل کنائی طلاق ده. صریح طلاق هغه ته وائی چی په ښکاره لفظ سره ئی طلاقه کړی مثلاً لکه چی ووائی ته طلاقه ئی یا ووائی چی ځما ښځه طلاقه ده یا ورته ووائی ته ما طلاقه کړی او داسی نور. کنائی طلاق هغه ته وائی چی په مجمل لفظ سره طلاق ورکړی یعنی داسی لفظ ورته استعمال کړی چی هغه نه د طلاق مراد اخیستی شی او بله معنی هم ورته اخیستی شی مثلاً ووائی چی ته ما جدا کړی نو دا د نکاح د جداوالی معنی هم ورکوی او دا معنی هم ورکوی چی ته می کورکی جدا کړی دلته معلومه شی چی د ته طلاق په کومه خبره کی راځی (رواه فتاوه ودودیه)

یادونه دلته پورته جداوالی کی دری حالته موجود دی (۱) حالت د رضا ۲ حالت د غُصی ۳ حالت د مذاکری د طلاق دی)

مسئله که په طلاق رجعی کی خاوند په عدت کی د هغی سره جماع وکړه یا ئی ښکل کړه یا ئی په شهوت سره لاس ور وړ یا ئی اندام محفوصه ته په شهوت وکتل نو دا هم رجعیت دی رجوع ئی وشوه (هدایه)

مسئله که د یوی ښځی د طلاق د عدت موده دری حیضه وه نو که ئی د دریم حیض موده لس ورځی وشوه د حیض موده ئی ختمیری نو خاوند ورته رجعیت نشی کولای (رواه هدایه)

يوولسم باب

د ښځې باره کې خو شرعي خبرې

۱ يوه مسلماننه نيکه او اصيله ښځې تل خپل پنځه وخته لمونځ په خپل وخت سره کوي اکثره وخت په تلاوت کې مصروفه وي وخت ناوخته خپل ذکر کوي تل د خپل کور او اولادونو خدمت کې لگياوي.

مسلماننه او اصيله ښځه تل د خپل خاوند خيال ساتي د کور ټولو غړو سره په نيکه رويه ، لطف خوش د مشرانو احترام او د کشرانو سره د شفقت خيال ساتي .

۳ مسلماننه ښځه تل د ايمان ، تقوا او اخلاقو خبرې کوي خپله تقوا او پرهيزکاري د آخرت لپاره لويه وسيله ګڼي د خپل کوره د خاوند په اجازه په ساده لباس وزی او خبرې خپل کور کې او د کور بيرون په ارامه لهجه سره کوي.

۴ حديث شريف : کومه ښځه چې مړه شي او له دې نه مېړه ناراضه وي جنت ته هغه ښځه داخليدای نشي (رواه ابن ماجه)

۵ حديث شريف : نبي کریم ص فرمايلي چې د جنت لپاره بهترينه وسيله خاوند ده که هغه ورنه راضي وه ځای ئې جنت دی او که ورنه ناراضه وي نو د ښځې ځای دوزخ دی (رواه ابن ماجه)

۶ حديث شريف : يوه ورځ نبي کریم ص عیدګاه ته روان وه يوه ډله ښځې ئې وليدې ورته وئې فرمايل چې تاسو صدقه ډيره کوي او د خپل خاوند خيال ډير ساتي او نيکه رويه ورسره کوي داځکه چې ما ډيري ښځې دوزخ کې وليدې. ښځو عرض وکړو چې اې د الله ﷻ رسوله څه وجه وه؟ نبي کریم ص ورته وويل چې زنانه تل لعنت وائی لمونځونه په خپل وخت سره نه کوي خبرې او غيبت ډير کوي او د خپلو خاوندانو سره بد چلن کوي او ورنه ناشکري کوي (رواه مشکوة)

د یوې مسلماني او نيکې ښځې سره د الله ﷻ وعده

۱ نيکه او مسلمانې ښځه د (۷۰) وليانو درجه لري. ۲ هغه ۵۰۰ کاله مخکې د خپل خاوند نه جنت ته داخلېږي او د خپل خاوند د پزيرائي او استقبال ته ولاړه وي ۲ نيکه ښځه جنت کې د (۷۰) حورو سر داري وي او د (۷۰) حورو حسن لري ۴ کله چې د نيکې او اصلي ښځې نه خاوند راضي وي الله ﷻ ورته قيامت کې اختيار ورکوي چې د جنت ۸ دروازو کې په کومه ئې چې خوښه وي داخلېدای شي ۵ کومه ښځه چې د خپل بچي لپاره ناراحتي او بيداري زغمي الله ﷻ ورته د ۱۲ کلونو د عبادت اجر او ثواب ورکوي ۶ د حاملې ښځې ورځ په روژه او شپه ئې په عبادت الله ﷻ ورته حسابوي ۷ ښځې ته د ماشوم پيداکيدو وخت د هر رک د درد مقابل کې د يوه حج ثواب عملنامه کې ورته ليکي ۸ کومه ښځه چې د خپل کور کار په بسم الله شروع کوي فرشتې داسې ښځې ته د مغفرت دعاکانې کوي.

حديث شريف: نبي کریم ص فرمائي چې که چيرې دا څلور شيان چاته ميلاوشي لکه ۱ شکر کوونکې زړه دی ۲ مشقت برداشت کوونکې بدن ۳ ذکر کوونکې زړه او ژبه ۴ هغه ښځه چې تل د خپل خاوند پر زړه او طبعيت چلن کوي او تل د خپل خاوند زړه ساتي او د کور ژوند خاوند سره په مينه او محبت سره تيره کړي نو الله ﷻ ورته د دنيا او اخرت خوبائې نصيب کړي (رواه فضائل اعمال)

د ښځې د بد رفتاري وعيدونه (عذابونه)

حديث شريف: نبي کریم ص فرمائي چې دنيا کې دوه فتنې دي چې يوه فتنه د مال ده او دوهمه فتنه د ښځو ده چې سړي د تباهي کندی ته غورځوي (الحديث)

حديث شريف: نبي کریم ص فرمايلي چې ځواني د ليونتوب يوه حصه ده او ښځې د شيطان پري دي چې سړي ورباندې تړي او د تباهي خوا ته ئې حواله کوي (الحديث)

حديث شريف: بل ځای ئې فرمايلي چې يوه بدکاره او بده ښځه د زرو بدو سړو نه بده او خطرناکه ده

حديث شريف: د ښځې لمونځ روژه او نور عبادت د سر نه يوه لويشت پورته نه ځي تر څو چې خاوند ورنه راضي نه شي

حديث شريف: کومه ښځه چې خپل خاوند سره بد چلن کوي فرشتې ورباندې لعنت

وایی ورته وایی ای بدبخته دا خو تا سره خو ورځی میلمه دی دا دی ولی ناراضه کړو ځان د بدبخته کړو

حدیث شریف: کومه ښځه چې پردی شخص ته او کوم سړی چې نا محرمی ښځی ته کوری الله ﷻ ورباندی لعنت وایی

حدیث شریف: یوه نااهله او بده ښځه خپل ځان سره څلورکسان لکه (پلار، خاوند، ورور، ځوی) دوزخ ته کشاکشی او که چیری دی څلورو اشخاصو د اصلاح کی ورته نصیحت کړی وی بیا نو دوی خلاص دی

حدیث شریف: د ښځی اواز هم لکه څنکه چې د دی بدن ستر دی اواز ئی هم ستر دی باید په ضرورت کی نامحرم سره په لوړ اواز او جرئت سوال او جواب وکړی او د هغه طمع به شکوی

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې که چیری بی له الله ﷻ نه بل چاته سجده کیدای نو ما به ښځی ته امرکړی وی چې خاوند ته سجده وکړی.

حدیث شریف: نبی کریم ص فرمایلی چې د قیامت په ورځ به اول د لمانځه او وروسته به ټولو اعمالو نه مخکی د ښځی نه د خپل خاوند پوښتنه کیری چې تا څه رویه ورسره کړی ده.

حدیث شریف: نبی کریم ص مهربانی کړی ده چې کومه ښځه نامحرمه خلکو ته کوری او پرده نه کوی تل نری جامی اغوندی سینکار نورو ته کوی د پردو خلکو توجو ځانته راړوی نو داسی ښځی بلکول جنت ته داخلیدای نشی حتی د جنت بوی به هم حس نکړی.

حدیث شریف: نبی کریم ص مهربانی کړی چې کومه ښځه د خاوند د اجازی پرته د کوره وځی یا دا چې فرار وکړی د داسی ښځی لمونځ روژه او نور عبادت د الله ﷻ د ربار کی قبول ندی.

د ښځې په هکله نوری مسئلې

د مسلماني ښځې ټول بدن ستر دی نامحرم کس ته حتی چي مخ هم نه ښکاره کوي حتی چي د سر ويښتان او نوکان ئي څوک ونه کوري.

مسئله کومه ښځه چي خپله منکوحه ئي وي يا ئي شرعي مينځه وي جماع حلاله او د بدن هر ځاي ته ئي نظر کولای شي ولوکه فرج ته ئي کتلای شي لیکن دا چي فرج ته کتل د سترگو دید کموي او هیره سړي ته راوولی کتل ئي لازم نه دی (دورمختار و شامي)

مسئله همدارنکه مسلماننه ښځه د بلي مسلماني ښځې هر ځاي ته نظر کولای شي غیر د (نامه لاندی تر زنکو پوري) همداسي مسلماني نيکي ښځې د بدکاری نه ځان ساتل پکار دی چي هغه بيا نورو سړو ته د سړي پرده ښکاره کوي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله د ښځې محرم سړي ته لکه پلار تره ورور ماما وغيره چي نکاح نه ورسره کيږي نو د دی مخ سر سینه مت او پنډې ښکاره کول جواز شته لیکن کيډي ورنو او شاته ئي کتل منعه دی چي د شهوت خطر په پکي راځي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله نامحرمي ښځې سره کورکي يا بيرون د کور ناسته ولاړه او ملاسته حرام قطعی ده ولوکه کټونه ئي جدا جدا هم وي (رواه دورمختار)

مسئله همداسي د ځواني خوانښي سره هم خور سره لور سره په تنهئي کوټه کی بی د عذره ملاسته شه نه ده ځکه د فتنی خطر ده.

مسئله په شرعي عذرکي لکه د ښځې مټ وغيره زخم وي ډاکتر صرف ورت کتلای شي بی ضرورته لاس وروړای نشي همدارنکه قاضي هم د ضرورت په وخت د ښځې مخ ته کتلای شي لیکن مسحه کولای ئي نشي بل دا چي څوک د کومي ښځې د نکاح طلب وکړي صرف هغه ښځه کتلای شي لیکن نیت ئي د سنت طریقی وي نه د شهوت په طریقه مسحه کولای ئي هم نشي (رواه شرح تنویر و شامي)

دولسم باب

متفرقه مسئله

د قسم خوړولو بيان

قسم خوړل پر دری قسم دی ۱ غموس ۲ لغوه ۳ او منعقد قسم دی
۱ غموس قسم هغه قسم خوړلو ته وائی چی په یوه تیر شوی کار باندی په درواغو قسم
وخوری لکه زید پرون نه وه راغلی اوس دی ووائی چی قسم دی زه پرون راغلی وم یا ئی
د چا نه شی وړی وه او اوس وائی چی قسم دی ما ندی وړی نو په غموس قسم باندی
کفار نهشته بلکه توبه به باسی.

۲ لغوه قسم هغه قسم خوړولو ته وائی چی په تیر شوی شی قسم وخوری او دی پدی
فکر کوی چی زه دا خبره کوم لیکن واقعیت هسی نه وی مثلاً زید خیال یا فکر کی ده چی
عمر پرون راغلی وه نو دی قسم خوری چی وائی قسم دی عمر پرون راغلی وه لیکن هغه نه
وه راغلی نو دی قسم ته لغوه قسم وائی پدی قسم کی نه ورته کفار شته او نه ورته کناه شته
لیکن باید داسی قسم نور ونه خوری.

۳ منعقد قسم هغه قسم خوړلو ته وائی چی په یوه راتلونکی کار باندی قسم وخوری او
وائی چی زه به فلانی کار وکړم یا ووائی چی قسم ده زه به فلانی کار ونه کړم چی کوری د
کولو کار ئی ونه کړو او چی ویلی وه چی زه به ئی ونه کړم او ده هغه کار وکړو او خپل قسم
ئی مات کړلو نو په داسی قسم خوړولو باندی کفار شته (رواه هدایه بحررائق او طحاوی).

د قسم خوړلو کفار

خوک چی قسم وخوری او بیا هغه مات کړی اول دا ده چی خپل غلام به ازادوی دوهم
دا ده چی لس مسکینانو ته به دوه وخته په ماړه نست ډوډی ورکوی یا به د مړولو پړخای د
خوراک قیمت ورکوی لکه د روژی کفار چی ورکوی یا به لس مسکینانو ته جامی ورکوی
هغه داسی جامی چی ټول بدن ئی پری پټ شی لکه خادری یا اوږد کمیس او که چیری

مسکین وه جامی او ډوډی ئی ورکولای نشوه نو بیا به پی در پی دری روژی نیسی که ئی دا روژی یوه یوه جدا و نیوله کفاره ئی نه ادا کیری او که ښځه وه دی دری روژو کی ورته حیض راغی دا به هم کله چی پاکه شوه بیا به پی در پی دری روژی ونیسی (رواه شرح تنویر دورمختار و ردمختار)

دا چی قسم ماتول عام دی که ئی قصدا مات کړو یا ئی جبرا مات کړو که ئی په هیره مات کړو او که په خطائی سره نو د ټولو قسم ماتولو حکم یو دی حتمی به کفاره ورکوی (رواه در ورد و هندیه)

د قسم الفاظ او مسائل ئی

که چا وویل چی قسم می دی په خدای پاک وی یا قسم می په خدای پاک ده یا قسم خورم په خدای پاک سره یا می دی قسم په خدای پاک وی یا ووائی قسم می د وی د الله ﷻ په عزت او جلال یا د خدای پاک په لوئی می دی قسم وی یا خدای ج حاضر او حضور دی یا خدای پاک شاهد دی یا ئی د خدای پاک نوم وانه خيست او ویی وویل قسم می دی وی یا په قسم سره وایم یا قسم می دی وی چی دا کار به ونکړم دا ټول قسمونه شول کفاره به ئی ورکوی او که چیری چا قسم په قرانکریم وخور ځنی عالمان وائی چی پدی قسم نه راځی او ځنی عالمان بیا وائی چی قسم پدی راځی ځکه چی عرف ونه کرځی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله که چا وویل چی ما که فلانی کار وکړو په ما دی غضب د خدای پاک وی یا ووائی چی زه به غل یم زه به شرابی یم زه دا یم زه به دا یم دا قسم نه کیری او که ئی داسی وویل چی که فلانکی کار می ونکړو زه به مسلمان نه یم زه به کافر یم زه به یهودی یم یا دی زه کافر دنیا نه تیر شم رسول ص نه به بیزار یم یا قرانکریم نه به بیزاریم او داسی نور ټول وینا قسم کی راځی (رواه دورمختار و ردمختار)

مسئله د خدای پاک نه سوا په بل چا باندی قسم نشته که چا وویل چی په رسول الله ص می دی قسم وی په کعبه می دی قسم وی په ځوانی می دی قسم وی د بچو په سر می دی قسم وی فلانی بابا می د ووهی دا قسمونه نه دی که چا وکړه نو کفاره پری نشته لیکن کناهکار دی (رواه هدایه)

مسئله که چا وویل چی حلال دی پر ما حرام وی زه به دا کارونه ونه کړم یا ئی وویل پر

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۹۳

ما دی حرام حلال وی که می دا کار ونه کړو بیا هسی ونه شی یا ئی وویل چی دا کومی روپی د ما سره دی دا په ما حرامی دی بیا ئی هغه خرچی کړی دلته د قسم کفاره پری واجب شوه (رواه فتح القدیر)

مسئله که چا قسم سره متصل انشالله وویل مثلاً ووائی چی قسم پر خدای ج دی چی دا کار به وکړم انشالله نو دا قسم ندی (رواه شرح التنویر)

مسئله که چا قسم وکړو چی زه به لمونځ ونه کړم یا به د مور او پلار سر خبری ونه کړم یا به نن زه غلا کوم او داسی په بله کناه خبره ئی قسم وکړو قسم ئی وشو خو ماتول ئی پری واجب دی ضرور به دا قسم ماتوی او کفاره ئی ورکړی که نه نو ورته ډیره کناه دی نور دی داسی قسم نه کوی (رواه شرح تنویر)

د حد مسائل

مسئله که چا زنا وکړه او په هغه ثبوت شوه نو که هغه محسن (نکاح والا) وه نو رجم کیږی به په یوه میدان کی به سنکساریری او که غیر محسن وه نو هغه لپاره سل دُری دی وهل کیږی به. محسن هغه ته وائی چی هغه ازاد مسلمان عاقل او بالغ وی په نکاح صحی سره ئی صحبت کړی وی همدارنکه د ښځی حکم دی چی هغه خاوند سره صحبت کړی وی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله که چا لواطت وکړو هغه لپاره بیا تعزیر دی هغه نو د امام خوښه چی دیوال پری غورځوی او که ئی د بامه راخطا کوی کمر پری راږوی یا ئی اوچت سرچپه ځوړندوی په اور ئی سوزوی په دورو ئی وهی او که بله جزا ورکوی هغه د ده خوښه ده نو یا به ئی زندان ته اچوی چی هلته مړ شی یا به هلته توبه وباسی او که ئی عادت وه باید هغه قتل شی سیاستن (رواه دورمختار و شامی)

مسئله د شراب څکلو لپاره که هغه ازاد وه نو ۸۰ دُری به وهل کیږی او که مریی وه هغه به ۴۰ دری وهل کیږی (رواه مجمع الانهار)

مسئله که محسن سړی وه یا ښځه وه نو زید ورته د زنا کنخل وکړی او پری ثابته شوه نو قاضی به زید ۸۰ دری ووهی او که زید مریی وه نو قاضی به ورته ۴۰ دری جزا ورکړی (رواه شرح تنویر)

مسئله که چا یو بل ته وویل چی زانی هغه ورته وویل چی ته زانی ئی دلته په دواړو حد

جاری شو هر یو ئی چی مطالبه وکړی دواړه به جزاکالی (رواه دورمختار)
مسئله که چا یو بل ته وویل چی حرامی یا ئی د پلار نوم ورته واخیسته چی ته د هغه
ځوی ئی حال دا چی د هغه مور محسنه وه نو په داسی شخص حد د قذف جاری کیږی
(رواه هدایه و مختار)

مسئله که چا مسلمان ته وویل چی فاسقه فاجزه کافره خبیثه یا ئی وویل چی غله پدی
شخص تعزیر شته او که ئی ورته وویل چی خره یا خنزیره تعزیر ورته نشته بهتره خبره دا ده
که ویونکی شه سړی یا امام وه نو تعزیر ورته شته او که عامی وه نو ورته نشته تعزیر (رواه
هدایه)

مسئله که عاقل بالغ کم د کمه سل روپی (درهمه) غلا کړی یا ئی داسی شی غلا کړو
چی د هغه سل درهم قیمت وه او یا ئی د یوه محفوظ جای ته چی هلته د غلا امکان نه وه
د هغه شخص لپاره حد دا دی یا به لاس ئی غوڅ شی لیکن د پیو غوښی میوی قرانکریم
مرغی ماهی وغیره ئی چی غلا کړی وی حد ورته نشته (رواه هدایه)

د مرتد د حکم مسائل

خدانخاسته که مسلمان مرتد شو یعنی د اسلام نه واوښت او کافر شو نو حکم ئی دا ده
چی دری ورځی به هغه بندی خانه کی واچول شی اسلام به ورته پیش کړی که مسلمان شو
خو بهتره ده او که مسلمان نه شو نو بیا به هغه قتل کړی شی او که ښځه مرتده شوه د هغی
لپاره بیا قتل نشته نو تر هغه وخته به دا بندی وي چی تر څو ئی ایمان نه وی راوړی
همدارنکه که هر نارینه یا ښځه د اسلام نه اوړی او کفر کلمه هغه وائی د هغوی تیر شوی
اعمال او عبادتونه ئی چی څه کړی وه هغه ټول ضایع شوی یعنی د هغوی نکاح ماته شوه
که ئی حج کړی وه ضایع شول بیا ئی که توبه وویستله بیرته به ټول نوی کوی (رواه مجمع
الانهار)

مسئله که خاوند مرتد شو نکاح ئی فی الحال ماته شوه که ئی بیرته اسلام راوړ بیا به
نکاح تازه کړی او که ښځه مرتده شوه د بلخ د علما کرامو په وینا چی نکاح ئی نه ماتیری
بلکه څو ورځی به قیدیری تر څو ایمان راوړی (رواه خلاصة الفتوا)

مسئله که چا په خپل اختیار د کفر کلمه وویل اکر که په ټوکه یا خدا سره وی نو دی
بلکول کافر شو مسلمان باید حالاتو نه بلکول ځان وساتی که ښځه خاوند ته ووائی چی ته

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۱۹۵

څه خدای ئی چی د زړه په حال پوهیږی هغه جواب ورکړی چی زه خدای یم نو پدی کافر شه او که چا وویل چی ای د خدای ج دومره قدرت نشته چی دا کار وکړی او ده ورته وویل چی هو نشته نو دوی کافر شوه.

که چا کنه کوله بل ورته وویل چی ته د خدای ج نه نه بیریري هغه جواب ورکړ چی هو نو دی کافر شه که چا وویل چی ما داسی کار کړی دی چی خدای پاک تری خبر ندی او یا چا وویل چی که خدای تعالی راته ووايي چی دا کار وکړه نو زه به ئی ونه کړم یا ئی وویل چی جبرئیل ع رانازل شی او هغه شاهی ورکړی هم به ئی ونه منم یا ئی د کافر څه کار خوښ شو ده وویل چی زه دی هم داسی وای یا ئی ځوی مړ شو وویل چی خدایه تا زه لیدلی یم پر ما د ولی ظلم وکړو یا د الله ﷻ او د هغه د نبی ص تحقیر وکړی یا ئی د دین اهانت وکړو په دی ټولو باندی دی کفر ته داخلیری (رواه خلاصه و هندیه)

مسئله که د مسلمان زړه کی داسی خبره تیره شوه او هغه ئی پر ژبه وویل نو دی پری کافر شه او که هغه ته بده ښکاره شوه او خپله ژبه ئی پری نشوای خوړولی نو پدی کافر کیږی نه بلکه دا ښه ایمان دی (رواه خلاصه الفتوا)

د لقطی (د میندلو) بیان

که چا یو شی پیدا کړو او یقین ئی وه چی زه د دی شی چښتن پیدا کوم او ورکولی ئی شم نو هغه شی دی اوچت کړی بیا ئی که اوچت نکړو نو کنه نه لری او که ئی یقین وه که دا شی بل څوک جک کړی هغه به ئی د خپل ځان کړی څښتن ته به ئی ونه رسوی نو جکول د هغه شی ورته واجب دی لیکن د ځان لپاره نه بلکه د خپل څښتن لپاره ئی نو دی ته لقطی وائی.

د لقطی حکم دا دی چی اعلان به ضرور کوی په هغه ځای او د هغه ځای شاوخوا کی دا به ووايي چی ما شی موندلی دی نخه د ووايي که چا ئی نخه وویل نو ورکول به ئی البته په ضمانت سره. او که چا شاهدان درلودل نو شی به بی ضمانته جبراً ورکوی او که څو ورځی تیری شوی څښتن ئی پیدانشو طمعه ئی وشلیده که هغه شی د خوراک وه لکه میوه یا نور غذائی شی او هغه خرابیده فقیر ته به ئی خیرات ورکړی او که خپل غریب وه خپله به ئی وخورى یا به کار ورنه واخلي (رواه دالمنتقى و درمختار)

مسئله که ساتل شوی مرغی لکه باز طوطی خارو وغیره چا پیدا کړو یقین وه چی دا به د

چا وی نو اعلان ورته واجب دی همدارنکه د ساتل شوی هوسی حکم هم دی (رواه عالمکیر)

مسئله که په باغ کی د ونی نه میوه راوغورخیده هغی جکول او خوړل حرام دی او که میوه داسی وه که چا پوښتنه نه کوله او مالک ئی بد نه کڼل خوړل ئی فرق نه لری (رواه هندیه)

مسئله که زید د چا حق په زور او ظلم اخیستی وه بیا حقدار مړ شو بیا زید هغی وارث ته ورکړو نو زمه ئی خلاصه شوه او کوم ظلم او زور ئی چی پری کړی مقابل کی به دعا د خیر ورته وکړی توبه به باسی استغفار به کوی (رواه دورمختار و رد مختار)

مسئله او که په زید د چا قرض وه هغه مړ شو میراث خور ئی هم نه وه یا ئی نه پیژانده او نا امید شو نو دی دی د هغه حق د خپل مال نه ورته خیرات کړی او د هغو خوا ته دی صدقه کړی نو داسی حال کی اخروی مطالبی ته ئی خلاصی شو (رواه دورمختار و رد مختار)

د مفقود بیان

که زید مفقود وه بلکول ئی د مړی او ژوند پته ونه لکیده نو قاضی به د هغه مال ته څوک مقرر کړی چی د هغه د مال حفاظت وکړی لیکن اختیار به ئی محدود وی د زید د ښځی او بچو نفقه به د زید د مال نه ورکوی او نور مال ئی که د خرابیدو نه وی نو ضایع کوی به ئی نه هغه به نه خرڅوی محفوظ به ئی ساتی که چیری د زید د پیدایښ نه تر اخره ۹۰ کاله تیر شول پیدانشو قاضی به د مرک حکم پری کوی مال به ئی میراث خوارو ته تسلیموی ښځه ئی کولای شی بل چا سره نکاح وکړی (رواه هدایه دورمختار و رد مختار)

د وقف بیان

خپل جایداد مخکه باغ وغیره د خدای پاک په لاره کی فقیرانو مسکینانو او غریبانو باندی چی د ده خپل مالکیت وی ډیر ثواب لری که وقف کوونکی مړ شی او د ده دی وقف شوی مال نه ترکومه وخته چی فقیران مسکینان او غریبان ورنه فایده اخلی ثواب ئی ورپسی رسیری (رواه هندیه)

مسئله کوم شی چی وقف شوی وی هغه د چا مملوک نه کرځی هغه نه څوک خرڅولی

شي نه ئي حبه کولی شي او نه ئي ميراث کولی شي هغه شي نه به کار اخلي ولي چي هغه وقف شوی دی (رواه اشبا)

مسئله که د جومات څه شي پاتي شي څوک هغه کورته وړای نشي جومات لپاره به تل ساتل کيږي يا دا چي هغه به خرڅيږي قيمت به ئي په جومات کي مصرف کوي (رواه دورمختار و شامي)

مسئله که جومات وران شو کنډواله وگرځيده هغه بيا هم جومات دی بلکه هغه تر قيامته جومات دی (رواه شامي و بحررائق)

د ښکار بيان

کوم حيوان چي په ډاږو يا په پنځو شکار کوي او هغه قابل د تعليم وي نجس العين نه وي لکه منزري يا خنزير پدي باندې شکار جائز ندی ځکه چي دا قابل د تعليم هم نه دی ليکن په سپي باز او باشه باندې شکار جواز لري داځکه چي دا شيان تعليمي دی د تعليم نه مقصد دا دی چي شکاری سپي ته ووايي ورشه رائي وږه سپي ځي هغه ورته ثابت راوړي همدارنکه باز د شکاری په قومنده ځي هغه شي ورته راوړي که چيري دا شکار سپي يا باز زخمی کړي وي يا ئي د زخم پواسطه مړ راوړ نو دا شکار حلال دی او که چيري سپي څه ورنه خوړلي وي نو بيا دا شکار حرام دی او که باز څه ورنه خوړلي وي هغه حلال دی (رواه دورمختار و شامي)

مسئله په باز وغيره له په ژوندی حيوان سره تعليم ورکول مکروه دی (رواه شرح تنوير)
مسئله کوم وخت چي ښکاري غشي په ښکار پسي په بسم الله پريښوده د هغه نه زخم شو او دې زخم نه هغه ښکار مړ شو هغه حلال دی همدارنکه حکم د هر شي چي هغه تيره وي وينه بهوي (رواه شامي)

کوم حيوان حلال او کوم حيوان حرام دی منزري ليوه کيدړه شادو سپي پيشو وغيره چي دا ټول په ډاږو يا پنځوماتي کوي دا ټول حرام دی همدارنکه باشه باتور باز وغيره دا هم حرام دی او کوم حيوان چي په طبيعت کي ورته خبيث قبيح ويل شوی دی لکه منکک چرمخکي کربوري مار چنکښه مچي سپړه ورره دا ټول حرام دی ليکن ميخه غوا پسه وزه هوسي سوي وغيره دا ټول حلال دی همداسي کوتره زرکه تنزري او مړه رز وغيره دا هم ټول حلال دی (رواه هنديه در ورد)

په دریائی حیواناتو کې صرف یو ماهی حلال دی ولوکه دا ماهی په نجسو اوبو کې هم وی لیکن حلال وی نوکه چیری ماهی اوبو کې مړ شی بیا هغه اوبه راپورته کړی هغه حرام دی خوړل ئی جواز نلری (رواه هدایه و شرح تنویر)

مسئله بی له ماهی نه د اوبو ټول حیوانات حرام دی خوړل ئی جواز نلری (رواه هدایه)
مسئله ماهی او ملخ بی له ذبحی نه حلال دی لدی نه سوا بل حیوان بی له ذبحی نه حلال نه دی او کومه کورنی چرکه چی کرخی راکرخی او پلټ شیان خوری هغه باید دری ورخی وساتل شی بیا ئی حلال کړی بی له دی نه خوړل مکروه دی (رواه شرح تنویر)

د ذبحی بیان

د ذبحی طریقه داسی ده چی کله چاره د حیوان په مری کیردی نو حتمی به بسم الله اکبر ووائی او چاره به پری راکش کړی ترڅو د هغه حیوان څلور رکونه لکه ۱ حلقوم ۲ مری چی خوراکی شیان پری کیدی ته داخلیری ۳ باقی دوه شا رکونه چی د وینی جریان پری کیری چی یو ئی یوه طرفته او بل ئی بل طرف ته دی او د دی ترمینځ حلقوم وی او مری دا ټول څلور شیان شول پری کړل شی او که پدی کی دری شیان پری شول هم صحی ده ذبحه ئی او که چیری دوه شیان ئی پری شی هغه صحی نه دی (رواه هدایه وردمختار)
مسئله کوم وخت چی چا د ذبحی وخت کی قصد بسم الله ترک کړه ووئی نه ویل نو دا مال حرام شو خوړلی ئی نشی او که هیر شول مال ئی بی بسم الله حلال کړو صحی ده غوشه ئی خوړلی شی (رواه هدایه)

مسئله که چا دوه وزی پرله پسې ذبحه کړی نو ده یو واری بسم الله اکبر وویل چاره ئی پر دواړو راکش کړه په یوه ذبحه ئی دواړه ذبحه کړی صحیح ده حالله شوه (رواه شرح تنویر)

مسئله د مسلمان د لاسه ذبحه هر وخت حالله ده هغه که نر وی یا ښځه بالغ وی یا نابالغ وی شرط دا ده چی ذبحه ئی با قاعده وی (رواه شرح تنویر)

مسئله د وزی پسه غوا او میخی چی حلال مال وی ذبحه ئی سنت طریقه ده او نحر ئی مکروه ده او اوښ چی حلالوی نو نحر ئی سنت طریقه ده او ذبحه ئی مکروه ده.

نحر دی ته وائی چی د مری په کوزه برخه کی مذکوره رکونه با قاعده پری کړل شی همداسی د وزی غوا غویی او میخی څملول ذبحه کی سنت دی حیوان سا وتلو مخکی

پری پوستول وغیره مکروه دی (رواه کنز الدقائق در در وبحر)
مسئله ذبحه به د غاړې د غوټې نه کښته وی که ئی د غوټې نه پورته ذبحه وکړه ذبحه درسته نه ده پدې کې اختلاف شته لیکن بعضی کتابو کې بیا راغلی چی د دری یا څلورو رکونو قطعه کول چی وشول حقه خبره ده ذبحه ئی وشوه که نه وه نو ونه شوه (رواه در، مخر، شامی)

د قربانی بیان او مسائل

په کومه اندازه چی نصاب د صدقې فطر واجب کرځی نو قربانی هم پری واجب کرځی هغه که نر وی یا ښځه وی قربانی به خپل وخت کی پری واجب ده او که د هومره نصاب مالک نه وی نو قربانی پری نشته د قربانی په کولو کی اجر او ثوابونه ډیر دی په مسافر هم قربانی واجب نه ده که ئی وکړه بهتره ده (رواه دورمختار)
مسئله که غنی د قربانی ورځو کی مړ شو قربانی وجوب ئی غاړی نه وغورځیده (رواه هدایه در ورد)

مسئله د قربانی ورځی د لوی اختر د میاشتی په ۱۰-۱۱-۱۲ تاریخ تعیین شوی دی اخری ورځ ئی ۱۲ تاریخ د لمر پریوتو پوری دی نور نو د قربانی وخت ختمیږی قربانی د اختر لمانځه مخکی جائز ندی او په اطراف کی چی هلته د اختر لمونځ نه کیږی د صبا ختو وروسته جواز لری چی وئی کړی د شپې قربانی ورته مکروه ده داځکه چی ذبحه کی څه شی واقع نشی احتیاط پکښی ضروری دی (رواه شرح تنویر)
مسئله وزه پسه کله کپه غویی غوا میخه او سندا او اوبښ نه سوا د بل حیوان قربانی ئی نه کیږی وزه پسه د یو کال نه کم وی قربانی نه کیږی همداسی که غوا غویی میخه سندا چی د دوه کالو نه کم وی قربانی ئی نه کیږی همداسی اوبښ او اوبښه چی د پنځو کلو نه کمه وی قربانی نه کیږی (رواه دورمختار و شامی)

نوټ: پسه کله او وزه که د شیرو میاشو وی او هغه یو کلن غوندي معلومیده قربانی پری کیږی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله وزه پسه او کله صرف یو سړی قربانی کولی شی اکر که ډیر غټ او چاغ هم وی همداسی بیا به غوا غوائی میخه سندا او اوبښ کی بیا اوه کسان کولای شی شریک شی جواز لری او غوښه ئی باید ۷ حصی شی مساوی تقسیم شی که یو پکښی ناراضه شی د

ټولو قربانی خرابیری (رواه عالمکیر و شرح تنویر)

مسئله کوم څاروی چی په دواړو سترکو پوند وی یا په یوه سترکه پوند وی یا ئی د یوی سترکی نیم لیدی یا نظر کم کړی وی یا ئی یو غور یا ئی لکی پری شوی وی یا نیم هم پری شوی نو قربانی د داسی حیوان نه کیږی همدارنکه که د کوم څاروی یوه پښه کوډه وی یا پښه نشی لکولای یا ئی لکوی لیکن زور پری نشی کولای د داسی څاروی قربانی جواز نلری او که ئی پښی ورسره مدد کاوه او کوډ کوډ پری تلو نه بیا خیردی کیږی (رواه هندیه)

مسئله د هغه څاروی چی غاښونه ئی بلکول نه وی او که پاتی غاښونه ئی د غورځول شوو نه زیات وی نو قربانی کیږی همداسی د هغه څاروی چی پیدایښ نه ئی غورونه نه وه قربانی جایزه نه ده او که وه خو واره وه نو بیا کیږی (رواه دورمختار)

او کوم حیوان چی مادر ذاتی شکر نه وی قربانی ئی کیږی او که وه خو هغه مات شوی وه نو هم قربانی ئی کیږی او که بلکول د بیخه مات شوی وی نو بیا نه کیږی.

او کوم څاروی چی مرکونی وی دومره ډنکر وی چی هدوکوکی مغز پاتی نه وی نو قربانی ئی نه کیږی او که چیری ډیر کمزوری نه وه بیا فرق نه لری همدارنکه د مریض حیوان چی مرض ئی معلوم وی جواز نلری (رواه هندیه)

مسئله که ئی د قربانی لپاره مال واخیست وروسته عیب پکښی پیداشو قربانی ئی نه کیده که سړی غنی وه بل مال به اخلی قربانی کوی به ئی او که فقیر وی نو قربانی کولای ئی شی (رواه دورمختار)

مسئله بکر غائب وه په سفر کی وه چا ورته د هغه بی اجازی قربانی وکړه قربانی ئی بلکول نه کیږی او کوم کسان ئی چی شریکان دی د هغوی هم نه کیږی (رواه تاتارخانیه)

مسئله که د زید قربانی قصاب ورته ذبحه کوله او ده ورسره د مددکولو پخاطر پر چپری لاس ایښی وه دلته پر دواړو د بسم الله ویل واجب دی (رواه قاضی خان)

مسئله د قربانی غوښه به دری حصی کیږی یوه حصه به خیرات کړی یوه حصه به خپلوانو ته ورکړی او بله حصه به خپله واخلی د قربانی پوستکی به خیرات کوی یا به خرڅوی د هغه پیسی به خیرات کړی (رواه بدایع الزایع در ورد)

مسئله که وزه یا غوا بلاربه وختله د هغی قربانی کیږی که بچی ورنه ژوندی ووت هغه به هم ذبحه کړی غوښه به ئی ټوله خیرات کړی شریکان به ئی نه خوری او که ئی وخوړه بیا د هومره قیمت خیرات کړی (رواه در ورد)

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۲۰۱

د خوراک او څښاک بيان

خوړل او څښل پر درې قسمه دی فرض مباح او حرام. ۱ دومره خوړل او څښل چې بنده ورنه د مرک نه بچ شي او خپل لمونځ ولاړی وکړي نو دا خوړل او څښل پری فرض دی تر مړیدو پوري خوراک او څښاک بیا ورته مباح دی او لدی زیات خوراک ورته بیا حرام دی. لیکن که سبا ته روژه وه روژې لپاره ئی ځان تکړه کاوه یا د میلمه لپاره ئی خواړه لکيا وه خیردی فرق نه لری (رواه دورمختار و شامی) مسئله د خوراک شروع کی به اول خپل لاسونه وینځی چی دا یوه سنت طریقه ده بیا به د خوراک په شروع کی بسم الله و علا برکت الله ویل او په اخرکی الحمدالله ویل سنت طریقه ده.

په شروع کی د بسم الله ویل او په اخرکی د الحمدل الله ویل په زوره ویل ضروری ده چی نورو ته تلقین ده چی نورو ته یاد شی هغوی ئی هم ووائی (رواه دورمختار و شامی) مسئله د اضطرار حالت کی حرام هم سړی ته حلالیږی لیکن په قدر د ضرورت مثلا څوک د تندی مړ کیده سوا د شرابو نه بل څه نه پیدا کیده یقین ئی وه چی تنده می پری ماتیري مرک نه بچ کیرم خو صرف دومره به څښی چی مرک نه پری بچ شی همدارنکه د لوری نه هلاک کیده بی د خنزیر د غوښی هلته بل څه نه وه لیکن دومره د خنزیر غوښه خوړلای شی چی د مرک نه پری بچ شی همدارنکه که د لوری مړ کیده د بل چا مال وه هغه بی اجازی دومره خوړی شی چی د مرک نه پری بچ شی (رواه هدایه و دورمختار)

د نیشی شیانو بیان

شراب بلکول حرام دی او نجس هم دی ولو که یوه قطره هم وی د شرابو ساتل کورکی خرید فروش ئی شرعا ناروا دی.

شراب په لغت کی د هر شی څښلو ته وائی دلته ورنه مراد نشه او شراب دی که شراب سرکه شول نو دا سرکه پاکه ده خوړل ئی جواز لری ځکه چی حقیقت ئی بدل شو او د شرابو سرکه جوړول جواز لری مکروه ندی (رواه هدایه و دورمختار)

مسئله د شرابو نه جدا کوم شی چی هغه نشه راوړی لکه بهنک افیم چرس وغیره حکم ئی دا ده چی دا شیان ټول نجس ندی دا چی نشه راولی خوړل ئی حرام دی ولو که یوه

زړه هم وی لیکن د ضرورت وخت کی جواز لری لیکن په قدر د ضرورت (رواه دورمختار و شامی)

د زرو او ورینمو بیان

د سرو زرو او سپینو زرو په لوبښی کی خوړل حرام دی د زرو قاشقه سلائی قلم مشوانی ناستی چوکی وغیره دا ټول منعه دی هم مردانه او هم ښځی لپاره لیکن د ښځی لپاره د سرو او سپینو زرو استعمال د کانپو په ظریعه جواز لری (رواه دورمختار و شامی)

مسئله د دوا لپاره د زرو ورق وغیره خوړل خوزیدونکی غاښ د سپینو زرو په تار مضبوطول جواز لری همدارنکه د سرو پوزه جوړول د ضرورت وخت جواز لری (رواه دورمختار و شامی)

مسئله د پادشاه ملک او قاضی لپاره د ضرورت لپاره د سپینو زرو کوته جواز لری خو د یوه مثقال نه زیاته نه وی بعضی دا سنت کښی لیکن د بل چا لپاره منعه دی

مسئله په کوته کی خپل نوم نقش کول د خدای پاک نوم او داسی نور جواز لری ځکه چی د نبی کریم په کوته کی نقش د (محمد الرسول الله ص) نوم نقش وه (رواه دورمختار و شامی)

د بدن د صفائی بیان

د نوکانو اخیستل د سر د وینښتانو تراش کول د تخرک او نامه لاندی وینښتان لری کول یا د نارینه لپاره د سر وینښتان تراش کول د بریتو سنت اخستیل په هره جمعه کی یو وار مستحبه طریقه ده که په جمعه کی نه وی اقل باید پنځلس ورځو کی حتمی یو واری وی او د خلویښت ورځو ئی اړول مکروه تحریمی دی (رواه دورمختار ، شامی عالم کیر)

مسئله نارینه لپاره د سر وینښتان پریښودل او یا ئی تراش کول یا ماشین کول ئی ورته سنت طریقه ده د انگریزانو غوندی سر جوړول مشابعت دی د انگریزانو سره د ککری تراش هم فرق نه لری د ښځی لپاره د سر وینښتان ماشین کول یا تراش کول یا قیچی کول حرام دی په حدیث کی لعنت پری ویل شوی همداسی که ښځه نارینه غوندی ځان جوړکړی یا نارینه ښځی غوندی دا ټول حرام دی (رواه دورمختار و شافی)

مسئله د ننکی ویخته لری کول جواز لری یعنی خط جوړولی شی همدارنکه وری زونه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۲۰۳

هم اخستلای شی لیکن د هجراکانو (بدکارو) سره ئی مشابهت ونه شی (رواه تاتار و خانیه)

مسئله د بریتو خیریل بعضی بدعت بولی او بعضی ئی سنت بولی پدی طریقه د قیچی کول چی د بره شوندي د بره غاړی سره برابری شی سنت دی او که بریت د دواړو ډډو نه پاتی وی فرق نه لری (در و رد)

مسئله د ږیری تراش او پری کول منعه دی البته که د یوه موتي ئی ږیره اوږده وه د یو موتي نه که زیاته وه پری کولای ئی شی د چلکار (لاندی شوندي لاندی وږه ږیره) د خوا او شا وینسته لری کول علماو بدعت ویلی دی

فایده شیخ عبدالحق محدث دهلوی د مشکوة شریف په شرحه کی فارسی ژبه کی داسی ویلی دی لکه حلق کردن لحيه حرام است / و روش / افرنج و هنوز و غیر هم است و گذاشتن به قدر قبضه واجب است و انکه ان را سنت کویند به معنی طریقه ملوک در دین است یا به جهت انکه سبوت ان به سنت است.

ترجمعه د ږیری خرییل حرام دی دا طریقه د فرنکیانو یهودیان وغیره وه په قدر د قبضی ئی پریښودل واجب دی ځکه چی په حدیث شریف کی راغلی چی امر ئی واجبو سره دلالت کوی ولو که بعضی احادیث ئی په سنتو باندی تصدیق کوی (رواه اشعة المعاد باب السواک کتاب طهارت ۱۲۸)

مسئله د زینت پواسطه د سپینو وینښتانو ویستل مکروه دی د مجاهد لپاره د دښمن روعب اچولو په خاطر مستحب طریقه همدارنکه ورته اوږده وینښتان پری شودل هم مستحب طریقه ده (رواه در ورد)

مسئله د تخرک د وینښتانو تراش کول فرق نلری لیکن ویستل ئی بهتر دی همدارنکه د نامه لاندی وینښتان به نارینه تراش کوی او زنانه به ئی په کوتو شکوی باسی یا به ئی په نوسی باسی تراش کول ورته جواز نلری ویستل یا شکول ئی سنت طریقه ده (رواه رد مختار و شرح تنویر)

مسئله نوکان باید په ترتیب لری کړل شی لکه اول به د ښی لاس د مسواک کوتی نه شروع کړی په غچه کوتو به ئی ختموی بیا به ئی د چپ لاس غچی کوتی نه شروع کړی په غچه کوته به ئی ختموی په اخر کی به د شی لاس غچه کوته نوک اخلی د پښو د کوتو د ښی پښی د غچی کوتی نه به ئی شروع کوی په ترتیب به ځی د چپی پښی په غچه کوته به ئی

ختموی.

د نوکانو پری کول په غاښو باندی مکروه دی همدارنکه په جنابت کی هم د ویښتانو خریل او د نوکانو اخستل وغیره مکروه دی (رواه در ورد)

د غیبت بیان

مسلمان ته غیبت کول حرام دی دا په کلام ربی ثبوت شوی ده او غیبت دی ته وائی چی د یو مسلمان ورور ناکاره خبره بیانوی که هغه ئی واورى بده پری ولکیری دی ته غیبت وائی که چیری هغه خبره په هغه کی بیا نه وی دا یو بهتان دی چی پری ولکاوه.

تنه: غیبت کول کناه کبیره ده د قیامت په ورځ به د غیبت کوونکی نیکی غیبت کړل شوی ته ورکیری مسئله د بعضی کسانو غیبت جواز لری لکه ۱ یو سپری لمونځ اودس کوی او روژه نیسی لیکن خلکو ته په لاس یا ژبه ضرر رسوی نو د هغه غیبت بل ته جواز لری پدی خاطر چی د ده په په تظاهر دوکه نشی بل دا چی پادشا باندی بد ویل چی ده ته ئی زجر ورکړی وی جواز لری.

۲ یو سپری په ښکاره ناجائزه کارونه کوی د داسی شخص ناجائزه کارونه ښکاره کول جواز لری بلکه ثواب لری او که هغه ئی په پټه کول نو بیا به ئی ښکاره کوی.

۳ زید خیانت کړ سپری دی بکر د عمر نه مشوره غوښته چی زه د زید سره معامله کوم نو عمر به هغه واقعیت وائی دا هم ښه خبره ده.

۴ اعتقاد چی د شریعت نه خلاف وی مبتدیع وی د هغه حال نه بل اکاه کول جائز دی.

۵ حاکم ته فریاد کول چی فلانی ورسره بد کړی دی پدی کی هم بدی نشته (رواه در ورد)

مسئله د مجهول سپری غیبت جواز لری چی بل پری پوه نشی لیکن که پوه شه ویونکی نوم واخیست دا غیبت شو (رواه در ورد)

د سلام اداکولو بیان

د سلام اداکول سنت موکد دی او جواب ورکول سلام ته واجب طریقه ده سلام به په لږ په زوزه اچول شی چی بل ئی واورى او که سپری کوڼ وه باید د ژبی او شونډو خوزولو ئی پوه کړی (رواه در ورد)

د قرآن، سنتو او حنفی فقهې په رڼا کې ❖ ۲۰۵

مسئله چا سلام پر یوه جماعت واچاوه نو یو شخص به جواب د سلام ورکوی (رواه در ورد)

مسئله که چا وویل چی په زید غما سلام وایه پدی شخص د سلام رسول واجب شول که زید ته سلام ورسیده ده ته هم جواب واجب دی.

مسئله تلونکی به په ناست سور به په پیاده سلام اچوی وروکی به په لوی سلام اچوی او لږ به ئی په ډیرو اچوی.

مسئله داسی غایو کی چی خوک خطبه وائی په لمانځه ولاړ وی تلاوت کوی اذان یا اقامت کوی طعام خوری خوک په بولوناست وی اودس کوونکی باندی په دینی تدریس ناست وی اجنبی ښځو باندی په فسق فجر خوک ناست وی وغیره باندی سلام اچول ښه ندی.

د ستر بیان او مسائل

د نامه لاندی تر زنکنو پوری عورت دی نور د سړی هر ځای ته نظر کول جواز لری. همدارنکه د ښځی هر ځای ته نظر کول د بلی ښځی لپاره جواز لری سوا د نامه لاندی تر زنکنو پوری لیکن مسلماننه ښځه به د بدکاری ښځی نه ځان ساتی ځکه بدکاره ښځه د سړو سره د هغی حال بیانوی فتنه ورنه جوړیږی همدارنکه د کافری ښځی حیثیت د مسلمانی ښځی لپاره د اجنبی نارینه لری (رواه دورمختار)

مسئله کومه ښځه چی د سړی محرمه وی یعنی د هغی نکاح تل ورسره حرامه وی په نسبت سره یا سبب سره د هغی مخ سینی مټ او پڼډی ته نظر کولای شی لیکن کیدی شا او اورنو ته ئی نظر نه شی کولای (رواه دورمختار)

مسئله کومه ښځه چی د سړی منکوحه وی یا ئی مینځه وی جماع ورسره کولای شی هر ځای بلکه اندام مخصوصه ته کتلای شی لیکن اندام مخصوصه ته کتل د سترکو دید کموی او هیره سړی ته راوولی (رواه دورمختار و شامی)

مسئله اکر که د ښځی مخ عورت نه دی بلکه علما کرامو د فتنی د پیداکیډو د وجی فتوا ورکړی ده او د نامحرمو ته ئی د مخ شکاره کول منعه ضرور کڼلی ده بلکه د ښځی یو ویښته هم نامحرم ته جواز نلری چی وئی وینی پدی وجه ئی د سر د کمنځولو ویخته او د نوکانو د ښخولو حکم کړی چی نامحرم ئی ونه وینی او نظر ئی پری ونه لکیږی همدارنکه د هر

ريشته دار لکه د تره ځوی د ماما ځوی د ترور ځوی د عمه ځوی وغیره چی د هغی ورسره نکاح خیری ستر او پرده ورته ضروری ده.

همدارنکه د ښځی د خاوند کوم رشته دار سوا د پلار او نیکه نه نور ټولو نه پرده ضروری ده.

مسئله په حدیث شریف کی راغلی چی د داسی کسانو کورته تک او راتک ناسته ولاړه کی د فتنی خطر په ډیره لیدل کیږی او لیدل شویدی.

همداسی د خصی ایزک او مخنص ته هم پرده د ښځی ضروری ده او هغه ښځه چی بوډی وی د هغی لاس او مخ ښکاره کول فرق نه لري (رواه دورمختار و رد)

مسئله په شرعی عذر کی مثلاً د ښځی مټ زخم وه ډاکټر صرف هغه لیدلی شی او ضرورت کی لاس وروړل هم شی همدارنکه قاضی کولای شی چی د ضرورت وخت ورته وکوری مسحه کولای ئی نشی همدارنکه که څوک کومه ښځی سره غواړی نکاح وکړی صرف کتلاي ئی شی لیکن په سنت طریقه نه د شهوت د وجی نه همدارنکه دا ئی کولای شی چی د ضرورت وخت د ښځی اندام مخصوصه کتلاي شی لاس وړ داخل کولای هم شی (رواه شرح تنویر)

د رشوت اخستلو بیان

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی په رشوت ورکونکی او رشوت اخستونکی لله لعنت ویلی دی بل ځای بیا نبی کریم ص فرمایلی چی رشوت ورکونکی او اخستونکی واپه دوزخیان دی.

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی کوم قوم کی سود رواج وی لله په هغوی قهطی راوولی او کوم قوم کی چی رشوت رواج وی هغوی کی تل دښمن لخوانه ویره وی.

په حدیث شریف : کی بیا راغلی چی څوک د چا سپارش کوی او پدی سپارش کی ده ته څه رسیری بیا هغه دی قبول کړی نو دا شخص د دوزخ یوه دروازه کی داخل شو (رواه مشکوة)

حدیث شریف : نبی کریم ص فرمایلی چی د قیامت په ورځ به د سپری خپل اندامونه کواهی ورکوی لکه چا چی په سترگو څه لیدلی وی په غورو ئی اوریدلی وی په لاس ئی څه

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۲۰۷

کړې وی په پشو ورغلی وی په ژبه ئې څه ویلی وی همدارنګه ټول اندام به شهادت ورکوی هلته بیا انکار او بهانې بلکول فايده نلری.

حديث شريف: په حديث شريف راغلی چی څوک تل سبحان الله الحمد لله و الله اکبر یا نور تسبیحات وائی نو دا تسبیحات به د قیامت په ورځ د ده اندامو ته قوت ورکوی او پردی شخص به کواهی ورکوی (رواه مشکوة او مسلم)

جنيات خو قسمه دی

دنيا کی دری قسم جنیات موجود دی ۱ د مار لړم او چينچو په شکل ۲ هوائی جنیات دی چی هوا کی ځی او راځی ۳ هغه جنیات دی چی د انسانانو غوندی حساب کتاب ثواب او عذاب کی شامل دی.

اول چی د مار لړم او چينچو غوندی دی هغوی مغزونه لری لیکن نه پوهیږی سترکی لری وینی نه او غوړونه لری اوری نه.

دوهم د انسان په شکل دی لیکن روحونه ئې د شیطان په شکل دی.

دریم قسم د فرشتو په شکل دی هغه بیا جنتی هم دی.

حضرت یحیی ع ابلیس ته وویل چی د انسان باره کی څه خیال لری ابلیس ورته وویل او انسان ئې په دری قسمه ورته معرفی کړو.

۱ استغفار کوونکی / مونږه غواړو چی دوکه ئې کړو بیا هغه توبه وباسی د مونږه خواری عبث کړی.

۲ یو قسم ماشوم غونده / دا قسم مونږه ژر تیر باسو لاس مو پری بر دی هر څه پری کولای شو.

۳ تقوا داره انسان / هغه تاسو غوندی دی څومره چی پری خپل وس وکړو هغه کمراه کولای نشو.

د سکندر کبیر یا ذوالقونین قصه

مجاهد رحمت الله فرمائی چی د ځمکی پر مخ څلور پادشاهان تیر شوی چی په ټول جهان ئې پادشاهی کړی ده چی په هغوی کی دوه مسلمانان وه لکه حضرت سلیمان ع او ذوالقرنین وه او په کفارو کی یو ئې نمرود وه او بل بخت نصر وه.

پنځم حضرت امام مهدي صاحب ده چي اخره زمانه كي به دنيا ته ظهور كوي په ټولو به حاكميت پيداكوي.

يادونه د ذوالقرنين په نبوت كي اختلاف دي د ذوالقرنين اصلي نوم سكندر وه چي پلار ئي د نجوم لوي عالم وه ده يوه شپه خپلي ښځي ته وويل چي هغه ستوري فلاني ځاي ته راغي نو ما به وينښ كوي اوس زه ډير ستري يم بيديرم كله چي هغه ستوري فلاني ځاي ته راغي زه او ته به جماع وكړو نو الله جل جلاله به ما او تاته يو داسي ځوي راكړي چي هغه به تر آخري زماني ژوندی وی دی وخت كي د ده دا خبره ترور ئي شاته ولاړه وه وائي وریده كله چي د سكندر پلار ویده شو نو د ښځي ئي هغه خبره د ياده ووتله ليكن دا چي ترور ئي چي هغه ستوري ته متوجي وه هغه ستوري چي هغه ځاي ته راغي دی خپل خاوند جك كړو جماع ئي ورسره وكړه حامله شوه د هغي ځوي چي پيداشو نو نوم ئي خضرع پري كېښوده. كله چي د سكندر مور اسمان ته وكتل كوري چي هغه ستوري چي خاوند وظيفه وركړي وه هغه ستوري د هغه ځايه تير شوي وه خاوند ورته وويل چي ولي دي وينښ نكړم ښځي ورته وويل چي ما ته حيا راغله جرئت رانه لاړه بيا ئي ورته وويل چي دا واري فكر ونيسه كه چيري دا بل فلاني ستوري فلاني ځاي ته راغي ما به حتمي وينسوي نو ښځي هسي وكړو خاوند ئي وينښ كړو جماع ئي چي وكړه الله جل جلاله ورته ذوالقرنين ځوي وركړو. ليكن دا چي د سنكدر پلار چي د نجوم علم پواسطه ئي د هغه ستوري د حكمت باره كي ۴۰ كاله انتظار ويستلي وه په دي اميد چي پدي شپه به زه كورداري كوم ما ته به الله جل جلاله خضرع غوندي ځوي راكړي او هغه به تر قيامته ژوندي وي ليكن ښځي ئي دا اميد ورته د خاورو سره خاوري كړلو (رواه حيات الحيوان)

د تعليم ادا ب

په تعليم كي دري شيان ډير ضرور دي چي د تعليم په شروع بايد وويل شي لكه ۱ د تعليم فضيلت ۲ د تعليم مقصد ۳ د تعليم ادا ب دي.

۱ د تعليم مقصد / دا ده چي مونږه د ښو اعمالو په قيمت او فضيلت پوه شو او د بدو اعمالو په ضرر او نقصان باندې ځانونه پوه كړو زمونږ او ستاسو زړونه د الله تعالي د كلام پاك او د نبی کریم ص د احاديثو نه اثر واخلي او په زړونو كي مو پوره د دين غوښتنه، شوق او استعداد پيداشي

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۲۰۹

۲ د تعليم فضيلتونه / د تعليم فضيلتونه بې شماره دي دلته به دوه يا درې فضيلتونه ذکر کړو لکه

الف / حديث شريف : دي نبي کریم ص فرمايلي تاسو چي کله د جنت په باغچو تيريږي نو په هغه کي وڅري صحابه کرامو عرض وکړو چي اي د الله ﷻ رسوله د جنت باغچي څه شي دي نبي کریم ص ورته وفرمايل چي د جنت باغچي د علم مجلسونه دي
ب / حديث شريف : نبي کریم ص بل ځاي فرمايلي دي چي د يوي ديني خبري اوريدل بهتر دي د يو کال عبادت نه

ج / حديث شريف : يوه ورځ نبي کریم ص د ذکر او تعليم پر دوه حلقو تيريده وئي فرمايل چي دا دواړه د خير کارونه دي ليکن د تعليم کار غوره ده دي مبارک پکښي کناست
د / حديث شريف : يوه ورځ نبي کریم ص ابوذر غفاري ته وفرمايل چي سبا لار شه ته يو ايات د قران کریم زده کړه نو دا تا ته د سلو رکعتو نفلو نه بهتر دي او که يو باب د علم دي زده کړو دا درته د زرو رکعتو نفلو نه درته بهتره دي.

۳ د تعليم ادا ب / کله چي د تعليم حلقه کښيناستو اول بايد اودس ولرو په اوداسه کينو خوشبوئي ولکوو د قاعدې په شکل کينو د تعليم د حلقې ادا ب مراعات کړو.
متکلم ته غور ونيسو او خبري په غور واورو چپ کينو په تعليم کي سوال ونه کړو يو د بل شاته کينو کله چي متکلم د الله ﷻ نوم اخلي بايد جل جلاله ووايو او که د نبي کریم ص نوم واخلې درود شريف يا صلي الله عليه وسلم ووايو او که د صحابه کرامو نوم اخلي رضي الله عنه او که د امامانو محدثينو علما کرامو يا مشايخو نوم واخستل کيږي رحمة الله عليه او که د ازواج مطهراتو نوم اخستل کيږي رضي الله عنها به وايو .

د مشوري بيان

په مشوره کي هره ټولنه مطابق د خپل مسلک او خپل هدف لپاره مشوره کوي په مشوره کي هم درې شيان ضروري دي ۱ د مشوري مقصد ۲ د مشوري فضيلت ۳ او د مشوري ادا ب دي.

۱ د مشوري مقصد مثلاً د دين په باره کي نيکه مشوره کوو چي د دين په احکامو څنکه خپل ځان پوه کړو څنکه ئي بل ته ورسوو تر څو د دين احکام او د شريعت محمدي طريقي پر خپل ځان کور ماحول او ټولنه کي عملي کړو.

۲ د مشوری فضیلتونه مشوره هم په هر کار کی ډیر فضیلتونه لری لکه ۱ الله تعالی مشوره کول د نیکو بنده کانو صفت کښلی دی لکه (وامرهم شورا بینهم) یعنی د دوی کار په مشوره سره وی بل ځای نبی کریم ص ته الله ﷺ فرمائی چی د خپلو صحابه کرامو سره مشوره کوی (وشاورهم فی الامر)

فایده د مشوری فایده دا ده چی په خلکو کی مینه محبت او الفت پیدا کوی امیر او مامورین د شیطان د شر نه محفوظ وی هر ملکری دین کی فکرمین جوړیږی که مشوره کی څه خبره راځی یو په بل ملامتی نه راځی.

۳ د مشوری اداب په مشوری کی د هر یوه شخص مقصد باید د الله ﷻ رضا وی په مشوری کښی اول باید امیر وټاکل شی هغه به د هر یوه رایه اخلی اخر کی به کومه غوره مشوره چی لازم بولی هغه به ټاکی دوهم هر ملکری نه به رایه اخلی دریم د مشوری موضوع به معلوموی څلورم د هر ملکری رایه به استقبالوی پنځم امیر چی د چا رایه وانه خیسته یا ئی د هغه په رایه نظر ورنه کړو هغه باید خفه نشی شپږم افراد به خپله رایه اسرار نکوی اوم یو د بل رایه به نه رد کوی اتم د امیر رایه کی د الله ﷻ او د هغه رسول نافرمانی نه وی نهم که چیری څوک د مشوری ماتول غواړی باید د ټولو مشوره ماته شی.

د دولس اصولو عملی کول

پر څلورو کارو باندی باید ځان عادت کړو لکه ۱ په تکبیر اولی باندی ۲ په ذکر باندی ۳ په تهجدو باندی ۴ د امیر په اطاعت باندی
پر څلورو کارونو عادت باید په قدر د حاجت وکړو ۱ د خوراک کول ۲ د خوب کول ۳ خبری کول ۴ او د جومات نه بیرون وتل
دا څلور کارو ته باید بلکول ونه کړو لکه ۱ سوال کول ۲ طمعی کول ۳ اسراف کول ۴ او د چا شی بی اجازی اخستل

کرام الکاتبین

الله ﷻ د هر بنده لپاره دوه فرشتی په نامه د کرام الکاتبین مقرر کړی دی چی یوه ئی په ښی اوږه قرار لری کله چی بنده نیک عمل وکړی دفعتاً ئی هغه خپل دفتر کی لیکي دفعتاً ئی لیکي

د قرآن، سنتو او حنفي فقهې په رڼا کې ❖ ۲۱۱

بله په چپه اوږه قرار لری نو کله چی بنده بد عمل انجام کړی نو دا مهربانه فرشته د بنده دا بد عمل د ورځی تر اخره نه لیکي پدی خاطر که دا بنده توبه وباسی بل د الله ﷻ رحم او کرم دی چی په خپل کلام کی فرمایلی چی د بنده د یوه نیک عمل بدله کی لس چنده نیکی درکوم او د یوه بد عمل بدله یو په یو ده

کرام الکاتبین د بنده د نیکو اعمالو او بدو اعمالو نه یو لوی دفتر جوړوی د قیامت په ورځ به د غاړکی په شکل غاړه کی پروت وی د هر ښه عمل لکه د لمانځه روژې صدقی او نورو ښو عملونو همدارنکه د بدو اعمالو لکه غیبت زنا وغیره هر یو ځان ځان ته یوه یوه پاڼه ورته لکه د امیل غوندی غاړه کی پروت وی د حشر په میدان به د هر عمل ځواب ورکوی او د بدن هر غړی به پری شاهی ورکوی انکار به هم کولای نشی (ومن الله التوفیق)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library